

**Elintarvikeketjun monivuotinen
kansallinen valvontasuunnitelma
2015 - 2019**

Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2015 - 2019 Osa I

Strategiset päämäärät ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi, johtamisjärjestelmä sekä resurssit

Dnro Evira/4162/0410/2014

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
Puh. 029 530 0400
www.evira.fi
etunimi.sukunimi@evira.fi

Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) 2015 - 2019, osa I

Sisällys

1	ESIPUHE	3
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET	4
3	STRATEGISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	9
3.1	Elintarvikeketjun valvonnan strategiset päämäärät	9
3.2	Elintarvikeketjun valvonnan viranomaisten strategiset tavoitteet	9
3.3	Toimenpiteet strategisten tavoitteiden ja kriittisten menestystekijöiden saavuttamiseksi vuosina 2015 - 2016.....	11
4	ELINTARVIKEVALVONTAKETJUN JOHTAMISJÄRJESTELMÄ	13
4.1	Elintarvikeketjun valvonnan suunnittelu	13
4.1.1	Yleiset periaatteet.....	13
4.1.2	Aluehallintoviranomaisten ohjaus	14
4.1.3	Kunnallisten viranomaisten ohjaus	15
4.2	Elintarvikevalvontaketjun ydinprosessit ja niiden alaprosessit	16
4.3	Valvontajärjestelmän tehokkuuden ja vaikuttavuuden varmistaminen	16
4.3.1	Johtaminen.....	16
4.3.2	Indikaattorit ja mittarit.....	17
4.3.3	Ketjuauditoinnit.....	19
4.3.4	Osaamisen johtaminen	19
4.3.5	Tiedonhallinta ja tiedolla johtaminen	20
4.3.6	Asiakkuuksien hallinta ja asiakaspalaute	22
5	ELINTARVIKEVALVONTAKETJUN RESURSSIT	23
	Liitteet.....	25
	Liite 1. Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden toimenpiteet 2015 - 2016	25
	Liite 2. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin painopisteet 2015 – 2016	27
	Liite 3. Elintarviketurvallisuuden toimenpiteet 2015 - 2016	28
	Liite 4. Ydinprosessien indikaattorit ja mittarit.....	29
	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	29
	Eläinten terveys ja hyvinvointi.....	30
	Elintarviketurvallisuus	32
	Liite 5. Valtakunnallinen eläinlääkintähuollon ohjelma (EHO)	34

1 ESIPUHE

Euroopan unionin asetuksella (EY) N:o 882/2004¹ (valvonta-asetus) on annettu yleiset säännökset unionin ja jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten suorittamaa rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä, eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevan lainsäädännön virallista valvontaa varten.

Asetuksen 41 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on laadittava kokonaisvaltainen monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma, jolla varmistetaan valvonta-asetuksen ja EU:n yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002² tehokas täytäntöönpano.

Suomen elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) vahvistettiin ensimmäisen kerran vuonna 2007. Nyt vahvistettavaa suunnitelmaa on tarkistettu ja kehitetty vuosiraportoinnin yhteydessä esiin tulleiden valvonnan kehittämistarpeiden ja toimenpideehdotusten sekä Euroopan komissiolta, valvontaketjun viranomaisilta ja sidosryhmiltä saadun palautteen ja kehittämisohjeiden perusteella.

VASU on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäisessä osassa kuvataan elintarvikevalvontaketjun strategiset tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen valvontaohjelma (EHO) on ensimmäisen osan liitteenä. Toisesta osasta löytyvät valvonnan kuvaukset. Kuvaukset viedään vähitellen Eviranet ekstranetjärjestelmään ja ne muodostavat pohjan elintarvikeketjun valvonnan toimintakäsikirjalle. Elintarvikkeiden valvontaohjelma on yhdistetty kokonaan VASUun eikä sitä enää julkaista erillisenä asiakirjana. Kunnallisen elintarvikevalvonnan suunnitelman laatiminen ohjeistetaan tarkemmin Eviranetissä.

Valvonnan strategiset tavoitteet on päivitetty vastaamaan Eviran uutta strategiaa sekä maa- ja metsätalousministeriön ja Eviran toiminta- ja taloussuunnitelmia. Kunkin valvontasektorin valvonnan vaikuttavuudelle ja toiminnallisuudelle asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä on täsmennetty ottaen huomioon vaikuttavuudelle ja valvontajärjestelmän toiminnallisuudelle asetetut strategiset tavoitteet.

Suunnitelmakausi on viisi vuotta. Valvonta-asetuksen soveltamisalan lisäksi valvontasuunnitelma kattaa myös muun Eviran toimialaan kuuluvan valvonnan ja siihen liittyvän laboratorio-toiminnan keskus-, alue- ja paikallishallinnon tasoilla. Kunnallisten eläinlääkäripalvelujen järjestäminen on kuvattu vain EHOssa.

Valvontasuunnitelma on laadittu sellaiseen muotoon, että se toimii samalla valvontaketjun kuvauksena ja käsikirjana valvontahenkilöstölle koko valvontaketjussa. Valvontasuunnitelma tarjoaa valvontaa koskevaa tietoa myös toimialan tutkimuslaitoksille, valvonnan yhteistyökumppaneille ja muille elintarvikeketjun toimijoille. Valvontasuunnitelma toimitetaan valvonta-asetuksen mukaisesti pyydettyä Euroopan komissiolle.

Vastuu suunnitelman valmistelusta on Eviralla. Suunnitelmaluonnos on käsitelty elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä, jossa ovat edustettuina kaikki elintarvikeketjun valvonnasta vastaavat toimivaltaiset viranomaiset.

Helsingissä 13.11.2014

Matti Aho
Pääjohtaja

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004, rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta valvonnasta

² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002, elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET

Kansainvälisen kaupan, väestön ja ilmastonmuutosten vaikutukset

Globaali kauppa ja ilmastonmuutos tuovat esille uusia riskejä ja lisäävät vanhojen riskien toteutumisen todennäköisyyttä Eviran toimialalla. Lisääntyvän ja vapautuvan kansainvälisen kaupan myötä ne riskit, jotka ovat tärkeitä eläinten, uusien kasvilajien, elintarvikkeiden, tuotteiden ja tavaroiden tai niiden raaka-aineiden alkuperämaissa, tulevat ajankohtaisiksi myös Suomessa. Lisäksi alkuperämaita voi olla useita. Elintarvikkeiden ja niiden raaka-aineiden hankinnan kansainvälistymisen seurauksena voi syntyä laajoja, useihin maihin ulottuvia ruokamyrkytys-epidemiaa tai elintarvikkeiden kemiallista saastumista, joiden selvittäminen vaatii hyvää kansainvälistä koordinaatiokykyä ja epidemiologista osaamista. Kansainvälistyminen asettaa merkittäviä haasteita myös elintarvikeketjuun liittyvän rikollisuuden ehkäisemiselle. Ilmaston lämpeneminen lisää eläintautien, kasvintuhoojien sekä eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien leviämisen riskiä. Hyönteisvälitteisten tautien sekä tuholaisien arvioidaan lisääntyvän Pohjois-Euroopassa. Muutokset maankäytössä ja luonnonvaraisten eläinten populaatioissa voivat myös edistää eläintautien ja kasvintuhoojien leviämistä.

Ikääntyneiden osuus Suomen väestöstä kasvaa. Tämä muuttaa elintarvikevälitteisen tautien ilmenemisen kirjoa. Kansainvälistyminen muuttaa ruokailutottumuksia ja – tapoja ja tuo mukanaan myös uusia eläintenpitokulttuureja. Ihmisten matkustaminen lisääntyy, mikä lisää osaltaan riskiä uusien eläintautien ja kasvintuhoojien kulkeutumisesta Suomeen.

Ruoan tuotanto kuluttaa luonnonresursseja. Tulevaisuudessa maailman kasvava väestö tarvitsee enemmän ruokaa. Maapallon väestön on arvioitu kasvavan kahdella miljardilla vuoteen 2050 mennessä. Yhä suurempi osa väestöstä nousee köyhyydestä keskiluokkaan, mikä lisää korkealaatuisen proteiinin kulutusta maailmanlaajuisesti. Elintarvikeketjun raaka-aineiden käyttö energian lähteenä niukentaa tarjontaa. Samanaikaisesti syntyy ruokajätettä huomattavia määriä kotitalouksissa, kaupan jakeluportaassa ja elintarviketeollisuudessa. Jätteen määrän vähentäminen säästää luonnonresursseja ja hillitsee ilmastonmuutosta.

Elintarviketuotannon rakenne ja kuluttajien asenteet

Ruokaa voidaan valmistaa lähellä tuotetuista raaka-aineista, mutta merkittävällä osalla elintarvikkeista tuotantoketju ulottuu useaan maahan. Pitkän elintarviketuotantoketjun elintarviketurvallisuuteen ja ravitsemuksellisuuteen liittyvä riskienhallinta on haasteellisempaa kuin yksinkertaisen ja lyhyen elintarviketuotantoketjun hallinta. Tällöin jäljitettävyyden on erityisen tärkeää. Lähiruoan ja luomuruoan kulutus kasvaa. Luomuruoan kotimainen tuotanto lisääntyy ja lisäksi luomuruokaa tuodaan Suomeen.

Kuluttajat arvostavat elintarvikkeiden turvallisuutta ja elintarvikeketjun toiminnan luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. Kuluttajan kannalta on tärkeää, ettei häntä harhauteta ja että tiedot elintarvikkeesta ovat totuudenmukaisia. Elintarvikkeiden turvallisuuden perustana ovat puhtaat raaka-aineet, hyvä hygienia, kemiallisten ja mikrobiologisten vaarojen hallinta ja näihin liittyvä korkea ammattitaito. Kuluttajan luottamusta lisää luotettava, puolueeton ja avoin valvonta. Osa kuluttajista haluaa kuluttaa omien arvojen mukaisia tuotteita ja elintarviketeollisuus on kehittämässä omia vastuullisuusjärjestelmiä huomioiden eri kuluttajatyypin tarpeita.

Elintarvikkeet, niiden tuotanto, alkuperä ja valvonta samoin kuin eläinten terveys ja hyvinvointi ja kasvinterveys kiinnostavat kuluttajia. Luotettavan tiedon tarve kasvaa julkisen keskustelun myötä. Kuluttajat odottavat viestinnältä laaja-alaista informaatiota ja toisaalta nopeaa tiedonvälitystä erityistilanteissa. Uudet yhteisölliset viestintämuodot haastavat perinteisiä viestintäkanavia, mikä kannustaa viranomaisia uudelleen viestintään ja vuorovaikutukseen. Sidoryhmäyhteistyön ja viestinnän merkitys lisääntyy.

Maatalouspolitiikka ja maatalouden rakennemuutos

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan seuraavalla ohjelmakaudella 2015 alkaen markkinat ohjaavat entistä enemmän sitä, millaisia maataloustuotteita ja elintarvikkeita tuotetaan. Maatalouspolitiikalla pyritään varmistamaan elintarvikkeiden turvallisuuteen, tuotannon ympäristövaikutuksiin ja eettisyyteen liittyvien tekijöiden yhdenmukaisuus yhteiskunnan ja kansalaisten odotusten kanssa. Elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvä lainsäädäntö kytkeytyy yhä yksityiskohteisemmin yhteisen maatalouspolitiikan toteuttamiseen. Maataloustuotteiden ja tuotantopanosten hintavaihtelut markkinoilla voivat muuttaa nopeasti eri tuotantosuuntien kannattavuutta. Osalla eläintiloista on kannattavuusongelmia. Maatilojen määrä vähenee, keskimääräinen tilakoko kasvaa ja yksittäisiä huomattavan suuria tiloja perustetaan. Tilojen erikoistuminen tiettyyn tuotantovaiheeseen lisääntyy ja alueellista keskittymistä tapahtuu, mikä lisää haasteita eläintautien hallinnalle ja eläinten hyvinvoinnille.

Valtioneuvoston linjauksen mukaisesti julkinen hallinto pyrkii keventämään yrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Sääntelytaakkaa kevennetään yksinkertaistamalla voimassa olevan lainsäädännön velvoitteita, karsimalla tarpeettomiksi muuttuneita tai vanhentuneita säädöksiä sekä välttämällä tarpeettoman raskaiden uusien hallinnollisten velvoitteiden asettamista yrityksille ja yrittäjille uudessa lainsäädännössä.

Eviran organisaatioon liittyvä toimintaympäristö

Valtion vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla tavoitellaan työn tuottavuuden parantamista. Myös muilla valtion konsernitason yhteisillä valinnoilla tavoitellaan parempaa tehokkuutta. Näistä toimialariippumattoman tietotekniikan keskittäminen (TORI) ja talous- ja henkilöstöhallinnon prosessien yhtenäistäminen (KIEKU) etenevät jo suunnittelukauden alussa. Myös valtion sektoritutkimuksen organisointia ja rahoitusmallia uudistetaan valtion yhteisten linjausten mukaisesti.

Hallituksen hyväksymällä tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksella on vaikutusta Eviran tutkimusrahoitukseen vuodesta 2015 alkaen.

Suomen kansantalouden kehitykseen ennustetaan pitkää matalan talouskasvun vaihetta. Valtiontaloudessa tämä tarkoittaa, että käytettävissä olevat resurssit eivät lisäänty. Valtion vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla tavoitellaan työn tuottavuuden parantamista, ja valtion sektoritutkimuksen organisointia ja rahoitusmallia uudistetaan. Kuntaudistuksen ja aluehallinnon järjestelyiden odotetaan tuovan viranomaisvalvonnan rakennetta yksinkertaistavia muutoksia. Kolmansien osapuolten suorittaman valvonnan ja tarkastuksen rooli kasvaa.

Talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi laadittu rakennepoliittinen ohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joista ainakin valtiontaloutta, kuntien taloutta sekä koko talouden ja julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvua koskevat osatavoitteet vaikuttavat myös Eviran toimintaan tulevaisuudessa. Erityisesti kuntien tehtäviä ja velvoitteita koskeva tarkastelu, jonka tavoitteena on löytää 1 miljardin säästöt kuntien toimintamenoissa vuoteen 2017 mennessä, on keskeinen Eviran ja muiden viranomaisten työnjaon kannalta samoin kuin hallinnon rakenteita koskeva arviointi johtopäätöksineen. Näitä vaikutuksia ei kuitenkaan tässä vaiheessa ole mahdollista arvioida, kun selvitykset ovat kesken.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnasta annetun lain muuttamisesta. Lainmuutoksen tarkoituksena on uudelleensijoittaa lautakunnan tehtävät Eviran yhteyteen 1.9.2014 lukien.

Kansainvälinen yhteistyö

Elintarviketurvallisuuden varmistaminen ei ole mahdollista ilman tiivistä kansainvälistä yhteistyötä. Evira vaikuttaa monipuolisesti EU:n verkostoissa sekä toimialan globaaleissa yhteistyöelimissä sekä toimii aktiivisesti naapurimaiden kanssa.

Tieteellinen tutkimus

Evirassa tehtävään tieteelliseen tutkimukseen vaikuttavat sekä rakenteelliset muutokset sektoritutkimuksen alueella että luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) edelleen kehittäminen. Vuodesta 2015 alkaen LYNET:in toimintaan osallistuvat Luonnonvarakeskus, Suomen Ympäristökeskus SYKE, Evira, Ilmatieteen Laitos IL, Paikkatiedon tutkimus- ja kehittämiskeskus, Geologian tutkimuskeskus GTK sekä Moniteknologinen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tieteellisen tutkimuksen alueella kilpailu tutkimusrahoituksesta kiristyy. Verkottumisen merkitys edelleen kasvaa, mikä näkyy sekä tutkija- että laiteyhteistyössä. Yhteistyötä tehdään yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa tutkimuksen eri alueilla.

Elintarviketurvallisuus

Elintarviketurvallisuus kattaa elintarvikkeiden kemiallisten ja mikrobiologisten vaarojen hallinnan sekä oikeat ja luotettavat elintarvikkeista annettavat tiedot ja pakkausmerkinnät. Suomessa ihmisten terveyden kannalta merkittävimmät elintarvikkeistä lähtevät mikrobit ovat norovirus, salmonellat, kampylobakteerit, yersiniat, listeriat ja EHEC, joiden seurantaan ja riskinhallintaan on panostettu erityisesti. Ihmisten suomalaista alkuperää olevien salmonella- ja kampylobakteeri-infektioiden osalta tilanne on hyvä. Listeria- ja EHEC-infektioiden määrä taas on kasvanut viime vuosina. Lisäksi ulkomaiset pakastemarjat ovat aiheuttaneet vuosittain norovirus- tai hepatiitti-A-tapauksia, joiden johdosta on annettu marjojen kuumennuskehotuksia.

Kemiallisen turvallisuuden osalta seurataan säännöllisesti muun muassa elintarvikkeiden kasvinsuojeluaine- ja eläinlääkejäämiä. Näiden pitoisuudet Suomessa ovat pysyneet pieninä. Lisäksi seurataan muiden kemiallisten aineiden jäämiä, arvioidaan niiden kokonaissaantia sekä annetaan tarvittaessa syöntisuosituksia. Valvonnalla varmistetaan lisäaineiden ja elintarvikkeiden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien turvallisuutta sekä pakkausmerkintöjen ja elintarvikkeista annettavien tietojen oikeellisuutta. Ruoan ravitsemuksellista laatua seurataan laboratoriotutkimuksilla.

Elintarvikkeiden jäljitettävyyden valvonnalla parannetaan kuluttajan luottamusta elintarvikkeiden aitouteen, laatuun ja turvallisuuteen, estetään elintarvikkepetoksia. Elintarvikkeeksi kelpaamattomia tuotteita vedetään pois markkinoilta.

Vastuu elintarvikkeiden turvallisuudesta on toimijoilla, joilla on velvoite seurata toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan. Viranomaisen suorittama virallinen valvonta on riskiperusteista. Valvontaketjun toimivuutta arvioidaan auditoinneilla sekä arvioimalla valvontasuunnitelmia ja analysoimalla valvonnan tuloksia. Elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta ja yhdenmukaisuutta on parannettu muun muassa Oiva-järjestelmällä, jota laajennetaan asteittain siten, että se kattaa vähittäismyynnin ja ravintoloiden lisäksi elintarvikealan laitokset ja muut elintarvikehuoneistot.

Elintarviketurvallisuuskriisitilanteisiin varaudutaan ajantasaisilla valmiussuunnitelmilla ja -harjoittelulla. Elinkeinoa kannustetaan luomaan omia vastuullisuusjärjestelmiä. Viranomaisen hyväksymä vastuullisuusjärjestelmä on luotu tuoreelle sianlihalle.

Elintarviketuotantoketjujen ja –kaupan monikansallisuus lisää haasteita tuontielintarvikkeiden elintarviketurvallisuuden hallinnassa ja elintarvikkeiden jäljitettävyydessä sekä lisää kolmannen maailman viettävien elintarvikkeiden osalta viranomaisen roolia vientivaatimusten todentamisessa. Vientimarkkinoiden vaihtelut luovat haasteita sekä viranomaisille että vientielinkeinolle.

Elintarvikkeiden turvallisuuden parantamiseksi valtioneuvosto on laatinut selonteon elintarviketurvallisuudesta ja maa- ja metsätalousministeriö zoonoosistrategian. Näiden toimeenpanossa ovat osallisena elintarvikeketjun eri viranomaiset.

Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläintautitilanne Suomessa on kansainvälisesti katsottuna erittäin korkealla tasolla. Suomi on pitkään säilynyt vapaana vakavien helposti leviävien eläintautien epidemioilta, joiden torjuminen veisi paljon resursseja ja joista aiheutuvat tappiot alkutuotannolle ja koko elintarvikeketjulle olisivat merkittäviä. Maassamme esiintyy vain vähän myös sellaisia eläintauteja, joiden vuoksi eläimiä joudutaan lääkitsemään tai rokottamaan säännöllisesti. Tautien esiintyminen ja eläinten jatkuva lääkitseminen muodostavat riskin elintarviketurvallisuudelle, vaikuttavat haitallisesti eläinten hyvinvointiin sekä vähentävät tilojen kannattavuutta.

Lisääntyvä kansainvälinen eläinkauppa ja ihmisten liikkuminen sellaisilla alueilla, joissa eläintauteja esiintyy yleisesti, muodostaa uhkan Suomen hyvälle eläintautitilanteelle ja riskin Suomesta jo hävitettyjen tai kokonaan uusien eläintautien leviämiseksi maahan. Myös kiinnostus eksoottisten eläinlajien pitämiseen on lisääntynyt, eikä näihin lajeihin liittyviä tautiriskejä täysin tunneta. Rakennemuutoksen myötä eläintenpito keskittyy tulevaisuudessa yhä suurempiin yksiköihin ja tilat erikoistuvat eri tuotantovaiheisiin (emakkorengas, multi-site –sikala, vasikoiden välikasvatamot). Näiden muutosten arvioidaan lisäävän niiden tilojen määrää, joilla eläimet elinkaarensa aikana ovat, ja siten myös riskiä tautien leviämisestä tilojen välillä. Toisaalta ketjutetussa tuotannossa suunnitellusti tapahtuvat siirrot voivat myös edistää riskinhallintaa.

Tavoitteena on säilyttää nykyinen hyvä eläintautitilanne. Erityisesti keskitytään ehkäisemään helposti leviävien ja vaarallisten eläintautien esiintymistä maassamme ja varmistamaan, että mahdolliset taudinpurkaukset pystytään hävittämään nopeasti ja tehokkaasti. Erityisinä painopisteinä on mm. lintuinfluenssa, raivotauti ja afrikkalainen sikarutto. Lintuinfluenssa ja raivotauti ovat vakavia zoonooseja, joiden riski on jatkuvasti olemassa, ja afrikkalaisen sikaruton riski on selvästi kasvanut. Valvottavien eläintautien osalta koko maa pyritään edelleen pitämään vapaana erityisesti seuraavista tähän luokkaan kuuluvista eläintaukeista: naudan BVD -tartunta, sikojen PRRS-tauti, Echinococcus multilocularis -tartunta sekä säilyttämään pohjoiset lohijoet vapaana G.salaris-tartunnasta. Salmonellatartuntojen esiintyvyys tuotantoeläimissä pidetään alle 1 %:n tasolla.

Mikrobilääkkeiden käyttö eläinten lääkinnässä ja karjanomistajien itsensä suorittama eläinten lääkitseminen tulevat todennäköisesti myös lisääntymään. Internetin kautta tai muuten laittomasti maahan tuotujen eläinlääkkeiden riski kasvaa. Elinkeinoon käyttämät ulkomaiset konsultti- ja laboratoriopalvelut tulevat lisääntymään. Eläinlääkkeiden käytön tulee jatkossakin olla hallittua, paitsi eläinlääkinnällisistä syistä, myös kansanterveyden ja elintarviketurvallisuuden näkökulmasta. Tavoitteena on, että moniresistenttien mikrobien esiintyvyys säilyy nykyisellään tai jopa vähenee. Eläinlääkkeiden käytön seuranta- ja valvontajärjestelmien kehittämistä.

Eläinten hyvinvointi tulee lähitulevaisuudessa olemaan merkittävä kilpailutekijä elintarviketuotannossa ja -kaupassa ja eläinten hyvinvoinnin tila tulee pystyä osoittamaan entistä luotettavammin. Eläinten hyvinvoinnin arviointia pyritään kehittämään yhteistyössä viranomaisten ja tutkijoiden kesken ja uuden tiedon pohjalta kehittämään valvontaa. Myös hyvinvointia edistävien toimenpiteiden ja eläinsuojeluvalvonnan vaikuttavuutta tulee arvioida. Eläinsuojelulain kokonaisuudistuksella, joka toteutunee suunnittelukaudella, pyritään lisäämään eläintenomistajien omaa vastuuta sekä varmistamaan viranomaisille riittävät keinot puuttua eläintenpidon laiminlyönteihin. Tehokkuusvaatimukset asettavat kuitenkin haasteita myös eläinten hyvinvoinnille.

Eläinten terveystilanteen säilyttäminen nykyisellä hyvällä tasolla edellyttää riskien ja uhkien jatkuvaa ennakkointia, ajantasaista lainsäädäntöä, riittävää ja oikein kohdennettuja seuranta- ja valvontaohjelmia, riittäviä diagnostisia valmiuksia sekä toimintaohjeiden ja kriisivalmiussuunnitelmien kattavuuden ja toimivuuden säännöllistä varmistamista. Eläinrekistereiden kehittäminen

ja jäljitettävyyden varmistaminen liittyvät kiinteästi muuhun riskinhallintaan, samoin kuin eläinten ja niistä saatavien tuotteiden tuonnin ja viennin tehokas ja oikein kohdennettu valvonta.

Valvonnan suunnitelmallisuutta vahvistetaan edelleen myös alue- ja paikallishallinnossa. Eläinlääkäripalvelujen saatavuutta ja laatua varmistetaan ohjaamalla kuntia niiden tuottamisessa. Elinkeinon vastuulla olevien eläinten terveydenhuoltojärjestelmien kehittämistä yhä useammalle eläinlajille tuetaan käytettävissä olevin keinoin ja edistetään myös terveydenhuoltopalvelujen saatavuutta vastaamaan kysyntää.

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Elintarvikkeiden ja niiden raaka-aineiden maailmanmarkkinoiden kehittyminen ja muutokset ohjaavat voimakkaasti maatalous- ja elintarviketuotantoa. Nopeat ja suuretkin hintavaihtelut ovat todennäköisesti pysyvä ilmiö. Maataloustuotteiden hinnat vaikuttavat tuotannon kannattavuuteen ja siten myös vaatimustenmukaisten ja turvallisiksi todettujen rehujen, lannoitteiden ja lisäysaineistojen kysyntään ja käyttöön. Kannattavuuden heikentyessä riski elintarvikkeiden turvallisuudelle ja ympäristölle arveluttavien tuotantopanosten markkinointiin ja käyttöön kasvaa.

Kasvinterveyden tila Suomessa on edelleen hyvä. Se mahdollistaa kannattavan pelto-, vihanne-, puutarhakasvin- ja metsätaloustuotannon, vähentää kasvinsuojeluaineiden käyttötarvetta ja pienentää toimijoille, kuluttajille ja ympäristölle haitallisten yhdisteiden mahdollisesti aiheuttamia terveydellisiä ja taloudellisia riskejä. Vaara uusien tuhoojien leviämisestä alueellemme on lisääntynyt mm. kansainvälisen kaupan lisääntymisen ja ilmastonmuutoksen takia. Kasvinterveyden valvonnassa voimavarojen kohdentamiessa käytetään kasvintuhoojakohtaisia riskinarviointoja, ja kansainvälisiä tuhoajatietokantoja kuten Europhyt hyödynnetään uusien vaarojen ennakoimisessa. Tuhoojakohtaisilla valmiussuunnitelmillä varmistetaan vaarallisten kasvintuhoojien torjuntatoimenpiteiden onnistumista löydöstilanteissa. Kasvintuhoojalöydösten vaikutusten ehkäisemiseksi tarvitaan riittävästi laboratorioanalytiikkaa nopean ja luotettavan tuhoojamäärityksen saamiseksi.

Bioenergian tuotanto kasvaa ja yhdyskuntajätteen sekä elintarvikeketjussa syntyvien sivutuotteiden hyötykäyttö lisääntyvät, minkä seurauksena syntyy uusia peltokäyttöön tarjottavia lannoite- ja maanparannusvalmisteita. Niiden käytön tulee olla hallittua maaperän, pohjaveden ja elintarvikkeiden saastumisen ehkäisemiseksi. Rehujen raaka-aineiden alkuperä vaikuttaa jatkossakin rehujen hygieniaan ja edellyttää aktiivista valvonnan kohdentamista tunnistettujen riskien mukaisesti. Suunnittelukaudella maa- ja puutarhatalouden lisäysaineistojen ja kasvinterveyden valvontaan vaikuttavat EU:ssa valmisteilla olevat yhteisötason strategiset linjaukset ja niiden pohjalta uudistuva sääntely.

Vastuu toiminnan ja tuotteiden vaatimuksenmukaisuudesta, ml. vaarallisten kasvintuhoojien ennaltaehkäisy ja torjunta, siirtyy entistä enemmän toimijoille. Omavalvontajärjestelmien kehittäminen ja soveltaminen laajentunee uusille valvontasektoreille. Toiminnanharjoittajat ovat tärkeimpiä eri tuotantosektoreita koskevien säädösten toimeenpanijoita ja vastuussa siitä, että tuotantotoiminta ja tuotteet täyttävät säädöksissä asetetut vaatimukset. Valvontaviranomaisten tehtävä on toimivaltansa mukaisesti valvoa, että säädösten vaatimuksia noudatetaan ja tarvittaessa puuttua säädöstenvastaisuuksiin. Viranomaisten tulee esimerkiksi viestinnän ja koulutuksen keinoin myötävaikuttaa siihen, että toiminnanharjoittajat tuntevat riittävästi toimintaansa koskevien säädösten vaatimukset ja toimivat vastuullisesti niiden mukaisesti.

Luomutuotantoon kohdistuu kansallisesti merkittäviä kasvuodotuksia. Luomuvalvonnalla varmistetaan, että markkinoilla olevat luomutuotteet ovat aidosti luomua, ja että luomualan toimijat noudattavat lainsäädännön vaatimuksia. Toimiva valvontajärjestelmä vahvistaa omalta osaltaan kotimaisen luomutuotannon kehittymismahdollisuuksia.

Suunnittelukauden aikana tultaneen kansallisesti ratkaisemaan, sallitaanko gmo-lajikkeiden viljely Suomessa. Mikäli viljely aloitetaan, se edellyttää valvonnalta ja siihen liittyvältä labora-

toriotoiminnalta varautumista gm-viljelyn, tavanomaisen viljelyn ja luonnonmukaisen viljelyn yhteensovittamiseen.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen oletetaan osin parantavan suomalaisen maa- ja elintarviketalouden edellytyksiä ja kestävyyttä, koska kasvukauden ennakoitaan pidentyvän ja viljelykasvien satojen kasvavan. Kasvintuotannon hyötyjen toteutuminen kuitenkin edellyttää, että kasvavat kasvinterveysriskit hallitaan. Muuttuneisiin kasvuolosuhteisiin sopeutuvien kasvilajikkeiden jalostamiseen panostetaan, ja sitä tuetaan nykyisten geenivarojen säilyttämisellä. Maataloustuotannon ympäristövaikutuksiin, kuten ravinteiden kierrätykseen, kiinnitetään enemmän huomiota.

3 STRATEGISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

3.1 Elintarvikeketjun valvonnan strategiset päämäärät

Elintarvikevalvontaketjun strategiset päämäärät vuosille 2014 - 2020 ovat:

- Elintarviketurvallisuuden, eläinten terveyden ja kasvinterveyden korkea taso säilyy.
- Eläinten hyvinvointi paranee.
- Korkealaatuisen ruoan tuottamisen edellytykset turvataan ja maa- ja elintarviketalouden tuotantokyky kasvaa.
- Maa-, metsä- ja elintarviketalous sopeutuvat kestävästi ilmastonmuutokseen.
- Elintarvikeketjun toiminnan vastuullisuus voidaan todentaa.
- Turvallisella ravitsemuksella edistetään hyvinvointia.

3.2 Elintarvikeketjun valvonnan viranomaisten strategiset tavoitteet

Evira

Eviran strategian kriittiset menestystekijät:

- 1) Kuluttaja luottaa suomalaiseen elintarvikeketjuun ja Eviran viesti kuluttajille tunnustetaan.
- 2) Evira on ennakoiva ja luotettava uuden tiedon tuottaja ja hyvä yhteistyökumppani kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa.
- 3) Riskien ennakointi ja analysointi on tehokasta koko elintarvikeketjussa.
- 4) Kansalaiset ja elintarvikeketjun toimijat ottavat vastuunsa elintarvikkeiden turvallisuudesta ja laadusta.
- 5) Elintarvikeketjun viranomaisten toiminta rakentuu avoimelle vuoropuhelulle ja tuottaa lisäarvoa kuluttajille ja ketjun toimijoille.
- 6) Viranomaisvalvonta toimii tehokkaasti ja riskiperusteisesti.
- 7) Kriisivalmius on korkealla tasolla.
- 8) Ravitsemuskysymyksiä käsitellään osana elintarviketurvallisuutta.
- 9) Eviralaisten asiantuntijuus, innostus ja aikaansaavuus ovat korkealla tasolla.

Aluehallintovirastot (AVI)

Aluehallintovirastojen strategiset tavoitteet ovat monelta osin yhteisiä useille vastuualueille. AVI:n strategia-asiakirjassa 2012 - 2015 valtion aluehallinnolle on asetettu seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet:

- 1) Perusoikeudet ja oikeusturva toteutuvat;
- 2) Peruspalvelujen saatavuus turvataan ja alueen asukkaiden hyvinvointi lisääntyy;
- 3) Asuin-, työ- ja elinympäristön terveellisyys ja turvallisuus paranee.

AVI:n tavoitteet tämän asiakirjan mukaisten tehtävien osalta liittyvät AVI:n strategia-asiakirjassa ja strategisissa tulossopimuksissa pääosin ”Hyvinvoivaa yhteiskuntaa ja Turvallista yhteiskuntaa” koskeviin ydinprosesseihin. Strategisissa tulossopimuksissa AVI:lle on asetettu mm. seuraavia tavoitteita, joita on edelleen tarkennettu strategisissa ja toiminnallisissa tulossopimuksissa:

- AVI valvoo ympäristöterveydenhuollon palvelujen saatavuutta alueellaan ja ohjaa kuntia varmistamaan riittävät palvelut
- AVI valvoo ja arvioi kuntien ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmia ja niiden toteutumista
- AVI ohjaa ja valvoo paikallista ympäristöterveydenhuoltoa
- AVI ohjaa elintarvikevalvontaa ja varmistaa valvonnan yhdenmukaisuuden
- AVI huolehtii eläinsuojeluvalvonnasta alueellaan
- AVI vastaa lakisääteisesti vastustettavien eläintautien seurannasta ja torjunnasta alueellaan
- AVI valvoo eläinlääkintähuoltopalvelujen saatavuutta alueellaan ja ohjaa kuntia varmistamaan riittävät palvelut eläinlääkintähuoltolain mukaisesti
- AVI sovittaa yhteen varautumista ja valmiussuunnittelua sekä siihen liittyvän yhteistoinnin järjestämistä toimialueellaan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset)

ELY-keskusten strategian mukaisesti niiden toiminnan vaikuttavuus kohdistuu alueiden elinvoimaisuuteen, elinkeinoelämän menestystekijöihin ja väestön hyvinvointiin. Elintarvikeketjun valvonnan tehtävät tukevat näitä kaikkia kolmea aluetta, mutta erityisesti sillä varmistetaan väestön hyvinvointia, jonka yhtenä osa-alueena strategia-asiakirjassa on kuvattu turvallinen ruoka. Valvonnalle on asetettu seuraavat tavoitteet:

- Varmistetaan elintarvikeketjun turvallisuutta sekä edistetään alueellisia ruokajärjestelmiä ja luomutuotantoa.
- Tehostetaan suomalaisten elintarvikkeiden, luomu- ja erikoistuotteiden jalostusta, markkinointia ja vientiä.

Elintarviketurvallisuus perustuu elintarvikeketjun toimijoiden osaamiseen ja vastuuseen elintarvikkeiden ja tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta. ELY-keskusten suorittamalla tuotantopaikkojen ja tuotteiden valvonnalla varmistetaan, että maatalouden tuotantopanokset ovat laadukkaita, kasvinterveys säilyy hyvänä, luonnonmukainen tuotanto on luotettavaa ja elintarvikeketjun jäljitettävyyttä pöytäan toimii.

Tehokkaan, yhtenäisen, riskiperusteisen ja avoimen, kaikkiin ketjun toimijoihin ulottuvan ohjauksen ja valvonnan myötä elintarviketurvallisuutta uhkaavat riskit koko elintarvikeketjussa pienenevät ja korkealaatuisten elintarvikkeiden tuottamisen edellytykset paranevat. Yksityisen ja julkisen toiminnan yhteistyö vahvistaa sekä toimijoiden oman toiminnan kehittämistä että valvontaa.

ELY-keskukset edistävät osaltaan elintarvikealan kilpailukykyä vahvistamista, osaamis- ja innovaatorakenteiden toimivuutta, ympäristön huomioivan ruokajärjestelmän kehittämistä, terveellistä ravitsemusta sekä huoltovarmuutta. ELY-keskusten toimenpiteillä parannetaan ruokaturvaa. Kehittämisessä painotetaan luomutuotannon houkuttelevuutta. Kasvatetaan luomu- ja lähiruoan tuottajien osuutta julkisista hankinnoista parantamalla ja vahvistamalla pienyritysten ja lähiruoan tuottajien osallistumista julkisten hankintojen kilpailutuksiin mm. parantamalla hankintaosaamista ja laadullisten kriteerien esilletuloa sekä edistetään muiden alueellisten ruokajärjestelmien kehittämistä.

Kunnat

Kunnilla on omia strategioita, joihin sisältyy myös ympäristöterveydenhuoltoon liittyviä tavoitteita ja mittareita. Kuntien strategiat löytyvät ao. kunnan internetsivulta.

Tulli

Tulli on monialainen palvelu- ja lainvalvontaorganisaatio, joka varmistaa kansainvälisen tavarakaupan sujuvuuden ja oikeellisuuden sekä on sisäisen turvallisuuden viranomainen. Tullin tehtävänä on huolehtia muun muassa maahan tuotavien ja maasta vietävien tavaroiden tullivalvonnasta sekä huolehtia tehtävissään tarvitsemistaan laboratoriotutkimuksista. Tulli suojaa kansalaisia ja ympäristöä estämällä terveyteen ja turvallisuuteen kohdistuvia uhkia tavaraliikenteessä.

Tullin tavoitteet elintarviketurvallisuuden, kasvintuotannon edellytysten ja eläinten terveyden sekä hyvinvoinnin osalta liittyvät pääosin Tullin elintarvikevalvontasuunnitelman täytäntöönpanoon. Elintarvikevalvonta on ennakoivaa, kattavaa, riskiperusteista ja tehokasta tähdäten siihen, ettei Suomen markkinoille pääse vaarallisia ja määräysten vastaisia elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja. Tullilaboratorio on akkreditoitu ja Eviran hyväksymä elintarviketutkimuslaboratorio, joka vastaa valvonnan tarvitsemasta laboratorioanalytiikasta ja sen kehittämisestä.

Valvira

Valvira valvoo sosiaali- ja terveydenhuollon, alkoholihallinnon sekä ympäristöterveydenhuollon toiminnan asianmukaisuutta. Valvira myöntää sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon aluelupia ja ohjaa aluehallintovirastoja omalla hallinnonalallaan tavoitteenaan yhdenmukaiset lupa-, ohjaus- ja valvontakäytännöt koko maassa. Yhteinen strategia kaikille toimialoille on, että väestön terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät riskit tunnistetaan ja ennakoitavana työ kohdennetaan sen perusteella. Toiminta on asiakaskeskeistä, laadukasta ja tehokasta. Toiminnanharjoittajien kannustetaan kehittämään omavalvontaa vaikuttavaksi valvontamuodoksi, koska elintarvikkeiden turvallisuus perustuu toimijoiden osaamiseen ja vastuuseen tuotteiden vaatimuksenmukaisuudesta. Valvonta kohdistetaan riskiperusteisesti. Alkoholiuomien tuotanto- ja varastopaikkojen sekä alkoholiuomien tuotevalvonnalla varmistetaan, että tuotteet ovat laadukkaita ja turvallisia.

Tukes

Tukesin tehtävänä on valvoa ja edistää tuotteisiin, palveluihin ja tuotantojärjestelmiin liittyvää teknistä turvallisuutta ja vaatimustenmukaisuutta, kuluttajaturvallisuutta, kemikaaliturvallisuutta sekä kasvinsuojeluaineiden turvallisuutta ja laatua.

Tukesin strategian mukaisesti kasvinsuojeluaineiden valvonnan päämäärä on turvallinen, luotettava ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Tavoitteena on, että markkinoilla on vain turvallisia kasvinsuojeluaineita ja niitä on riittävästi eri käyttökohteisiin. Päämäärä saavutetaan ennaltaehkäisevällä toiminnalla, joka pohjautuu avoimuuteen ja näkyvyyteen. Tavoitteena on, että kasvinsuojeluaineiden valvontaa tehdään koordinoitusti ja niin, että kaikkien eri valvontojen tulokset ovat eri valvontaviranomaisten hyödynnettävissä.

3.3 Toimenpiteet strategisten tavoitteiden ja kriittisten menestystekijöiden saavuttamiseksi vuosina 2015 - 2016

Eviran toteuttamat toimenpiteet elintarvikeketjun kriittisten menestystekijöiden saavuttamiseksi 2015 - 2016 on kuvattu taulukossa 3.3.

Taulukko 3.3. Eviran toteuttamat toimenpiteet elintarvikeketjun kriittisten menestystekijöiden saavuttamiseksi 2015 - 2016.

Kriittinen menestystekijä	Eviran monivuotiset toimenpiteet
1. Kuluttaja luottaa suomalaiseseen elintarvikeketjuun ja Eviran viesti kuluttajille	<ul style="list-style-type: none">Evira lisää viranomaistoiminnan avoimuutta ja tutkimuksen näkyvyyttä.

tunnistetaan.	
2. Evira on ennakoiva ja luotettava uuden tiedon tuottaja ja hyvä yhteistyökumppani kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa.	<ul style="list-style-type: none"> • Evira toimii aktiivisesti kansainvälisissä verkostoissa. • Evira toteuttaa tieteellistä tutkimusohjelmaa, jossa määritellään tavoitteet kansainvälisille tutkimushankkeille ja kansallisille tarpeille. • Evira kokoaa ja analysoi järjestelmällisesti valvonnasta ja laboratoriotoiminnasta kertyvää tietoa. Evira panostaa epidemiologisen asiantuntemuksen käyttöön. • Evira varmistaa tutkimusmenetelmien luotettavuuden ja vertailulaboratoriotoiminnan toimivuuden ja edistää analytiikka- ja diagnostiikkapalvelujen saatavuutta.
3. Riskien ennakointi ja analysointi on tehokasta koko elintarvikeketjussa.	<ul style="list-style-type: none"> • Evira seuraa elintarviketurvallisuuksilannetta kansainvälisesti ja kansallisesti, arvioi siihen liittyviä riskejä systemaattisesti ja suunnittelee toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. • Evira seuraa eläinten tautitilannetta ja mikrobilääkeresistenssiominaisuuksia kansainvälisesti ja kansallisesti, arvioi eläinten terveyteen liittyviä riskejä systemaattisesti ja suunnittelee toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. • Evira seuraa kasvintuhoajatilannetta ja tuotantopanoksiin liittyviä riskejä kansainvälisesti ja kansallisesti, arvioi riskejä systemaattisesti ja suunnittelee toimenpiteet riskien hallitsemiseksi.
4. Kansalaiset ja elintarvikeketjun toimijat ottavat vastuunsa elintarvikkeiden turvallisuudesta ja laadusta.	<ul style="list-style-type: none"> • Evira kannustaa toimijoita laatimaan laatu- ja vastuullisuusjärjestelmiä sekä hyvän käytännön ohjeita. • Evira ohjaa ymmärrettävästi ja nopeasti lainsäädännön toimeenpanoa. • Evira ehkäisee elintarvikeketjun rikollisuutta yhdessä muiden viranomaisten kanssa.
5. Elintarvikeketjun viranomaisten toiminta rakentuu avoimelle vuoropuhelulle ja tuottaa lisäarvoa kuluttajille ja ketjun toimijoille.	<ul style="list-style-type: none"> • Evira laatii asiakkuusstrategian ja toimii sen mukaisesti. • Viranomaiset kehittävät ja hyödyntävät tehokkaasti rekistereitä ja tietojärjestelmiä ja sähköistä asiointia.
6. Viranomaisvalvonta toimii tehokkaasti ja riskiperusteisesti.	<ul style="list-style-type: none"> • Evira seuraa ja parantaa toiminnan kustannustehokkuutta. • Evira kehittää valvonta- ja seurantaohjelmia vaarat ja epidemiologiset vaatimukset huomioiden ja varmistaa niiden toimeenpanon. • Viranomaiset arvioivat ja kehittävät valvonnan tehokkuutta (ml. kustannustehokkuus) ja vaikuttavuutta
7. Kriisivalmius on korkealla tasolla.	<ul style="list-style-type: none"> • Evira varmistaa, että valmiussuunnitelmat ovat kattavia ja päivittää ne säännöllisesti.
8. Ravitsemuskysymyksiä käsitellään osana elintarviketurvallisuutta.	<ul style="list-style-type: none"> • Viranomaiset ottavat ravitsemusnäkökulman huomioon valvonta- ja riskinarviointisuunnitelmia laadittaessa.
9. Eviralaisten asiantuntijuus, innostus ja aikaansaavuus ovat korkealla tasolla.	<ul style="list-style-type: none"> • Evira lisää systemaattisesti henkilöstönsä asiantuntijuutta. • Evira laatii henkilöstöstrategian ja toimii sen mukaisesti.

Muilta viranomaisilta edellytettävät toimenpiteet strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi kaudella 2015 - 2016 löytyvät liitteistä 1-3. Vuosittaisten toimenpiteiden tarkempi kuvaus valmistuu tarkastusvuotta edeltävän syyskuun loppuun mennessä. Kuvaukset löytyvät Eviranetistä.

4 ELINTARVIKEVALVONTAKETJUN JOHTAMISJÄRJESTELMÄ

4.1 Elintarvikeketjun valvonnan suunnittelu

4.1.1 Yleiset periaatteet

Valtion monivuotisen toiminta- ja taloussuunnittelun lähtökohtana on varmistaa hallituksen valtion taloutta ja toimintapolitiikkaa koskevien linjauksien huomioon ottaminen kunkin ministeriön toimialalla. Toiminta- ja taloussuunnittelussa huomioidaan asetettujen tavoitteiden lisäksi toteutum tiedot ja niistä tehdyt analyysit sekä määräajoin tehdyt arvioinnit toteutuneesta kehityksestä.

Ministeriöt ja keskusvirastot suunnittelevat ja arvioivat toimialansa toiminnan vaikuttavuutta ja toiminnallista tuloksellisuutta usean vuoden aikavälillä. Pääsääntöisesti nelivuotiskaudeksi tehtävä toiminta- ja taloussuunnittelu sisältää mm. yleiset toimintalinjaukset ja painopisteet sekä tärkeimmät tavoitteet yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kehitykselle. Toiminnan ja talouden suunnittelu tarjoaa pohjan valtiontalouden kehysten ja valtion vuotuisen talousarvion laadinnalle.

Elintarvikeketjun valvontaa suunniteltaessa otetaan huomioon toimialan strategiat ja toiminta- ja taloussuunnitelmat, valtion talousarvio sekä MMM:n ja Eviran välinen tulossopimus³. Eviran ja ministeriön välinen tulossopimus laaditaan vuosittain ja sen toteutumisesta ja toiminnan vaikuttavuudesta raportoidaan säännöllisesti.

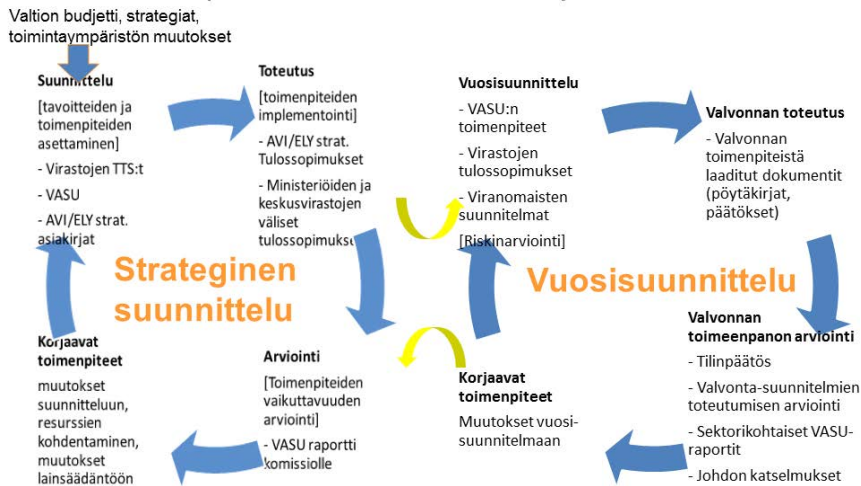
Evira laatii muita viranomaisia kuullen koko elintarvikevalvontaketjua koskevan valvonta-asetuksen mukaisen monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman (VASU). VASU:ssa määritellään elintarviketurvallisuutta, eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä kasvintuotannon edellytyksiä ja kasvinterveyttä koskevat strategiset tavoitteet sekä keskeiset toimenpiteet, joilla tavoitteet saavutetaan. Strategiset tavoitteet perustuvat hallinnonalan, MMM:n ja Eviran strategioihin sekä toimialakohtaisiin kansallisiin strategioihin.

Valvonnan toimivuus ja laatu varmistetaan Evirassa yhteistyössä muiden elintarvikeketjun viranomaisten monivuotisen auditointisuunnitelman mukaisesti toteutetuilla ketjuauditoinneilla. Lisäksi valvonnan laatua varmistetaan toiminta- ja laatujärjestelmillä sekä niiden mukaisilla ohjaus- ja arviointikäynteillä.

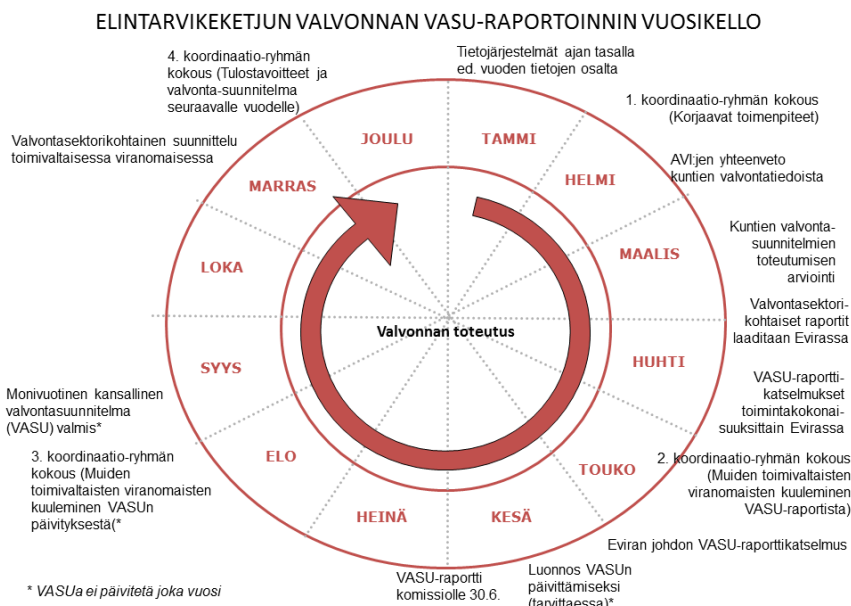
Valvontasuunnitelman toteutumisesta raportoidaan komissiolle vuosittain kesäkuun loppuun mennessä (luku 8.3.3).

³ http://www.evira.fi/portal/fi/evira/esittely/toiminnan_suunnittelu_ ja_seuranta/tulosohjaus/

Jatkuva parantaminen elintarvikeketjun valvonnassa

Kaavio 4.1.1a. Jatkuvan parantamisen malli elintarvikeketjun valvonnassa.

Kaavio 4.1.1b. Elintarvikeketjun VASU-raportoinnin vuosikello.

4.1.2 Aluehallintoviranomaisten ohjaus

Evira laatii AVI:en ja ELY-keskusten kanssa vuosittaiset toiminnalliset tulos sopimukset Eviran ohjaamien tehtävien suorittamisesta. Sopimukset tehdään ottaen huomioon valtion talousarvio, AVI:n ja ELY-keskusten strategia-asiakirja ja strategiset tulos sopimukset heitä ohjaavien ministeriöiden kanssa sekä MMM:n ja Eviran välinen tulos sopimus. Tulos neuvotteluissa sovi-
taan valvonnassa tavoitteista ja tehtävistä.

ELY-keskusten tulos sopimus

Työ- ja elinkeinonministeriön, joka vastaa ELY-keskusten strategisesta tulosohjauksesta ja ELY-keskusten välisissä strategisissa tulossopimuksissa. seurataan Eviran ohjaamia tehtäviä yhdellä mittarilla: vaatimukset täyttävien elintarvikeketjun toimijoiden osuus%.

Evira, Maaseutuvirasto ja Tukes tekevät yhden toiminnallisen tulossopimuksen ELY-keskusten kanssa. ELY-keskusten toiminnallisen tulossopimuksen valmistelu on kuvattu ohjeessa 11006 ”Eviran ja ELY-keskusten välisen tulossopimusprosessin kulku”.

AVI:en tulossopimus

Evira ja AVIt valmistelevat seuraavaa vuotta koskevat toiminnalliset tulossopimukset kevään ja syksyn neuvottelupäivillä. Kevään päivillä neuvotellaan hankkeista ja painopisteistä, joihin AVIt osallistuvat valtakunnallisten valvontaohjelmien ja suunnitelmien pohjalta. Syksyn neuvottelupäivillä tehdään kuluvan vuoden tulosten välitarkastelu ja sovitaan seuraavalle vuodelle Eviran tehtäviin varattavat resurssit sekä AVIen osallistuminen hankkeisiin ja painopisteisiin AVIen valvontasuunnitelmaluonnosten pohjalta. Toiminnalliset tulossopimukset allekirjoitetaan vuoden alussa.

4.1.3 Kunnallisten viranomaisten ohjaus

Elintarvikevalvonta, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta sekä eläinlääkäripalveluiden järjestäminen hoidetaan kunnissa osana ympäristöterveydenhuoltoa. Kunnat ovat muodostaneet yksinään, kuntayhtymän tai muunlaisin sopimusjärjestelyin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita. Valvontayksiköitä on yhteensä 64 kpl (2014). Kunnan järjestämään ympäristöterveydenhuoltoon kuuluvat elintarvike-, terveydensuojelu ja tupakkavalvonta, kuluttajaturvallisuusvalvonta sekä eläinlääkintähuollon järjestäminen.

Koko ympäristöterveydenhuollon valvonnasta vastaa sama lautakunta tai muu monijäseninen toimielin, esimerkiksi kuntayhtymähallitus. Lautakunta voi olla esimerkiksi sosiaali- ja terveyslautakunta, ympäristölautakunta, tekninen lautakunta tai perusturvalautakunta.

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontaohjelma

Evira, Valvira ja Tukes laativat ympäristöterveydenhuollon yhteisten valtakunnallisen valvontaohjelman⁴, jonka tarkoituksena on sovittaa yhteen eri keskusvirastoista paikallis- ja aluehallintoviranomaisille annettavaa ohjausta. Valvontaohjelmien sisällöstä on säädetty valtioneuvoston asetuksella ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisista valvontaohjelmista. Valvontaohjelma on poikkeuksellisesti viisivuotinen (yleensä nelivuotinen) ja sitä päivitetään yleensä vuosittain.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman sisältämät ympäristöterveydenhuollon lakien edellyttämät toimialakohtaiset valtakunnalliset valvontaohjelmat ovat:

- elintarvikevalvontaohjelma (elintarvikevalvontaohjelma sisältyy VASUn osaan I (toimenpiteet) ja osaan II elintarvikevalvonnan kuvaukset, yhteisessä valvontaohjelmassa on linkki VASUun);
- tupakkalain valvontaohjelma;
- terveydensuojelun valvontaohjelma;
- kuluttajaturvallisuusvalvonnan valvontaohjelma; ja
- ohjelma eläinlääkintähuollosta (EHO, sisältyy VASUn osaan I).

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valvontaohjelmassa sovitaan yhteisissä painopisteistä suunnittelukaudelle. Ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaiset laativat valvontaohjelman pohjalta yhden koko ympäristöterveydenhuollon kattavan valvontasuunnitelman.

⁴ http://www.valvira.fi/ohjaus_ja_valvonta/valvontaohjelmat/ymparistoterveydenhuolto

4.2 Elintarvikevalvontaketjun ydinprosessit ja niiden alaprosessit

Elintarvikevalvontaketjun ydinprosessit ja niiden alaprosessit ovat:

- 1) Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys
 - Kylvösiementen sertifiointi, lajiketutkimustehtävät ja siemenkauppa
 - Hukkakaura
 - Kansallinen kasvilajikeluettelo ja kasvijaalostajanoikeudet
 - Lannoitevalmisteet ja maanparannusaineet
 - Kasvinsuojeluaineet
 - Kasvinterveys, taimiaineisto ja metsänviljelyaineisto
 - Luonnonmukainen tuotanto
 - Muuntogeeniset tuotantopanokset ja elintarvikkeet
- 2) Eläinten terveys ja hyvinvointi
 - Eläinten terveys
 - Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti
 - Eläinten lääkitseminen
 - Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti
 - Eläinten hyvinvointi
 - Eläimistä saatavat sivutuotteet
 - Täydentävien ehtojen valvonta
- 3) Elintarviketurvallisuus
 - Elintarvikkeiden alkutuotanto
 - Lihantarkastus
 - Elintarvikkeiden valmistus
 - Kuljetus
 - Elintarvikkeiden myynti ja tarjoilu
 - Eläimistä saatavien elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa (ensisaapumisvalvonta)
 - Tuonti
 - Vienti
 - Zoonoosien valvonta- ja seurantaohjelmat
 - Kemiallisten aineiden valvonta- ja seurantaohjelmat
 - Rehut

Prosessityö on edelleen käynnissä, joten prosesseihin saattaa vielä tulla muutoksia.

4.3 Valvontajärjestelmän tehokkuuden ja vaikuttavuuden varmistaminen

4.3.1 Johtaminen

Elintarvikeketjun valvonnan tavoitteiden ja vaatimusten saavuttaminen sekä valvonnan vaikuttavuus osoitetaan ketjuauditoinneilla sekä VASU-raportoinnilla. VASU-raporttia varten Evira kokoaa tietoja eri toimintasektoreilta, viranomaisilta ja asiakkailta sekä analysoi ja arvioi tiedot. Tämän pohjalta tehdään johtopäätökset toiminnan onnistumisesta ja tarvittavista korjaus- ja toimenpiteistä. Kunkin viranomaisen toiminnan ja toimintajärjestelmän vaikuttavuus ja tehokkuus varmistetaan lisäksi sisäisillä auditoinneilla (8.5.2) ja korjaavien toimenpiteiden seurannalla (8.4).

Seurantajärjestelmä sekä menettelyt korjaavien toimenpiteiden suorittamiseksi on Eviran osalta kuvattu toimintakäsikirjassa ja ohjeissa. Muiden viranomaisten osalta menettelyt on kuvattu niiden omissa laatujärjestelmissä ja asiaa koskevaa ohjeistusta kehitetään edelleen.

suunnittelukauden loppupuolella. Valvonnan tehokkuutta seurataan tulossopimuksen mittareilla ja yksityiskohtaisemmin sektorikohtaisten valvontasuunnitelmien arviointiraporteissa.

Valvonnan vaikuttavuuden varmistamiseksi elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä käsittelee vuosittain raportoinnin tulokset eri viranomaisille yhteisten kehittämiskohteiden tunnistamiseksi ja tekee korjaaviin toimenpiteisiin liittyviä kehittämissuunnitelmia.

Valvonnan vaikuttavuutta ja toimivaltaisten viranomaisten toimintaa kokonaisuutena arvioidaan myös ministeriöiden pääsääntöisesti viiden vuoden välein toteuttamissa viraston toiminnan arvioinneissa. Elintarviketurvallisuusviraston toiminnan arviointi (MMM 3/2011) ja sektori- tutkimuslaitosten yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi ovat valmistuneet vuonna 2011.

Euroopan komission elintarvike- ja eläinlääkintätoimisto (FVO) suorittaa jäsenvaltioissa elintarvikeketjun valvontaa koskevia yleistarkastuksia ja erityistarkastuksia. Tarkastusten tarkoituksena on arvioida, vastaako valvonta yhteisölaainsäädännön vaatimuksia ja toteutetaanko se elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman mukaisesti.

FVO suoritti Suomessa yleistarkastuksen viimeksi vuonna 2009 sekä sen seurantatarkastuksen vuonna 2012. Komission yleistarkastuksessa esiin tulleet huomiot ja suositukset ja niiden johdosta tehtävät kehittämis- ja muut toimenpiteet otetaan huomioon elintarvikeketjun valvonnan sektorikohtaisissa suunnitelmissa ja huolehditaan niiden toteuttamisesta FVO:n kanssa sovitussa aikataulussa.

Valvonnan vaikuttavuuden parantamiseen tähtää myös EU:n jäsenmaiden yhteinen Benchmarking-työ.

4.2.2 Indikaattorit ja mittarit

Valtion tilinpäätöksen elintarvikeketjun valvonnan vaikuttavuusindikaattorit

Koko toimialan vaikuttavuutta seurataan valtion talousarvioon sisältyvien vaikuttavuusmittareiden avulla virastojen tilinpäätösten yhteydessä. Valtioneuvosto raportoi tuloksellisuuden kehityksestä eduskunnalle valtion tilinpäätöskertomuksessa. Elintarvikevalvontaketjun vaikuttavuuden mittarit on kuvattu taulukossa 4.3.2.

Taulukko 4.3.2a. *Elintarvikeketjun valvonnan tavoitteiden kehitystä kuvaavat avainmittarit ja tunnusluvut.*

	2013	2014	2015	2016
	toteutuma	arvio	tavoite	tavoite
1. Eläintaudit ja kasvintuhoajat				
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja	2	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan
Vaarallisia kasvintuhoajia, uusia pysyvästi	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan
2. Zoonoosit				
Todetut elintarvikevälitteiset tautitapaukset ihmisillä				
- yleisimmät tartunnanaiheuttajat, kotimaiset	1 839	-3 %	-3 %	+/- 0
- vakavimmat tartunnanaiheuttajat	161	-3 %	-3 %	+/- 0
Salmonellan esiintyvyys				
- elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa, %	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1
- elintarviketuotantoeläinten rehuissa, %	alle 0,5	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan
3. Valvonnan vaikuttavuus				
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasaine-	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5

valvonnassa havaitut ongelmat, %				
OIVA-huoneistotarkastuksissa parhaimpien tason (oivallinen ja hyvä) saavuttaneet kohteet %	82,4	85	88	90
Vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus, %				
- elintarvikkeiden pakkausmerkintöihin liittyen	-	yli 97	yli 97	yli 97
- tuotantoeläinten EU-tarkastuksissa merkintään liittyen	54	yli 63	yli 63	yli 65
- tuotantoeläinten EU-tarkastuksissa hyvinvointiin liittyen	70	yli 80	yli 80	yli 82
- siemenkaupassa	97	yli 95	yli 95	yli 95
- lannoitevalmisteisiin liittyen	98	yli 94	yli 94	yli 95
- kasvinsuojeluaineisiin liittyen	yli 95	yli 95	yli 95	yli 95
- luonnonmukaisessa elintarvikeketjussa	96	yli 95	yli 95	yli 95
- muuntogeenisiin tuotteisiin liittyen	100	yli 85	yli 85	yli 85
- rehuihin liittyen	99	99	99	99
4. Eläinlääkintähuolto				
Eläinlääkärin avun saanti kiireellisissä sairaustapa- uksissa	alle 12 h	alle 12 h	alle 12 h	alle 12 h

Eviran määrittelemät elintarvikeketjun vaikuttavuuden indikaattorit

Taulukko 2.3.2b Eviran määrittelemät elintarvikeketjun vaikuttavuuden indikaattorit.

Päämäärä	Indikaattori
Elintarviketurvallisuuden, eläinten terveyden ja kasvinterveyden korkea taso säilyy.	<p>Ihmiset:</p> <ul style="list-style-type: none"> Todetut elintarvikkeväitteiset tautitapaukset ihmisillä Oiva-valvontatulosten kehitys <p>Eläimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> Helposti leviävien ja vaarallisten eläintautitapausten määrä Terveydenhuolto-ohjelmien kattavuus (Naseva ja Sikava - kattavuus%) <p>Kasvit:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uusien vaarallisten kasvintuhoojien määrä pysyvästi
Eläinten hyvinvointi paranee.	<ul style="list-style-type: none"> Eläinten hyvinvoinnin valvontakohteet täyttävät vaatimukset (%) Mikrobilääkkeiden käyttö
Korkealaatuisen ruoan tuottamisen edellytykset turvataan ja maa- ja elintarviketalouden tuotantokyky kasvaa.	<ul style="list-style-type: none"> Maatalouden tuotantopanosten valvontakohteet täyttävät vaatimukset (%) Kasvinsuojelaineiden kauppa Markkinoilla olevien elintarvikkeiden kotimaisuusaste
Maa-, metsä- ja elintarviketalous sopeutuvat kestävästi ilmastonmuutokseen.	<ul style="list-style-type: none"> Onnistuminen uusien vaarojen hallinnassa (ennakointi, nopea reagointi) => laadullinen arviointi Kotimaisten elintarvikkeiden ja rehun hometoksiinipitoisuus
Elintarvikeketjun toiminnan vastuullisuus voidaan todentaa.	<ul style="list-style-type: none"> Elintarvikkeiden hyväksytyjen kansallisten laatujärjestelmien lukumäärä Suomessa Hyvän käytännön oppaiden kattavuus
Turvallisella ravitsemuksella edistetään hyvinvointia.	<ul style="list-style-type: none"> Pakkausmerkintätarkastusten osuus (%), joissa ei ole todettu merkittäviä puutteita Raskasmetallien ja kasvinsuojeluaineiden saanti (ihmiset)

Ydinprosessien indikaattorit ja mittarit

Kaikille ydinprosesseille on koottu mittaristo, jonka avulla arvioidaan toiminnan vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Mittarit on koottu liitteeseen 4.

Viranomaisten omat mittarit

AVI:jen strategisen tulossopimuksen mittarit

Palvelukyky ja laatu

- Kantelut;
- Ympäristöterveydenhuollon ohjaus ja valvonta: kuntien ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmien arviointi (valvontaohjelmakauden aikana) ja valvontasuunnitelmien toteutuminen (vuosittain);
- Eläinten hyvinvoinnin ja täydentävien ehtojen otantatarkastukset.

Suoritteet ja julkishyödykkeet

- Kantelut;
- Ympäristöterveydenhuollon tarkastukset;
- Ympäristöterveydenhuollon koulutukset.

Toiminnallisten tulossopimusten toteutumista mitataan VASU-raportoinnin tunnuslukujen kautta.

ELY-keskusten strategisen tulossopimuksen mittarit

ELY-keskusten strategisen tulossopimuksen mittari on säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus tarkastetuista toimijoista. Toiminnallisen tulossopimuksen mittari on valvontasuunnitelmien toteutumisprosentti.

4.3.3 Ketjuauditoinnit

Valvonta-asetuksen perusteella Suomen tulee auditoida elintarvikevalvontaketjun tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Ns. ketjuauditoinneissa auditoidaan aina sektorikohtaisia kokonaisuuksia kerrallaan, auditointien määrä ei kuitenkaan erityisesti kasva edellisiin vuosiin verrattuna.

Auditoinnit toteutetaan koulutettujen auditoijien avulla. Auditoijat tulevat elintarvikevalvontaketjun eri viranomaistahoista. Auditointien suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa Evira.

4.3.4 Osaamisen johtaminen

Koko elintarvikevalvontaketjun yhteinen osaamisen johtaminen pohjautuu valvonta-asetuksen tavoitteisiin pätevistä henkilöstöstä, joka saa tehtäviinsä säännöllistä lisäkoulutusta ja pysyy näin tehtäviensä tasalla. Suomessa nämä tavoitteet ovat yhtenevät virkamiesten yleisten pätevyysvaatimusten ja julkisten organisaatioiden henkilöstölinjausten kanssa.

Koulutusjärjestelyt, tavoitteet ja säännöllisyys

Evira on elintarvikevalvontaketjun keskeisin kouluttajataho. Se järjestää 80 - 100 koulutustilaisuutta vuosittain, ja koulutuksiin osallistuu 1500 - 2000 osallistujaa, mikä on noin puolet kaikista viranomaisista. Koulutukset suunnitellaan vuodeksi kerrallaan, ja kootaan vuosittain julkaistavaksi koulutuskalenteriksi. Eviran tavoitteena on lisätä koulutusten suunnitelmallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä, keinoina ovat mm. monivuotiset koulutussuunnitelmat sekä videoyhteyksin toteutetut ja/tai videotallennetut koulutustilaisuudet.

Muut keskusvirastot (Tulli, Valvira, Tukes, Puolustusvoimat) järjestävät koulutusta omalle henkilöstölleen ja keskusvirastot järjestävät myös yhteistä koulutusta, mm. ympäristöterveydenhuollon osalta. Aluehallintovirastojen koulutus alueensa paikallisviranomaisille on merkittävä osa elintarviketurvallisuuden koulutusta.

Koko ketjun viranomaiset osallistuvat aktiivisesti myös EU:n järjestämään koulutukseen Better Training For Safer Food- koulutusohjelmissa. Suomen osallistujamäärät ovat viime vuosina

olleet nousussa. Periaatteena on että koulutuksiin osallistujat toimivat kouluttajina kansallisissa koulutuksissa.

Koulutustarpeiden määrittely

Koko elintarvikevalvontaketjussa koulutusten määrä on suhteellisen vakio, sekä osallistujien että kouluttajatahojen resurssit huomioiden koulutus on määrältään riittävää. Koulutusten laatuun kiinnitetään jatkuvasti huomiota, mm. palautetta aktiivisesti seuraamalla.

Koulutussisältöihin vaikuttavat palautteen lisäksi lainsäädännön muutokset sekä auditointien ja valvonnan tulokset.

Koulutuksen seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Kukin viranomaisalue on järjestänyt koulutusten seurannan itsenäisesti. Eviran koulutusten osalta käytössä on tietojärjestelmä Koulutuspalvelu, jossa hallinnoidaan koulutuksiin ilmoittautumista, koulutusmateriaalien jakoa ja palautteen antamista. Tietoja seurataan ja analysoidaan yksiköissä ja koko Eviran tasolla mm. johdon katselmuksissa.

Kaikki koulutusmateriaalit jaetaan viranomaisketjun nähtäväksi valvonnan ekstranetissa, Eviranetissa. Eviran antaman koulutuksen vaikuttavuuden arviointia tehdään itsearviointina palautteenkeruun yhteydessä sekä auditoinnein.

4.3.5 Tiedonhallinta ja tiedolla johtaminen

Evira on edelleen kehittämässä tiedon keruuta elintarvikeketjun valvonnan tuloksista. Eviran tiedolla johtaminen -projektissa on tarkoitus parantaa valvonta- ja tutkimustulosten vuosittaista analyysia ja edistää näiden analyysitulosten käyttöä valvonnan suunnittelussa ja johdossa.

Tiedonhallinta ja tietojärjestelmät

Eviran toimialan tieto- ja tietojärjestelmäkokonaisuutta kuvataan julkishallinnon arkkitehtuuriperiaatteiden mukaisesti (työ on kesken). Kokonaisuuteen sisältyy tietoja Eviran omien arkisto-, henkilöstö- ja taloushallinnon järjestelmien lisäksi mm.

- valvontaviranomaisista ja laboratorioista;
- valvonnan sisällöstä ja tuloksista;
- näytteenotosta ja tutkimustuloksista;
- toiminnanharjoittajista ja näiden omavalvonnasta;
- tieteellisestä tutkimuksesta ja riskinarvioinnista; sekä
- toiminnanharjoittajien ja viranomaisten sähköisestä asioinnista.

Eviran sähköiset viestintävälineet ovat Eviraattori (intranet), Eviranet (valvontaviranomaisten suojattu verkkopalvelu, ekstranet) ja julkinen Evira.fi -internetsivusto. Lisäksi Eviralla on käytössä sähköinen koulutuspalvelu ja eri järjestelmien käyttövaltuuksien hallinnointiin pääsynhallintajärjestelmä (IAM).

Substanssietojärjestelmiä rakennetaan ja kehitetään aktiivisesti. Keskeiset tietojärjestelmät sekä niiden kehittäminen on kuvattu karkealla tasolla tässä. Liitteenä x (vai linkin takana?) on kaavio Eviran toimialan tietojärjestelmäkokonaisuudesta ja järjestelmien suhteista toisiinsa. VASUn osassa II on kunkin sektorin kuvauksen yhteydessä yksityiskohtaista tietoa rekistereistä ja järjestelmistä, joita ao. sektorilla käytetään.

Eviran laboratorio- ja valvontatietojärjestelmä ELMO

Eviran laboratorio- ja valvontajärjestelmää ELMOa käytetään systemaattisesti kaikessa toimintakokonaisuuksissa Eviran laboratoriotulosten tallentamiseen ja käsittelyyn. Evira tutkii pääosan eläintautivalvonnan näytteistä ja näitä näytteitä ja tutkimustuloksia koskevat tiedot

tallennetaan ELMOon. Samoin kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden laboratorio- tutkimuksista iso osa tehdään Evirassa ja tiedot tallennetaan ELMOon.

Järjestelmään sisällytetään vähitellen myös Eviran vastuulla olevan valvonnan tietoja. Valmiita valvonnan osia ovat siemen-, luomu-, rehu-, lannoite-, kasvinterveys- sekä kasvien kauppanormien valvonta.

Laboratoriorekisteri

Elintarvike-, rehu-, lannoitevalmiste- ja eläintautivalvonnan yhteydessä otettuja näytteitä analysoidaan Eviran laboratorion lisäksi tarkoitukseen hyväksytyissä paikallislaboratorioissa. Myös toimijoiden omavalvontanäytteet analysoidaan pääasiassa paikallislaboratorioissa. Evira pitää yllä rekisteriä elintarvikelain, rehulain, lannoitevalmistelain, eläintutilain ja terveyden- suojelulain nojalla hyväksytyistä viranomais- ja omavalvontalaboratorioista.

Viranomaisia koskevan tiedon hallinta

Elintarvikevalvontaketjun viranomaisten tietoja (valtuutukset, pätevyys jne.) hallinnoidaan ns. VYR/PIHA-järjestelmässä. Ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaisten (kuten kuntien ja AVI:en) tietoja hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmässä VYHA:ssa, johon tallennetaan mm. yhteystiedot ja tietoja henkilöstöstä sekä kunnista, jotka kuuluvat valvontayksikköön.

Sähköinen asiointi

Evira on suunnitellut sähköisen asiointin hanketta, jossa määritellään arkkitehtuurilinjat, tavoitteet ja kriteerit asiakasanalyysin pohjalta niin, että näkymä asiakkaille on yhtenäinen ja käyttäjäystävällinen. Hankkeen on alustavasti suunniteltu valmistuvan vuoden 2018 loppuun mennessä.

Ruokamyrkytysten selvittämisessä ja seurannassa hyödynnetään THL:n kanssa yhteistä RY-MY-järjestelmää ja lisäksi zoonosivalvonnassa on käytössä Patogenix-järjestelmä, jolla laboratoriot toimittavat tietoja Eviraan. Alkutuotannon toimijoiden sähköistä asiointia kehitetään yhteistyössä koko hallinnonalalla ja nk. YLLI-projektissa valmistellaan ympäristöterveydenhuollon valvonnan piirissä oleville yrityksille sähköisiä palveluita valvonnan tarvitsemien lupien ja ilmoitusten tekemiseksi (Yrityssuomi.fi -sivusto). Lisäksi kasvinterveydessä on jo käytössä sähköisen asiointin välineitä.

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys –toimintakokonaisuuden tietojärjestelmät

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden toimintakokonaisuuden valvonnassa käytetään pääsääntöisesti ELMO-tietojärjestelmää. Metsänviljelyaineiston tuotannon ja kaupan valvonnassa käytetään sähköiseen asiointiin perustuvaa MEVI- tietojärjestelmää, jonka avulla asiakkaat voivat tehdä siemenkeräysilmoituksia, hakea kantatodistuksia ja ilmoittaa muihin EU-maihin markkinoiduista siemen- ja taimieristä. Kasvien ja kasvituotteiden kansainvälisessä kaupassa vaadittavien kasvinterveystodistusten myöntämisessä sekä vientiä koskeva tilastoinnissa käytetään sähköiseen asiointiin perustuvaa TETO- tietojärjestelmää.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan rekisterit ja tietojärjestelmät

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnassa käytettävät tietojärjestelmät ja niiden kehittäminen on kuvattu yksityiskohtaisesti EHOssa (liite 5). Kehityshankkeista suurimmat ovat:

- Elvi-sovelluksen toteutus, jolla korvataan vanheneva eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä Elite ja eläinten hyvinvoinnin Elvis-sovellus; sekä
- Eläintietojärjestelmän kehittäminen, jonka myötä parannetaan sähköistä asiointia ja eläintietojen hallinnointia valvonnan kannalta.

Muita tietojärjestelmiä ja rekistereitä, joihin eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta tukeutuu, ovat:

- Traces (Trade Control and Expert System): elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan tietojärjestelmä, joka on Euroopan komission ylläpitämä;
- Kartturi: Helposti leviävien eläintautien vastustamisessa käytetty järjestelmä, joka on yhteinen Mavin kanssa;
- ID-valvontasovellus;
- Nautarekisteri;
- Eläinvälittäjärekisteri;
- Eläinkuljettajarekisteri;
- Eläintenpitäjärekisteri;
- Oikeusturvakeskuksen pitämä eläintenpitokieltorekisteri;
- Rokotusrekisteri; ja
- Eläinlääkärirekisteri.

Elintarviketurvallisuuden tietojärjestelmät

Elintarviketurvallisuuden valvontatietoja kootaan keskitettyyn valvontatietojärjestelmään KUTI, jota on rakennettu kuntavalvonnan osalta yhdessä muun ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmäkokonaisuuden YHTIn kanssa yhteistyössä Valviran ja Tukesin kanssa. KUTI sisältää valvontakohderekisterin ja viranomaisvalvonnan tiedot ml. valvontatietojen julkistamisen eli Oivahymyn. Järjestelmän osista valmiita ovat kuntien valvontakohteet elintarvikehuoneistojen osalta ja kuntien valvontatiedot (lukuun ottamatta näytteenottoa ja -tutkimista). Myös Eviran toimeenpaneman elintarvikevalvonnan tiedot siirtyvät KUTIin ELMO-järjestelmästä. Hankkeessa on toteutettu myös toimijoiden sähköisen asiointin palvelu erityisruokavaliolaimisteiden ja ravitsemuksellisen täydentämisen osalta.

Järjestelmän on tarkoitus valmistua keskeisiltä osiltaan vuoden 2015 loppuun mennessä. Kehittämishankkeet ovat:

- Elintarvikevalvonnan alkutuotantopaikkarekisteri ja alkutuotannon valvontatiedot (KUTI 1b);
- Elintarvikevalvonnan näytteenotto- ja tutkimustiedonkeruun sähköistäminen (KUTI 2b);
- Eviran vastaaman elintarvikevalvonnan tiedot sekä KUTI-järjestelmästä raportointi (KUTI 3/ELMO);
- AVI:en, Valviran ja puolustusvoimien elintarvikevalvontatiedonkeruun sähköistäminen (KUTI 4);
- Elintarvikevalvonnan Oiva-raporttien toteutus KUTI-järjestelmästä (KUTI 5);
- Riskinarviointiin perustuvan tarkastusitiheyden arviointi tietojärjestelmiin tukeutuen (KUTI 6);
- Valvontaviranomaisia koskevan tiedonkeruun sähköistäminen (KUTI 7/VYHA);
- Elintarvikealan laitoksia koskevien tietojen siirto Tracesiin (KUTI/Traces);
- KUTI/YHTI -valtakunnallisen käyttöliittymän suunnittelu ja toteutus;
- RASFF;
- Traces; ja
- Infosan.

4.3.6 Asiakkuuksien hallinta ja asiakaspalaute

Eviran toiminnan vaikuttavuus saavutetaan yhteistyössä asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa. Toiminnan vaikuttavuutta arvioidaan myös asiakastytyväisyyskyselyillä ja luottamuskuvatutkimuksilla. Evirassa tutkimukset toteutetaan kolmivuotiskausittain. Lisäksi kerätään säännöllisesti asiakaspalautetta, joka käsitellään johdon katselmuksissa.

Eviran strategiassa pyritään avoimuuteen ja aktiivisuuteen sidosryhmäyhteistyössä; Evira on luotettava yhteistyökumppani elintarvikeketjussa. Strategiassa on monia toimenpiteitä, joilla

edistetään Eviran asiakkuuksien hallintaa. Strategian toteuttamiseksi Evirassa laaditaan asiakkuuksien hallinnan linjaukset.

5 ELINTARVIKEVALVONTAKETJUN RESURSSIT

Valvonnan aineellisten resurssien (käytettävissä on riittävät tilat, välineet ja laitteet) varmistaminen on jokaisen toimivaltaisen viranomaisen vastuulla. Aineellisten resurssien riittävyyden arviointi tapahtuu vuosittain auditoinneilla ja kunkin viranomaisen johdon katselmuksessa.

Jokainen viranomaistahon vastuulla on oman henkilöstön työjärjestelyihin ja osaamiseen liittyvät asiat. Keskus- ja aluehallinnossa henkilöstöresurssit (HTV-kehykset) annetaan koko valtion TTS- ja budjettivalmistelun yhteydessä, paikallistasolla kuntien oman valmistelun yhteydessä.

Elintarvikeketjun valvontaan ja laboratoriotoimintaan on käytettävissä vuosittain noin 1450 htv:tta (taulukko 5a ja 5b).

Taulukko 5a. Elintarvikeketjun valvonnan resurssit toimintakokonaisuuksittain (mukaan lukien VASUun sisältyvä elintarvikeketjun ulkopuolinen valvonta kuten metsänviljelyaineisto, luonnonvaraiset ja harraste-eläimet).

	Käytettävissä olevat htv:t	Arvio taloudellisista resursseista (1 htv = 70000 €)
Ministeriöt yhteensä	55	3850000
Maa- ja metsätalousministeriö	53	
Sosiaali- ja terveysministeriö	2	
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys yhteensä	231	16170000
Evira*	110	
ELY-keskukset	45	
Kunnat	5	
Tulli	15	
Tukes	20	
Ahvenanmaa	1	
Muut viraomaistehtäviä hoitavat tahot**	35	
Eläinten terveys ja hyvinvointi yhteensä	183	12810000
Evira	74	
AVI:t	40	
ELY-keskukset	7	
Kunnat***	60	
Tulli	1	
Ahvenanmaa	1	
Elintarviketurvallisuus yhteensä	597	41790000
Evira*	223	
AVI:t	17	
Kunnat	280	
Tulli	60	
Valvira	1	
Puolustusvoimat	3	
Ahvenanmaa	3	
Muut viraomaistehtäviä hoitavat tahot****	10	
Valvonta yhteensä	1066	74620000

* Sisältää tutkimuksen

** Sisältää valtuutetut tarkastajat ja näytteenottajat

*** kunnaneläinlääkärit tekevät tuotantoeläimiin liittyvien viranomaistehtävien lisäksi myös seura- ja harrasteläimiin sekä luonnonvaraisiin eläimiin liittyviä viranomaistehtäviä

**** Sisältää hygieniaosaamistestaajat ja valtuutetut rajaeläinlääkärit

Taulukko 5b. Elintarvikeketjun laboratoriotoiminnan resurssit toimintakokonaisuuksittain.

	Käytettävissä olevat htv:t	Arvio taloudellisista resursseista (1 htv = 70000 €)
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys yhteensä	80	5600000
Evira	80	
Eläinten terveys ja hyvinvointi yhteensä	155	10850000
Evira	155	
Elintarviketurvallisuus yhteensä	145	10150000
Evira	90	
Tulli	25	
Yksityiset ja kunnalliset laboratoriot	30	
Laboratoriotoiminta yhteensä	380	26600000

Julkisen talouden resursseihin on suunniteltu merkittäviä tuottavuustavoitteita ja toimintamenojen vähennyksiä vuosille 2015 - 2018. Laskevat määräraha-kehitykset vaikuttavat myös Eviran resursseihin ja toimintaa joudutaan vahvasti sopeuttamaan vastaamaan käytettävissä olevia resursseja seuraavina vuosina.

Myös aluehallinnon toimintamenot ovat kokonaisuudessaan laskevat. Aluehallintovirastojen resursseja koskevaan suunnitelmaan saatiin kuitenkin pieni lisäys eläinsuojelu- ja elintarviketurvallisuustehtäviin korjaamaan aiempia tuottavuusvähennyksiä MMM:n hallinnon alan tehtävissä. Suhteessa jatkuvasti lisääntyviin lakisääteisiin tehtäviin, on resursseja kuitenkin myös aluehallintovirastossa edelleen liian vähän.

ELY-keskusten henkilöstömäärärahoihin kohdistuu merkittäviä alentamispaineita suunnittelu-kaudella. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaikkiin ELY-keskusten tehtäviin on käytettävissä aiempaa vähemmän henkilökuntaa. Evira on ryhtynyt toimenpiteisiin varmistaakseen ohjaamensa tehtävien tarkoituksenmukaisen hoidon. Valvontoja on teemoitettu siten, että muutamien valvontasektorien osalta valvontaa tehdään vain joka kolmas vuosi ja tällöin valvontaan on käytettävissä enemmän resurssia. Tämä tehostaa resurssien käyttöä. Myös tehtävien keskittäminen ELY-keskusten välillä selvitetään.

Kuntien elintarvikevalvonnan resurssit ovat selvästi tarvetta vähäisempiä eivätkä riitä riskiperusteisesti suunnitellun valvonnan toteuttamiseen. Kunnat ovat kuitenkin pystyneet hoitamaan erityistilanteet hyvin. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnassa kuntien viranomaisten resurssitilanne on parantunut merkittävästi viime vuosina, kun uusia valvontaeläinlääkäreiden virkoja on voitu eläinlääkintähuoltolain määrärahojen turvin perustaa yhteistoiminta-alueille. Myös eläinlääkäreiden rekrytointi kuntiin on helpottunut aiempiin vuosiin verrattuna.

Henkilöstön määrän riittävyyttä ja osaamista seurataan vuosiraportoinnissa ja auditoinnein. Resurssikeskustelua käydään vuotuisissa tulossopimusneuvotteluissa kaikilla hallinnon tasoilla.

Liitteet

Liite 1. Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden toimenpiteet 2015 - 2016

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden alaprosessit	Toimenpiteet /painopisteet		Viranomaiset, joita toimenpide koskee, merkitty rastilla (X)								
	2015	2016	AVI:t	ELY-keskukset	Kunnat	Kunnan-eläinlääkärit	Tulli	Valvira	Tukes	Puolustusvoimat	Evira
Kylvösiementen sertifiointi, lajiketutkimustehtävät ja siemenkauppa	Elinkeinoharjoittajarekisterin vieminen Elmoon	Elinkeinoharjoittajarekisterin vieminen Elmoon		x							x
	Tiedottaminen sertifioiduista siemenestä myös ELY-keskuksissa Eviran tuottaman materiaalin pohjalta.	Tiedottaminen sertifioiduista siemenestä myös ELY-keskuksissa Eviran tuottaman materiaalin pohjalta.		x							x
Hukkakaura	Pahoin saastuneiden tilojen valvonta kesäkuussa ennen ruiskutuksia, jotta torjunnat tulisivat tehtyä oikeilla aineilla ja oikeaan aikaan, Eviran tekemät tarkastukset kohdistuivat enemmän ohjaukseen, neuvontaan ja tutorointiin	Pahoin saastuneiden tilojen valvonta kesäkuussa ennen ruiskutuksia, jotta torjunnat tulisivat tehtyä oikeilla aineilla ja oikeaan aikaan, Eviran tekemät tarkastukset kohdistuivat enemmän ohjaukseen, neuvontaan ja tutorointiin		x	x						x
Lannoitevalmisteet		EU:n lannoitelainsäädäntöuudistuksen toimeenpano		x							x
Kasvinsuojeluaineet	Riskiperusteisen valvonnan, valvonnan vaikuttavuuden ja niiden arvioinnin keihittäminen sekä yhteistyön lisääminen muiden valvontaviranomaisten kanssa FVOn auditoinnista saadun palautteen mukaisesti.	Riskiperusteisen valvonnan, valvonnan vaikuttavuuden ja niiden arvioinnin keihittäminen sekä yhteistyön lisääminen muiden valvontaviranomaisten kanssa FVOn auditoinnista saadun palautteen mukaisesti.		x			x		x		x
	Tukesin valvontatapaukset Eviranettiin	Tukesin valvontatapaukset Eviranettiin							x		
Kasvinterveys, taimiaineisto ja metsänviljelyaineisto	Lainsäädännön veloitteiden kertaus toimijoille tarkastuskohteissa.	Lainsäädännön veloitteiden kertaus toimijoille tarkastuskohteissa.		x			x				x

	Toimintaympäristön muutosten järjestelmällinen havainnointi ja huomioiminen valvonnassa, viestinnässä ja tietojärjestelmien kehittämisessä.	Toimintaympäristön muutosten järjestelmällinen havainnointi ja huomioiminen valvonnassa, viestinnässä ja tietojärjestelmien kehittämisessä.	x				x				x
	Makroeliötarkastusten laajentaminen koko maahan	Makroeliötarkastusten laajentaminen koko maahan		x							x
	Kasvihuonetuotannon tarkastusten tekeminen myös salaatti- ja yrttiviljelmillä.	Kasvihuonetuotannon tarkastusten tekeminen myös salaatti- ja yrttiviljelmillä.		x							x
	Muiden kuin terveystodistuksella tuotavien tavaroiden maahantuontitarkastukset	Muiden kuin terveystodistuksella tuotavien tavaroiden maahantuontitarkastukset		x			x				x
	Verkkokauppojen valvonnan aloittaminen.	Verkkokauppojen valvonnan aloittaminen.									x
	Selvitetään solukkoviljelyä varten kehitettävien klooniyhdistelmien rekisteröinnin perusteita ja mitä muutoksia MEVI - tietojärjestelmään on tehtävä, jotta rekisteröinti ja siihen liittyvä tuotantomäärien seuranta voidaan toteuttaa.	Selvitetään solukkoviljelyä varten kehitettävien klooniyhdistelmien rekisteröinnin perusteita ja mitä muutoksia MEVI - tietojärjestelmään on tehtävä, jotta rekisteröinti ja siihen liittyvä tuotantomäärien seuranta voidaan toteuttaa.									x
	Toimeenpannaan yhteistyössä Metlan, MMM:n ja alan toimijoiden kanssa Metlan hankkeessa "Metsänviljelyaineiston käyttöalueiden määrittely" saadut tulokset.	Toimeenpannaan yhteistyössä Metlan, MMM:n ja alan toimijoiden kanssa Metlan hankkeessa "Metsänviljelyaineiston käyttöalueiden määrittely" saadut tulokset.									x
Luonnonmukainen tuotanto	Luomutuotteiden markkina- valvonta, eli markkinoilla olevien luomutuotteiden aitous	Luomutuotteiden markkina- valvonta, eli markkinoilla olevien luomutuotteiden aitous	x	x	x		x	x			x
Muuntogeeniset tuotantopanokset ja elintarvikkeet											x

Liite 2. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin painopisteet 2015 – 2016

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin alapro- sessit	Valvontasuunnitelmiin sisällytettävä valvonnan painopiste	2015			2016		
		Evira	AVI	Kunta	Evira	AVI	Kunta
Yhteiset	Eläinlääkintähuollon arviointi- ja ohjauskäyntien toteuttaminen	x	x			x	
	Kuntien järjestämän eläinlääkäripäivystyksen toteuttamisen varmistaminen eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti		x	x			
	Kansallisen tukivalvonta-asetuksen muutosten toimeenpano	x	x		x	x	
	Elvi:n (entinen Elite) käyttöönotto	x	x	x	x	x	x
Eläinten terveys	Uudistetun eläintautilain toimeenpano	x	x	x	x	x	x
	Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen	x	x	x			
	EU lemmikkieläinasetuksen toimeenpano sisämarkkinakaupassa	x	x	x			
	EU eläintautilain toimeenpano				x		
Eläinten lääkitseminen	Uudistetun eläinten lääkitsemistä ja lääkkeiden luovutusta koskevan lainsäädännön toimeenpano	x	x	x	x	x	x
Eläinten hyvinvointi	Eläinten suojelua lopetuksen ja teurastuksen aikana koskevan neuvoston asetuksen toimeenpano	x	x	x			
	Uudistetun eläinsuojelulain toimeenpano	x			x	x	x
	EU:n eläinten hyvinvointilain toimeenpano				x		
Eläimistä saatavat sivutuotteet	Uuden sivutuotelain toimeenpano	x	x	x			
	Kattavan ja riskiperusteisen sivutuotevalvontasuunnitelman toimeenpano	x	x	x	x	x	x

Liite 3. Elintarviketurvallisuuden toimenpiteet 2015 - 2016

Elintarviketurvallisuuden alaprosessit	Toimenpiteet /painopisteet		Viranomaiset, joita toimenpide koskee, merkitty rastilla (X)								
	2015	2016	AVI:t	ELY-keskukset	Kunnat	Kunnan-eläinlääkärit	Tulli	Valvira	Tukes	Puolustusvoimat	Evira
Elintarvikkeiden alkutuotanto	Täydentävien ehtojen valvonnat sekä kasvintuotantotiloilla että lihantuotantoon suuntautuneilla eläintiloilla	Täydentävien ehtojen valvonnat sekä kasvintuotantotiloilla että lihantuotantoon suuntautuneilla eläintiloilla	x	x							x
Lihantarkastus	Toimijoiden toimenpiteet osana Oivaa		X (porot)								x
Elintarvikkeiden valmistus	Oivan käyttöönotto	Elintarvikevalvonnan yhdenmukaistaminen Oivan käyttöönoton jälkeen	x		x					x	x
	Jäljitettävyyssvalvontaprojekti	Reseptivalvontaprojekti	x		x					x	x
		Elintarvikepatogeeniprojekti	x		x						x
Kuljetus	Oivan käyttöönotto	Elintarvikevalvonnan yhdenmukaistaminen Oivan käyttöönoton jälkeen	x		x						x
Elintarvikkeiden myynti ja tarjoilu	Elintarvikevalvonnan yhdenmukaistaminen Oivan käyttöönoton jälkeen	Elintarvikevalvonnan yhdenmukaistaminen Oivan käyttöönoton jälkeen	x		x					x	x
	Jäljitettävyyssvalvontaprojekti	Elintarvikepatogeeniprojekti	x		x					x	x
	Elintarvikepatogeeniprojekti										x
	Mikrobilääkeresistenssin seurannan käynnistäminen vähittäismyyntilihoista										x
Sisämarkkinakauppa	Jäljitettävyyssvalvontaprojekti				x		x				x
Vienti	Jäljitettävyyssvalvontaprojekti										x
	Vientivalvontajärjestelmien kehittäminen				x						
Tuonti	Jäljitettävyyssvalvontaprojekti						x				x
Kontaktimateriaalialan toiminnot											x
Rehuviljitys	Täydentävien ehtojen rehuviljityksen laajeneminen kasvintuotantotiloille	Täydentävien ehtojen rehuviljityksen laajeneminen kasvintuotantotiloille		x							x

Liite 4. Ydinprosessien indikaattorit ja mittarit

Mittarit ja niiden tavoitteet ovat luonnoksia, jotka saattavat muuttua ja täydentyä suunnittelu-kaudella.

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

1. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden indikaattori	
Indikaattori (numero viittaa Eviran strategian päämääriin)	Indikaattorin tavoite
1.5. Uusien vaarallisten kasvintuhoojien määrä pysyvästi	ei lainkaan
3.1. Maatalouden tuotantopanosten valvontakohteet täyttävät vaatimukset	Seurattava luku, ei tavoitetta
3.2. Kasvinsuojeluaineiden käyttömäärät	Seurattava luku, ei tavoitetta
3.3. Markkinoilla olevien elintarvikkeiden kotimaisuusaste	Seurattava luku, ei tavoitetta
2. Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden alaprosessien mittarit	
2.1. Kasvinterveys ja taimiaineisto	
2.1.1. Kasvinterveys ja taimiaineisto	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Uusien vaarallisten kasvintuhoojien määrä pysyvästi (ks. Kohta 1)	ei lainkaan
IND2. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus	100 %
IND3. Säädökset täyttäneiden tuontierien osuus, %	100 %
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus %	100
MIT2. Suoritteen hinta	Täydentyy myöhemmin.
MIT3. Perunan laboratorioanalyysin läpimenoaika, vrk	Täydentyy myöhemmin.
2.1.2. Metsänviljelyaineisto	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus	100
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus%	100
MIT2. Suoritteen hinta, €	Täydentyy myöhemmin.
2.3. Lannoitevalmisteiden valvonta	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus, %	100
IND2. Säädökset täyttäneiden erien osuus, %	Täydentyy myöhemmin.
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus %	100
MIT2. Suoritteen hinta	Täydentyy myöhemmin.
2.4. Siementarkastus	
2.4.1. Siementen sertifiointi	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Viljelystarkastuksissa hylätyn pinta-alan osuus, %	1-5 %

<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1 Laboratorioanalyysin läpimenoaika, vrk	Täydentyy myöhemmin.
MIT2 Kustannusvastaavuus, %	Täydentyy myöhemmin.
2.4.2. Lajiketestausta	
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Suorituksen hinta, €	Täydentyy myöhemmin.
2.4.3. Siemenkaupan markkinavalvonta	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND2. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus, %	Täydentyy myöhemmin.
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus %	100
MIT2. Suorituksen hinta	Täydentyy myöhemmin.
2.5. Hukkakauravalvonta	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Pahasti saastunut peltoala	
- % peltoalasta	alle 0,35
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus %	100
MIT2. Suorituksen hinta	Täydentyy myöhemmin.
2.6. Kasvinsuojeluaineiden käytön valvonta	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus, %	Täydentyy myöhemmin.
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus %	100
MIT2. Suorituksen hinta, €	Täydentyy myöhemmin.
2.7. Luomuvalvonta	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Vaatimukset täyttäneiden toimijoiden osuus, %	100
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Tarkastuspäätösten toimittaminen määräajassa, %	100
MIT2. Suorituksen kustannus, €	Täydentyy myöhemmin.

Eläinten terveys ja hyvinvointi

1. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden indikaattori (=Eviran strategian vaikuttavuusindikaattorit)	
Indikaattori (numero viittaa Eviran strategian päämääriin)	Indikaattorin tavoite
1.3. Eläimet: Helposti leviävien ja vaarallisten eläintautitapausten määrä	<1
1.4. Terveystuho-ohjelmien kattavuus	
2.1. Eläinten hyvinvoinnin valvontakohteet täyttävät vaatimukset (%)	
2.2. Mikrobilääkkeiden käyttömäärät	Täydentyy myöhemmin

2. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin alaprosessien mittarit	
2.1. Eläinten terveys	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Vaarallisten eläintautitapausten määrä, kpl	<1
IND2. Helposti leviävien eläintautitapausten määrä, kpl	<1
IND3. Valvottavien eläintautitapausten määrä, kpl (pitopaikat, luonnonvaraisilla eläimillä tautipurkaukmat/yksittäiset eläimet)	
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus %	100
MIT2. Vastustettavien eläintautitapauseräilyjen määrä, lkm	Täydentyä myöhemmin
MIT3. Seurantasuunnitelman toteutuminen (ETL 18 §)	100
2.2. Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonta	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Säädöksiä noudattaneiden tilojen osuus perusvalvon- nassa, %	65
IND2. Tilat, joilla on havaittu vakavia puutteita perusvalvon- nassa, %	Täydentyä myöhemmin
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutus %	100
MIT2. Suoritteen hinta, €	Täydentyä myöhemmin
2.3. Eläinten lääkitseminen	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus valvotuis- ta	Täydentyä myöhemmin
IND2. Vakavia puutteita valvotuista, %	Täydentyä myöhemmin
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
MIT1. Suunnitelmallisen valvonnan suoritteen hinta AVI:ssa	Täydentyä myöhemmin
S1. Tarkastusten kattavuus, %	3 - 4, seurantamittari
2.3. Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja tuonti	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Reklamaatiot ja laittomat viennit eläinten ja tuotteiden sisämarkkinakaupassa, kpl	Täydentyä myöhemmin
IND2. Vastoin maahantuontimääräyksiä tuotujen erien luku- määrä sisämarkkinakaupassa, kpl	Täydentyä myöhemmin
IND3. Kolmansista maista tuotujen erien lkm, joissa todettu puutteita todettu rajavalvonnessa	Täydentyä myöhemmin
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>
S1. Elävien eläinten tuontierien tarkastusten kattavuus sisä- markkinakaupassa	Seurantamittari
2.4. Eläinten hyvinvointi	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus, %	Täydentyä myöhemmin
IND2. Vakavat laiminlyönnit, %	Täydentyä myöhemmin
IND3. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus eläinkulje- tuksissa, %	Täydentyä myöhemmin
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	<i>Tavoite</i>

MIT1. Tilatason valvontasuunnitelman toteutumisaste, %	100 %
MIT2. Valvontasuunnitelman toteutumisaste eläinkuljetuksista, %	2 - 4 % kaupallisista kuljetuksista
MIT3. Epäilyyn perustuvien tarkastusten lkm, kpl	Täydentyä myöhemmin
MIT4. Suorituksen hinta	Täydentyä myöhemmin
S1. Otantatarkastusten kattavuus valvontasuunnitelman perusteella, %	Seurantamittari
2.5. Eläimistä saatavat sivutuotteet	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus, %	Täydentyä myöhemmin
IND2. Vakavat puutteet laitosvalvonnassa, %	Täydentyä myöhemmin
IND3. Kolmansista maista tuotujen sivutuote-erien lkm, joissa todettu puutteita rajavalvonnassa	Täydentyä myöhemmin
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutumisaste, %	100
MIT2. Tarkastuskäynnin hinta	Täydentyä myöhemmin
S1. Tarkastusten kattavuus, %	Seurantamittari
S2. Sivutuotteiden tuontierien tarkastusten kattavuus sisämarkkinakaupassa	Seurantamittari
2.6. Täydentävien ehtojen valvonta	
<i>Vaikuttavuusindikaattorit</i>	<i>Tavoite</i>
IND1. Tilat, joille on ehdotettu tukileikkauksia otantatarkastusten perusteella, kpl	Täydentyä myöhemmin
IND2. Tilat, joille on ehdotettu tukileikkauksia otantatarkastusten perusteella, %	Täydentyä myöhemmin
IND3. Laajennusvalvontojen kokonais-lkm, kpl	Täydentyä myöhemmin
IND4. Tilat, joille on ehdotettu tukileikkauksia laajennusvalvontojen perusteella, kpl	Täydentyä myöhemmin
<i>Tehokkuuden ja laadun mittarit</i>	
MIT1. Perusotannon valvontasuunnitelman toteutumisaste määrääjässä	Täydentyä myöhemmin
MIT2. Eviran valvontaohjeiden valmistuminen	Vuosittain 1.3. mennessä

Elintarviketurvallisuus

Elintarvikkeet	
Indikaattori/mittari	Indikaattorin/mittarin tavoite
1. Valvonnan vaikuttavuus	
Todetut elintarvikkeiden tautitapaukset ihmisillä	Raja-arvo, tapauksia /100000 asukasta
- EHEC	0,6
- Listeria	1,3
- Salmonella	6,0
- Yersinia	10,0
- Kampylobakteeri	13,4
Kotimaisten elintarvikkeiden ja rehujen hometoksiinipitoisuus	Seurataan, ei tavoitetta
Oiva-valvontatulosten kehitys	Oiva-järjestelmän piiriin kuuluvien toimijoiden määrä 2014 98%, 2015 88%, 2016 100%
	Kahden parhaimman (oivallinen ja hyvä) arvosanan osuus 2014 85%, 2015 88%, 2016 90%
Toiminnan parantuminen Oiva-tarkastusten myötä.	100 % C arvosanan saaneista toimijoista on saanut seuraavassa tarkastuksessa A tai B

	arvosanan 100 % D arvosanan saaneista toimijoista on saanut seuraavassa tarkastuksessa A tai B arvosanan
Pakkausmerkintätarkastusten osuus (%), joissa ei ole tavattu merkittäviä puutteita	85 % toimijoista noudattaa säädöksiä (on saanut pakkausmerkintäriveiltä A tai B arvosanan).
Pakkokeinojen määrä	98 % toimijoista noudattaa säädöksiä.
2. Valvonnan tehokkuus ja laatu	
Oiva-tarkastusten tulosten hajonta valvontayksiköiden välillä	Tavoite määritetään, kun kahden ensimmäisen vuoden tulokset ovat käytettävissä.
Tarkastusten kattavuus (elintarvikehuoneistot)	Tavoite määritellään kohdeluokittain myöhemmin.
Tarkastusmäärätoteuma suhteessa riskiperusteiseen tarkastussuunnitelmaan, %	Riskiperusteisesti laadittu valvontasuunnitelma toteutuu vähintään 90 %:sti
Valvontakohteiden määrä suhteessa suunniteltuun valvontaresurssiin, kohteita/htv	Tavoite asetetaan myöhemmin.
Tarkastustehokkuus, tarkastuksia/htv	130 tarkastusta/htv
Suoritteen hinta, €/suorite	Tavoite määritetään, kun kahden ensimmäisen vuoden tulokset ovat käytettävissä.
Ruokamyrkytysepidemioiden epäilyilmoitusten tekeminen (kpl/100000 asukasta)	Tavoite määritellään, kun kahden vuoden tiedot ovat käytettävissä.
Rehuvalvonta	
1. Vaikuttavuusindikaattorit	
IND1. Salmonella esiintyvyys tuotantoeläinten rehuissa, %	alle 1
IND2. Säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus, %	99
IND3. Säädökset täyttäneiden tuontierien osuus, %	Täydenty myöhemmin
2. Tehokkuuden ja laadun mittarit	
MIT1. Valvontasuunnitelman toteutumis %	100
MIT2. Suoritteen hinta	Täydenty myöhemmin

Liite 5. Valtakunnallinen eläinlääkintähuollon ohjelma (EHO)

<http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/esittely/toiminta/valvonta/suunnitelmat+ja+ohjelmat/ymparistoterveydenhuollon+valvontaohjelma/elainten+terveyden+ja+hyvinvoinnin+valvontaohjelma/>

Elintarvikeketjun monivuotinen
kansallinen valvontasuunnitelma
2015 - 2019
Osa II
Valvonnan kuvaukset

Dnro Evira/4162/0410/2014

Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2015 - 2019, Osa II

Sisällys

6 VALVONTAVIRANOMAISET JA NIIDEN TEHTÄVÄT	4
6.1 Valtionhallinto	4
6.2 Kuntaviranomainen	13
6.3 Muut viranomaistehtäviä hoitavat	15
6.4. Paikalliset laboratoriot	17
6.5 Ulkopuoliset asiantuntijat	18
7 KUMPPANUUDET	19
7.1 Yleistä	19
7.2 Kansainvälinen yhteistyö	21
7.4 Viranomaisten välinen kansallinen koordinaatio ja yhteistyö	25
7.5 Sidosryhmäyhteistyö	30
8 ELINTARVIKEVALVONTAKETJUN TOIMINTAPERIAATTEET	31
8.1 Valvonnan suunnittelu ja ohjaus	32
8.2 Valvonnan toimeenpano	43
8.3 Toiminnan arviointi	48
8.4 Korjaavat toimenpiteet ja parhaiden käytäntöjen levittäminen	50
8.5 Valvonnan viestintä	51
9 YDINPROSESSIEN JA NIIDEN ALAPROSESSIEN KUVAUS	52
10 KASVINTUOTANNON EDELLYTYKSET JA KASVINTERVEYS	53
10.1 Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvontajärjestelyt	54
10.2 Kylvösiementen sertifiointi, lajiketutkimustehtävät ja siemenkauppa	56
10.3 Hukkakaura	61
10.4 Kansallinen kasvilajikeluettelo ja kasvijaostajanoikeudet	63
10.5 Lannoitevalmisteet	65
10.6 Kasvinsuojeluaineet	70
10.7 Kasvinterveys, taimiaineisto ja metsänviljelyaineisto	72
10.8 Luonnonmukainen tuotanto	79
10.9 Muuntogeeniset tuotantopanokset ja elintarvikkeet	83
11 ELÄINTEN TERVEYS JA HYVINVOINTI	85
11.1 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontajärjestelyt	86
11.2 Eläinten terveys	90
11.3 Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti	94
11.4 Eläinten lääkitseminen	98
11.5 Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti	100
11.6 Eläinten hyvinvointi	104
11.7 Eläimistä saatavat sivutuotteet	108
11.8 Täydentävien ehtojen valvonta	114
12 ELINTARVIKETURVALLISUUS	117
12.1 Elintarvikeeturvallisuuden valvontajärjestelyt	119
12.2 Elintarvikeeturvallisuuden valvonta	140
12.3 Zoonoosien valvonta- ja seurantaohjelmat	186
12.4 Kemiallisten aineiden valvonta- ja seurantaohjelmat	198
12.5 Valvontaprojektit	213
12.6 Rehut	215
LIITTEET	220
Liite 1. Määritelmät ja lyhenteet	220

Liite 2. Vertailulaboratoriot.....	223
---	------------

Tarkempi sisällysluettelo on jokaisen pääluvun alussa.

6 VALVONTAVIRANOMAISET JA NIIDEN TEHTÄVÄT

6 VALVONTAVIRANOMAISET JA NIIDEN TEHTÄVÄT	4
6.1 Valtionhallinto	5
6.1.1 Maa- ja metsätalousministeriö	6
6.1.2 Sosiaali- ja terveysministeriö	6
6.1.3 Valtiovarainministeriö	6
6.1.4 Työ ja elinkeinoministeriö	7
6.1.5 Elintarviketurvallisuusvirasto Evira	7
6.1.6 Aluehallintovirastot	8
Elintarviketurvallisuus	9
6.1.7 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset	9
6.1.8 Tulli	10
6.1.9 Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira	11
6.1.10 Turvallisuus- ja kemikaalivirasto	11
6.1.11 Puolustusvoimat	11
6.1.12 Poliisi	12
6.2 Kuntaviranomainen	13
6.3 Muut viranomaistehtäviä hoitavat	15
6.3.1 Valtuutetut tarkastajat ja näytteenottajat	15
6.3.2 Valtuutetut rajaelainlääkärit	15
6.3.3 Hygieniaosaamistestaajat	16
6.3.4 Eläinsuojeluvalvojat	16
6.3.5 Helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisessä kuljetuksessa käytettävän kaluston testaajat	16
6.4. Paikalliset laboratoriot	17
6.5 Ulkopuoliset asiantuntijat	18

6.1 Valtionhallinto

Valvontaan osallistuvat taulukossa 6.1 luetellut ministeriöt ja niiden alaiset keskusvirastot ja muut toimijat sekä Ahvenanmaan maakuntapäivät ja maakuntahallitus.

Taulukko 6.1. Valvontaan osallistuvat ministeriöt ja niiden alaiset viranomaiset sekä Ahvenanmaan maakuntahallitus.

Ministeriö ja sen internetosoite	Ministeriön hallinnonalan virasto tai muu toimija sekä internetosoite
Maa- ja metsätalousministeriö, (MMM) www.mmm.fi	Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, www.evira.fi MMM:n tietopalvelukeskus Tike, www.mmmtike.fi Maaseutuvirasto Mavi, www.mavi.fi Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT), www.mtt.fi Metsäntutkimuslaitos (Metla), www.metla.fi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL), www.rktl.fi
Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), www.tem.fi	Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, www.tukes.fi Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskus), www.ely-keskus.fi
Puolustusministeriö (PM), www.defmin.fi	Puolustusvoimat, www.mil.fi
Sisäasiainministeriö (SM), www.intermin.fi	Poliisi, www.poliisi.fi
Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), www.stm.fi	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), www.valvira.fi Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, www.fimea.fi Säteilyturvakeskus STUK, www.stuk.fi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), www.thl.fi
Valtiovarainministeriö (VM), www.vm.fi	Tulli, www.tulli.fi Aluehallintovirastot (AVI), www.avi.fi
Ahvenanmaa	Ahvenanmaan valtiovirasto, www.lansstyrelsen.ax Ahvenanmaan maakuntahallitus, www.regeringen.ax

Elintarvikkeita, maataloustuotteita, maa- ja metsätalouden tuotantotarvikkeita, kasvinterveyttä, eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä niiden valvontaa koskevan lainsäädännön valmistelusta, norminannosta ja ohjauksesta vastaa MMM. Tehtäväalueen valvonnasta vastaava keskusvirasto Evira toimii MMM:n hallinnonalalla. Elintarvikelainsäädännön vastuuviranomaiset ja heidän tehtävänsä on määritelty elintarvikelain (23/2006) 4 luvussa.

Elintarvikevalvontaa ohjaava ministeriö on MMM käsittäen kasvinterveyden ja maatalouden tuotantotarvikkeiden, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä elintarvikevalvonnan ohjauksen. STM:llä on elintarviketurvallisuuteen liittyvä rooli mm. kuntien ympäristöterveydenhuollon valvonnan ohjauksessa. Valvontaan liittyviä asioita sovitetaan lisäksi yhteen tapauskohtaisesti eri ministeriöiden kesken, esimerkkinä MMM:n ja ympäristöministeriön (YM) välinen yhteistyö EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten suorien tukien täydentävien ehtojen ohjauksessa ja koordinoinnissa.

Ahvenanmaa

Ahvenanmaan itsehallinto perustuu kansainvälisiin sopimuksiin sekä Suomen perustuslaissa (731/1999) ja Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991) maakunnalle säädetyyn itsehallintoasemaan. Itsehallintonsa toteuttamiseksi Ahvenanmaalla on omat toimielimensä, jotka vastaavat päätöksenteosta ja hallinnosta. Maakuntapäivät käyttää lainsäädäntövaltaa niissä asi-

oissa, jotka Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan. Muilta osin noudatetaan valtakunnan lainsäädäntöä. Ahvenanmaan maakuntahallitus vastaa maakunnan alueellisesta hallinnosta.

Ahvenanmaan valtionvirasto on yleinen valtion aluehallintoviranomainen, jota johtaa maaherra. Ahvenanmaan valtionvirasto myös koordinoi valtion viranomaisten toimintaa Ahvenanmaalla, kun on kysymys yhteisistä strategioista sekä kielellistä edunvalvontaa, valtionhallinnon sisäistä koulutusta, yleisöpalvelua ja muista yhteistä etua koskevista asioista.

6.1.1 Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö johtaa uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön politiikkaa. Maa- ja metsätalousministeriössä on kolme osastoa. Osastot ovat ruokaosasto, luonnonvaraosasto sekä hallinto- ja suunnitteluosasto

Elintarviketurvallisuusyksikkö ohjaa laatua ja turvallisuutta elintarvikeketjussa pellolta pöytään. Yksikkö vastaa elintarvikkeiden ja maatalouden tuotantopanosten turvallisuudesta ja laadusta. Eläin- ja kasviterveyden yksikkö vastaa eläinten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä kasvinterveydestä. Yhdessä eläin- ja kasvinterveyden yksikön kanssa elintarviketurvallisuusyksikkö luo edellytykset ihmisten ja eläinten terveyden ja ympäristön suojelemiselle sekä taloudelliselle maatalous- ja elintarviketuotannolle.

6.1.2 Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) tehtävänä on edistää väestön hyvää terveyttä ja toimintakykyä, edistää terveellistä työ- ja elinympäristöä, turvata riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, turvata kohtuullinen toimeentulo elämän eri vaiheissa sekä edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

STM vastaa veden ja elintarvikkeena käytetyn alkoholin valvontaa koskevan lainsäädännön valmistelusta ja ohjauksesta. STM:n toimialaan kuuluvassa terveydensuojelulaissa (763/1994) säädetään talousveden laatuvaatimuksista. STM vastaa myös ympäristöterveydenhuollon valvonnan järjestämistä ja suunnitelmallisuutta koskevien kansallisten asetusten valmistelusta. Lisäksi STM vastaa lääkehuollon linjauksista ja siihen liittyvän lainsäädännön valmistelusta. STM:n alaan kuuluvassa lääkelaisissa ja huumausainelaisissa säädetään mm. eläinlääkkeiden hyväksynnästä ja jakelusta sekä niihin liittyvästä valvonnasta. Tartuntatautilaisissa säädetään mm. ihmisten ja eläinten välillä tarttuvien tautien ilmoitusmenettelystä.

6.1.3 Valtiovarainministeriö

Valtiovarainministeriö (VM) valmistelee hallituksen talous- ja finanssipolitiikkaa ja valtion talousarvion sekä toimii veropolitiikan asiantuntijana. Se vastaa myös rahoitusmarkkinapolitiikan valmistelusta ja valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikasta sekä julkishallinnon kehittämisestä. Lisäksi VM vastaa kuntahallinnon lainsäädännön sekä kunnallistalouden kehittämisestä. VM vastaa AVI:n strategisesta ohjauksesta, johon MMM ja Evira toimialallaan osallistuvat.

6.1.4 Työ ja elinkeinoministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) vastaa Suomen yrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan toimintaympäristöstä, työmarkkinoiden toimivuudesta ja työntekijöiden työllistymiskyvystä sekä alueiden kehittymisestä globaalissa taloudessa. TEM vastaa ELY-keskusten strategisesta ohjauksesta, johon MMM ja Evira toimialallaan osallistuvat.

6.1.5 Elintarviketurvallisuusvirasto Evira

Evira on elintarvikeketjun, kasvinterveyden sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan keskusviranomaisena, joka toimii myös Suomen päävastuu-, koordinaatio- ja yhteystahona koskien monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU).

Elintarviketurvallisuusvirastosta annetun lain (25/2006) mukaan Eviran tehtävänä on elintarvikkeiden ja maa- ja metsätalouden tuotantotarvikkeiden turvallisuuden ja laadun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kasvinterveyden valvonta ja tutkimus.

Viraston tehtävänä ovat toimialansa:

- toimeenpanotehtävien johtaminen, kehittäminen ja ohjaaminen;
- valvonta ja riskinhallinta;
- laboratoriotuotoiminta;
- vertailulaboratoriotuotoiminta;
- riskinarviointi ja tieteellinen tutkimus sekä muut tutkimukset ja selvitykset;
- viestintä ja neuvonta;
- koulutus; sekä
- kansainvälinen yhteistyö.

Evira vastaa kaikilla tehtäväalueillaan koko valvontaketjun toimijoiden ohjauksesta ja ohjeistuksesta, koulutuksesta, auditoinnista, riskinhallintaan ja valvontaan liittyvästä riskiviestinnästä, valtakunnallisesta tiedottamisesta ja kuluttajainformaatiosta, toimijoiden neuvonnasta ja opastuksesta, valmius- ja varosuunnittelusta, kriisi- ja erityistilanteisiin liittyvistä tehtävistä ja takaisinvetojen koordinoinnista sekä osallistuu kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja kansainvälisten standardien ja yhteisölaainsäädännön valmisteluun.

Evirassa on kolme osastoa, jotka ovat jakautuneet edelleen yksiköihin. Osastot ovat:

- valvontaosasto (VALO);
- tutkimus- ja laboratorio-osasto (TUTO); sekä
- hallinto-osasto (HALO).

Eviran laboratorioiden toimialaan kuuluvat eläin- ja kasvitautien laboratoriodiagnostiikka ja elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvä analytiikka sekä rehujen, lannoitteiden, siementen ja viljanturvallisuuteen ja laatuun liittyvät laboratoriotutkimukset. Eviran laboratorioita on nimetty sekä kansallisiksi että kansainvälisiksi vertailulaboratorioiksi.

Eviran laboratoriotuotoiminnan laadun takeena ovat FINASin (Finnish Accreditation Service) myöntämä, koko Eviran laboratoriotuotoiminnan kattava akkreditointipäätös (T014) sekä ISTA-järjestön (International Seed Testing Association) myöntämä akkreditointi siemenanalytiikassa. Lisäksi Eviralla on Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean myöntämä Good Laboratory Practice -hyväksyntä torjunta-aineiden jäämäanalytiikassa. GLP-hyväksyntä edellyttää OECD-maiden laatimiin yhteisten periaatteiden noudattamista.

Evirassa toimii myös MMM:n alaisen Valtion ravitsemusneuvottelukunnan pääsihteeri. Lisäksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Eviran yhteisen zoonosikeskuksen johtajan virka on sijoitettu Eviraan.

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Evira johtaa, suunnittelee, ohjaa, kehittää ja suorittaa omalta osaltaan maatalouden tuotantotarvikkeiden (kylvösiementen, taimiaineistojen, kasvinsuojeluaineiden, lannoitevalmisteiden ja rehujen) sekä kasvinterveyden, luonnonmukaisen tuotannon, viljan interventioiminnan, hukkakauran, metsänviljelyaineiston ja eläimistä saatavien sivutuotteiden valvontaa ja vastaa suorien tukien täydentävien ehtojen valvonnasta tietyiltä osin.

Näissä tehtävissä Eviraa avustavat ELY-keskusten tarkastajat sekä Eviran valtuuttamat tarkastajat ja näytteentottajat koko maan alueella. Evira vastaa ELY-keskustarkastajien sekä valtuuttamiensa henkilöiden ohjauksesta ja koulutuksesta ja laatii kullekin tehtäväalueelle vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman.

Eläinten terveys ja hyvinvointi

Evira vastaa eläinlääkintähuollon ohjauksesta koko valvontaketjussa ja laatii tässä tarkoituksessa valtakunnallisen ohjelman eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta sekä kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista (EHO). EHO on VASUn osan I liite 5. Evira johtaa, suunnittelee, ohjaa, kehittää ja valvoo lainsäädännön täytäntöönpanoa ja noudattamista tarttuvien eläintautien, eläinten hyvinvoinnin, eläinten lääkitsemisen ja rokotusten sekä eläinten merkin- nän ja rekisteröinnin tehtäväalueilla. Lisäksi Eviran vastuualueeseen kuuluvat eläimistä saatavien sivutuotteiden hävittämiseen ja käytön seurantaan sekä eläinlääkintähuoltoa koskevien suorien tilatukien täydentävien ehtojen valvontaan liittyvät tehtävät. Myös eläinlääkärinamma- tin harjoittamisen valvonta ja eläintauti- ja eläinsuojelulain mukaiset korvausasiat ovat Eviran tehtäviä monien sisämarkkinakauppaan, tuontiin ja vientiin liittyvien valvonta- ja neuvontateh- tävien lisäksi.

Elintarviketurvallisuus

Evira johtaa, suunnittelee, ohjaa, kehittää ja suorittaa omalta osaltaan elintarvikevalvontaa. Evira laatii elintarvikelain nojalla valtakunnallisen elintarvikevalvontaohjelman, jolla se ohjaa muita elintarvikevalvontaviranomaisia, sekä tukee aluehallintovirastoja kuntien elintarvikeval- vonnan ohjauksessa ja arvioinnissa. Elintarvikevalvontaohjelma sisältyy VASUun siten, että VASUn ensimmäisessä osassa on kuvattu valvonnan toimenpiteet ja toisessa osassa valvon- nan kuvaukset. VASUa täydennetään Eviran ohjeilla. Lisäksi Evira vastaa eläimistä saatavien elintarvikkeiden ensisaapumisvalvonnasta ja vierasainevalvontaohjelmasta, kasvisten kaup- panormien ja suorien tilatukien täydentävien ehtojen valvonnasta, teurastamojen lihantarkas- tuksesta ja valvonnasta ja muista erityistä asiantuntemusta vaativista elintarvikevalvonnan tehtävistä. Evira laatii elintarvikelain mukaisen valvontasuunnitelman vastuullaan olevasta elintarvikevalvonnasta.

6.1.6 Aluehallintovirastot

Manner-Suomessa on Etelä- Suomen, Lounais-Suomen, Länsi- Sisä-Suomen, Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen sekä Lapin aluehallintovirastot. Ne hoitavat lupa-, valvonta- ja oikeusturva- tehtäviä. Ahvenanmaalla valtion aluehallintoviranomaisena toimii Ahvenanmaan valtionviras- to.

Valtiovarainministeriö (VM) solmii strategisen tulossopimuksen AVlen kanssa ja tulosohjaa niiden toimintaa kokonaisuutena. Tulosohjaukseen osallistuu lisäksi kuusi muuta ministeriötä

(STM, MMM, STM, TEM, OPM, SM) hallinnonalojensa tehtävien osalta. MMM:n hallinnonalalla AVI:illa on tehtäviä elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollon valvonnassa. Evira tekee vuosittain toiminnalliset tulossopimukset toimialansa tehtävien hoitamisesta AVI:n kanssa (tarkemmin kappale 4.1.2).

Eläinten terveys ja hyvinvointi

AVI huolehtii eläinlääkintähuollon täytäntöönpanosta ja säännösten noudattamisen valvonnasta alueellaan sekä koordinoi ja ohjaa eläinlääkintähuoltoon liittyviä hankkeita ja selvityksiä alueellisesti. Lisäksi AVI huolehtii eläintautilain, eläinsuojelulain, eläinten lääkitsemislain, eläintunnistusjärjestelmälain, sivutuotelain ja eläinlääkärin ammatinharjoittamislain nojalla annettujen säädösten täytäntöönpanosta ja niiden noudattamisen valvonnasta säädöksissä AVI:lle määrättyjen tehtävien osalta. AVI huolehtii myös eläintautien valmiussuunnittelusta sekä eläinlääkintähuoltoon liittyvien täydentävien ehtojen valvonnasta alueellaan. Läänineläinlääkäri ohjaa ja neuvoo kunnaneläinlääkäriä näissä tehtävissä sekä kehittää valvontahenkilöstön ammattitaitoa. AVI vastaa eläinsuojelulainsäädännön alueellisesta ohjauksesta myös teurastamoissa.

AVIt laativat eläinlääkintähuoltolain mukaisen alueellisen valvontasuunnitelman.

Elintarviketurvallisuus

AVI:n läänineläinlääkärit ja ympäristöterveydenhuollon ylitarkastajat ohjaavat elintarvikevalvonnan järjestämistä ja suunnittelua sekä valvovat elintarvikesäädösten noudattamista alueellaan. AVIt arvioivat kuntien valvontasuunnitelmia ja niiden toteutumista sekä ohjaavat, neuvovat ja kouluttavat valvontahenkilöstöä. Lisäksi AVI:eilla on alkoholilainsäädännön mukaisia tehtäviä; toimijoiden alkoholihuoneistoista tekemistä ilmoituksista annettavat todistukset ja myymälätarkastukset. Lapin AVI vastaa proteurastamoihin liittyvistä valvontatehtävistä.

6.1.7 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset

ELY-keskuksia on 15 ja ne tukevat alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla. Niiden tehtävänä on lisäksi edistää yrittäjyyttä, työmarkkinoiden toimintaa, osaamista ja kulttuuria, liikennejärjestelmän toimivuutta ja liikenteen turvallisuutta, hyvää ympäristöä sekä luonnon ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä alueilla sekä työvoiman maahanmuuttoa. ELY-keskukset toimivat yhteistyössä maakunnan liittojen kanssa.

Elintarvikeketjun valvonnassa ELY-keskuksilla on tehtäviä kasviinterveyden ja taimiaineiston, kasvinsuojeluaineiden käytön ja kaupan, kasvisten kaupanormien, rehujen ja lannoitevalmisteiden, kylvösiementen ja hukkakauran, luonnonmukaisen maataloustuotannon sekä eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonnassa.

ELY-keskukset tekevät strategisen tulossopimuksen TEM:n kanssa. Tulossopimusta täsmennetään muiden ohjaavien viranomaisten tekemillä toiminnallisilla tulossopimuksilla (ks. luku 4.1.2).

6.1.8 Tulli

Tulli valvoo laillisia ja paljastaa laittomia tavaravirtoja ja kohdistaa niihin kansallisesti ja kansainvälisesti säädettyjä toimenpiteitä. Elintarvikevalvonnan edellyttämät laboratoriotutkimukset tehdään Tullilaboratoriossa.

Tullilaboratorio testaa elintarvikkeita muun muassa tuoteturvallisuuden, oikean vientituen sekä verotuskohtelun varmistamiseksi. Tullilaboratorio on FINASin akkreditoima laboratorio (T006), jonka laatujärjestelmä on ISO/IEC 17025 standardin mukainen. Tullilaboratorion akkreditointialue kattaa kaikki tärkeimmät laboratoriossa käytetyt tutkimusmenetelmät ja osa sen akkreditoinnista kuuluu mukautuvaan pätevyysalueeseen (mm. kasvinsuojeluainejäämät). Laboratorion analytiikan kehittäminen painottuu erityisesti ei-eläinperäisten elintarvikkeiden valvonnassa tarvittavaan analytiikkaan.

Laboratorio raportoi tutkimustulokset sekä kannanottonsa tuotteen määräystenmukaisuudesta viranomaisyksikölle. Viranomaisyksikkö tekee tarvittavat hallinnolliset päätökset ja valvoo niiden toteutumista. Viranomaisyksikkö on sijoitettu Tullin valvontaosastolle.

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Tulli osallistuu EU:n ulkopuolelta tulevien kylvösiementen, kasvien ja kasvituotteiden, lannoitevalmisteiden ja rehujen valvontaan. Tulli valvoo luonnonmukaisesti tuotettuja tuotteita sekä EU:n ulkopuolelta ja muista EU:n jäsenvaltiosta tuotavien kasvien vaatimustenmukaisuutta.

Kasvinterveyden suojelusta annetun lain (702/2003) nojalla MMM on tehnyt VM:n kanssa sopimuksen valvontatehtävien siirrosta. Siirto koskee tuoreiden hedelmien, marjojen ja vihannesten tuontitarkastusta, Venäjän puun asiakirjatarkastusta sekä puisen pakkausmateriaalin valvontaa. Tarkastusmääristä ja tavoitteista on sovittu Eviran kanssa.

Eläinten terveys ja hyvinvointi

Tulli valvoo eläinten lääkitsemiseen käytettävien lääkkeiden laitonta maahantuloa, joka liittyy Eviran toimialaan kuuluvaan eläinlääkkeiden käytön valvontaan. Tulli suorittaa myös tuonnin ja sisämarkkinakaupan yhteydessä valvontaa elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden toimittamisen, tuonnin ja kauttakulun valvomiseksi.

Elintarviketurvallisuus

Tulli valvoo EU:n ulkopuolelta maahan tuotavien muiden kuin eläimistä saatavien elintarvikkeiden määräystenmukaisuutta. Tullin tehtävänä on myös valvoa EU:n jäsenvaltioista Suomeen toimitettavien muiden kuin eläimistä saatavien elintarvikkeiden määräystenmukaisuutta Suomessa tapahtuvan elintarvike-erän purkamisen ja siihen liittyvän varastoinnin yhteydessä. Tulli vastaa myös kauttakuljetustavarana kuljetettavien ja Suomesta EU:n ulkopuolelle vietävien muiden kuin eläimistä saatavien elintarvikkeiden asiakirjojen oikeellisuuden valvonnasta. Tulli valvoo lisäksi helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälistä kuljetusta sekä tällaisessa kuljetuksessa käytettävää erityiskalustoa tuonnin ja viennin yhteydessä ATP-sopimuksen mukaisesti.

Tulli laatii vastuullaan olevasta elintarvikevalvonnasta elintarvikelain mukaisen valvontasuunnitelman. Valvontasuunnitelma kattaa myös luomuelintarvikkeet ja elintarvikekontaktimateriaalit.

6.1.9 Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira

Valvira ohjaa, valvoo ja hoitaa lupahallintoa sosiaali- ja terveydenhuollossa, alkoholihallinnossa ja ympäristöterveydenhuollossa. Valvira vastaa alkoholilain, tupakkalain ja terveydensuojelulain valtakunnallisesta valvonnasta ja toimeenpanon ohjauksesta sekä hoitaa geenitekniikkalain ja elintarvikelain mukaista valvontatoimintaa. Valviran muussa toiminnassa keskeisiä lakeja, joihin perustuvaa toimintaa Valvira myös ohjaa ja valvoo, ovat mm. kansanterveyslaki, erikoissairaanhoidonlaki, laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä sekä laki terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista.

Elintarviketurvallisuus

Valvira suunnittelee, ohjaa ja suorittaa yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valvontaa elintarvike- ja alkoholilainsäädännön perusteella. Valvonta kohdistuu mm. pakkausmerkintöihin ja koostumukseen, kuten lisäaineisiin, mikrobiologiseen laatuun, kasvinsuojeluainejäämiin ja muihin vierasaineisiin sekä jäljitettävyyteen, nimisuojaan ja muuntogeenisyyteen liittyvien vaatimusten noudattamiseen.

Luomualkoholijuomien osalta valvonta käsittää valmistuksen, valmistuttamisen, varastoinnin, kaupanpitämisen ja tukkukaupan valvonnan sekä kolmansista maista tapahtuvan luomualkoholijuomien tuonnin valvonnan.

Valvira vastaanottaa ilmoitukset elintarvikehuoneistoista alkoholijuomien valmistuspaikoilta sekä muista alkoholijuomien valmisteverottomista varastoista ja vastaa niiden elintarvikemääräysten mukaisuuden valvonnasta. Valvira ohjaa aluehallintovirastoja alkoholiyhtiön alkoholimyymälöiden sekä tilaviini- ja sahtimyymälöiden valvonnassa.

Valvira laatii vuosittain vastuullaan olevasta elintarvikevalvonnasta elintarvikelain mukaisen valvontasuunnitelman sekä luomuvalvontasuunnitelman.

6.1.10 Turvallisuus- ja kemikaalivirasto

Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) tehtävänä on valvoa ja edistää tuotteisiin, palveluihin ja tuotantojärjestelmiin liittyvää teknistä turvallisuutta ja vaatimustenmukaisuutta, kuluttajaturvallisuutta, kemikaaliturvallisuutta sekä kasvinsuojeluaineiden turvallisuutta ja laatua.

Tukesiin on keskitetty 1.1.2011 alkaen kemikaalien tuotevalvontatehtävät, joita aikaisemmin hoidettiin Valvirassa, Suomen ympäristökeskuksessa (SYKE) sekä Evirassa.

Viraston yleishallinnollisesta ohjauksesta ja valvonnasta vastaa TEM. Lisäksi TEM, liikenne- ja viestintäministeriö, MMM, SM, STM, ja YM ohjaavat virastoa yhteistoiminnassa kukin omalla toimialallaan.

6.1.11 Puolustusvoimat

Puolustusvoimat vastaa oman ravitsemistoimintansa elintarvikevalvonnasta. Se valvoo pääsääntöisesti muonituskeskuksia eli sotilasruokaloita. Jos ravitsemisalain palveluntarjoaja on Puolustusvoimien ulkopuolinen toimija, valvontaviranomainen on kunta. Puolustusvoimat valvoo leirialueiden ja alusten sekä harjoitusten muonitustiloja ja muonitusta. Tästä poikkeuksena

ovat vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen harjoitukset silloin, kun Puolustusvoimien ulkopuolinen toimija vastaa muonituksesta. Tällöin valvontaviranomainen on kunta.

Elintarvikelain 34 §:n perusteluissa todettuja poikkeuksia lukuun ottamatta kunta huolehtii sellaisten Puolustusvoimien toimintaan liittyvien elintarvikehuoneistojen valvonnasta, joissa elintarvikealan toimija on Puolustusvoimien ulkopuolinen taho. Kunta valvoo varuskunnissa olevia sotilaskoteja ja kerhoja, sillä näiden toiminnasta vastaa pääsääntöisesti Puolustusvoimien ulkopuolinen toiminnanharjoittaja. Poikkeuksena tästä ovat linnakesaarten ja salassa pidettävien kohteiden sotilaskodit ja kerhot.

Puolustusvoimat laatii vastuullaan olevasta elintarvikevalvonnasta elintarvikelain mukaisen valvontasuunnitelman.

6.1.12 Poliisi

Poliisi toimii eläinsuojelulain (247/1996) ja eläinkuljetuslain (1429/2006) mukaisena paikallisena eläinsuojeluvalvontaviranomaisena kunnan alueella. Muiden elintarvikeketjun toimintaan liittyvien säädösten osalta poliisi antaa tarvittaessa virka-apua. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi liikkuvan kuljetusajoneuvon pysäyttäminen tarkastusta varten tai tilanne, jossa tarkastajaa esitetään suorittamasta virkatehtäväänsä.

6.2 Kuntaviranomainen

Suomessa on 320 kuntaa, joista 16 on Ahvenanmaalla (2014). Kunnat ovat itsehallinnollisia yhteisöjä, jotka tuottavat sosiaali- ja terveydenhuoltoon, opetus- ja sivistystoimeen, ympäristöön sekä tekniseen infrastruktuuriin liittyvät kansalaisten peruspalvelut. Tietoa Suomen kunnista on koottu kattavasti Suomen kuntaliiton internetsivuille: www.kunnat.net.

Kunnat ovat muodostaneet ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita, joita on 63 kpl (2014). Evira ylläpitää luetteloita kuntien ympäristöterveydenhuollon viranomaisista ja niiden yhteystiedoista. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (Tike) pitää yllä luetteloita kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisista. STM:llä on viranomaistoimijatietojärjestelmässä (VYHA) tiedot kuntien ympäristöterveydenhuollon henkilövoimavaroista toimialoittain, samoin kuin yhteistoiminta-alueisiin liittyvistä kunnista.

Evira, Valvira ja Tukes laativat yhteistyössä ympäristöterveydenhuollon yhteisten valtakunnallisen valvontaohjelman, jolla sovitetaan yhteen kunnille annettavaa ohjausta (ks. osa I, luku 4.1.3). Kunta laatii valvontaohjelman pohjalta ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman.

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen ottaa vastaan kunnassa käsiteltävät viljelijätukihakemukset, päivittää tiedot Tiken pitämään IACS-järjestelmään sekä tekee tukipäätökset. Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen vastaa hukkakauravalvonnasta kuntansa alueella.

Kunnan eläinlääkintähuoltoviranomainen

Kunta järjestää alueellaan peruseläinlääkäripalvelut ja kiireellisen eläinlääkäriavun sekä valtion toimeksiantotehtävinä kunnaneläinlääkärille säädettyjen eläinlääkintähuollon tehtävien hoidon. Kunta vastaa paikallistasolla eläinlääkintähuollon suunnittelusta ja toteutuksesta.

Kunnaneläinlääkärin tehtäviin kuuluvat eläintautilain mukaiset eläintautien vastustamiseen liittyvät tehtävät, kuten tiloilla suoritettavat tarkastukset vastustettavaa eläintautia epäiltäessä sekä muihin taudinvastustamistoimenpiteisiin ryhtyminen, erilaiset seurantatutkimukset sekä terveysvalvontaohjelmien noudattamista koskeva viranomaisvalvonta.

Eläintautien vastustamiseen liittyvät myös kunnaneläinlääkärien toimeenpanemat elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden sisämarkkinakaupan tuonnin ja viennin valvontaan liittyvät täytäntöönpanotehtävät. Heillä on myös EU:n ulkopuoliseen kauppaan liittyvään tuonnin ja viennin valvontaan kuuluvia toimeenpanotehtäviä.

Kunnissa eläimistä saatavien sivutuotteiden valvontaa suorittavia viranomaisia ovat kunnaneläinlääkärit, jotka hyväksyvät ja valvovat heille valvottavaksi säädettyjä sivutuotealan laitoksia, ja jotka osallistuvat laitostarkastuksiin. Lisäksi he tarkastavat paikkoja, joissa sivutuotteita käsitellään, kerätään, kuljetetaan, käytetään tai hävitetään.

Kunnassa eläinsuojeluvalvontaa hoitavat eläinten pitopaikoissa kunnaneläinlääkärit, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavat viranhaltijat (terveystarkastajat) sekä poliisi. Kunnaneläinlääkärillä on myös oikeus tehdä eläinkuljetuksia koskevia tarkastuksia tietyin ehdoin.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen

Kunnan tehtävänä on huolehtia elintarvikelain mukaisesta valvonnasta alueellaan. Kunnan elintarvikevalvontatehtäviä ovat:

- kunnan valvontaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen hyväksyminen ja ilmoitusten käsittely;
- alkutuotantopaikkojen, elintarvikehuoneistojen, ensisaapumis- ja muiden elintarvikealan toimijoiden (ml. maahantuojien) olosuhde- ja tuotevalvonta sekä omavalvonnan valvonta;
- kotimaassa tuotettujen elintarvikkeiden ja elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuviin materiaalien ja tarvikkeiden valmistuksen valvonta; sekä
- kaupan ketjussa olevien elintarvikkeiden ja niiden markkinoinnin valvonta (ml. luomuelintarvikkeet).

Kunnalla on valvontatehtäviä myös liittyen Puolustusvoimien (luku 6.1.11) toimintaan sekä Valviran (luku 6.1.9) ohjaamaan alkoholimyymälöiden ja varastojen valvontaan. Kunnan valvottavana ovat tukkumyyjien ns. verolliset alkoholijuomavarastot, samoin kuin alkoholijuomien valmistuspaikan tai tilaviinimyymälän yhteydessä toimivat muut elintarvikehuoneistot.

Kunnan tehtäviin kuuluvat elintarvikealan toimijoiden ja kuluttajien neuvonta ja tiedottaminen, valtion viranomaisten avustaminen eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa sekä elintarvikesäännösten mukaisten ilmoitusten ja raporttien tekeminen AVI:ille ja Eviralle. Kunta osallistuu alueellaan terveydelle vaarallisten tuotteiden takaisinvetoihin ja muihin toimenpiteisiin.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen osallistuu myös elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyön järjestämiseen kunnassa ja valvoo eläinsuojelulain noudattamista kunnan alueella.

6.3 Muut viranomaistehtäviä hoitavat

6.3.1 Valtuutetut tarkastajat ja näytteenottajat

Valvontatehtäviä voidaan teettää ostopalveluna, jos asianomainen lainsäädäntö antaa siihen mahdollisuuden. Valtuutettuja tarkastajia ja näytteenottajia käytetään apuna rehu- ja lannoitevalvonnassa, kasvinterveyden valvonnassa, luomuvälvonnassa, hukkakauravalvonnassa sekä sertifioitujen siemenen viljelystarkastusten ja näytteenoton ja siemenpakkaamoiden valvonnassa (yhteensä n. 40 htv).

Evira tekee valtuutettujen tarkastajien ja näytteenottajien tai heidän toimeksiantajiensa kanssa ostopalvelusopimuksen tarkastus- tai näytteenottotehtävien suorittamisesta. Sopimuksessa määritellään tarkastuksen tekemiseen tai näytteenottoon liittyvät ehdot sekä maksettavat palkkiot. Sopimus tehdään joko toistaiseksi tai määräaikaisena. Valtuutettujen tarkastajien ja näytteenottajien kelpoisuusehdot voidaan määrittellä joko sopimuksessa tai erillisessä päätöksessä.

Valtuutetut tarkastajat ja näytteenottajat tekevät tarkastuksia ELY-keskuksen tai Eviran toimeksiannosta Eviran laatiman valvontasuunnitelman mukaisesti. Valtuutetut tarkastajat eivät tee hallinnollisia päätöksiä, vaan päätöksenteosta vastaa joko ELY-keskus tai Evira. Valtuutetut tarkastajat ja näytteenottajat toimivat virkavastuulla ao. erityislakien perusteella.

Taulukko 6.3.1. Valvontasektorit, jolla voidaan käyttää valtuutettuja tarkastajia ja/tai näytteenottajia sekä lainsäädäntö, johon mahdollisuus perustuu.

Sektori	Lainsäädäntö
Kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonta	Laki kasvinterveyden suojelemisesta 702/2003 15 §
Lannoitevalmisteiden valvonta	Lannoitevalmistelaki 539/2006 18 §
Rehuvalvonta	Rehulaki 86/2008 24 §
Kasvinsuojeluaineiden valvonta	Laki kasvinsuojeluaineista 1259/2006 30 §
Luonnonmukaisen tuotannon valvonta	Laki Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta 1100/1994 2 §; MMM:n asetus 846/2008 luonnonmukaisesta tuotannosta, luonnonmukaisten tuotteiden merkinnöistä ja valvonnasta 29 §
Hukkakauravalvonta	Laki hukkakauran torjunnasta 185/2002 11 §
Siementarkastus	Siemenkauppalaki 728/2000 18 §

6.3.2 Valtuutetut rajaeläinlääkärit

Eviran valtuuttamat rajaeläinlääkärit huolehtivat EU:n ulkopuolisista maista tuotavien erien tarkastuksista eläinlääkinnällisillä rajatarkastusasemilla (Laki eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta 1192/1996 8a §). Tarkastukset tehdään eläintautien leviämisen estämiseksi. Lisäksi tarkastetaan elintarvikkeista ja muista eläinperäisistä tuotteista elintarvike- ja rehuruvallisuuden liittyvien vaatimusten täytyminen. Rajaeläinlääkäri toimii myös eläinsuojeluviranomaisena rajanylitys- ja maastapoistumispaikoilla sekä eläinlääkinnällisten rajatarkastusasemien alueella.

6.3.3 Hygieniaosaamistestaajat

Hygieniaosaamistestaajat järjestävät osaamistestejä ja myöntävät hygieniaosaamistodistuksia. Evira hyväksyy hygieniaosaamistestaajat, joita tällä hetkellä on vajaat 2000. Osaamistestaajan kelpoisuudesta on säädetty elintarvikelain (23/2006) 28 §:ssä. Osaamistestaajat toimivat virkavastuulla.

6.3.4 Eläinsuojeluvalvojat

Eläinten hyvinvoinnin valvontaa muualla kuin kotirauhan piirissä suorittavat eläinsuojeluviranomaisten lisäksi eläinsuojeluvalvojat. Eläinsuojelulain (247/1996, 38 §) mukaan AVI voi määräämillään ehdoilla myöntää oikeuden suorittaa laissa tarkoitettuja tarkastuksia eläinsuojeluvalvojana sille, jolla on koulutuksen tai käytännön kokemuksen kautta hankittu riittävä perehtyneisyys tarkastuksen kohteena olevaan eläinlajiin ja sen pidolle asetettaviin eläinsuojeluvaatimuksiin. Eläinsuojeluvalvoja ei voi ryhtyä eläinsuojelulaissa säädettyihin hallinnollisiin pakkokeinoihin havaitessaan, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu, vaan hänen tulee ilmoittaa asiasta eläinsuojeluviranomaiselle.

6.3.5 Helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisessä kuljetuksessa käytettävän kaluston testaajat

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT) tarkastaa ja testaa helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisessä kuljetuksessa käytettävää kalustoa (SopS 48/1981, ns. ATP-sopimus) STM:n antaman asetuksen (971/2006)¹ nojalla. Eviralla on oikeus hyväksyä myös muita päteväksi katsomiaan testauslaitoksia tarkastamaan ja testaamaan ATP-sopimuksen 1 artiklassa tarkoitettua kalustoa. Tällä hetkellä hyväksyttynä on kuusi kausitarkastusasemaa.

¹ STMa 971/2006 helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa koskevan sopimuksen kansallisesta täytäntöönpanosta

6.4. Paikalliset laboratoriot

Eri puolella Suomea toimii 79 laboratoriota², joissa tehdään eri sektoreiden mukaista analytiikkaa. Kts. tarkemmin kohta 8.2.2.3.

2

http://www.evira.fi/portal/fi/evira/esittely/toiminta/laboratoriotoiminta/eviran_hyvaaksymat_laboratoriot/hyvaaksytyt_laboratoriot/

6.5 Ulkopuoliset asiantuntijat

Elintarvikelaissa (36 §), kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annetussa laissa (19 §) ja terveydensuojelulaissa (49 §) säädetään, että valvontaviranomainen voi käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita valvontaan liittyvissä tehtävissä. Valvontasuunnitelmaan kirjataan tällaiset ulkopuoliset asiantuntijat sekä käytettävät menetelmät ja tehtävät, joihin ulkopuolista asiantuntijaa käytetään. Ulkopuolisia asiantuntijoita käytettäessä päätökset valvontatoimista tekee valvontaviranomainen. Ulkopuolisella asiantuntijalla on oltava riittävä osaaminen ja pätevyys, minkä valvontaviranomainen toteaa.

Kunta ilmoittaa elintarvikelain tarkoittamat ulkopuoliset asiantuntijat Eviralle, joka välittää ilmoitukset MMM:öön toimitettavaksi valvonta-asetuksen mukaisesti edelleen komissiolle. Viranomaisen, joka siirtää tehtävän ulkopuoliselle asiantuntijalle, on ilmoitettava Eviralle sekä siirrettävä tehtävä että ulkopuolinen asiantuntija, jolle tehtävä siirretään.

Ulkopuoliset asiantuntijat eivät tee tällä hetkellä tarkastuksia (2014).

7 KUMPPANUUDET

Luvun sisältö:

7.1 Yleistä	20
7.2 Kansainvälinen yhteistyö	21
7.2.1 Kansainväliset järjestöt	21
7.2.2 Yhteistyö Euroopan unionissa	22
7.2.3 Pohjoismainen yhteistyö	23
7.4 Viranomaisten välinen kansallinen koordinaatio ja yhteistyö	25
7.4.1 Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä	25
7.4.2 Zoonosikeskus	25
7.4.3 Biologisten uhkien osaamiskeskus	27
7.4.4 Vakavien kemiallisten uhkien osaamiskeskus	27
7.4.5 Neuvottelu- ja lautakunnat	27
7.4.6 Muut viranomaisten väliset yhteismuodot	29
7.5 Sidosryhmäyhteistyö	30

7.1 Yleistä

Evira toimii elintarvikeketjun ja muun toimialansa valvonnassa tiiviissä yhteistyössä eri viranomaisten kanssa kansallisesti ja kansainvälisesti. Käytännössä eri viranomaisten ja muiden elintarvikeketjun toimijoiden välinen kiinteä yhteistyö on tärkeä edellytys tehtäväalueen tavoitteiden toteuttamiselle ja toiminnan sujuvuudelle. Yhteistyön merkitys korostuu kriisi- ja erityistilanteissa.

Valvonnan koordinaatio on varmistettu seuraavilla tavoilla:

- koordinaatio muiden EU:n jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden kanssa: pysyvät komiteat, asiantuntijatyöryhmät, tiedotus, seminaarit, sähköposti, internet, ilmoitus- ja hälytysjärjestelmät;
- koordinaatio aluehallintoon: valvontaohjelmat, valvontasuunnitelmat, tulossopimusmenettely, koordinaatio- ja yhteistyöryhmät, auditoinnit, tietojärjestelmät, koulutus- ja neuvottelupäivät, tiedotus, tapaamiset, internet, ekstranet;
- koordinaatio paikallishallintoon: valvontaohjelmat, auditointi, koulutus- ja neuvottelupäivät, tiedotus, tapaamiset, internet, ekstranet;
- koordinaatio elintarvikeketjun ja muiden valtionhallinnon viranomaisten kanssa: valvontaohjelmat, koordinaatio- ja yhteistyöryhmät, säännölliset sidosryhmätapaamiset, koulutus, seminaarit, tiedotus (esim. tullin kanssa yhteiset rajoituskäsikirjat³), internet, ekstranet.

³ http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/julkaisut_ja_esitteet/kasikirjat/rajoituskasikirja/index.jsp

7.2 Kansainvälinen yhteistyö

7.2.1 Kansainväliset järjestöt

Codex Alimentarius

Codex Alimentarius⁴ on kokoelma kansainvälisiä elintarvikealan standardeja, ohjeita ja muita vastaavia suosituksia. Codex Alimentarius komissio (CAC) on perustettu 1963 FAO:n ja WHO:n toimesta. Toiminnan keskeisenä tavoitteena on kuluttajan terveyden suojeleminen sekä oikeudenmukaiset käytännöt kansainvälisessä elintarvikekaupassa. Codex-standardit ja muut tekstit perustuvat lähtökohtaisesti tieteelliseen arviointiin. Muita oikeutettuja tekijöitä voidaan ottaa päätöksenteossa tarvittaessa huomioon. Varovaisuusperiaatetta voidaan soveltaa osana riskinhallintaa. CAC hyväksyy uusien töiden aloittamisen, valmisteltavat tekstit käsittelyn eri vaiheissa sekä valmiit standardit ja muut tekstit. Codex-tekstit valmistellaan CAC:ta avustavissa komiteoissa ja työryhmissä. Codexissa on tällä hetkellä 180 jäsentä.

Codex-standardien merkitys kansainvälisessä elintarvikekaupassa on korostunut, koska niitä käytetään WTO-sopimuksen ja erityisesti SPS-sopimuksen puitteissa referenssistandardeina kauppapariitoja ratkottaessa.

MMM:n yhteydessä toimivan ruokapoliittisen neuvottelukunnan elintarvikelainsäädännön ja valvonnan jaoston yhtenä tehtävänä on toimia kansallisena Codex-komiteana. Jaoston pääsihteeri toimii Suomen Codex-yhteyspisteenä.

OIE (Maailman eläintautijärjestö)

Maailman eläintautijärjestö (OIE) toimii WTO-sopimuksen mukaisena eläintautien ja zoonoosien asiantuntijajärjestönä. Sen tavoitteena on jakaa tietoa eläintauti- ja zoonoositilanteesta maailmalla, kerätä, analysoida ja jakaa eläinlääkintään liittyvää tieteellistä tietoa sekä lisätä kansainvälistä yhteistyötä eläintautien vastustamisessa. Keskeisellä sijalla OIE:n toiminnassa on eläinten terveyteen liittyvien standardien laatiminen elävien eläinten ja niistä saatavien tuotteiden kansainvälistä kauppaa varten. Standardien valmistelu tapahtuu yhteistyössä OIE:n jäsenmaiden (177 kpl) kanssa. Lisäksi OIE:n tavoitteena on vahvistaa jäsenmaidensa eläinlääkintöhallintoja ja lainsäädäntöä sekä arvioida niiden toimivuutta ja resursointia pyydettyäessä. Eläintautien lisäksi OIE edistää suosituksillaan eläinten hyvinvointia sekä elintarviketurvallisuutta. Elintarviketurvallisuuden osalta OIE tekee yhteistyötä Codexin kanssa.

Tavoitteidensa edistämiseksi OIE on perustanut useita nk. komissioita ja pysyviä sekä tilapäisiä työryhmiä, joihin nimetään jäseniä eri maiden asiantuntijoista. OIE nimeää myös jäsenmaissa toimivia laboratorioita OIE-vertailulaboratorioiksi eläintautien toteamista ja eräitä muita tehtäviä varten sekä laboratorioita tai muita organisaatioita OIE-yhteistyökeskuksiksi (collaborating centres) eri tehtäväalueille. Laboratoriot ja yhteistyökeskukset tukevat OIE-jäsenmaiden viranomaisten tehtäviä eläintautien vastustamisessa ja diagnostisoinnissa sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. OIE laatii ja ylläpitää myös eläintautien epidemiologiaa ja diagnostiikkaa koskevia ohjekokoelmia (nk. diagnostiset manuaalit).

MMM edustaa Suomea OIE:n vuosittaisessa yleiskokouksessa ja valmistelee Suomen kannat EU:n koordinaatiota varten. Evira osallistuu kantojen valmisteluun sekä diagnostisten manuaalien päivitykseen. EU-jäsenmaiden yhteisten kantojen esittäminen sovitaan jäsenmaiden kes-

⁴ <http://www.codexalimentarius.net>

ken. Suomi on yleensä vastannut vesiviljelyeläimiä koskevista standardeista. Evira toimii myös OIE:n rapuruton vertailulaboratoriona.

Muut kansainväliset järjestöt

Kansainvälisistä järjestöistä Evira osallistuu lisäksi mm. OECD:n, IPPC:n (International Plant Protection Convention), EPPO:n (European and Mediterranean Plant Protection Organisation), ISTA:n (International Seed Testing Association), CPVO:n (Community Plant Variety Office) ja UOPV:n (International Union for the Protection of New Varieties of Plants) toimintaan.

7.2.2 Yhteistyö Euroopan unionissa

EFSA:n Advisory Forum

Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen (EFSA) Advisory Forum (AF, neuvoa-antava ryhmä) yhdistää EFSA:n ja EU:n jäsenmaiden elintarviketurvallisuusviranomaiset. Advisory Forumissa ovat edustettuina kaikki jäsenmaat. Ryhmän tarkoituksena on kehittää yhteistyötä jäsenmaiden ja EFSA:n välillä, kehittää verkostotoimintaa ja edistää tieteellistä tiedonvaihtoa⁵. Suomen edustajana AF:ssa on Eviran pääjohtaja.

EFSA:n Focal Point -asiantuntijaverkosto

EFSA on tiivistänyt sen ja jäsenmaiden välistä yhteistoimintaa ja tiedonvälitystä perustamalla jäsenmaihiin Focal Point -yhteistyötahon. Suomessa yhteistyötaho on Evira. Suomen Focal Point -toiminnan tehtävänä on toimia yhteistyön keskuksena tukien Suomen AF-jäsenen työtä. Focal Point -toiminnan tarkoituksena on myös tiivistää yhteistyötä suomalaisten asiantuntijaorganisaatioiden ja EFSA:n välillä. Eviran tehtävä on koordinoita tätä työtä.

Toiminta suuntautuu yleisesti elintarviketurvallisuuteen, eläinten ja kasvien terveyteen, eläinten hyvinvointiin sekä ravitsemukseen liittyvään tieteelliseen yhteistyöhön ja sen edistämiseen. Focal Point -toiminnan tehtäviä ovat EFSA:sta tulevan tiedon välittäminen eri alojen asiantuntijoille ja tarvittaessa kansalaisille. Jäsenmaissa tehtyjen riskinarviointien ja -profiilien kokoaminen ja välittäminen muiden jäsenmaiden tietoon on myös tärkeä osa verkoston toimintaa. Verkoston kuulumisen varmistaa myös tiedon kulkemisen toiseen suuntaan. EFSA:ssa ja muissa jäsenmaissa tehdyt riskinarviointit voidaan verkoston avulla kohdistaa tiedoksi oikeille asiantuntijoille Suomessa. Tämä helpottaa asiantuntijoiden omaa tiedonhankintaa ja estää työn päällekkäisyyksiä koko EU:n alueella.

Myös EFSA:sta tulevan tiedon välittäminen kansalaisille on toiminnan perusajatus. EFSA tuottaa tieteellisiä lausuntoja ja antaa suosituksia aiheista, jotka saattavat vaikuttaa suoraan tai välillisesti elintarviketarjonnan turvallisuuteen, ml. eläinten terveyteen ja hyvinvointiin sekä kasvien terveyteen liittyvät asiat. Lisätietoja on Eviran internetsivuilla⁶, joilla julkaistaan EFSA:aan liittyviä uutisia. Tämä on näkyvä esimerkki tiivistyneestä yhteistyöstä.

Osallistuminen EU-jäsenmaiden elintarviketurvallisuusvirastojen väliseen yhteistyöhön ja vertaisarvioinnin järjestämiseen

EU-jäsenmaiden elintarviketurvallisuusvirastojen virastopäälliköt ovat lisänneet yhteistyötään ja virastopäällikkökokous hyödyntää benchmarking-arvioinnin tuloksia. Benchmarking-järjestelmän avulla lisätään käytännön yhteistyötä, toisten toiminnan tuntemusta ja jaetaan hyviä käytäntöjä virastojen välillä.

⁵ http://www.efsa.europa.eu/EFSA/PartnersNetworks/efsa_locale-1178620753812_AdvisoryForum.htm

⁶ http://www.evira.fi/portal/fi/evira/organisaatio/focal_point-toiminta/

EU:n komiteat ja työryhmät

Elintarvikevalvontaketjun viranomaisista päävastuu kansainvälisistä ja EU-asioista on ministeriöillä. Elintarvikeketjun viranomaiset osallistuvat käytännössä kuitenkin ministeriöiden kanssa sovitulla tavalla kansainväliseen yhteistyöhön, mm. EU:n komitea- ja asiantuntijakokouksiin eri sektoreilla. Osallistumisen tavoitteena on vaikuttaminen toimialan ja sen lainsäädännön kehittämiseen sekä kansainvälinen verkostoituminen ja asiantuntijaosaamisen ylläpitäminen ja lisääminen.

Valvonnassa osallistutaan erityisen aktiivisesti valvonta-asetuksen (EY) N:o 882/2004 toimeenpanoon liittyvään valmistelutyöhön ja kehittämiseen FVO:n järjestämissä kokouksissa ja asiantuntijaverkostoissa, joissa asiantuntijat toimivat käsiteltävien asioiden edistämiseksi tiiviisti yhteistyössä muiden jäsenmaiden kanssa.

FLEP - elintarvikevalvojen yhteistyöryhmä Euroopassa

FLEP (Food Law Enforcement Practitioners) on epämuodollinen elintarvikevalvoista koostuva ryhmä, jonka tarkoituksena on lisätä valvontaviranomaisten yhteistyötä ja heidän keskinäistä luottamustaan eri maiden elintarvikevalvontaan. Tarkempia tietoja FLEPin kokemuksista, ohjeista ja asiantuntijoiden näkemyksistä on löydettävissä FLEPin kotisivuilta (www.flep.org).

7.2.3 Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen elintarvikealan yhteistyö

Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisuudessa toimii Kalastus-, vesiviljely-, maatalous-, elintarvike- ja metsätalousasiain ministerineuvosto (MR-FJLS) ja virkamieskomitea (ÄK-FJLS). Nämä kokoontuvat vuosittain kesä-heinäkuussa NMR-puheenjohtajamaassa pidettävän kesäkokouksen yhteydessä. Ministerineuvosto koostuu FJLS-aihealueiden pohjoismaisista ministeristä ja virkamieskomitean jäsenenä ovat vastaavasti ministeriöiden FJLS-aihealueiden osastopäälliköt.

Virkamieskomitean alaisuudessa on toimeenpaneva komitea (*exekutivkommitté*). Toimeenpanevan komitean tehtäviin kuuluu mm. eri sektoreiden käytössä olevien MR-FJLS-varojen allokonti. Komitea jakaantuu neljään eri sektoriin (osastoja, *avdelningar*), joista yksi koskee elintarvikkeita. Osasto ÄK-Livsmedel kokoontuu kolme kertaa vuodessa. Kokoukset valmistellaan NMR:n sihteeristön sekä elintarvikevalvonnan keskusvirastojen johtajien yhteistyönä.

Elintarvikesektorilla on kolme pysyvää työryhmää (*arbetsgrupper*), joissa kussakin on 10 - 12 jäsentä, ts. 1 - 2 jäsentä kustakin jäsenvaltiosta. Ryhmien puheenjohtajuus päätetään kunkin FJLS-toimikauden alussa halukkuutensa ilmaisseiden jäsenvaltioiden joukosta.

Virallinen pohjoismainen yhteistyö Eviran toimialalla tapahtuu pääosiltaan ÄK-FJLS:in elintarvikeosaston puitteissa. ÄK-FJLS on Pohjoismaisen ministerineuvoston kalastus-, maatalous-, elintarvike- ja metsätalousasioille yhteinen virkamieskomitea ja sillä on neljä integroitua osastoa, joista elintarvikeosasto on yksi. Osaston vastuulla on toteuttaa ministerineuvoston elintarvikesektorin päätöksiä ja suorittaa tehtäviä, joita ministerineuvosto antaa virkamieskomitealle. Evira osallistuu osaston työhön. Osastolla on kolme pysyvää työryhmää:

- Pohjoismainen elintarvikevalvonnan ja kuluttajatietouden työryhmä;
- Pohjoismainen elintarvike-, ravitsemus- ja toksikologiatyöryhmä; ja
- Pohjoismainen mikrobiologian sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin työryhmä.

Työryhmien tehtävänä on järjestää yhteistyökokouksia, seminaareja ja konferensseja sekä toteuttaa muita elintarvikeketjun valvontaan kuuluvia projekteja toimialallaan. Isoja hankkeita ovat esimerkiksi vuotuiset, paikallisten elintarvikevalvojien valvontakonferenssit ja kaikkien viranomaisten lakimieskonferenssit. Eläinten terveys- ja hyvinvointiasioita käsittelevän työryhmän alaisuudessa toimii pohjoismaiden ja Baltian maiden eläintautivalmiusyhteistyöryhmä (Nordic-Baltic Veterinary Contingency Group, N-BVCG), joka on järjestänyt useita yhteispohjoismaisia valmiusharjoituksia sekä eläintauteja ja eläinten hyvinvointia koskevia seminaareja. Ravitsemusalalla on isoina projekteina päivitetty pohjoismaisia ravitsemussuosituksia. Evira on edustettuna kaikissa työryhmissä. Työryhmien ohella yhteistyössä toimii joitakin muita pohjoismaisia ryhmittymiä ja verkostoja erikoisaiheille, esimerkiksi GMO-, lisäaine-, kontaktimateriaaliverkostot sekä analyysimenetelmiä ja laboratorion laadunvarmistusohjeita käsittelevä metodiikkakomitea NMKL. Evira osallistuu aktiivisesti myös tähän toimintaan.

Laboratorioyhteistyö

Pohjoismaiden ja Baltian maiden kesken aloitettiin vuonna 2009 vuosittaiset yhteistyökokoukset. Niiden tavoitteena on nyt yhteistyön lisääminen kansallisten vertailulaboratorioiden kesken ja työnjaosta sopiminen tuottavuuden parantamiseksi.

Muu yhteistyö

Eläinten terveyden- ja hyvinvoinnin sekä kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden toimintakokonaisuuksilla on myös valvontasektorikohtaista säännöllistä pohjoismaista yhteistyötä. Useilla sektoreilla yhteistyöfoorumiin kuuluvat myös Baltian maat.

7.4 Viranomaisten välinen kansallinen koordinaatio ja yhteistyö

7.4.1 Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä

Valtakunnallisen elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen, ohjata ja yhtenäistää elintarvikeketjun valvontaa ja siitä raportointia valvonta-asetuksen (EY) N:o 882/2004 mukaisesti. Tässä tehtävässään koordinaatioryhmä:

- Koordinoi elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman (VASU) laatimista ja VASU-raportointia;
- Tekee viranomaisten vuosittaisten valvontasuunnitelmien laatimista ja toteutumisen seurantaan yhtenäistäviä kehittämissuhteita;
- Yhtenäistää mittarien käyttöä valvonnan tehokkuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja vaikuttavuuden arviointia varten;
- Analysoi elintarvikeketjun valvonnan tuloksia ja tekee ehdotuksia valvonnan kohdentamiseksi;
- Arvioi korjaavien toimenpiteiden toteutumista;
- Kommentoi viranomaisten ehdotuksia koskien valvonta-asetuksen (EY) N:o 882/2004 toimeenpanon valmistelua; sekä
- Suorittaa muut mahdolliset tehtävät, joiden toimeenpanon perusta on valvonta-asetuksessa (EY) N:o 882/2004.

Ryhmässä ovat edustettuina kaikki elintarvikeketjun valvontaan osallistuvat toimivaltaiset viranomaiset. Ryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa.

7.4.2 Zoonosikeskus

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1003/99/EY tiettyjen zoonosien seurannasta edellyttää jäsenvaltioiden varmistavan, että terveydenhuolto- ja elintarvikevalvonta sekä eläinlääkintä- ja rehuvalvontaviranomaiset tekevät tehokasta ja jatkuvaa yhteistyötä zoonosien seurannassa ja valvonnassa. Direktiivin edellyttämän yhteistyön varmistamiseksi ja valtioneuvoston asetuksen (1166/2006) perusteella on Suomessa toiminut vuodesta 2007 zoonosikeskus.

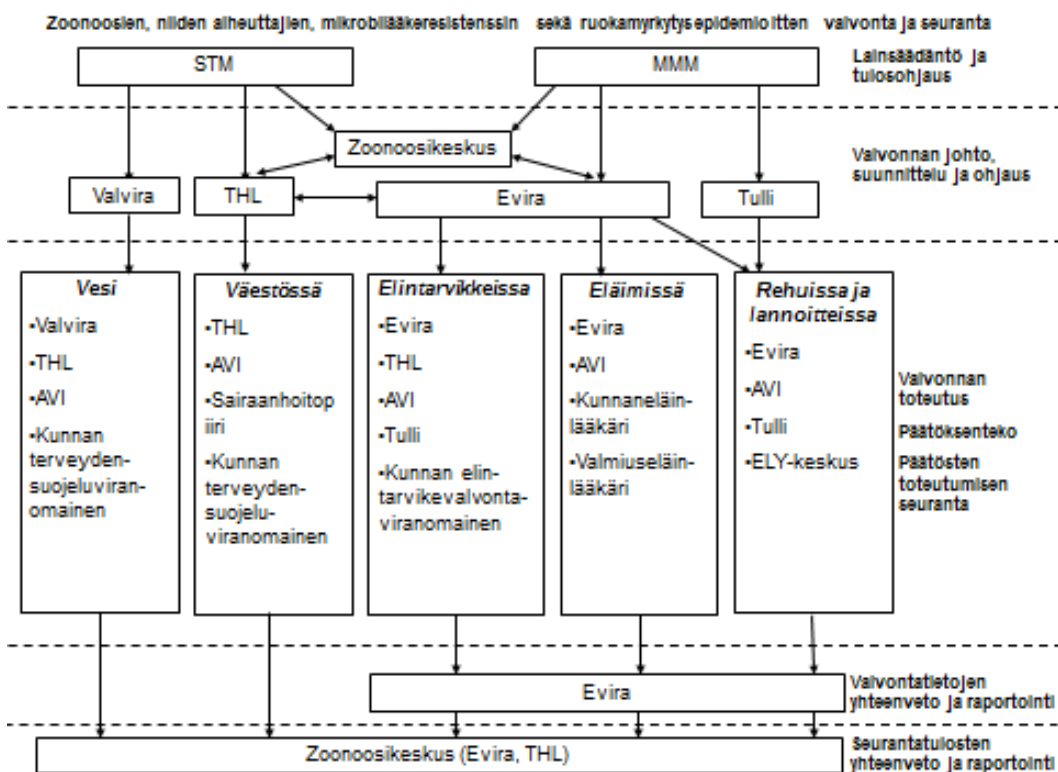
Zoonosikeskus on asiantuntijaverkosto, joka toimii Eviran ja THL:n välisenä yhteistyöelimenä. Verkosto toimii myös kansallisena yhteystahona EU:n virastojen ja muiden kansainvälisten zoonosiasiantuntijoiden suuntaan. Zoonosikeskus on mukana EFSA:n zoonosityöryhmässä ja ottaa siten osaa EU:ssa yhteisesti sovittavien zoonosiseurantahankkeiden ja aiheistonkeruun suunnitteluun.

Keskuksen alaisena toimivat työryhmät kokoontuvat säännöllisesti. Erityisesti zoonosikeskuksen alainen ruokamyrkytystyöryhmä vahvistaa toiminnallaan Eviran ja THL:n välistä yhteistyötä ruokamyrkytysten selvitys- ja seurantatyössä. Zoonosikeskustoiminnan kautta ohjataan lisäksi ajankohtaisia zoonooseihin liittyviä tapaamisia Eviran, THL:n ja muiden tahojen, kuten MMM:n zoonosiasiantuntijoiden kesken.

Keskus ei tee valvontapäätöksiä. Keskuksella on johtaja, joka kuuluu Eviran henkilöstöön. Muut tehtävät hoidetaan Eviran ja THL:n yksiköiden toimesta. MMM:n asettama ohjausryhmä ohjaa zoonosikeskuksen toimintaa.

Keskuksen tehtävät ovat:

- zoonoosien, zoonoosien aiheuttajien, mikrobiiläakeresistenssin ja ruokamyrkytys-epidemioiden seurannan koordinoiti, seurantatietojen kokoaminen ja julkaiseminen sekä zoonoositilanteen arviointi;
- yhteisön lainsäädännössä edellytetyn vuosittaisen kansallisen zoonoosiraportin koostaminen;
- zoonooseja koskevien seuranta-, valvonta- ja kartoitusohjelmien ja projektien suunnittelu, koordinoiti ja tulosten keruu;
- zoonooseja koskevien tutkimushankkeiden suunnittelu ja seuranta;
- zoonoosi- ja ruokamyrkytys-epidemioiden ja terveysvaaratilanteiden selvityksen koordinoiti ja ohjaus;
- osallistuminen zoonooseja koskevaan koulutukseen, ohjeistukseen ja viestintään;
- osallistuminen zoonooseja koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön ja kansainvälisen zoonoositilanteen seuranta;
- zoonooseja koskevien toimenpidesuunnitelmien luominen ja aloitteiden tekeminen MMM:lle ja STM:lle; sekä
- biologisiin uhkiiin varautumisen ja uhkien torjunnan tukeminen zoonoosien osalta.

Kaavio 7.4.2. Zoonosiseurannan ja -valvonnan organisaatio.

7.4.3 Biologisten uhkien osaamiskeskus

THL:n ja Puolustusvoimien yhteinen biologisten uhkien osaamiskeskus (B-osaamiskeskus) koordinoi vaarallisten mikrobien laboratoriojärjestelmää ja antaa biologisten uhkien asiantuntijaohjausta. Osaamiskeskus viime aikoina on ryhtynyt lähettämään Eviralle säännöllisesti tilannekuvaraportteja mahdollisista uhista ja riskeistä.

7.4.4 Vakavien kemiallisten uhkien osaamiskeskus

Vakavien kemiallisten uhkien osaamiskeskus (C-osaamiskeskus) on STM:n asettama kemiallisten uhkien eri asiantuntijatahojen muodostama yhteistyöverkosto, jonka koordinaattorina toimii Työterveyslaitos. Verkoston jäseniä ovat mm. Evira, Valvira, Tukes ja Puolustusvoimat.

C-osaamiskeskuksen ensisijaiset tavoitteet ovat:

- tukea erityisosaamisellaan erityisesti terveydenhuoltoa ja terveydensuojelua sekä muita viranomaistahoja (Tukesin, poliisi- ja pelastustointa, Tullia, rajavartiolaitosta) vaativiin kemiallisiin uhkatilanteisiin varautumisessa ja niiden hoitamisessa;
- ylläpitää riittävää analytiikkavalmiutta kemiallisten uhkien varalle; sekä
- tehostaa tutkimus- ja asiantuntijayhteistyötä kemikaaliuhkiin liittyvän kansallisen valmiuden parantamiseksi.

7.4.5 Neuvottelu- ja lautakunnat

Ruokapoliittinen neuvottelukunta

MMM:n yhteydessä toimivan ruokapoliittisen neuvottelukunnan elintarvikelainsäädännön ja -valvonnan jaoston tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Jaosto käsittelee yhteistyöelimenä elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyviä kysymyksiä. Jaosto kehittää ja yhteensovittaa elintarvikelainsäädäntöön ja standardointiin liittyvää kansainvälistä yhteistyötä ja toimii kansallisena Codex Alimentarius komiteana (luku 7.2.1).

Jaoston jäsenet ovat elintarvikkeita koskevan lainsäädännön ja valvonnan, alkutuotannon, elintarviketeollisuuden ja -kaupan, kuluttaja-asioiden sekä maatalouskysymysten asiantuntijoita. Jaoston yhteydessä toimii eri alojen asiantuntijaryhmiä, jotka käsittelevät yksityiskohtaisempaa käsittelyä vaativia aiheita. Valtioneuvosto asettaa ruokapoliittisen neuvottelukunnan kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Valtion ravitsemusneuvottelukunta

Valtion ravitsemusneuvottelukunta (VRN) on MMM:n alainen asiantuntijaelin, joka asetetaan kolmivuotiskaudeksi kerrallaan. Sen jäsenet ovat ravitsemusasioita käsittelevien viranomaisten, kuluttaja-, neuvonta- ja terveydenedistämisyjärjestöjen sekä joukkoruokailun, elintarviketeollisuuden ja maatalouden järjestöjen edustajia.

Ravitsemusneuvottelukunnan tehtävänä on:

- seurata ja kehittää kansanravitsemusta laatimalla ravitsemussuosituksia, antamalla toimenpide-ehdotuksia ja seuraamalla toimenpiteiden toteutumista ja vaikutusta kansanterveyteen;
- edistää kokonaisvaltaista ravitsemuksellista riskinarviointia;

- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja sekä ottaa kantaa kansanravitsemukseen ja -terveyteen liittyvissä asioissa ottaen huomioon koko elintarvikeketjun pellolta pöytään; sekä
- seurata eurooppalaista ravitsemuspolitiikan kehitystä ja edistää neuvottelukunnan tiedustustoimintaa.

Neuvottelukunnalla on päätoiminen pääsihteeri, jonka virka on sijoitettu Eviraan.

Kasvilajikelautakunta

Kasvilajikelautakunta on MMM:n nimittämä toimielin, joka tekee kasvilajikkeisiin liittyviä päätöksiä. Kasvilajikeluettelon ylläpidon lisäksi lautakunta mm. myöntää kansallisia kasvinjalostajanoikeuksia. Lautakunnan jäsenet edustavat elintarvikeketjun eri toimijoita tuottajista ympäristöjärjestöihin. Lautakunnan sihteerinä toimii Eviran kasvinjalostajanoikeusasioista vastaava virkamies.

Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta

Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta toimii MMM:n yhteydessä. Neuvottelukunnan tavoitteena on edistää tuotantoeläinten hyvinvoinnin laaja-alaista kehittämistä sekä toimijoiden välistä yhteistyötä. Neuvottelukunta seuraa ja arvioi tuotantoeläinten hyvinvoinnin tasoa, tekee ministeriölle ehdotuksia hyvinvoinnin edistämiseksi sekä antaa lausuntoja tuotantoeläinten hyvinvointia koskevista hankkeista ja esityksistä.

Neuvottelukunnan jäsenet edustavat laajasti tuotantoeläinten hyvinvointia ja eläinten erilaisia pitomuotoja tuntevia tahoja. Jäsenet edustavat tuotantoeläimiin ja niiden hyvinvointiin sekä eläinten erilaisiin tuotantoeläimillä harjoitettaviin toimintoihin ja tuotantoeläimistä saatavien tuotteiden käyttöön liittyviä keskeisiä tahoja. Myös eläinten hyvinvoinnin valvontaa ja sen ohjausta edustavat tahot ovat mukana. Valtioneuvosto asettaa neuvottelukunnan kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta

Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta toimii MMM:n apuna kyseisten eläinten hyvinvointia koskevissa kysymyksissä ja linjauksissa. Myös neuvottelukunnan tavoitteet ja tehtävät ovat yhteneväisiä tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan kanssa.

Kasvinsuojelun neuvottelukunta

Kasvinsuojelun neuvottelukunta on MMM:n viideksi vuodeksi kerrallaan asettama neuvottelukunta, jonka tehtävänä on seurata kehitystä kasvinsuojelua koskevissa asioissa, antaa lausuntoja sekä tehdä asiaa koskevia esityksiä ja aloitteita. Neuvottelukunnassa on MMM:n, valvontaorganisaatioiden, tutkimuksen sekä alan toimijoiden ja etujärjestöjen edustajia.

Eläinlääkintövahinkojen arviolautakunta

Eläinlääkintövahinkojen arviolautakunnan tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään laissa eläinlääkintövahinkojen arviolautakunnasta 1205/2001. Lautakunnan tehtävänä on antaa pyynnöstä lausuntoja siitä, onko eläinlääkäri tehnyt hoitovirheen. Se on puolueeton asiantuntijaelin, jonka MMM asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Asian voi lähettää lautakunnan käsiteltäväksi eläimen omistaja tai haltija, hoitovirheestä epäilty eläinlääkäri tai tämän työnantaja. Lautakunta voi ottaa kantaa myös siihen, perustaako mahdollinen hoitovirhe vahingonkorvausvastuun. Se ei kuitenkaan arvioi vahingon taloudellista suuruutta. Lautakunnan lausunto on suositus, ja siitä peritään 150 euron käsittelymaksu.

Eläinlääkintävahinkojen arviolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja vähintään kuusi muuta jäsentä sekä tarvittava määrä varajäseniä. 1.9.2014 lähtien eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta toimii Eviran yhteydessä ja sillä on Eviran palveluksessa oleva esittelijä.

7.4.6 Muut viranomaisten väliset yhteismuodot

Lähes kaikilla valvonnan tehtäväalueilla valvontaa suorittaa useampi kuin yksi viranomainen ja siksi on tärkeää, että yhteistyö ja tietojenvaihto eri viranomaistahojen välillä toimivat hyvin. Olennaista on varmistaa se, ettei toiminnassa ole päällekkäisyyksiä ja että kaikki tehtäväalueet tulevat kattavasti valvotuiksi. Yhteistyötä toimialan viranomaisten kesken tehdään mm. toiminnan suunnittelun ja ohjauksen, yhteistyösopimusten, tehtävien siirtämisen, yhteisten neuvottelu-, kehittämis- ja koulutustilaisuuksien ja muun tietojenvaihdon kautta sekä yhteisiä tehtäviä hoidettaessa, esimerkiksi takaisinvetojen tai muiden erityistoimenpiteiden yhteydessä, joista on annettu erityistä ohjeistusta.

Valtionhallinnon viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön sujuvuus varmistetaan yhteistyösopimuksin sekä sovituisissa verkostoissa ja yhteistyöryhmissä. Kaikkien valvontaan osallistuvien viranomaisten kanssa järjestetään eri sektoreilla säännönmukaisesti yhteisiä neuvottelu-, kehittämis- ja koulutuspäiviä.

Yhteistyön suunnitelmallisuuden varmistamiseksi Evira ylläpitää luetteloa yhteistyöryhmistä ja -muodoista.

7.5 Sidosryhmäyhteistyö

Viranomaiset tekevät yhteistyötä myös muiden kuin viranomaistahojen kanssa. Säännöllisen sidosryhmäyhteistyön lisäksi eri tahojen asiantuntijoita kuullaan tarvittaessa niitä koskevissa asioissa, kuten ohjeistuksen ja omavalvonnan kehittämisessä sekä mm. valvonnan strategisia linjauksia päivitettäessä.

Yhteistyön suunnitelmallisuuden varmistamiseksi Evira ylläpitää luetteloa toimialansa sidosryhmistä ja niiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Tämän lisäksi Evirassa on käynnistetty asiakkuustyö.

8 ELINTARVIKEVALVONTAKETJUN TOIMINTAPERIAATTEET

Luvun sisältö:

8.1 Valvonnan suunnittelu ja ohjaus	32
8.1.1 Valvonnan suunnittelun yleiset periaatteet.....	32
8.1.2 Valvonnan maksullisuus	37
8.1.3 Valmius- ja varosuunnitelmat.....	38
8.1.4 Ilmoitus- ja hälytysjärjestelmät.....	40
8.2 Valvonnan toimeenpano.....	43
8.2.1 Valvonnan toimeenpanon yleiset periaatteet	43
8.2.2 Laboratoriotoiminta.....	44
8.2.2.1 Laboratoriotoiminnan järjestäminen toimintakokonaisuuksittain	44
8.2.2.2 Kansalliset vertailulaboratoriot	45
8.2.2.3 Hyväksytyt laboratoriot	45
8.3 Toiminnan arviointi	48
8.3.1 Johtamis- ja toimintajärjestelmän katselmukset	48
8.3.2 Toiminnan arviointi ja auditoinnit.....	48
8.3.3 Raportointi	49
8.4 Korjaavat toimenpiteet ja parhaiden käytäntöjen levittäminen	50
8.5 Valvonnan viestintä	51

Luvussa 8 on kuvattu valvonnalle yhteiset ns. horisontaaliset tavoitteet, joihin kaikkien sektorien valvonta perustuu ja jotka ovat yhteisiä kaikille valvontasektoreille.

Laadunhallinnalla varmistetaan osaltaan, että elintarvikeketjun toimijat saavat yhtenäistä ja tasapuolista kohtelua koko maassa. Sen avulla parannetaan myös valvonnan vaikuttavuutta, tuloksellisuutta ja tehokkuutta.

Dokumentoidut menettelyt muodostavat toimivaltaisen viranomaisen laatujärjestelmän rungon. Lisäksi valvonta-asetuksen sisältö edellyttää valvontatoiminnassa noudatettavan jatkuvan parantamisen sykliä (PDCA = plan, do, check, act), mikä on kaiken laadunhallinnan perusajatus.

Jatkuvan parantamisen sykli toteutuu elintarvikeketjun valvontajärjestelmässä valvonnan monivuotisen suunnittelun, ohjauksen, valvonnan hallitun toimeenpanon, valvonnan arvioinnin (tarkastukset, ohjaus- ja arviointikäynnit, auditoinnit), raportoinnin, johdon katselmusten, korjaavien toimenpiteiden ja valvontasuunnitelman päivittämisprosessin avulla. Prosessin tavoitteena on valvonnan vaikuttavuuden parantaminen.

Toiminnan laadunhallintaan sisältyy prosessimainen ja asiakaslähtöinen ajattelu, akkreditoitu laboratoriotoiminta, toimintajärjestelmän kehittäminen ja toiminnan arvioinnit sisäisen tarkastuksen, CAF-itsearviointin sekä sisäisten ja ulkoisten auditointien ja tarkastusten avulla. Koko valvontaketjun arviointia varten on käynnistetty ns. ketjuauditointimenettely, jossa tarkastellaan koko valvontaketjun toimivuutta vaikuttavuuden näkökulmasta.

8.1 Valvonnan suunnittelu ja ohjaus

8.1.1 Valvonnan suunnittelun yleiset periaatteet

Valvonnassa hyödynnetään tieteellistä tutkimusta ja riskinarviointia

Riskinarviointia toteutetaan strategian mukaisesti tavoitteena elintarviketurvallisuuden, eläinten terveyden ja kasvintuotannon edellytysten varmistaminen. Riskinarviointi toteutetaan siten, että yhteiskunnallinen päätöksenteko ja sen mukaiset toimenpiteet on suunnattu ja mitoitettu arvioitun riskin suuruuden mukaan ja mahdolliset uudet riskit on ennakoitu. Evira osallistuu aktiivisesti toimialalla käytävään riskeihin liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kulluttajat, tuottajat ja elinkeino saavat objektiivista, luotettavaa ja ajantasaista tietoa toimintaansa kohdistuvista riskeistä.

Eviran riskinarviointityö keskittyy eläimistä ja kasveista saatavien elintarvikkeiden turvallisuuteen ja tarttuvien eläintautien sekä kasvintuhoojien tieteelliseen riskinarviointiin. Riskinarviointissa arvioidaan vaaran luonne, leviämistavat, tartuntatiet sekä sen aiheuttamat mahdolliset seuraukset ja niiden todennäköisyydet. Evira tuottaa viraston toimialalla tieteellisiä riskinarviointeja eläintautien ja kasvintuhoojien sekä elintarvikkeiden turvallisuus- ja talousvaikutusten arvioimiseksi kansainvälistä ja kotimaista käyttöä varten.

Riskinarvioinnin tehtävänä on omalta osaltaan tukea viranomaisia riskinhallintapäätösten tekemisessä. Riskinhallinnassa arvioidaan ja sovelletaan keinoja, joilla riskejä vähennetään ja valvontaa suunnataan. Riskinarvioinnin tulee olla riippumatonta riskinhallinnasta. Riskinarviointissa on keskeistä eri alojen yhteistyö sekä Eviran sisällä että Eviran ulkopuolisten tahojen kanssa.

Eviran tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on tehdä korkeatasoista elintarviketurvallisuuteen ja eläinten terveyteen ja hyvinvointiin sekä kasvinterveyden riskinarviointiin liittyvää tieteellistä tutkimustyötä alueilla, jotka ovat viraston strategisten tavoitteiden mukaisia. Samalla vastataan toimintaympäristön muutoksiin ennakoimalla ja uudistamalla. Evira toimii tiiviissä yhteistyössä muiden kansallisten ja kansainvälisten tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa. Tieteellinen tutkimustyö kulkee rinnakkain Eviran valvonta- ja riskinarviointitarpeiden kehityksen kanssa sekä tukee viraston vertailulaboratoriotoimintaa ja siihen liittyvää menetelmäkehitystä.

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Evira tekee tieteellistä riskinarviointia kasvinterveydessä. Riskinarviointi keskittyy Suomen kannalta tärkeimpiin ja taloudellisesti merkittävimpiin tuholaisiin. Evirassa tehtävät kasvinterveyden riskinarviointit voivat koskea kasvinterveyslainsäädännössä tarkoitettuja hävitettäviä ja torjuttavia kasvintuhoojia, tai sellaisia muita maa-, puutarha- ja metsätaloutta uhkaavia tuholäimiä ja kasvitauteja, joita ei toistaiseksi esiinny Suomessa. Aloitettavat tutkimushankkeet suunnitellaan yhdessä valvonnan edustajien kanssa, jotta varmistetaan riskinarvioinnin tulosten mahdollisimman suuri vaikuttavuus ja hyödynnettävyys.

Kasvintuotannon valvontasektoreihin liittyvän tutkimustiedon saannin varmistamiseksi Evira toimii aktiivisesti yhteistyössä kotimaisten ja kansainvälisten tutkimusorganisaatioiden kanssa tutkimuksen kohdentamiseksi oman tehtäväalueensa kannalta tärkeisiin tutkimushankkeisiin ja uusimman tiedon ja menetelmien saamiseksi valvonnan käyttöön. Evira osallistuu tutkimushankkeiden ohjausryhmiin, tarjoaa valvonta- ja analyysitoiminnassa syntyviä aineistoja

tutkimuksessa hyödynnettäväksi sekä tekee mahdollisuuksien mukaan tutkimushankkeiden laboratorioanalyysjä.

Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveys- ja hyvinvointitutkimus painottuu Suomessa merkittäviin tuotanto- ja luonnonvaraisten eläinten tauteihin. Painopistealueita ovat kansallisesti merkittävät tarttuvat taudit, zoonoosien ennaltaehkäisy sekä olosuhteiden vaikutus eläinten terveyteen. Tutkimus kohdistuu erityisesti epidemiologiaan, diagnostiikan ja tautivastustuskeinojen tehostamiseen, eläinten hyvinvoinnin parantamiseen sekä tieteelliseen riskinarviointiin. Vain Suomessa voidaan tutkia eläintautien leviämistä maamme tuotantorakenteessa. Tietoa tarvitaan taudeista, joita on jo Suomessa sekä taudeista, joista Suomi on tällä hetkellä vapaa, mutta joihin on varauduttava. Eläintautien vastustaminen ja hyvän tautitilanteen säilyttäminen jatkossakin on elinehto kannattavalle kotieläintuotannolle. Hyvän eläintautitilanteen ansiosta tuotantoeläintaloudessa ei tarvita raskaita ja kalliita rokotusohjelmia tartuntojen kurissa pitämiseksi. Samoin eläinlääkkeiden käyttö on voitu tähän asti pitää hyvin hallinnassa osana korkeaa kuluttajan suojaa.

Valvontaa ja seurantaohjelmia kehitetään riskinarviointiin perustuen. Riskinarvioinnilla arvioidaan mm. seurantaohjelmien toimivuutta ja tehokkuutta, valmiussuunnitelmien mitoitustarpeita helposti leviävien eläintautien osalta ja tehdään valvonnantarpeisiin erilaisia selvityksiä. Riskinarviointi keskittyy tauteihin, joita Suomessa ei tällä hetkellä ole ja joiden osalta siis ei tehdä Evirassa muuta tieteellistä tutkimusta.

Elintarviketurvallisuus

Elintarvikkeet ja niiden tuotantoketjut voivat sisältää kemiallisia, biologisia ja fysikaalisia vaaroja, joiden ihmiselle aiheuttamat terveysriskit on tunnettava. Riskin suuruuden arvioimiseksi tuotetaan tietoa riskiä aiheuttavasta tekijästä, sille altistumisesta, altistumisen aiheuttamista lyhyt- ja pitkäaikaisista vaikutuksista sekä annos-vastesuhteista. Tietoa tuotetaan myös siitä, miten riskitekijä voi päätyä tuotantoketjuun ja miten eri toimenpiteet vaikuttavat sen esiintyvyyteen ja pitoisuuteen.

Riskinarvioinnissa käsitellään riskin muodostumista koko elintarviketuotantoketjun laajuudella raaka-aineiden tuottamisesta kuluttajan altistumiseen asti. Usein kuitenkin arviointi kohdistuu vain tiettyyn, esim. päätöksenteon kannalta tärkeään osaan ketjua.

Mikrobiologisessa riskinarvioinnissa selvitetään elintarvikkeiden välityksellä leviävien biologisten tekijöiden kuten bakteerien, virusten tai alkueläinten kuluttajalle aiheuttaman terveydellisen haitan todennäköisyyttä ja vakavuutta. Samalla arvioidaan usein myös niiden leviämiseen ja esiintymiseen vaikuttavien riskitekijöiden ja leviämisreittien merkitystä riskin suuruudelle sekä eri riskinhallintakeinojen vaikutusta riskiin. Mikrobiologiset riskinarvioinnit tehdään usein joko arvioimalla jonkin tietyn biologisen vaaran aiheuttama riskin suuruus tietyssä elintarvikkeessa tai elintarvikeryhmässä. Arviointeja voidaan tehdä myös laajempina kokonaisuuksina siten, että arvioidaan kohteena olevan tietyn biologisen vaaran aiheuttamaa riskin suuruutta, jolle kuluttaja altistuu eri lähteistä. Riskinarvioinnin lähtökohtana voi olla myös tietyssä elintarvikkeessa tai elintarvikeryhmässä mahdollisesti olevien useiden biologisten vaarojen aiheuttama riski kuluttajalle.

Kemiallisessa riskinarvioinnissa keskitytään elintarvikkeissa ja rehuissa esiintyviin ihmiselle ja eläimille riskiä aiheuttaviin yhdisteisiin kuten raskasmetalleihin, orgaanisiin yhdisteisiin (POP-yhdisteet), lääkeainejäämiin, luonnon omiin aineisiin (esim. nitraatti, kumariini, kofeiini), homeiden ja bakteerien aineenvaihduntatuotteisiin (esim. homemyrkyt) sekä lisäaineisiin ja pakkausmateriaaleista irtoaviin aineisiin. Riskin suuruuden kuvaamiseksi tarvitaan tietoa kemikaalien altistuksesta, aineiden lyhyt- ja pitkäaikaisista vaikutuksista sekä annos-

vastesuhteista. Kun arvioidaan kuluttajien altistumista kemikaaleille elintarvikkeiden välityksellä, on olennaista tietää, mitä kuluttajat syövät. Ruoankulutustietojen ja kemiallisten aineiden pitoisuustietojen avulla voidaan arvioida kuluttajan altistumista kemikaaleille. Riskinarvioinnin tai sen osien, kuten saannin tai altistuksen arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa riskinhallinnan tarpeisiin.

Riskinarviointimenetelmiä ja matemaattisia malleja on kehitetty myös kansainvälisessä yhteistyössä ja niitä julkaistaan tuloksineen tieteellisissä vertaisarvioituissa julkaisuissa. Valmistuneita menetelmiä ja malleja voidaan hyödyntää uusissa riskinarvioinneissa, mikäli niihin sisältyy samankaltaisia rakenteita ja tietoja. Riskinarviointimenetelmiä pyritään näin kehittämään ennakoivasti ja riittävän yleispäteviksi ja sovellettaviksi tuleviakin tarpeita varten.

Riskinarvioinneista saatavan tiedon avulla voidaan luoda, tutkia ja kehittää seuranta- ja valvontajärjestelmiä ja menettelytapoja riskin vähentämiseksi. Kattaviin tutkimuksiin perustuvien riskinarviointitulosten perusteella voidaan osoittaa ja asettaa tärkeysjärjestykseen mm. tuotantoketjun tasot ja kohdat, jotka ovat merkittävimmät riskin muodostumiselle ja joihin kohdistuva riskinhallinta vähentää tehokkaimmin kuluttajariskiä. Lisäksi samoilla periaatteilla tehtyjen riskinarviointien avulla voidaan verrata ja arvottaa eri riskejä ja riskinaiheuttajia keskenään ja arvioida myös eri elintarvikkeiden merkitystä kokonaisriskille.

Riskiperusteisen, kokonaisvaltaisen valvonnan ja omavalvonnan kehittämiseksi tarvitaan riskinarviointeja, joiden avulla voidaan asettaa mitattavia välitavoitteita, kuten esimerkiksi raja-arvoja, yhteisesti hyväksytyjen elintarviketurvallisuutta koskevien päämäärien saavuttamiseksi. Alueelliset, riskin kehittymiseen vaikuttavat tuotannolliset, ympäristöstä johtuvat ja demografiset erot saattavat olla hyvinkin suuria Euroopan rajojen sisällä, minkä vuoksi kansallisten riskinarviointien merkitys on tärkeä tulevaisuudessa.

Valvonta kohdennetaan riskiperusteisesti

Elintarvikeketjun valvonta on suunnitelmallista. Valvonnan suunnittelu on kuvattu yksityiskohdallisesti toimintakokonaisuuksittain ja valvontasektoreittain luvuissa 10, 11 ja 12. Valvonnan suunnittelu on ohjeistettu paikallis- ja aluehallinnon osalta.

Elintarvikeketjun valvonta on riskiperusteista eli valvontaa kohdennetaan toimintaan ja toimijoihin liittyvien riskien perusteella. Tarkastustiheys ja tarkastusten sisältö yksittäisten valvontakohteiden osalta riippuu arvioidusta riskistä, mikä puolestaan on riippuvainen harjoitetun toiminnan laajuudesta, luonteesta ja laadusta. Määrittääkseen valvontakohteen toiminnan laajuutta, luonnetta ja laatua toimivaltaisen viranomaisen on arvioitava valvontakohtetta, siellä harjoitettavaa toimintaa, omavalvontaa sekä tuotantomääriä. Valvontaa kohdennetaan myös ottaen huomioon toimijoiden omavalvonnan luotettavuudesta saadut tiedot, aikaisempien tarkastusten tulokset sekä toimijoiden aikaisempi seuraamushistoria, ts. se, miten hyvin toimijat ovat aikaisemmin noudattaneet lainsäädäntöä.

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden osalta valvonnan riskiperusteisuus on ohjeistettu erillisin ohjein ja sitä on kuvattu ao. sektoreiden valvontasuunnitelmissa. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan osalta riskiperusteisuus ja valvonnan tiheys on määritelty lainsäädännössä tai Eviran keskitetysti laatimissa seurantaohjelmissa. Elintarvikevalvonnan osalta riskiperusteisuus on ohjeistettu Eviran ohjeessa. Valvontaviranomaiset laativat Eviran ohjeistuksen huomioiden omat valvontasuunnitelmansa.

Riskiperusteisuuden toteutumista arvioidaan auditoinneilla, arviointi- ja ohjauskäynneillä sekä VASU-raportoinnissa. AVIt arvioivat alueensa kuntien osalta elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmien toteutumista myös riskiperusteisuuden näkökulmasta.

Tullin tekemä riskinarviointi keskittyy muiden kuin eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonnassa tarvittavaan riskinarviointiin. Riskinarvioinnin avulla pyritään kohdentamaan resurssit elintarvikevalvonnassa siten, että valvonnalla saadaan mahdollisimman suuri vaikuttavuus tuontielintarvikkeiden turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden varmistamisessa. Elintarvikevalvonnan suuntaamisessa eri kohteisiin tai osa-alueisiin painotetaan riskiperusteisuutta valvontaa koskevien säädösten tarkoittamalla tavalla. Näytteenoton ja tutkimusten kohdentamisessa otetaan huomioon toimijoiden ja tuotteiden aikaisempi valvontahistoria ja hyödynnetään EU:sta, sen jäsenmaista ja muualta saatua ja saatavaa tuotteiden turvallisuuteen, laatuun ja riskeihin liittyvää tietoa. Valvonnassa huomioidaan erityisesti terveydelle aiheutuvat välittömät, lyhytaikaiset ja myös pitkäaikaisen käytön seurauksena ilmenevät haittavaikutukset ja käyttäjien riskiryhmät (lapset, raskaana olevat, allergikot, pitkäaikaissairaat, vanhukset).

Valvonta on kattavaa

Elintarvikevalvonta, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta sekä kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvonta on Suomessa keskitetty pääasiassa yhden ministeriön ja yhden keskusviranomaisen alaisuuteen, mikä osaltaan varmistaa valvonnan yhtenäisyyttä. Lainsäädännössä ja toimialan valvontastrategiassa on asetettu tavoitteet koko pelloilta pöytä- ja -ketjun kattavalle valvonnalle keskus-, alue- ja paikallishallinnossa. Koko valvontaketjussa valvonnan aukottomuutta varmistetaan mm. koordinaatio- ja yhteistyöryhmien ja -kokousten keinoin (tarkemmin luku 7).

Valvonnan kattavuutta seurataan kaikkien valvontasektoreiden osalta VASU-raporteissa. Kuntien suorittaman elintarvikevalvonnan osalta valvontasuunnitelmien kattavuutta arvioidaan myös AVLen suorittamassa kuntien valvontasuunnitelmien arvioinnissa.

Valvonta on yllätyksellistä

Elintarvikeketjun valvonta suoritetaan ennalta ilmoittamatta valvonta-asetuksen 3(2) §:n mukaisesti. Suomessa tarkastuksia ei ole ryhmitelty erikseen tarkastuksiin ja toiminnan tarkastuksiin, joista valvonta-asetuksen mukaisesti voidaan ilmoittaa ennakolta. Osa tarkastuksista sisältää kuitenkin elementtejä, jotka ovat luonteeltaan toiminnan tarkastamista (esim. omavalvonnan tarkastukset) ja silloin ennalta ilmoittaminen on tarkoituksenmukaista.

Erityisistä syistä myös tarkastuksista voidaan ilmoittaa ennakolta. Tällöin kuitenkin varmistetaan, että ilmoittaminen ei vaaranna tarkastuksen toteuttamista. Ilmoittamismenettelystä päätetään arvioimalla mm. sitä, onko kohteen edustajan läsnäolo välttämätöntä tarkastustilanteessa tai pitääkö näytteenotto kohdistaa johonkin tiettyyn tuotantovaiheeseen. Pitkien väli-matkojen vuoksi erityisesti maatalojen valvonnan osalta ennalta ilmoittamattomat tarkastukset laskevat valvonnan tehokkuutta (paljon turhia käyntejä, kun toimijaa ei tavoiteta) ja vähentävät valvonnan suoritteita, sillä alkutuotannossa on paljon sivutoimisia elinkeinonharjoittajia. Näytteenotoista, joita on moninkertainen määrä toiminnan tarkastuksiin verrattuna, ei ilmoiteta etukäteen.

Täydentävien ehtojen valvonnassa ennakkoilmoituksen saa EU-lainsäädännön mukaisesti tehdä enimmillään 48 tuntia ennen varsinaista tilakäyntiä. Tällöinkään tarkastuksen tavoite ei saa vaarantua. Käytännössä niissä tilanteissa, joissa ennalta ilmoittamiseen joudutaan turvautumaan, ilmoittaminen tehdään yleensä vasta valvontaa edeltävänä päivänä – alle vuorokausi ennen tarkastuskäyntiä.

Valvontasektorikohtaiset menettelytavat on kirjattu pääosin sektorikohtaisiin ohjeisiin. Tavoitteen toteutuminen varmistetaan auditoinneilla sekä arviointi- ja ohjauskäynteillä.

Valvonta on riippumatonta, puolueetonta ja avointa

Suomen kansalliseen lainsäädäntöön sisältyy lukuisia hallintotoiminnan puolueettomuutta ja tasapuolisen kohtelun vaatimusta koskevia säännöksiä. Asiaa koskevat keskeiset säädökset ovat:

- perustuslaki (2 §);
- hallintolaki 434/2003 (6 ja 7 §);
- kielilaki 423/2003;
- laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999; sekä
- valtion virkamieslaki 750/1994.

Erityisen tärkeitä puolueettomuuden ja tasapuolisen kohtelun vaatimukset ovat valvontatoiminnassa, joka perustuu pääasiallisesti julkisen vallan käyttöön. Käyttäessään julkista valtaa viranomaiset asettavat yksityisille velvollisuuksia ja rajoituksia, joita nämä ilman yksipuolista hallintopäätöstä tai hallinnollista määräystä eivät joutuisi noudattamaan. Myös päättäessään yksityisten oikeuksista ja eduista viranomaisen käyttää julkista valtaa esimerkiksi harkitessaan myönteisen päätöksen edellytyksiä, edun määrää tai lupapäätöksen laajuutta.

VM on antanut ohjeita virkamiehen velvollisuuksista tarkemmin julkaisussa ”Arvot arjessa, virkamiehen etiikka”⁷.

Valvonnan luottamuksellisuudesta on säädetty laissa viranomaistoiminnan julkisuudesta. Lain tarkoituksena on saada aikaan avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa sekä antaa asiakkaille mahdollisuus valvoa, muodostaa vapaasti mielipiteensä ja vaikuttaa julkisen vallan käyttöön. Lain lähtökohta on, että viranomaisten asiakirjat ovat julkisia. Jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen julkisesta asiakirjasta ja myös oikeus käyttää ja levittää ko. asiakirjaa. Oikeus saada tietoa viranomaisten julkisista asiakirjoista on perusoikeus.

Oikeutta tiedonsaantiin voidaan rajoittaa vain laintasoisella säännöksellä. Tämä tarkoittaa sitä, että laissa on määriteltävä ne perusteet, joiden nojalla asiakirjaa voidaan pitää salassa pidettävänä (ei asetuksella tai viraston päätöksellä). Suuri osa salassapitoperusteista on lueteltu julkisuuslaissa (24 §).

Julkisuuslain mukaan viranomaisen on julkisuuslain mukaisia päätöksiä tehdessään ja muutokin tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, että tiedonpyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti. Säännöksellä halutaan turvata tietojen tasapuolinen antaminen erityisesti silloin, kun kysymys on harkinnanvaraisesti julkisista asiakirjoista.

Valvonnan tuloksista tiedotetaan tulosten valmistuttua. Valvontaraportit julkaistaan pääosin internetissä ja niistä tiedotetaan aktiivisesti. Valvonnan avoimuutta ja luottamuksellisuutta käsitellään säännöllisesti valvonnan koulutuksissa. Elintarvikevalvonnan tietojen julkistaminen tapahtuu OIVA-järjestelmän mukaisesti.

Valvonnan puolueettomuuden, avoimuuden ja luottamuksellisuuden varmistaminen tapahtuu auditoinneilla.

Valvonta toteutetaan kuvattujen toimintatapojen mukaisesti

Elintarvikeketjun valvonta perustuu kirjallisiin prosessikuvauksiin ja toimintaohjeisiin, mikä osaltaan varmistaa valvonnan yhtenäisyyttä, puolueettomuutta ja laatua. Valvonnan suunnittelu ja toimeenpano on ohjeistettu valvontaohjelmien ja -suunnitelmien, malliasiakirjojen ja ohjeiden

7

avulla. Ohjeistusta täydennetään valvonnan eri sektoreilla erillisten vuosisuunnitelmien mukaisesti. Ohjeistus on koottu Eviranettiin (Eviran ylläpitämä viranomaisten välinen ekstranet-järjestelmä) kaikkien viranomaisten luettavaksi.

Myös toimijoille laaditaan ohjeita ja tiedotteita. Tarvittaessa Evira voi antaa myös tilannekohtaisia toimintaohjeita. Toimijoille tarkoitetut ohjeet löytyvät Eviran internetsivulta.

Toiminnan kuvaamista arvioidaan sisäisiltä ja ulkoisilta asiakkailta saadun palautteen sekä auditointien avulla.

8.1.2 Valvonnan maksullisuus

Valvonnasta peritään valtion maksuperustelain (150/1992) mukaiset maksut. Eviran suoritteiden maksullisuudesta ja julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista on säädetty MMM:n asetuksella (638/2010, muut. 188/2011). Lisäksi EU:n valvonta-asetuksessa säädetään eräistä elintarvike- ja rehuvalvonnan maksuista.

Valvira perii maksuja hyväksymispäätöksistä ja luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään hyväksymisestä sekä vuotuista valvontamaksua alkoholilain mukaisesta valvonnasta STM:n maksuista antaman asetuksen (1318/2013) mukaisesti.

Tullin kantamat valvontamaksut on määritelty maksuperustelain perusteella annetussa valtiovarainministeriön asetuksessa (1194/2010).

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon edellytysten osalta tuotannon ja toiminnan tarkastaminen on pääosin maksullista. Markkinavalvonta on kuitenkin maksutonta.

Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta on toimijalle pääsääntöisesti maksutonta. Toimijalta peritään kuitenkin maksu esimerkiksi sisämarkkinatuojaksi tai viejäksi rekisteröidyttyessä. Lisäksi eläimen tai tavaran omistajan tai haltijan on maksettava kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 1012/2013 mukaisesti tarkastuksesta tai toimenpiteestä valtiolle, kun tarkastus tai toimenpide aiheutuu eläimen tai tavaran tuonnista, viennistä, kuljetuksesta tai eläinten vapaaehtoisista ja eräissä tapauksissa myös pakollisista terveysvalvontaohjelmista. Lisäksi eräät eläinten kuljetuskuntoisuuden tarkastukset ja rokotteiden erävapautukseen liittyvä sertifiointi ovat maksullisia.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan maksullisuus on kuvattu tarkemmin EHO:n luvussa 6. AVI:n perimät maksut on säädetty AVI:n maksuasetuksessa.

Elintarviketurvallisuus

Elintarvikevalvonta on toimijalle maksullista. Kunnan valvonnasta perittävistä maksuista on säädetty elintarvikelaissa siten, että riskiperusteisesti laaditun valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista, näytteenotosta ja tutkimuksista on perittävä kunnan hyväksymän taksan mukainen maksu. Lisäksi toimijoilta peritään maksutaksan mukainen maksu elintarvikehuoneiston ja sen omavalvontasuunnitelman hyväksymisestä sekä muista elintarvikelain (23/2006) 71 §:n mukaisista suoritteista. Suomen kuntaliitto on ohjeistanut yleiskirjeellään (21/80/2006⁸) kuntia taksojen laatimisessa sekä taksojen ja suunnitelmien hyväksymismenettelyssä.

⁸ http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;118315;140317

8.1.3 Valmius- ja varosuunnitelmat

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen strategia (YTS) määrittelee yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja eri hallinnonalojen vastuut niiden turvaamiseksi ja muodostaa varautumisen ja kriisijohtamisen perustan yhteiskunnan kaikille toimijoille. Yhteiskunnan elintärkeiksi toiminnoiksi on määritelty valtion johtaminen, kansainvälinen toiminta, Suomen puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talouden ja infrastruktuurin toimivuus, väestön toimeentuloturva ja toimintakyky sekä henkinen kriisinkestävyys.

Strategiassa korostuu kokonaisvaltainen ja poikkihallinnollinen näkökulma ja siinä kuvataan elintärkeitä toimintoja vaarantavat **uhkamallit** ja niitä konkretisoivat häiriötilanteet.

Häiriötilanteita voi esiintyä sekä **normaalioloissa** että **poikkeusoloissa**. Normaalioloissa esiintyvät häiriötilanteet hallitaan viranomaisten tavanomaisin toimivaltuuksin tai voimavaroin. Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät ja varautumistoimenpiteet luovat perustan toiminnalle poikkeusoloissa. Vastaavasti poikkeusolojen varalle luotuja järjestelyjä voidaan hyödyntää normaaliolojen häiriötilanteiden hallinnassa. Poikkeusoloissa tilanteen hallitseminen voi edellyttää lisätoimivaltuuksia tai -voimavaroja.

Poikkeusoloista on säädetty valmiuslaissa (1552/2011) ja puolustustilalaisissa (1083/1991). Lakien säätämiä toimivaltuuksia voidaan ottaa käyttöön ja käyttää vain tilanteissa, joissa tilanteen hallitseminen ei ole mahdollista viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Euroopan yhteisön perustamissopimuksessa on määritetty tilanteet, joissa jäsenvaltioiden on neuvoteltava keskenään estääkseen sen, että toimenpiteet, joihin jäsenvaltio voi joutua turvautumaan, vaikuttaisivat yhteismarkkinoiden toimintaan.

YTS- strategiaa täydentävät eri hallinnonalojen valmistelemaat muut varautumisen ja häiriötilanteiden hallintaan liittyvät strategiat ja ohjausasiakirjat, kuten Eviran toimialalla laaditut eläin- ja kasvitautaja koskevat valmiussuunnitelmat ja elintarviketurvallisuuksia varmistavat ohjeet.

Varautuminen häiriötilanteisiin Eviran toimialueella ja siihen liittyvä viranomaisyhteistyö

Eviran tehtävät YTS-strategian toteuttamisessa liittyvät erityisesti talouden ja infrastruktuurin varmistamiseen sekä väestön toimeentuloturvan ja toimintakyvyn ylläpitämiseen, ja näissä edelleen elintarvikehuollon alkutuotannon varmistamiseen ja terveellisen elinympäristön ja turvallisten elintarvikkeiden varmistamiseen. Evira ohjaa elintarviketuotantoa uhkaavien kasvitautien ja -tuhoojien, eläintautien ja eläimistä ihmisiin leviävien tautien (zoonoosien) ennaltaehkäisyä ja torjuntaa ja ylläpitää kasvi- ja eläintauteja koskevia seuranta- ja valvontajärjestelmiä. Lisäksi Evira huolehtii elintarvikkeiden mikrobiologisiin ja kemiallisiin terveysvaaroihin liittyvien riskien hallinnasta. Evira osallistuu myös viranomaisten ja elinkeinon yhteistyönä toteutettavien elintarviketurvallisuuksia varmistavien järjestelmien kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Myös kasvintuotannon edellytysten varmistaminen kuuluu Eviran keskeisiin tehtäviin.

Evira osallistuu asiantuntija- ja tutkimuslaitoksena eri viranomaisten väliseen yhteistyöhön esim. kemiallisten ja biologisten uhkien osaamiskeskusten kautta. Evira ohjaa myös elintarvike- ja rehualan toimijoita sekä heitä valvovia viranomaisia elintarvikkeiden ja rehujen säteilyturvallisuuden varmistamisessa tarpeen mukaan ja on tehnyt yhteistyösopimuksen Säteilyturvakeskuksen kanssa sopimusosapuolten tehtävien ja yhteistyömuotojen tarkemmaksi määrittelemiseksi.

Evirassa sijaitseva Zoonoosikeskus varmistaa Eviran ja THL:n välistä yhteistyötä zoonoosien seurannassa ja torjunnassa ja koordinoi zoonoosi- ja ruokamyrkytysseurantaa. Evira on muka-

na myös STM:n pandemiatyöryhmässä, joka on laatinut kansallisen pandemiavalmiussuunnitelman. Lisäksi Evira on osallistunut STM:n johdolla tehtävän Ympäristöterveyden erityistilanteiden oppaan laatimiseen. Opas on tarkoitettu käytettäväksi varauduttaessa ympäristöterveyden erityistilanteisiin kunnissa. Opas on julkaistu viimeksi vuonna 2010.

Varautumista koskeva lainsäädäntö EU-tasolla

Valvonta-asetuksen 13 artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden on laadittava operatiiviset varosuunnitelmat, joissa yksilöidään toimenpiteet, jotka toteutetaan viipymättä, kun rehujen tai elintarvikkeiden on todettu aiheuttavan suoraan tai ympäristön välityksellä vakavan riskin ihmisille tai eläimille. Varosuunnitelmissa on yksilöitävä 1) toimenpiteisiin osallistuvat viranomaiset; 2) niiden toimivalta ja vastuu; sekä 3) kanavat ja menettelyt tiedon välittämiseksi asiaankuuluvien osapuolten välillä.

Elintarvikelain (23/2006) 46 §:n perusteella valtakunnallisen suunnitelman laatiminen on annettu Eviran tehtäväksi. Valtakunnallisen suunnitelman lisäksi myös kunnan valvontaviranomaisen on laadittava kuntaa koskeva vastaava suunnitelma. Terveysuojelulain (763/1994) 8 § velvoittaa edelleen kunnan terveydensuojeluviranomaista yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa ennakolta varautumaan erityistilanteiden aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseksi, selvittämiseksi ja poistamiseksi tarvittaviin valmius- ja varotoimenpiteisiin.

EU:n eläintautikohtaisissa direktiiveissä edellytetään, että jäsenvaltiot laativat valmiussuunnitelmat eräiden vakavien eläintautien varalta. Evira vastaa valtakunnallisten valmiussuunnitelmien laatimisesta ja läänineläinlääkärit alueellisten valmiussuunnitelmien laatimisesta. Suunnitelmissa on varattava käyttöön tilat, henkilökunta ja kaikki ne välineet ja tarvikkeet, joita tarvitaan taudin hävittämiseksi nopeasti ja tehokkaasti. Suunnitelma on tarkistettava vuosittain ja toimitettava Eviraan.

Valtakunnallinen valmiussuunnitelma ja valmiusharjoitukset

Valvonta-asetuksessa tarkoitettu Eviran toimialaa koskeva valtakunnallinen valmiussuunnitelma valmistui 2009 ja se on viimeksi päivitetty 2011. Valmiussuunnitelmassa kuvataan yleisellä tasolla toiminnan perustana oleva lainsäädäntö, organisaatio erityistilanteissa ja koordinaatiovastuut sekä kuvataan hälytysjärjestelmät ja kriisiviestinnän periaatteet. Suunnitelmassa on kuvattu myös tietoturvallisuutta ja tietotekniikkaa sekä henkilö- ja toimitilaturvallisuutta koskevat vaatimukset Evirassa. Toimintakokonaisuuksittain kuvataan käytännön tehtävien toteutus, prosessit, vastuuhenkilöt sekä taloudelliset, materiaaliset ja henkilöresurssit.

Valmiuden ylläpitämiseksi järjestetään koulutusta ja käytännön valmiusharjoituksia vuosittain sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla. Lisäksi osallistutaan sidosryhmien järjestämiin valmiusharjoituksiin. Harjoitusten ja todellisten kriisitapausten sujumista analysoidaan valmiuden kehittämiseksi. Uusien valmius- ja varosuunnitelmien tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Valtakunnallisen valmiussuunnitelman laatimista ja päivittämistä sekä valmiusjärjestelyjen kehittämistä varten Eviraan on perustettu horisontaalinen poikkeusolojen ja erityistilanteiden yhteistyöryhmä. Evirassa toimii myös tietoturvallisuuden yhteistyöryhmä, joka varmistaa toiminnan jatkuvuuden kannalta kriittisiä toimintoja ja järjestelmiä.

Tarvittaessa Evirassa otetaan käyttöön erityistilanteita varten suunniteltu kriisikeskus.

Sektori- ja toimintakokonaisuuskohtaiset valmius- ja varosuunnitelmat

Valtakunnalliseen valmiussuunnitelmaan liittyy kiinteästi muut Evirassa laaditut eri sektoreita tai toimintakokonaisuuksia koskevat valmius- ja varosuunnitelmat.

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys -toimintakokonaisuudessa painopisteenä on uusien vaarallisten kasvintuhoojien leviämisen ehkäisy ja torjunta. Toimintakokonaisuudessa on varosuunnitelmat tulipoltteen ja perunan rengasmädän varalle, tomaatintuotannon valmiussuunnitelma vaarallisen kasvintuhoojan löytymisen varalle, mäntyankeroisen kriisivalmiussuunnitelma sekä rehujen varosuunnitelma. Muuntogeenisiä kylvösiemeniä koskevien rikkomustapausten varalta on myös olemassa varosuunnitelma.

Eviran tutkimus- ja laboratorio-osaston kasvianalytiikkayksikkö vastaa vaarallisten kasvintuhoojien määrittämiseen ja tunnistamiseen liittyvästä laboratorioanalytiikasta ja laboratoriovalmiuksista.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimintakokonaisuudessa painopisteenä on valmiussuunnittelu helposti leviävien eläintautien varalta. Myös varautumista zoonosien varalta kehitetään. Evira on laatinut valmiussuunnitelmat lintuinfluenssan, sinikielitautin, suu- ja sorkkataudin, afrikkalaisen ja klassisen sikaruton, siipikarjan Newcastle-taudin, kalatautien sekä eräiden eksoottisten eläintautien varalle. Lisäksi Evira on laatinut ohjeet aluehallintovirastoille alueellisten valmiussuunnitelmien laatimiseksi. Aluehallintovirastoissa ylläpidetään myös alueellisia valmiusvarastoja ensivaiheen toimenpiteitä varten. Uuden 1.1.2014 voimaan tulleen eläintäutilain 43 §:n mukaan teurastamon, eläintarhan, sperman keräysaseman ja eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman on laadittava valmiussuunnitelma helposti leviävien eläintautien varalta 1.1.2015 mennessä.

Evira vastaa helposti leviävien eläintautien laboratoriovalmiuksista ja laatii niitä varten erilliset valmiussuunnitelmat. Suu- ja sorkkataudin, sikaruton ja lintuinfluenssan varalta on olemassa erilliset laboratoriovalmiussuunnitelmat.

Elintarviketurvallisuuden alueella Eviran keskeinen tehtävä on mikrobiologisten ja kemiallisten elintarviketurvallisuusriskien tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja hallinta. Kunnan velvollisuutena on selvittää alueellaan ilmenevät elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaaratilanteet. Tällaisia ovat ruokamyrkytykset ja muut elintarvikkeiden välitteiset vaaratilanteet. Evira on laatinut ohjeen 1028/1 toimintaohjeiksi eri terveysvaaratilanteita varten. Valtakunnallisessa erityistilanteisiin varautumista koskevassa suunnitelmassa on määriteltävä ne elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaarat, joista hyväksytyin laboratorion on elintarvikelain 40 §:n nojalla välittömästi ilmoitettava elintarvikealan toimijalle ja toimijaa valvovalle viranomaiselle. Määrittelytyö on suunnittelukaudella tehtävänä.

8.1.4 Ilmoitus- ja hälytysjärjestelmät

RASFF-järjestelmä

Evira toimii elintarvikkeita ja rehuja koskevan nopean RASFF-hälytysjärjestelmän (*Rapid Alert System for Food and Feed*, yleinen elintarvikeasetus ((EY) N:o 178/2002) virallisena kansallisena yhteystahona. Järjestelmässä ovat mukana EU:n jäsenvaltiot, komissio ja EFSA. Sen avulla jäsenvaltioille voidaan tiedottaa nopeasti elintarvikkeista tai rehuista ihmisten terveydelle aiheutuvista välittömistä tai välillisistä vaaroista.

RASFF-järjestelmän yhteystahona Evira välittää tiedon komission julkaisemista ilmoituksista muille viranomaisille ja tarvittaessa eri yhteystahoille, sekä selvittää, onko kyseisiä elintarvikkeita tai rehuja tuotu Suomeen. Evira tekee myös tarvittaessa Suomen RASFF-ilmoitukset ja lähettää ne komissiolle.

AAC – Administrative Assistance and Cooperation System.

Elintarvikeketjun rikollisuuden torjuntaan liittyvään jäsenmaiden viranomaisten väliseen tiedonvaihtoon ja keskinäiseen avunantoon on kehitteillä sähköinen järjestelmä. Järjestelmä tulee toiminnallisesti muistuttamaan RASFFia ja otettaneen käyttöön 2016. Toistaiseksi järjestelmä toimii kansallisten Food Fraud Network contact pointien kautta sähköpostitse.

INFOSAN-järjestelmä

Evira toimii Maailman terveysjärjestön WHO:n ylläpitämän INFOSAN-järjestelmän (*International Food Safety Authorities Network*) kansallisena yhteyspisteenä. Järjestelmässä valtiot ilmoittavat kahdenvälisesti elintarvikkeita koskevista vaaroista WHO:n sihteeristön välityksellä. EU:n jäsenvaltiot saavat INFOSAN-ilmoitukset RASFF-järjestelmän kautta.

CPCS avunanto- ja yhteistyöjärjestelmä

Komission koordinoiman kuluttajansuojaa koskevan avunanto- ja yhteistyöjärjestelmän kautta jäsenvaltiot voivat raportoida havaitsemiaan kuluttajansuojaa koskevia lainrikkomuksia (mm. harhaanjohtava mainonta) ja lähettää tieto- ja toimenpidepyyntöjä toisille jäsenvaltioille. Suomessa järjestelmän yhteysviranomaisena on Kuluttajavirasto (KUV) ja toimialakohtaisia valvontatehtäviä on useilla viranomaisilla. Evira vastaa toimialansa osalta järjestelmän seuramisesta.

Eläintaudit

MMM:n asetuksessa (1010/2013) määrätään siitä, miten vastustettavista ja muista eläintaudeista on ilmoitettava Eviralle. Päätös sisältää myös määräykset siitä, miten tietyistä zoonooseista, ts. eläimistä ihmisiin tarttuvista taudeista, ilmoitetaan muille terveysviranomaisille. Evira ilmoittaa edelleen tarvittavat tiedot MMM:lle, joka välittää informaation edelleen komissiolle (ADNS-järjestelmä), OIE:lle (*World Organisation for Animal Health*) (WAHIS-järjestelmä) sekä EU:n ulkopuolisiin maihin.

EU-lannoitteista annetut kiellot

Lannoitevalmistelain (33 §) mukaan Eviran on välittömästi ilmoitettava EU-lannoitteita koskevista kielloista MMM:lle. Ministeriö harkitsee asian vakavuuden ja toimii lannoiteasetuksen velvoittamana harkintansa mukaan.

Lannoiteasetuksen (EY) N:o 2003/2003 mukaan jäsenvaltio voi kieltää väliaikaisesti EU-lannoitteen markkinoille saattamisen, jos on perusteltua aihetta epäillä sen olevan vaaraksi ihmisten, eläinten tai kasvien terveydelle tai ympäristölle. Kiellosta ja sen perusteluista on välittömästi ilmoitettava muille jäsenvaltioille sekä tiedoksi komissiolle. Komissio käsittelee ilmoituksen asetuksen mukaisesti ns. komiteamenettelyä.

RAPEX

RAPEX eli Rapid Alert system for Non-Food Products on vakavan riskin aiheuttavien tuotteiden tiedoista ja markkinavalvontatoimenpiteistä komissiolle ilmoitettava järjestelmä (Komission asetus 2010/15/EU, direktiivi 2001/95/EC), jonka virallisena RAPEX-verkoston yhteyspisteenä toimii Tukes. Evira on syksystä 2010 kutsuttu verkostoon vastuualueenaan lannoitteet ja lannoitevalmisteet.

Kasvinterveysjärjestelmän mukaiset ilmoitukset

Evira ilmoittaa (notifioi) komissiolle tuotannossa, markkinoinnissa ja maahantuonnissa löydettyistä karanteenikasvintuhoojista sekä markkinoinnin ja maahantuonnin teknisistä puutteista.

Markkinointia ja tuontia koskevat ilmoitukset (notifikaatiot) lähetetään myös tavaralähetyksen lähettäjämaan kasvinsuojeluviranomaisille.

Kasvisten kaupanormien valvontajärjestelmän mukaiset ilmoitukset

Evira tekee kasvisten kaupanormien valvonnassa ilmoitukset (notifikaatiot) komissiolle ja muille jäsenvaltioille AWAI-järjestelmän (*Agriculture Web Applications Interface*) kautta silloin, kun vaatimustenvastaisia tuote-eriä havaitaan.

Luomutuotteissa havaittujen vaatimustenvastaisuuksien ilmoittaminen

Sellaisista luomusäännösten rikkomuksista tai vaatimustenvastaisuuksista, jotka vaikuttavat tuotteen luomustatukseen, tiedotetaan välittömästi asianomaisille tarkastuslaitoksille, viranomaisille, jäsenvaltioille ja/tai komissiolle. Tiedottamisen taso riippuu rikkomus- ja sääntöjenvastaisuustapauksen vakavuudesta ja laajuudesta. Ilmoitusten laadinnassa ja tietojenvaihdossa käytetään sovittuja tietojärjestelmiä ja/tai menettelyjä. Tietojenvaihto tarkastuksen tuloksista voidaan tehdä myös jäsenvaltion omasta aloitteesta ja vapaamuotoisesti laadittuna.

Eurooppalaisten luomutarkastuslaitosten verkostolla (EOCC, *European Organic Certifiers Council*) on oma nopea hälytysjärjestelmänsä (RASO, *Rapid Alert System Organic*), jolla tarkastuslaitokset ilmoittavat lähinnä havaitsemistaan torjunta-ainejäämistä luomutuote-erissä toisille tarkastuslaitoksille. Ilmoitukset tehdään sähköpostitse kunkin tarkastuslaitoksen yhteyshenkilölle. Suomen yhteystaho järjestelmässä on Evira.

Kun havaitaan vaatimustenvastaisuuksia sellaisen toisessa jäsenvaltiossa toimivan toimijan tuotteessa, jonka viimeisimmästä tuotanto- tai valmistustoimenpiteen valvonnasta vastaa kyseisessä jäsenvaltiossa toimiva tarkastuslaitos tai -viranomainen, havainnosta ilmoitetaan komission laatimilla määrämuotoisilla lomakkeilla. Tulevaisuudessa ilmoitukset tehdään OFIS (*Organic Framing Information System*) -tietojärjestelmän kautta. Suomen yhteystahot ovat MMM sekä valvontaa suorittavat viranomaiset, kuten Evira.

8.2 Valvonnan toimeenpano

8.2.1 Valvonnan toimeenpanon yleiset periaatteet

Viranomaisten toimivalta perustuu lakiin

Julkisen vallan käytöstä on säädetty perustuslaissa. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tämä tarkoittaa paitsi sitä, että oikeutta käyttää julkista valtaa ei voida antaa viranomaiselle lakia alemmanasteisessa säädöksessä, myös sitä, että viranomaisilla ei voi olla sellaista julkisen vallan käyttämistä tarkoittavaa toimivaltaa, jolla ei olisi nimenomaista tukea oikeusjärjestyksessä.

Julkisen vallan käytön piiriin luetaan sellaiset norminanto-, lainkäyttö- ja hallintopäätökset, jotka tehdään yksipuolisesti ja joiden vaikutus ulottuu yksityisiin oikeussubjekteihin. Toisena keskeisenä julkisen vallan käytön muotona voidaan pitää välitöntä voimakeinojen käyttämistä ulkopuolisiin nähden. Julkisen vallan käytön ydinalueeseen kuuluu esimerkiksi viranomaisen oikeus määrätä ulkopuolisille virallisia seuraamuksia (esim. uhkasakko). Julkisen vallan käyttöä on myös tarkastusten tekeminen.

Viranomaisella ei ole pelkän viranomaisasemansa perusteella yleistoimivaltaa tarkastusten tekemiseen tai kieltojen ja määräysten antamiseen. Lainsäädännöstä tulee löytyä nimenomainen toimivalta kaikkiin toimenpiteisiin.

Taulukko 8.2.1. Viranomaisten toimivalta kansallisen lainsäädännön mukaan sekä säännökset, joiden perusteella viranomaisella on oikeus tehdä tarkastuksia toimijan tiloissa mukaan lukien kirjanpidon tarkastaminen.

Sektori	Lainsäädäntö	Toimivalta- pykälä
Siemenkaupan valvonta	Siemenkauppalaki (728/2000)	21-22 §
Hukkakauravalvonta	Laki hukkakauran torjunnasta (185/2002)	13-14 §
Lannoitevalmisteiden valvonta	Lannoitevalmistelaki (539/2006)	24-25 §
Kasvinsuojeluaineiden valvonta	Laki kasvinsuojeluaineista (1563/2011)	30 §
Kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonta	Laki kasvinterveyden suojelemisesta (702/2003) Taimiaineistolaki (1205/1994) Laki metsänviljelyaineiston kaupasta (241/2002)	20-21 § 8 § 18-19 §
Rehuvalvonta	Rehulaki (86/2008)	34 §
Kasvisten kaupanormien valvonta	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä (999/2012) (sisältäen 1194/2013 muutokset)	58 a §, 58 d §, 58 e §
Täydentävien ehtojen valvonta	Laki maatalouden tukien toimeenpanosta (192/2013)	8-9 §
Eläinten tarttuvat taudit	Eläintautilaki (441/2013)	12a §
Eläinten lääkintä	Laki eläinten lääkitsemisestä (617/97), uusi laki voimaan 1.12.2014 (387/2014)	23-25 §
Eläinten merkintä ja rekisteröinti	Laki eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010)	24-25 §
Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	Laki eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta (1192/96)	11-12 §

Eläinten hyvinvointi	Eläinsuojelulaki (247/1996) Laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006)	39 §, 48 § 28-30 §
Elintarvikevalvonta	Elintarvikelaki (23/2006)	49-51 §
Luonnonmukaisen tuotannon valvonta	Laki Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta (1100/1994)	4-5§
Muuntogeenisten tuotantopanosten ja elintarvikkeiden valvonta	Geenitekniikkalaki (377/1995) (Lisäksi elintarvikelaki, rehulaki, siemenkauppalaki, laki metsänviljelyaineiston kaupasta)	27-28 §

Valvonnasta laaditaan valvontakertomus ja/tai -päätös

Elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan sekä kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvonnan periaatteisiin kuuluu, että kaikesta suoritetusta valvonnasta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan toimijalle joko välittömästi tarkastuskäynnin yhteydessä tai myöhemmin. Hallintopäätöksen keskeinen sisältö on määritelty hallintolaissa.

Substanssilainsäädännön lisäksi valvontaviranomaisten tulee hallita myös hallintomenettelyä koskevat lainsäädännön vaatimukset. Tätä ammattitaidon osa-aluetta vahvistetaan koulutuksessa ja ohjeistuksessa.

Valvonnan perusteella annetaan seuraamus aina, kun siihen on aihetta

Valvontaan kuuluvan toimijan toiminnassa sekä itse havaittujen että viranomaisten havaitsemien puutteiden korjaaminen on toimijan vastuulla. Valvonnan yhtenäisyyden ja vaikuttavuuden varmistamiseksi toimivaltaiset viranomaiset puuttuvat havaittuihin epäkohtiin välittömästi.

Seuraamusten tarkoituksenmukaista käyttöä tuetaan koulutuksella ja ohjeistuksella. Annettuun toimijalle korjauskehotuksen tai käytettyään pakkokeinoja ao. viranomaisen varmistaa, että toimija ryhtyy korjaamaan toimintaansa säädösten mukaiseksi.

Seuraamusten asianmukainen käyttö varmistetaan raportoinnilla, arvioinneilla ja auditoinneilla. Tietojärjestelmien avulla voidaan jatkossa seurata pakkokeinojen käyttöä ja puutteiden korjaamista toimijatasolla, esim. onko viranomaisen tehnyt uusintatarkastuksen puutteiden poistumisen toteamiseksi.

8.2.2 Laboratoriotoiminta

8.2.2.1 Laboratoriotoiminnan järjestäminen toimintakokonaisuuksittain

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Lähes kaikilla valvontasektoreilla laboratoriossa suoritettava näytteiden analysointi on kiinteä osa tarkastusprosessia. Laboratorioanalyysija tarvitaan mm. tuotteiden vaatimustenmukaisuuden varmistamiseen tai vaarallisten kasvintuhoojien tunnistamiseen. Kasvintuotannon valvonnoissa laboratorioanalyysija tekevät Eviran laboratoriot (siementarkastus, lannoitevalvonta, rehuvalvonta, kasvinsuojeluaineet, kasvinterveys, muuntogeeniset rehut), hyväksytyt laboratoriot (lannoitevalvonta, rehuvalvonta) ja Tullilaboratorio (muuntogeeniset siemenet). Kasvinterveydessä tunnistusnäytteitä lähetetään myös ulkomaisiin yhteistyölaboratorioihin, joilla tiedetään olevan erikoisosaamista kasvintuhoojien osalta.

Eläinten terveys ja hyvinvointi

Valvontaan liittyvät laboratoriotutkimukset tehdään eläintautien ja rehuanalyysien osalta pääosin Eviran tutkimus- ja laboratorio-osastolla, eräiltä osin myös hyväksytyissä kunnallisissa laboratorioissa (salmonellatutkimukset).

Elintarviketurvallisuus

Elintarvikevalvonnassa suuri osa viranomais- ja omavalvontanäytteiden perusanalytiikasta tehdään paikallisissa hyväksytyissä laboratorioissa. Vaativaa analytiikkaa edellyttäviä tutkimuksia tekevät mm. Eviran laboratoriot, Tullilaboratorio ja MetropoliLab Helsingissä.

8.2.2.2 Kansalliset vertailulaboratoriot

MMM ja STM nimeävät toimialoillaan kansalliset vertailulaboratoriot ja määräävät niiden tehtävät. Kansallisia vertailulaboratorioita koskevista vaatimuksista ja näiden laboratorioiden tehtävistä säädetään valvonta-asetuksen 33 artiklassa sekä eläintautikohtaisissa EU-direktiiveissä.

Kansallisena vertailulaboratoriona (NRL) toimii useimmilla tehtävälueilla Evira. Muita kansallisia vertailulaboratorioita toimialalla ovat Tullilaboratorio ja THL:n Kuopion toimipaikka. Luettelo nimetyistä kansallisista vertailulaboratorioista ja niiden vastuualueista on liitteenä 2.

8.2.2.3 Hyväksytyt laboratoriot

Eri valvontasektoreiden virallisen valvonnan yhteydessä otettuja näytteitä voidaan tutkia kansallisissa vertailulaboratorioissa tai Eviran hyväksymissä laboratorioissa. Myös elintarvikealan toimijoiden lakisääteiset omavalvontatutkimukset, rehualan toimijoiden lakisääteiset salmonellan varalta tehtävät omavalvontatutkimukset sekä eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien laitosten hygieniaan liittyvät lakisääteiset omavalvontatutkimukset tulee tehdä kansallisessa vertailulaboratoriossa tai Eviran hyväksymässä laboratorioissa. Evira pitää rekisteriä hyväksymistään laboratorioista ja niiden viranomais- ja omavalvontatutkimuksiin soveltuvista akkreditoituista ja arvioituista menetelmistä.

Elintarvikkeiden ja rehujen virallisen valvonnan yhteydessä otettujen näytteiden analyysijä suorittavien laboratorioiden nimeämisestä ja pätevyysvaatimuksista säädetään valvonta-asetuksen 12 artiklassa. Kansallisesti elintarvikkeiden, rehujen, talousveden, lannoitevalmisteiden, kylvösiementen sekä kasvi- ja eläintautien viranomais- ja omavalvontanäytteitä tutkivien laboratorioiden hyväksymisestä ja pätevyysvaatimuksista säädetään elintarvikelaissa (23/2006), rehulaissa (86/2008, muutos 502/2014), terveydensuojelulaissa (763/1994), lannoitevalmistelaissa (539/2006), eläintautilaissa (441/2013), laissa kasvinterveyden suojelemisesta (702/2003) ja niiden nojalla annetuissa säädöksissä, kuten valtioneuvoston asetuksessa elintarvikelain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevästä laboratorioista (1174/2006), siemenkauppalain (728/2000) nojalla annetuissa MMM:n asetuksessa viranomaisen valvomasta näytteenotosta ja laboratoriotarkastuksesta (29/05) sekä MMM:n asetuksessa lannoitevalmisteita koskevan toiminnan harjoittamisesta ja sen valvonnasta (11/12).

Evira hyväksyy laboratoriot hakemuksesta. Hyväksyttävällä laboratoriolla tulee olla kirjallinen laatujärjestelmä, laboratorion on oltava teknisesti pätevä ja sen tulee pystyä tuottamaan luotettavia tuloksia. Laboratorion henkilökunnalla tulee olla tehtävän edellyttämä koulutus ja pätevyys. Eri tutkimuksiin vaadittavat hyväksynnät ja laboratorioiden hyväksymisvaatimukset on esitetty alla olevassa taulukossa 8.2.2.3.

Taulukko 8.2.2.3. Eviran myöntämät laboratoriohyväksynät ja hyväksymisen edellytykset.

Laki	Tutkimukset joihin hyväksyntä kohdistuu	Hyväksymisen edellytykset
Elintarvikelaki (23/2006)	Virallinen valvonta	Laboratorion akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025) ja keskeisimmät viranomaistutkimuksiin käytettävät menetelmät akkreditoinnin piirissä
Elintarvikelaki (23/2006)	Virallisen valvonnan trikiinitutkimukset teurastamoiden yhteydessä toimivissa laboratorioissa	Laboratoriolla laadunvarmistusjärjestelmä ja se on osoittanut Eviralle aloittaneensa tarvittavat menettelyt akkreditoinnin saamiseksi (vuoden 2016 loppuun)
Elintarvikelaki (23/2006)	Lakisääteinen omavalvonta (sisältää salmonellavalvontaohjelman liha-alan laitoksissa)	Laboratorion arviointi tai akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025) ja keskeisimmät omavalvontaan käytettävät menetelmät arvioinnin piirissä
Terveydensuojelulaki (763/1994)	Talousveden valvontatutkimukset viranomaisille	Laboratorion ja menetelmien akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025) sekä Valviran, THL:n ja/tai STUKin puoltava lausunto; koskee muuttujia, joille asetettu numeerinen raja-arvo tai tavanomainen taso
Terveydensuojelulaki (763/1994)	Pienten yksiköiden talousveden valvontatutkimukset ja muut terveydensuojelulain mukaiset tutkimukset viranomaisille	Laboratorion ja menetelmien akkreditointi tai arviointi (SFS-EN ISO/IEC 17025) sekä Valviran, THL:n ja/tai STUKin puoltava lausunto; koskee muuttujia, joille asetettu numeerinen raja-arvo tai tavanomainen taso
Eläintautilaki (441/2013)	Vastustettavien eläintautien laboratoriotutkimukset	Kirjallinen laatujärjestelmä ja tekninen pätevyys sekä vaarallisia ja helposti leviäviä eläintauteja tutkivilla laboratorioilla lisäksi kirjallinen tautisuojausjärjestelmä. Pakollisen terveystalvonnann näytteitä tai valvontaviranomaisen ottamia näytteitä tutkivilla laboratorioilla arviointi tai akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025).
Rehulaki (86/2008)	Salmonellan analysointi kasvipäristen rehujen virallisista tuonti- ja maahantuontinäytteistä	Laboratorion ja menetelmien akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025).
Rehulaki (86/2008), sivutuoteasetus (EY 1069/2009) ja toimeenpanoasetus (EY 142/2011)	Sivutuoteasetuksen mukaisesti hyväksytyjen eläinperäisiä sivutuotteita käsittelevien laitosten lakisääteiset omavalvontatutkimukset	Laboratorion ja menetelmien akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025).
Lannoitevalmistelaki (539/2006), MMM:n asetus 11/12	Virallinen valvonta	Laboratorion ja menetelmien akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025)
Lannoitevalmistelaki (539/2006), sivutuoteasetus (EY 1069/2009) ja toimeenpanoasetus (EY 142/2011)	Sivutuoteasetuksen mukaisesti hyväksytyjen biokaasu- ja kompostointilaitosten lakisääteiset omavalvontatutkimukset	Laboratorion ja menetelmien akkreditointi (SFS-EN ISO/IEC 17025).
Kasvinterveyslaki (702/2003)	Kasvinterveyslain mukaiset tutkimukset	Eviran hyväksymä laatujärjestelmä ja menetelmät
Siemenkauppalaki (728/2000), MMM:n asetus 29/05	Kylvösiemenerien sertifiointia varten otettujen näytteiden tutkimukset	Eviran hyväksymä laatujärjestelmä ja käytössä kansainväliset standardimenetelmät. Eviran asettamien muiden pätevyysvaatimusten täyttyminen.

Hyväksytyn laboratorion velvollisuudet

Eviran hyväksymän laboratorion on ilmoitettava Eviralle toiminnan olennaisesta muuttamisesta, keskeyttämisestä ja lopettamisesta. Hyväksytyn laboratorion on myös toimitettava viivytyksettä toimeksiantajalleen tieto elintarvikkeen terveysvaaraan tai talousveden terveyshaittaan viittavista tutkimustuloksista sekä lähetettävä näyte kansalliseen vertailulaboratorioon jatkotutkimuksia varten. Tieto terveysvaarasta on toimitettava myös toimeksiantajaa valvovalle viranomaiselle erityistilanteissa, jotka määritellään elintarvikelaissa (kts. kohta 8.1.4). Zoonoosien seurantaan ja valvontaan liittyvät tutkimustulokset tulee toimittaa Eviraan, samoin kuin tutkimuksissa eristetyt mikrobikannat. Tämä tarkoittaa mm. naudan, sian ja siipikarjan sekä rehujen, sivutuotteiden ja lannoitevalmisteiden salmonellatutkimuksia.

Evira valvoo, että laboratoriot noudattavat niitä lakeja, säännöksiä ja määräyksiä, joiden nojalla laboratoriot on hyväksytyt. Evira voi antaa tarpeellisia määräyksiä toiminnan korjaamiseksi. Jos laboratorio ei määräyksistä huolimatta korjaa puutteita, Evira voi peruuttaa laboratorion hyväksynnän.

8.3 Toiminnan arviointi

8.3.1 Johtamis- ja toimintajärjestelmän katselmukset

Kullakin elintarvikevalvontaketjun viranomaisella on käytössään johtamis- ja toimintajärjestelmä. Järjestelmän osana voidaan järjestää katselmuksia. Esimerkiksi Evirassa johdon katselmukset järjestetään yksiköittäin ja osastoittain.

Lisäksi järjestetään toimintakokonaisuuksittain katselmukset edellisen vuoden valvonnan tuloksista ennen valvontaraportin lopullista valmistumista. Toimintakokonaisuuden katselmuksissa käydään läpi koko ketjun valvonnan keskeiset tulokset, ml. saatu palaute ja auditointien tulokset.

8.3.2 Toiminnan arviointi ja auditoinnit

Valvonta-asetus (EY) N:o 882/2004 4(6) art. edellyttää, että jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten on toteutettava auditointeja sisäisesti tai teetettävä niitä ulkoisesti. Komission päätöksen 2006/677/EY mukaan auditointiohjelman tulee kattaa kaikki keskeiset toimivaltaisen viranomaisen hierarkiatasot. Lisäksi viranomaisten noudattamat akkreditointistandardit (esim. siementarkastuksen ISTA-akkreditointi, viranomaislaboratorioiden ISO 17025 -akkreditointi) edellyttävät toiminnan arviointia ja erilaisia auditointeja.

Elintarvikeketjun auditoinnit jaetaan kahteen ryhmään:

1. Ketjuauditoinnit, joilla varmistetaan prosessien vaikuttavuus ja tehokkuus koko valvontaketjussa. Auditoinnin tekijä on riippumaton auditoinnin kohteesta (tarkemmin luku 4.2.3).
2. Viranomaisten sisäiset tai niiden ulkopuolisella teettämät auditoinnit kohdistuvat ao. viranomaisen sisäisiin prosesseihin ja auditointien tekijät ovat yleensä ao. viranomaisesta riippumattomia. Auditoidijien riippumattomuus turvataan niin pitkälle kuin mahdollista, mutta yleisten määritelmien mukaan sisäisiä auditointeja ei voida pitää täysin riippumattomina auditoinnin kohteesta.

Arviointi- ja ohjauskäynnit, joita Evira ja AVIt tekevät, kohdistuvat joko valvontayksikön toimintaan tai tarkastustoimintaan valvontakohteessa. Evira ja AVIt ohjaavat, ohjeistavat, kouluttavat ja/tai valtuuttavat arvioinnin tekijät. Arviointi- ja ohjauskäynneillä Evira ja AVIt arvioivat omien toimenpiteidensä tulosta ja sitä, toimivatko arvion kohteena olevat viranomaiset vaatimusten mukaisesti, sekä ohjaavat tarvittaessa toimintaa. Arviointi- ja ohjauskäynnit voidaan toteuttaa valvontayksikön tai kohdevalvonnan arvioinnin lisäksi asiakirjojen perusteella tehtävänä ns. desk study -arviointina.

Arviointi- ja ohjauskäynnit ovat olennainen osa valvonnan ohjausta ja laadunhallintaa, joilla varmistetaan, että valvontaa toteutetaan lainsäädännön ja annettujen ohjeiden edellyttämällä tavalla. Käynnit ovat myös tärkeä tapa saada palautetta Eviran ja aluehallintovirastojen antaman ohjeistuksen toimivuudesta, koulutustarpeista ja mahdollisista valvonnan ongelmista.

8.3.3 Raportointi

Monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman toteutumisesta raportoidaan komissiolle vuosittain kesäkuun loppuun mennessä. Raportoinnin tarkoituksena on, että viranomaiset arvioi itse valvonnan onnistumista omalla alueellaan ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin toimintansa parantamiseksi. Lisäksi raportissa kootaan yhteen tieto suoritetusta valvonnasta, valvonnassa havaituista puutteista sekä niiden johdosta annetuista seuraamuksista samoin kuin auditointien tuloksista. Raportoinnin avulla ohjaavien viranomaisten on lisäksi mahdollista arvioida valvonnan vaikuttavuutta ja sille asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Valvontaviranomaiset kokoavat ja analysoivat valvontatuloksensa raportiksi Eviran ohjeiden mukaan. Taulukossa 8.3.3 on kuvattu raportointiaikataulu pääpiirteittäin. Tarkempi aikataulu julkaistaan vuosittain Eviranetissä. Evira kokoaa kuntien, AVIen, ELY-keskusten, Tullin, Valviran, Puolustusvoimien ja Tukesin toimittamista raporteista sekä omista valvontatuloksistaan sektorikohtaiset raportit, joiden perusteella Evira laatii komissiolle toimitettavan raportin asetettujen tavoitteiden toteutumisesta.

Taulukko 8.3.3. Raportointiaikataulu

Viranomainen	Raportointipaikka	Raportin määräaika
Kunnan raportointi	VYHA	31.3.
- Elintarvikevalvonnan alkutuotantopaikkojen valvontatiedot sekä näytetiedot	ELTU	31.1.
AVIt	Eviranet	28.2.
ELY-keskukset	Eviranet	28.2.
Puolustusvoimat, Tulli, Tukes, Valvira	Eviranet	28.2.

Sektorikohtaiset raportit, samoin kuin komissiolle toimitettava raportti, julkaistaan Eviran internetsivuilla. Sektorikohtaisia raporteja käsitellään muiden valvontaketjun viranomaisten kanssa elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä sekä neuvottelu-, kehittämis- ja koulutustilaisuuksissa, niitä hyödynnetään valvontaa kehitettäessä ja niiden pohjalta suunnitellaan ja kohdennetaan tulevien vuosien valvontaa ja valvonnan ohjausta.

8.4 Korjaavat toimenpiteet ja parhaiden käytäntöjen levittäminen

Valvontajärjestelmään liittyvien korjaavien toimenpiteiden varmistaminen

Valvonta-asetuksen 8.3 artiklan mukaisesti viranomaisella on oltava valmiudet tunnistaa ja tarvittaessa korjata toiminnassaan havaitut puutteet. Puutteet havaitaan yleensä joko sisäisillä tai ulkoisilla auditoinneilla, asiakaspalautteen myötä tai valvonnan raportoinnissa. Puutteiden tunnistaminen ja korjaaminen on toimivaltaisen viranomaisen vastuulla.

Eviran esiin tulleet kehittämiskohteet ja puutteet käsitellään ja niihin liittyvät korjaavat toimenpiteet aikataulutetaan johdon katselmuksissa. Koko valvontaketjua koskevat kehittämiskohteet ja puutteet käsitellään elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä (luku 7.4.1).

Kuntien osalta korjaavien toimenpiteiden varmistamista kehitetään ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmätyössä yhdessä muiden ympäristöterveydenhuollon keskusviranomaisten kanssa.

Parhaiden käytäntöjen levittäminen

Toiminnan kehittämisessä on keskitytty korjaavien toimenpiteiden varmistamiseen, mutta samaan aikaan on tarpeen lisätä myös parhaiden käytäntöjen levittämistä, mikä osaltaan parantaa valvonnan vaikuttavuutta.

Menettelytapoja parhaiden käytäntöjen levittämiseksi kehitetään suunnittelukaudella 2015 – 2019. Eviran tasolla työstä vastaa valvonnan laaturyhmä ja koko elintarvikeketjun valvonnan osalta elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä. EU-tasolla parhaiden käytäntöjen levittämistä kehitetään ns. benchmarking-työssä.

8.5 Valvonnan viestintä

Viestintä normaalioloissa

Viestintä valvonnan suunnitelmista, toimenpiteistä ja tuloksista on aktiivista ja se suunnataan viranomaisille, toimijoille ja kuluttajille. Valvontaviestintään kuuluvat asiakaspalvelu, neuvonta ja tiedottaminen.

Valvontaviestinnän tavoitteena on osoittaa kansalaisille, että valvonta toimii tehokkaasti ja luotettavasti. Valvontaviranomaiset välittävät ennakoivaa ja luotettavaa tietoa oikea-aikaisesti eri kohderyhmille sekä tiedottavat kriisi- ja erityistilanteista nopeasti muille viranomaisille, toimijoille, asiakkaille ja kuluttajille. Viestinnässä on tärkeää kertoa, mistä tehtävistä kukin viranomaisen valvonnan kokonaisuudessa vastaa.

Viestinnän keinoista keskeisiä ovat ajankohtaistiedottaminen ja verkkoviestintä. Valvontaviranomainen voi pyytää median edustajia seuraamaan ja raportoimaan valvonnan toteutusta, jolloin tieto välittyy myös kuluttajille.

Valvontaa koskeva keskeinen aineisto julkaistaan viranomaisen verkkosivustolla. Eviran internetsivuilla (evira.fi) julkaistaan valvonta-asiakirjoista erityisesti valvonta-asetuksen mukainen monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma VASU ja vuosiraportti sen toteutumisesta, sektorikohtaiset raportit valvonnan tuloksista, valvontaohjelmat ja valvontasuunnitelmat. Valvontaa ohjaavat asiakirjat ovat saatavilla suomeksi ja ruotsiksi.

Viranomaisviestintää varten Evira ylläpitää Eviranet-palvelua. Periaatteena on, että viranomaisille tiedotetaan valvontaa koskevissa tilanteissa ennen tiedotusvälineitä.

Aluehallinnon valvontaviranomaiset ja kunnan viranomaiset vastaavat valvontaviestinnästä alueellaan. Viranomaisia suositellaan kehittämään viestintäpalveluita siten, että ne tarjoavat mahdollisuuden vuorovaikutukseen asiakkaiden kanssa.

Viestintä erityistilanteissa

Valvontaviestintä erityistilanteissa tapahtuu vakiintuneita viestintäkanavia ja -tapoja käyttäen, mutta tehostetusti ja nopeasti. Viranomaisilla on käytössään myös valtakunnallinen suojattu viranomaisradioverkko Virve. Kriisiviestintää on kuvattu Eviran valmiussuunnitelma 2009 -asiakirjassa. Erityistilanteita varten on laadittu ennakolta erityisohjeita ja valmiussuunnitelmia. Toimintaa erityistilanteissa harjoitellaan säännöllisesti.

Keskeisten viranomaisten kanssa on sovittu ennakolta yhteistyöstä, päätetty viestintävastuista ja huolehdittu säännöllisesti yhteystietojen ajantasaisuudesta. Viestintäyhteistyöstä ja valmistautumisesta erityistilanteisiin on sovittu myös elintarvikeketjun toimijoiden ja järjestöjen kanssa.

Neuvonta ja kuluttajainformaatio

Neuvonnalla varmistetaan kansalaisille tarvittava käytännön tieto hallinnossa asioimiseen. Kuluttajainformaatiota tuotetaan internetsivuille, sähköisesti, painetuin julkaisuin tai muilla keinoin kuluttajien valintojen tueksi. Toimijoita neuvotaan erityisesti lainsäädännön muutostilanteissa sekä silloin, kun toiminta ei ole ollut lainsäädännön vaatimusten mukaista. Neuvonta on maksutonta.

9 YDINPROSESSIEN JA NIIDEN ALAPROSESSIEN KUVAUS

Luvuissa 10, 11 ja 12 on kuvattu sektorikohtaisia valvontajärjestelyitä mm. kaavioilla, joissa käytetyt nuolet on selitetty taulukossa 9. Kaavioissa on pääsääntöisesti kuvattu valvontaviranomaiset, sen sijaan valvontakohteita ja muita toimijoita, kuten laboratoriota, ei ole kaaviossa esitetty. Tekstissä on kuvaus valvontakohteista ja muista valvontatehtäviin osallistuvista toimijoista.

Taulukko 9 Luvun 10 kaavioissa käytettyjen nuolisymbolien selitykset.

- ↓ Yksisuuntainen nuoli kuvaa toisaalta ohjaussuhdetta valvontaa suorittavien organisaatioiden välillä ja toisaalta informaation (ml. asiakirjat) liikesuuntaa.
- ↕ Kaksisuuntaisella nuolella tarkoitetaan organisaation avustavaa roolia valvontaprosessissa (esim. silloin, kun organisaatio osallistuu johonkin valvonnan osa-alueeseen, mutta ei tee sitä itsenäisesti).

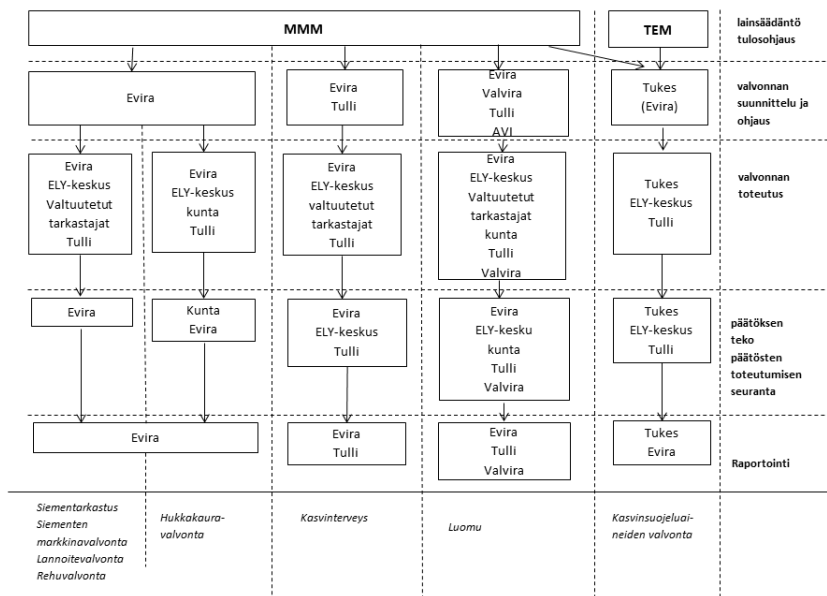
10 KASVINTUOTANNON EDELLYTYKSET JA KASVINTERVEYS

Luvun sisältö:

10.1 Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvontajärjestelyt.....	54
10.2 Kylvösiementen sertifiointi, lajiketutkimustehtävät ja siemenkauppa.....	56
10.3 Hukkakaura	61
10.4 Kansallinen kasvilajikeluettelo ja kasvijaalostajanoikeudet	63
10.5 Lannoitevalmisteet	65
10.6 Kasvinsuojeluaineet	70
10.7 Kasvinterveys, taimiaineisto ja metsänviljelyaineisto	72
10.8 Luonnonmukainen tuotanto	79
10.9 Muuntogeeniset tuotantopanokset ja elintarvikkeet	83

10.1 Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvontajärjestelyt

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvontakokonaisuuteen kuuluvat seuraavat sektorit: kylvösiementen varmentaminen, lajikekuvaustehtävät, siemenkaupan markkinavalvonta, hukkakauravalvonta, kasvilajikeluettelon ylläpito ja kasvinjalostajanoikeustehtävät, lannoitevalmiste- ja maanparannusaineiden valvonta, kasvinsuojeluaineiden valvonta, kasvinterveyden, taimiaineiston ja metsäviljelyaineiston valvonta, rehuvalvonta, luonnonmukaisen tuotannon valvonta ja muuntogeenisten tuotantopanosten valvonta. Maa- ja metsätalousministeriö vastaa lainsäädännön valmistelusta ja valvonnan ylimmästä johdosta. Evira ohjaa, kehittää ja joillakin valvontasektoreilla myös toimeenpanee valvontaa. Suurimman osan valvonnan toimeenpanosta suorittavat ELY-keskukset, Tulli, Tukes, Valvira, kunnat ja valtuutetut tarkastajat (kaavio 10.1).

Kaavio 10.1 Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvonta.

Valvonnan suunnittelu

Evira laatii eri sektoreiden valvontasuunnitelmat lukuun ottamatta kasvinsuojeluaineita, joita valvoo Tukes. Valvonnan suunnittelun lähtökohtana on, että valvonta on säännöllistä, riskiperusteista ja riittävän toistuvaa. Valvontasuunnitelmissa huomioidaan edellisten vuosien valvontojen tulokset. Valvontaa kohdistetaan kaikkiin tuotantoketjun vaiheisiin. Valvontasuunnitelmien laatimisen ajankohdat perustuvat yleensä erillislakeihin. Eviran kasvintuotannon toimintakokonaisuus on laatinut valvontasuunnitelmien ja -raporttien vuosikellon. Evira laatii ELY-keskuksille vuosittain tulossopimuksen liitteeksi valvontasuunnitelman, jossa kuvataan valvonnan painopisteet ja ohjeistetaan valvonnan kohdentaminen. Näiden suunnitelmien pohjalta ELY-keskukset ja joissakin tapauksissa myös kunnat päättävät, miten valvonta kohdennetaan tarkastuskohteittain. Maahantuonnin valvonnassa Evira ohjeistaa Tullia, joka tarkastaa maahan tuodut tuotantopanoserät. Ohjeistuksen pohjalta Tulli suunnittelee yksityiskohtaisemmat toimenpiteet valvonnan toimeenpanosta.

Valvonnan ohjaus

Evira ohjaa valvontaketjun viranomaisten ja valtuutettujen tarkastajien toimintaa lukuun ottamatta kasvinsuojeluaineiden valvontaa, jota ohjeistaa Tukes. Ohjaus alkaa valvontasuunnitelman mukaisella ohjeistuksen laatimisella ja valvontahenkilöstön kouluttamisella. Eviran, Tukesin ja ELY-keskusten välisissä tulossopimuksissa ja tulossopimusneuvotteluissa valvontasuunnitelmien edellyttämät toimenpiteet jalkautetaan ja sovitaan tehtäviin käytettävissä olevista resursseista. Tulossopimusten toteutumista seurataan ELY-keskusten laatimien ja Evi- raan ja Tukesiin toimittamien vuosittaisten valvonnan tulosraporttien avulla. Raportit sisältävät tuloksia valvonnan tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta. Evira ja Tukes käyttävät tulosraport- teja seuraavan vuoden valvonnan suunnittelussa ja ohjauksessa.

Valvonnan toimeenpano

Valvonnan toimeenpano perustuu valvontasuunnitelmaan. Valvontaa suoritetaan valvottavien sektoreiden osalta kaikissa tuotantoketjun vaiheissa. Valvontaa suorittavat Eviran omat tarkastajat, muiden viranomaisten tarkastajat ja valtuutetut tarkastajat. Evira valvoo toimijoiden omavalvontajärjestelmien toteutumista. Valvonnan toimeenpanon prosessit vaihtelevat sekto- reittain. ELY-keskuksissa tehdään vuosittain yhteensä n. 40 htv toimintakokonaisuuteen kuu- luvia tehtäviä kasvinterveyden, siemenkaupan, rehujen, lannoitteiden, kasvinsuojeluaineiden, hukkakauran ja luomutuotannon valvonnassa. Eviralla on omaa tarkastustoimintaa kasvintar- kastuksessa, siemenkaupan markkinavalvonnassa ja hukkakauravalvonnassa. Rehuvalvonta perustuu toimijoiden oman laadunvarmistusjärjestelmän valvontaan. Tarkastukset pyritään te- kemään ennalta varoittamatta aina, kun se on tarkastuksen luontevan suorittamisen kannalta mahdollista. Suomessa toimijoiden väliset etäisyydet ovat pitkiä, joten tarkastuskäyntejä on joskus järkevää sovittaa yhteen mahdollisimman tehokkaan toiminnan varmistamiseksi. Näis- sä tilanteissa toimijoihin ollaan yhteydessä ennen tarkastusta toimijan paikallaolon varmista- miseksi. Menettelyssä huolehditaan kuitenkin aina siitä, ettei valvontakäynnin tekemisen tar- koitus vaarannu.

Tiedonhallinta

Kasvintuotannon eri valvontasektoreilla on käytössä yksi yhteinen tiedonhallintajärjestelmä ELMO, joka palvelee sekä laboratorioiden että valvonnan ohjauksen ja toimeenpanon tarpei- ta. ELMO: on taltioidaan valvonta- ja laboratoriotoimenpiteistä syntyvää tietomateriaalia kuten tarkastuspöytäkirjojen tuloksia ja näyttöiden analyysituloksia. Tietoja käytetään tulosten arvi- oinnissa ja valvonnan suunnittelussa.

10.2 Kylvösiementen sertifiointi, lajiketutkimustehtävät ja siemenkauppa

Valvonnan tavoitteet

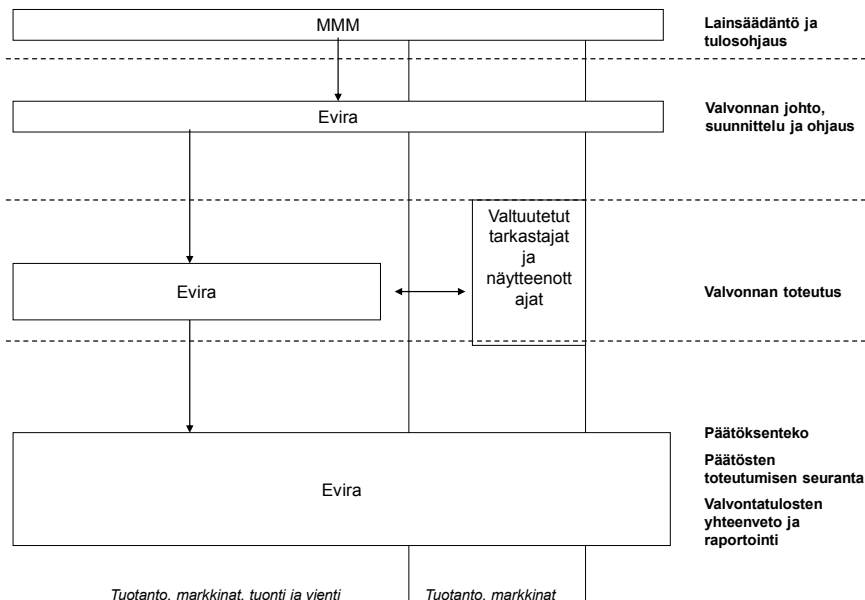
Siemenkauppalaian tarkoituksena on ylläpitää korkealaatuista kasvintuotantoa edistämällä hyvälaatuisen ja Suomen kasvuolosuhteisiin sopivan kylvösiemenen tarjontaa ja käyttöä sekä tarvittavien tietojen antamista kylvösiemenestä. Sertifiointi varmentaa kylvösiemenen laadun ja varmistaa, että markkinoilla oleva siementavara ja siemenkauppa täyttävät säädetyt vaatimukset.

Valvottavan toiminnan laajuus

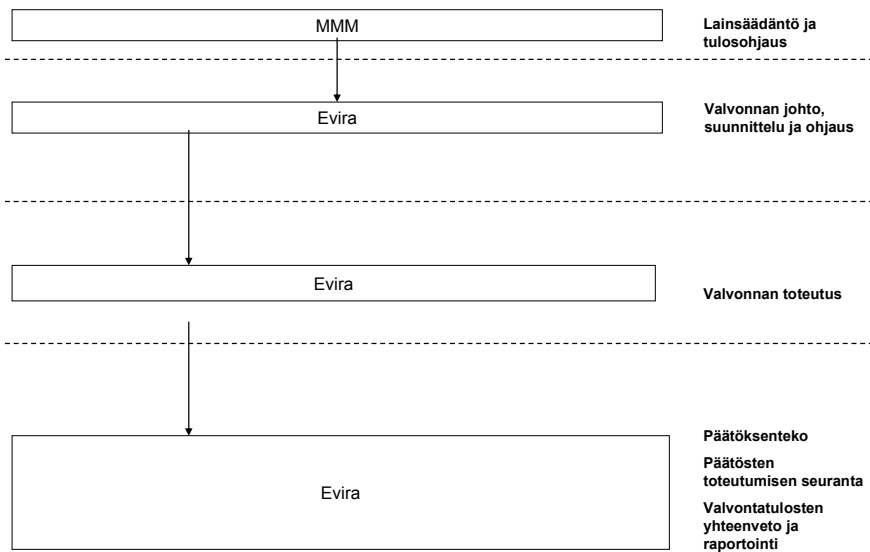
Siemenkauppalaian mukaan vain sertifioitua kylvösiementä saa markkinoida. Siementä saa pääsääntöisesti markkinoida vain Suomen kansalliseen tai EY:n lajikeluetteloon merkityistä lajikkeista. Siemenkauppalaian ja kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain mukaan kasvilajike voidaan hyväksyä lajikeluetteloon ja myöntää sille kasvinjalostajanoikeus, jos lajike on lajiketutkimuksessa (ns. DUS-testaus) täyttänyt uusille lajikkeille asetetut erottuvuuden, yhtenäisyyden ja pysyvyyden vaatimukset.

Valvonnan resurssit

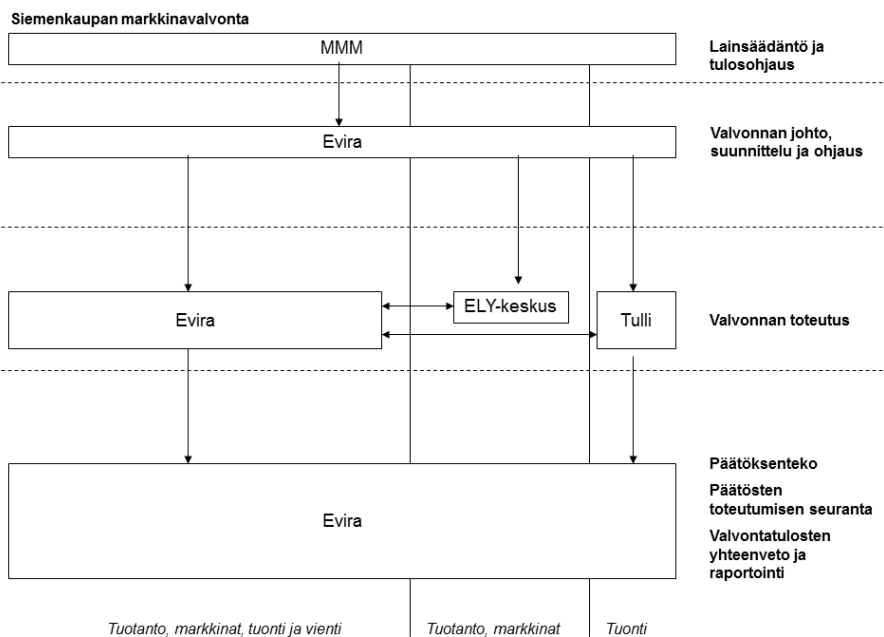
Eviran valvontaosastolla siementarkastusyksikkö vastaa siementarkastukseen, DUS-testaukseen sekä siemenkaupan valvontaan kuuluvista asioista. Siemenviljelysten viljelystarkastuksiin sekä viralliseen näytteenottoon on valtuutettu yksityisiä riippumattomia tarkastajia ja siemenliikkeiden palveluksessa olevia tarkastajia yhteensä n. 120.

Kaavio 10.2a. Sertifiointiprosessi.

Kaavio 10.2b Lajiketutkimusprosessi.

Kaavio 10.2c Siemenkaupan markkinavalvonta.

Lainsäädäntö

Keskeiset siemeniä koskevat säädökset on koottu taulukkoon 10.2. Säädökset löytyvät Eviran verkkosivuilta internetosoitteesta www.evira.fi. Kylvösiementen sertifiointin yleinen ohjaus kuuluu MMM:lle.

Taulukko 10.2. Siemenalan keskeinen lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
--------------	----------------

728/2000	Siemenkauppalaki
16/2013	MMM:n asetus viljakasvien siemenkaupasta
15/2013	MMM:n asetus nurmi- ja rehukasvien siemenkaupasta
111/2000	MMM:n asetus öljy- ja kuitukasvien siemenkaupasta
15/2012	MMM:n asetus siemenperunan kaupasta
113/2000	MMM:n asetus vihanneskasvien siemenkaupasta
114/2000	MMM:n asetus juurikkaiden siemenkaupasta
116/2000	MMM:n asetus siemenseoksista
118/2000	MMM:n asetus viljelystarkastusten suorittamisesta
119/2000	MMM:n asetus siemenkaupan valvonnasta
51/2004	MMM:n asetus kasvilajikkeiden lajikeluettelosta
25/2010	MMM:n asetus alkuperäiskasvilajikkeiden hyväksymisestä ja siemenkaupasta
29/2005	MMM:n asetus viranomaisen valvomasta näytteenotosta ja laboratoriotarkastuksesta kylvösiementuotannossa
43/2002	MMM:n asetus hukkakaurasta kylvösiementuotannossa
1279/2009	Laki kasvinjalostajan oikeudesta
896/1977	Laki kasvinjalostustoiminnan edistämisestä

Valvonnan suunnittelu

Evira laatii vuosittain valtakunnallisen siemenkaupan markkinavalvonnan valvontasuunnitelman. Kylvösiementen sertifiointiin ja DUS-testaukseen ei laadita erikseen valvontasuunnitelmaa, koska kaikki siemenviljelykset ja niiden sadosta muodostettavat kauppaerät tarkastetaan ja sertifioidaan. Evira avustaa kasvilajikelautakuntaa suorittamalla DUS-testejä useimpien Suomessa jalostettavien lajien uusille lajikkeille.

Siemenliikkeiden tai -pakkaamoiden palveluksessa oleviin viljelystarkastajiin ja -näytteenottajiin kohdistuu MMM:n asetusten mukaisesti erityistä valvontasuunnitelmien mukaista valvontaa. Kunkin lajin alimmasta siemenluokasta otetuista näytteistä osa otetaan OECD:n siemenohjelman mukaisesti valvontänäytteinä kenttäkoetarkastukseen lajikeaitouden tutkimiseksi.

Valvonnan riskiperusteisuus

Kylvösiementen sertifiointissa lainsäädännön vaatimusten mukaisesti kaikki siemenviljelykset ja niiltä tulevat kauppaerät valvotaan. Valvonta kohdistuu koko tuotantoketjuun ja kenttäkoetarkastukseen otetaan kaikki siemenlisäykseen tulevat kauppaerät.

Viljelystarkastuksissa ja kenttäkoetarkastuksissa valvontasuunnitelmien tai OECD:n siemenohjelman mukainen valvonta kohdistetaan sellaisiin lajikkeisiin, joissa on havaittu lajikeaitousongelmia. Näytteenotossa ja viljelystarkastuksissa liikkeiden omien näytteenottajien ja tarkastajien valvonta kohdistetaan pakkaamoittain, lajeittain ja näytteenottajittain/viljelystarkastajittain.

Siemenkaupan markkinavalvonnan pääpainopistealueena on sertifioidun kylvösiementen markkinointi. Kaikki sertifioidun kylvösiementä markkinoivat toimijat eivät ole elinkeinoharjoittajarekisterissä. Toimijat ja toimenpiteet, joihin valvonta kohdistetaan, saadaan edellisen vuoden valvontatuloksista, elinkeinoharjoittajien ja pakkaamoiden valvonnoista sekä sertifiointissa todetuista poikkeamista.

Valvonnan toimeenpano

Kylvösiementen sertifiointi

Evira tekee päätökset siemenviljelysten hyväksymisestä, kauppaerien sertifiointeista, valvoo siemenviljelysten viljelystarkastuksia sekä virallista näytteenottoa, kouluttaa, valtuuttaa ja ohjeistaa tarkastajat ja alan toimijat, painaa vakuustodistukset sertifioiduille kauppaerille sekä valvoo vakuuksien kiinnittämistä pakkaamoissa ja toimittajan vakuuksien painamista pakkaamoissa.

Valtuutetut tarkastajat tarkastavat kasvukauden aikana kaikki siementuotannossa olevat siemenviljelykset, ottavat viralliset näytteet pakkaamoissa muodostetuista kauppaeristä sekä tekevät siemenperunan varastotarkastukset.

DUS-testaus

Evira suorittaa DUS-testaukset ja tekee lajikkeiden erottuvuutta, yhtenäisyyttä ja pysyvyyttä koskevat päätökset ja laatii vaatimukset täyttävälle lajikkeille lajikekuvaukset. Evira tekee yhteistyötä kasvilajikelautakunnan sekä ulkomaisten testauslaitosten ja rekisteriviranomaisten kanssa.

Siementen markkinavalvonta

Evira tekee katselmukset pakkaamolupaa hakeneisiin siemenpakkaamoihin, tekee päätökset pakkaamoluvista, ylläpitää luparekisteriä ja valvoo siemenpakkaamoiden toimintaa. Evira pitää rekisteriä elinkeinonharjoittajista, valvoo kylvösiementen markkinointia, antaa rikkomustapauksissa huomautukset ja markkinointikieltopäätökset ja tekee esityksen syyteharkintaan. Evira valvoo kylvösiementen maahantuontia.

ELY-keskukset valvovat elinkeinonharjoittajien ja pakkaamoiden toimintaa omalla toimialueellaan, valvovat kylvösiementen markkinointia ja antavat rikkomustapauksissa väliaikaisen markkinointikiellon sekä raportoivat valvonnan tuloksista Eviralle.

Tulli valvoo kylvösiementen maahantuontia ja lähettää tuonti-ilmoitukset Eviralle.

Valvonnan tiedonhallinta

Siementarkastuksessa käytetään Eviran yhteistä tuotantojärjestelmää (ELMO), jonne pakkaamot ja muut elinkeinonharjoittajat rekisteröidään ja jonka kautta siemensertifiointia koskevat päätökset tehdään. Siemenkaupan markkinavalvontaa tukee myös Tiken ylläpitämä IACS-järjestelmä, josta tarkastetaan sertifiomatonta siementä markkinoivien toimijoiden viljelytiedot ennen valvontatarkastusta.

Laboratoriotoiminta

Kasvianalytiikkayksikön siemenjaosto tutkii valvontaan ja sertifiointiin tulevat kylvösiemen- ja siemenperunanäytteet. Näytteistä tehdään MMM:n asetusten vaatimat tutkimukset. Siemenjaosto tekee kaikki sertifiointiin ja valvonnan edellyttämät tutkimukset, yksityisiä siemenlaboratorioita ei Suomessa ole.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Siemensertifiointiin ja DUS-testauksen osalta ei ole voimassa lakisäätteistä raportointivelvollisuutta lukuun ottamatta viranomaisvalvonnassa toimivien siemenliikkeiden näytteenottajien valvontaa, jonka tulokset toimitetaan MMM:lle. Siemensertifiointiin tunnusluvut, kuten hyväksytyt viljelyalat, sertifioidut määrät sekä maahantuotujen erien tiedot kootaan raportiksi vuosittain ja julkaistaan Kylvösiemen-lehdessä ja Eviran internetsivuilla.

Evira laatii siemenkaupan markkinavalvonnasta vuosittain raportin, joka toimitetaan MMM:lle. Raporttiin on koottu keskeiset valvonnan tulokset ja johtopäätökset. Sitä käytetään apuna seuraavan vuoden valvontaa suunniteltaessa.

10.3 Hukkakaura

Valvonnan tavoitteet

Hukkakauravalvonnan tavoitteena on ylläpitää korkealaatuista kasvintuotantoa edistämällä hukkakauran torjuntaa. Hukkakauralaki koskee toimenpiteitä, joilla torjutaan hukkakauraa ja estetään sen leviäminen. Viljelmän tai sen läheisyydessä sijaitsevien alueiden haltijoiden on huolehdittava sellaisista toimenpiteistä, joilla estetään hukkakauran esiintyminen ja leviäminen. Hukkakauran esiintymistä valvotaan viranomaisvalvonnalla. Jos alueen haltija ei ole tehnyt torjuntatoimenpiteitä, viranomaisen voi määrätä suoritettavaksi torjuntatoimenpiteitä saastuneilla alueilla.

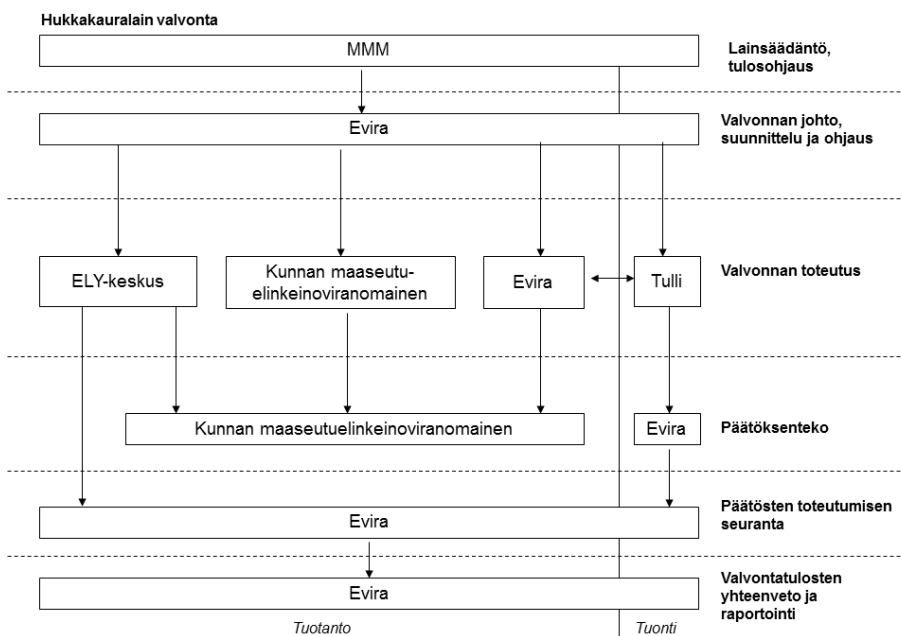
Lainsäädäntö

Keskeiset hukkakauravalvontaa koskevat säädökset on koottu taulukkoon 10.3.

Taulukko 10.3. Hukkakauravalvonnan lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
185/2002	Laki hukkakauran torjunnasta
326/2002	MMM:n asetus hukkakauran torjunnasta
32/2002	MMM:n asetus hukkakauran torjunnasta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta

Hukkakauran valvontaprosessi on kuvattu kaaviossa 10.3.

Kaavio 10.3. Hukkakauralain valvonta.

Valvonnan suunnittelu

Evira laatii vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman hukkakauran torjumiseksi. Riskikartoitus tehdään torjuntasuunnitelmien sekä IACS:n hukkakauratietojen sekä edellisen vuoden valvontatulosten pohjalta. ELY-keskusten hukkakauravalvontaraporteista sekä alueellisesti järjestetyistä koulutus- ja tiedotustilaisuuksista saadaan tietoa siitä, mihin valvontaa tulisi seuraavana vuonna kohdentaa.

Hukkakauralain yleinen ohjaus ja valvonta kuuluvat MMM:lle. Lain täytäntöönpanosta ja valvonnasta vastaa Evira.

Valvonnan toimeenpano

Evira vastaa hukkakauralainsäädännön täytäntöönpanosta ja valvonnasta. Mavi valvoo hukkakauraa täydentävien ehtojen ja ympäristötuen valvonnan yhteydessä. Evira vastaa ongelmallisten tapausten valvonnasta ja sellaisten tapausten valvonnoista, joissa tila sijaitsee usean ELY-keskuksen alueella. Evira ohjaa ja neuvoo kuntia ja ELY-keskuksia hukkakauran torjuntasuunnitelmien valvonnassa.

ELY-keskus vastaa torjuntasuunnitelmien valvonnasta, pahasti saastuneiden tilojen valvonnasta, hoitaa hukkakauravalvonnan tiloilla, jos kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen on esteellinen.

Kunta vastaa hukkakauravalvonnan toimeenpanosta tiloilla sekä katselmusten suorittamisesta lohkoilla, antaa torjuntaohjeen, laatii väliaikaisen torjuntasuunnitelman, antaa uhkasakon tai teettämismääräyksen, vastaa torjuntasuunnitelmien tekemisestä ja niiden valvonnasta sekä hukkakaurattomuustarkastusten tekemisestä, pitää rekisteriä saastuneista alueista oman kuntansa alueelta käyttäen apunaan Tiken ylläpitämää IACS-tietojärjestelmää.

Tulli valvoo kasvintuotannosta saatavien tuotteiden ja tavaroiden maahantuontia.

Neuvontajärjestön viljelyneuvojat laativat torjuntasuunnitelmia maaseutuelinkeinoviranomaisen pyynnöstä. Maaseutuelinkeinoviranomainen tekee päätöksen torjuntasuunnitelmasta. Eviran valtuutetut viljelystarkastajat tekevät siemenviljelytilojen hukkakauratarkastukset.

Valvonnan tiedonhallinta

Kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset tallentavat viljelijöiden tukihakemuksissa ilmoittamat peruslohkokohtaiset tiedot IACS-järjestelmään. Tiedot tehdyistä katselmuksista, hukkakaurattomuustarkastuksista ym. tehdään IACS-järjestelmään. Järjestelmässä ylläpidetään myös kuntakohtaista hukkakaurarekisteriä. Eviralla on lisäksi Elmo-tuotantojärjestelmässä oleva rekisteri siementuotantotiloilla esiintyvistä hukkakauralohkoista. Evira ilmoittaa siementuotantotilojen uudet hukkakauratiedot myös IACS-järjestelmään. Evira tarkistaa uusien siementuotantotilojen hukkakauratiedot IACS:sta.

Tiedot torjuntasuunnitelmista ovat kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisella ja Eviralla. Evirassa tiedot on tallennettu Excel-taulukkoon.

10.4 Kansallinen kasvilajikeluettelo ja kasvinjalostajanoikeudet

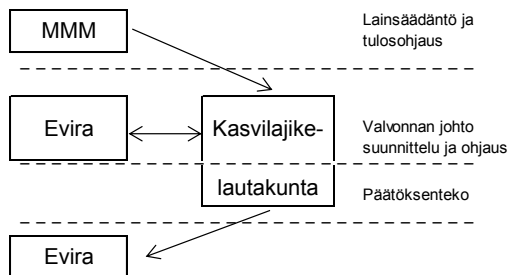
Valvonnan tavoitteet

Viljelykasvien lajikkeista pidetään kasvilajikeluetteloja ja vain lajikeluettelossa olevia lajikkeita voidaan sertifioida.

Kasvinjalostajanoikeus on kasvilajikkeisiin sovellettava patentin tapainen tekijänoikeussuoja. Kasvilajikkeelle voi hakea kasvinjalostajanoikeutta UPOV-jäsenmaassa paikalliselta kasvilajikeviranomaiselta. UPOV-suojauksen ohella Euroopan kasvilajikevirasto (CPVO, Community Plant Variety Office) voi myöntää yhdellä hakemuksella lajikkeelle kasvinjalostajanoikeuden koko EU:n alueelle..

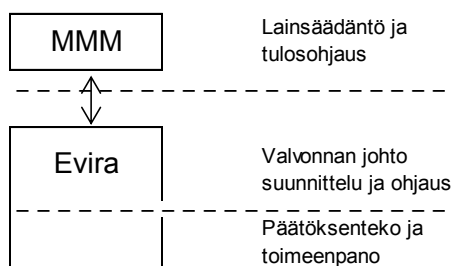
Valvonnan resurssit

Kasvilajikeluettelon ylläpito on kuvattu kaaviossa 10.4a.

Kaavio 10.4a. Kasvilajikeluettelon ylläpito.

Kasvinjalostajanoikeuksien myöntäminen ja valvonta on kuvattu kaaviossa 10.4b.

Kaavio 10.4b. Kasvinjalostajanoikeuksien myöntäminen ja valvonta.

Lainsäädäntö

Keskeiset kasvilajikeluetteloja ja kasvinjalostajanoikeutta koskevat säädökset on koottu taulukkoon 10.4.

Taulukko 10.4. Kansallista kasvilajikeluetteloja ja kasvinjalostajanoikeutta koskeva lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
41/04	MMM:n asetus kasvilajikkeiden lajikeluettelosta
25/10	MMM:n asetus alkuperäiskasvilajikkeiden sekä erityisiin kasvuolosuhteisiin kehitettyjen vihanneslajikkeiden hyväksymisestä ja siemenkaupasta
728/2000	Siemenkauppalaki
1279/2009	Laki kasvialostajanoikeudesta

Valvonnan suunnittelu

Kansallisen kasvilajikeluettelon ja kasvinjalostajanoikeuden asiakokonaisuuksissa ei ole laki-sääteistä valvontavelvoitetta. Erillistä valvontasuunnitelmaa tai riskiperusteista valvontaa ei ole.

Valvonnan toimeenpano

Lajikkeen jalostaja tai omistaja hakee kasvilajikkeen lajikeluettelon kasvilajikelautakunnalle osoitetulla hakemuksella.

Kasvilajikelautakunta päättää lajikkeen hyväksymisestä kansalliseen kasvilajikeluettelon. Kasvilajikelautakunta on maa- ja metsätalousministeriön asettama asiantuntijaelin ja sen jäsenet edustavat elintarvikeketjun eri toimijoita.

Lajike hyväksytään lajikeluettelon aina kansallisella tasolla ja hyväksyntä on voimassa 10 vuotta. EU:n alueella voidaan tuottaa ja markkinoida kaikkia tässä luettelossa olevia lajikkeita.

Valvonnan raportointi

Kansallinen kasvilajikeluettelo julkaistaan vuosittain Suomen kasvilajiketiedote -julkaisusarjassa. EU:n Komissio tekee jäsenmaiden lajikeluetteloista koosteen, Yhteisön lajikeluettelon (Common Catalogue). Kasvialostajanoikeuksista ylläpidetään rekisteriä.

10.5 Lannoitevalmisteet

Valvonnan tavoite

Lannoitevalmisteita koskevan valvonnan tavoitteena on varmistaa markkinoille saatettavien lannoitevalmisteiden vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus siten, ettei lannoitevalmisteiden käytöllä lisätä viljelysmaan tai muun ympäristön haitta-ainekertymää eikä aiheuteta ihmisille, eläimille tai kasveille terveydellistä haittaa. Lannoitevalmisteisiin luetaan epäorgaaniset ja orgaaniset lannoitteet, kalkitusaineet, maanparannusaineet, mikrobivalmisteet, kasvualustat sekä sellaisenaan lannoitevalmisteiksi soveltuvat teollisuudesta peräisin olevat sivutuotteet.

Valvottavan toiminnan laajuus

Lannoitevalmistelaisissa määritellään toimijoiden vastuu valmistamiensa lannoitevalmisteiden vaatimustenmukaisuudesta, turvallisuudesta ja laadusta sekä toimijoiden oma- ja valvontavelvollisuudesta. Säädökset kattavat koko toimintaketjun: valmistuksen, markkinoille saattamisen, tuonnin, viennin, kuljetuksen, varastoinnin ja käytön. Lannoitealan toimijoita ja lannoitevalmisteiden turvallisuutta valvotaan kaikissa tuotanto-, valmistus-, varastointi- ja jakeluvaiheissa lannoitevalmisteiden alkutuotannosta sen markkinoille saattamiseen sekä käyttöön asti. Lisäksi valvotaan lannoitevalmisteiden vientiä, sisämarkkinakauppaa sekä tuontia EU:n ulkopuolisista maista. Valvonnalla varmistetaan myös lannoitevalmisteiden merkintöjen, alkuperän ja jäljitettävyyden toteutuminen kaikissa ketjun vaiheissa.

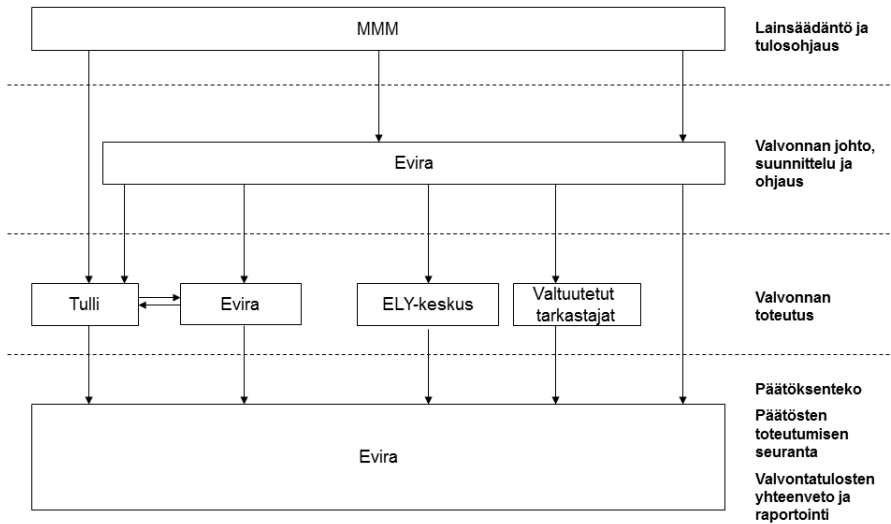
Lannoitevalmistevalvonnan ylläpitämään valvontarekisteriin oli vuoden 2013 lopussa merkittynä yhteensä 592 lannoitevalvonnan valvontakohtetta (esimerkiksi laitoksia, mullan valmistuspaikkoja, varastoja sekä kuljetusliikkeitä). Näistä hyväksytyjä, orgaanisia lannoitevalmisteita tai niiden raaka-aineita valmistavia, teknisesti käsitteleviä tai varastoivia laitoksia oli yhteensä 141, joista eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelee 83 laitosta. Vuonna 2012 markkinoille saatettujen lannoitevalmisteiden määrä oli noin 4,5 miljoonaa tonnia.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa lannoitevalmisteiden valvontaan ja lainsäädännön toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä. Evira käyttää näyteenotossa ja erilaisten tarkastusten tekemisessä apunaan valtuutettuja tarkastajia (15) sekä ELY-keskustarkastajia (15). Tarkastajien resurssit arvioidaan käytettävän vuosittain valtuutettujen tarkastajien osalta 0,3 - 0,5 htv ja ELY-keskustarkastajien osalta yksi (1) htv.

Lannoitevalvonnan prosessi on kuvattu kaaviossa 10.5.

Lannoitevalmistevalvonta (eläimistä saatavien lannoitevalmisteiden kolmasmaatuonin valvonta ei sisälly tähän kaavioon)

Kaavio 10.5. Lannoitevalmisteiden valvonta (kotimaisen valmistuksen valvonta mukaan lukien sivutuoteasetuksen mukainen laitoshyväksyntä, sisämarkkinakaupan valvonta, markkina- ja käytönvalvonta sekä muiden kuin eläimistä saatavien lannoitevalmisteiden kolmasmaatuonti).

Lainsäädäntö

Keskeiset lannoitevalmisteita ja niiden valvontaa koskevat säädökset ja määräykset on koottu taulukkoon 10.5. Säädökset löytyvät MMM:n verkkosivuilta internetosoitteesta.

Taulukko 10.5. Lannoitevalmisteiden keskeinen lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
(EY) N:o 2003/2003, lannoiteasetus	Komission asetus epäorgaanisista lannoitteista voimassa olevine päivityksineen
(EY) N:o 1069/2009, sivutuoteasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden terveysturvassaannöistä sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta
(EU) N:o 142/2011	Komission asetus asetuksen (EY) 1069/2009 toimeenpanosta
539/2006, lannoitevalmistelaki	Laki lannoitevalmisteista
MMM:n 24/11	MMM:n asetus lannoitevalmisteista
MMM:n 11/12	MMM:n asetus lannoitevalmisteita koskevan toiminnan harjoittamisesta ja sen valvonnasta
Määräys 1/2011 ja 2/2013	Elintarviketurvallisuusviraston määräys kansallisesta lannoitevalmisteiden tyyppinimiluettelosta

Valvonnan suunnittelu

Lannoitevalmisteiden valmistuksen, markkinoinnin ja maahantuonin sekä niiden valvonnan yleinen ohjaus kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle (MMM).

Evira vastaa lannoitevalmistelain ja sen nojalla annettujen säädösten sekä lannoitevalmisteita koskevan yhteisölaainsäädännön täytäntöönpanosta ja valvonnasta. Evira suunnittelee ja ohjaa lannoitevalmisteiden valmistuksen valvontaa, hyväksytyjen laitosten valvontaa, markkina- ja käytönvalvontaa, sisämarkkinakaupan, maahantuonin ja viennin valvontaa sekä käytön valvontaa.

Evira laatii vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman, joka sisältää lannoitevalmistevalvonnan järjestämisen yleiset periaatteet ja tavoitteet sekä tarkastusten määrät ja niiden kohdentamisen. Valvonnan riskiperusteisuus ja sen perusteet on kuvattu valvontasuunnitelman liitteessä. Liitteessä on kuvattu myös valvontakohteiden perustarkastustarve toimialoitain sekä toiminnan ja tuotevalvonnan tarkastustarpeet. Toiminnan ja tuotevalvonnan tarkastustarpeiden määrittelyn perustana on toimialakohtainen käytännön riskinarviointi, joka perustuu lannoitevalmisteen raaka-aineiden ja valmistusprosessin mahdollisesti sisältämään riskiin sekä tuotantomäärään. Toimijakohtaista tarkastustarvetta arvioitaessa huomioidaan lisäksi toimijan valvontahistoria (havaitut puutteellisuudet, vaadittujen toimenpiteiden hoitaminen, kiellot) ja hyväksytyjen laitosten osalta omavalvonnan toteutuminen. Tämän arvioinnin ja vuosittaisen valvontasuunnitelman perusteella laaditaan Eviralle, ELY-keskusten tarkastajille ja Eviran valtuuttamille tarkastajille toimijakohtainen tarkastus- ja näytteenotto-ohjelma, joka tarkistetaan puolivuosittain.

Sivutuoteasetuksen asettamia käytön rajoitteita orgaanisille lannoitteille (käsitellyn aineksen laidunkäyttö) valvotaan valvontasuunnitelman mukaisesti määräajoin luomutuotannon tilatarkastusten yhteydessä, koska näiden lannoitteiden käyttö painottuu luomutuotantotiloille. Luomuvälvonta on kuvattu luvussa 10.8 ja sivutuotevalvonta luvussa 10.7.

Valvonnan toimeenpano

Valvonta suoritetaan vuosittain laadittavan valvontasuunnitelman mukaisesti omavalvonnan, valmistuksen ja maahantuonnin valvontana. Lisäksi otetaan markkinavalvontanäytteitä vähittäiskaupoissa myynnissä olevista lannoitevalmisteista.

Alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

ELY-keskusten tarkastajat valvovat lannoitevalmisteiden käyttöä muiden tilavalvontakäyntien yhteydessä. Valvonnassa tarkastetaan sivutuoteasetuksessa annettuja määräyksiä, sekä lannoitevalmistelain nojalla säädettyjä kadmiumin hehtaariohtaisia käyttörajoitteita.

Lannoitealan toimijoiden valvonta

Evira hyväksyy ja valvoo orgaanisia lannoitevalmisteita valmistavia laitoksia. Hyväksytyiltä laitoksilta edellytetään omavalvonnan raportointia Eviraan. Raportoinnissa havaitut puutteellisuudet vaikuttavat laitoksiin tehtävien toimintatarkastusten tiheyteen. Evira suorittaa myös vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti toiminnantarkastuksia, joissa valvotaan EU- ja kansallisen lannoitelainsäädännön asettamien vaatimusten täytyminen.

Evira voi määrätä toiminnanharjoittajalle kiellon tai peruuttaa laitoksen hyväksynnän, mikäli toiminta, käsittely tai valmistus ei täytä säädösten asettamia vaatimuksia. Tuotteet, jotka eivät täytä säädösten asettamia vaatimuksia voidaan määrätä käsiteltäviksi uudelleen, hävitettäviksi tai palautettaviksi lähtömaahan tai niiden markkinoille saattaminen, käyttö, kuljettaminen, varastointi, maastavienti tai maahantuonti voidaan kieltää. Toimenpiteen täytäntöönpanon tehostamiseksi voidaan määrätä uhkasakko tai teettämishukka. Tahallista tai törkeää lain rikkomisesta, ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä tai em. kieltojen noudattamatta jättämisestä voi seurata rikosoikeudellisena rangaistuksena sakko, ellei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tuotevalvonta (kotimainen valmistus, markkinoille saattaminen, sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti)

Eviran valtuuttamat tarkastajat valvovat lannoitevalmisteiden valmistusta Eviran laatiman toimijakohtaisen tarkastus- ja näytteenotto-ohjelman perusteella. Valmistuksen valvonta kohdennetaan yhtäläillä kotimaan markkinoille kuin myös yhteisön sisämarkkinoille ja EU:n ulkopuolelle tarkoitettuihin tuotteisiin. Valvonta koskee osin myös omaan käyttöön valmistamista.

Evira valvoo markkinoille saatettuja lannoitevalmisteita yhteistyössä ELY-keskusten kanssa. Tarkastukset kohdistuvat muun muassa maatalous- ja puutarhakauppoihin, kauppapuutarhoihin ja varastoihin.

Lannoitevalmisteiden ja niiden raaka-aineiden maahantuontia ja osin myös sisämarkkinatuontia valvotaan tarkastamalla lain edellyttämät tuonnista tehtävät ennakoilmoitukset. Ilmoitusten käsittelyllä ja tarvittaessa näytteenotolla varmistetaan tuotteiden vaatimustenmukaisuus ennen päätöksen tekemistä maahantuonnista tai markkinoille saattamisesta. EY-lannoitteiden valvonta tehdään pääasiassa markkinoilla olevien tuotteiden valvontana eli markkinavalvontana, koska niiden sisämarkkinakauppaa ei koske ennakoilmoitusmenettely. Tulli tekee omalta osaltaan tuotevalvontaa ja toimii yhteistyössä Eviran kanssa. Tulli mm. pysäyttää ilman maahantuontilupaa olevat valmiste-erät ja ilmoittaa niistä Eviralle. Eläinperäisten lannoitevalmisteiden maahantuonnin ja sisämarkkinakaupan rajavalvonta on kuvattu luvussa 9.2.5.

Evira tekee ilmoitukset SYKE:lle jätteiden siirtoasetuksen (ETY) N:o 259/93 mukaisesti kiellettyjen lannoitevalmiste-erien ja kiellettyjen raaka-aineiden palauttamisesta lähettäjävaltion.

Evira tekee lisäksi tiivistä yhteistyötä ympäristöhallinnon kanssa ympäristölupapäätöksiin ja niiden valvontaan liittyen. Näistä tärkeimpiä ovat viranomaisvastuiden jakaminen hyväksyntää edellyttävien laitosten osalta sekä jätejakeiden tai sivutuotteiden soveltuvuus lannoitevalmisteiksi. Evira osallistuu ympäristölupapäätösten lupakäsittelyyn kuulemisvaiheessa ja antaa pyynnöstä käsittelyyn liittyviä lausuntoja.

Valvonnan tiedonhallinta

Lannoitevalmistealan toimijoista ja toimijoihin kohdistetuista toimenpiteistä pidetään Evirassa rekisteriä ELMO -järjestelmässä. Tietojärjestelmään on liitetty BusinessObject (BO-) raportointijärjestelmä, jonka avulla on mahdollista raportoida esimerkiksi annetut kiellot tai tehdyt tarkastukset.

Eviran verkkosivuilla ylläpidetään ajantasaista listaa sivutuoteasetuksen perusteella sekä lannoitevalmistelain perusteella hyväksytyistä laitoksista. MMM:lle toimitetaan vuosittain hyväksytyjen laitosten luettelo komissiolle toimitettavaksi. Verkkosivuilla on myös ajantasainen lista hyväksyntää hakeneista toimijoista.

Laboratoriotointi

Valvontasuunnitelman mukaiset näytteet analysoidaan pääasiassa Eviran laboratorioissa. Näytteitä voidaan tutkia myös muissa hyväksytyissä laboratorioissa. Lannoitevalvonta määrittelee näytteistä tehtävät analyysit ja tekee tutkimustuloksiin liittyvät päätökset.

Tutkimusosasto vastaa itsenäisesti menetelmien ylläpidosta ja kehittämisestä. Eviran sisäisissä laboratorion ja valvonnan välisissä yhteistyöryhmissä suunnitellaan muun muassa lannoitevalmisteiden valvontaan liittyvää tutkimusta ja menetelmäkehitystä sekä sovitaan yhteisen toiminnan linjauksista ja toimintatavoista. Laboratorioiden hyväksymisprosessi on kuvattu luvussa 8.2.2.3.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira julkaisee internetsivuilla vuosittain lannoitevalmistevalvonnasta lakisääteisen raportin, johon sisältyvät näytteiden analyysitulokset ja niiden perusteella annetut valvonnan päätökset⁹. Lisäksi laaditaan lannoitevalvonnan vuosiraportti, joka on osa Eviran VASU-raporttia.

⁹ http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/rehut/tilastot_ja_raportit/

Tarkastuksilla todetut puutteet luokitellaan ja niiden korjaamiseksi annetaan määräaika. Määrä-aikoja seurataan ELMO tietojärjestelmässä ja toimenpiteiden toteutumista seurataan kirjallisten selvitysten avulla ja tarvittaessa uusintatarkastuksilla. Toteutunutta valvontaa verrataan valvontasuunnitelmaan ja arvioidaan valvonnan kohdentamista ja tehokkuutta. Valvontaa kehitetään havaintojen perusteella ja edellisen vuoden valvontatuloksia ja niiden analyysejä hyödynnetään seuraavan vuoden valvontojen kohdentamisessa.

10.6 Kasvinsuojeluaineet

Valvonnan tavoite

Kasvinsuojeluainevalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kasvinsuojeluaineita koskevaa lainsäädäntöä noudatetaan. Valvonnalla varmistetaan, että Suomessa markkinoidaan ja käytetään vain Suomessa hyväksytyjä kasvinsuojeluaineita, ja että kasvinsuojeluaineita käytetään asianmukaisesti ja kestävästi.

Kasvinsuojeluaineiden vaatimustenmukaisuutta ja laatua valvotaan kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY n:o 1107/2009) ja kasvinsuojeluaineista annetun lain (1563/2011) mukaan. Evirassa teetettävillä kemiallisilla analyyseillä sekä fysikaalisilla ja teknisillä testeillä selvitetään valmisteen tehoainepitoisuus ja valmisteen fysikaaliset ja kemialliset ominaisuudet.

Valvottavan toiminnan laajuus

Kasvinsuojeluaineita pyritään valvomaan tasapuolisesti ja säännöllisesti. Valvontatoimenpiteiden on oltava tarkoituksenmukaisia, ja ne on kohdistettava kasvinsuojeluaineiden valmistuksen, maahantuonnin, markkinoille saattamisen, markkinoinnin, varastoinnin, käytön ja käsittelyn eri vaiheisiin.

Valvonnan resurssit

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) vastaa kasvinsuojeluaineiden valvontaa koskevan lainsäädännön nojalla kasvinsuojeluainevalvonnan järjestämisestä. Virasto käyttää valvonnassa apunaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia. ELY-keskusten tarkastajat tekevät kasvinsuojeluaineiden käytön ja kaupan tarkastuksia erityyppisillä viljelmillä, puutarhoilla, maatiloilla, taimitarhoilla, virkistysalueilla ja erilaisissa kauppaliikkeissä. Tukes valvoo ja ohjaa myös valmisteen vaatimustenmukaisuuden valvontaa sekä valvoo markkinointia ja mainontaa.

Lainsäädäntö

Kasvinsuojeluaineiden valvonta perustuu taulukossa 10.6 mainittuihin säädöksiin.

Taulukko 10.6. Keskeisin kasvinsuojeluaineiden valvontaa koskeva lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1563/2011	Laki kasvinsuojeluaineista
(EY) N:o 1107/2009	Asetus kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta
646/2011	Jätelaki
1452/2006	Valtioneuvoston asetus kansanterveyttä sekä eläinten ja kasvien terveyttä, taudeista ilmoittamista, eläinten hyvinvointia sekä eläinten tunnistusta ja rekisteröintiä koskevien täydentävien ehtojen valvonnasta
738/2002	Työturvallisuuslaki
86/2000 (1.9.2014 alkaen (527/2014)	Ympäristönsuojelulaki
118/2010	Valtioneuvoston asetus tilatuesta
599/2013	Uusi kemikaalilaki (599/2013) voimaan 1.9.2013
553/2008	Sosiaali- ja terveysministeriön asetus kemikaaleja koskevien tietojen toimittamisesta
(EY) N:o 1272/2008	CLP -asetus

(CLP-asetuksen siirtymäaikana 31.5.2015 asti): 807/2001	STM:n asetus kemikaalien luokitusperusteista ja merkintöjen tekemisestä
(EY) N:o 1907/2006	REACH-asetus

Valvonnan suunnittelu

Tukes suunnittelee ja ohjaa yhteistyössä Eviran ja Tullilaitoksen kanssa kasvinsuojeluaineiden valvontaa ja Tukes vastaa sen toimeenpanosta kasvinsuojeluainelain nojalla.

Tukes vastaa valvonnan suunnittelusta ja ohjauksesta ja laatii valtakunnallisen kasvinsuojeluaineiden valvontasuunnitelman, jossa kuvataan valvonnan keskeiset tavoitteet ja painopistealueet sekä vuosittaiset valvontaan liittyvät ELY-keskuskohtaiset tarkastustavoitteet.

ELY-keskustarkastajille toimitetaan vuosittain kasvinsuojeluaineiden kansallisen valvonnan ohje ja tarkastuspöytäkirjat.

Valvonnan toimeenpano

Tukes vastaa kasvinsuojeluaineasetuksen ja kasvinsuojeluaineista annetun lain täytäntöönpanosta ja niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta. Kasvinsuojeluaineiden maahantuontia ja maastavientiä valvoo Tukesin ohella Tulli.

ELY-keskus toteuttaa kasvinsuojeluainetarkastukset Tukesin laatiman valvontasuunnitelman mukaisesti ja avustaa Tukesia ennakoimattomia valvontatoimenpiteitä vaativien tapausten valvonnassa. ELY-keskus varmistaa sovittujen toimenpiteiden toteutumisen maatiloilla ja kaupissa tekemällä uusintatarkastuksia ja antaa tarvittaessa toiminnanharjoittajalle tarpeellisia ohjeita ja kehoituksia kasvinsuojeluaineita koskevien säännösten noudattamisesta. ELY-keskus laatii tarkastuspöytäkirjat, väliraportit ja vuosittaiset yhteenvedot sekä laajentaa valvonnan tarvittaessa täydentävien ehtojen valvontaan. Tukes seuraa todettujen rikkomusten kohdalla valvontaprosessin ja -seuraamusten viemistä loppuun saakka.

Valvonnan tiedonhallinta

Tukes pitää kasvinsuojeluainerekisteriä hyväksytyistä kasvinsuojeluaineista ja julkaisee vuosittain kasvinsuojeluaineluettelon internetsivuillaan.

Jokaisesta valvontakäynnistä ELY-keskus laatii pöytäkirjan, joka toimitetaan Tukeisiin. Tukes laatii vuosittain raportin tehdyistä tarkastuksista.

Laboratoriotointa

Tukes ohjaa markkinoilla olevien kasvinsuojeluaineiden vaatimustenmukaisuuden valvontaa. Valmisteista analysoidaan Evirassa tehoainepitoisuus ja tutkitaan fysikaaliset ja kemialliset ominaisuudet.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korvaavat toimenpiteet

Tukes laatii vuosiraportin valvonnasta. Lisäksi valvonnan tulokset toimitetaan vuosittain kesäkuun loppuun mennessä tiedoksi komissiolle ja muille EU:n jäsenvaltioille.

Kasvinsuojeluainevalvonnan toimivuutta arvioitiin komission FVO:n auditoinnissa (5.-9.5.2014).

10.7 Kasvinterveys, taimiaineisto ja metsänviljelyaineisto

Valvonnan tavoite

Kasvinterveyttä koskevaan lainsäädäntöön perustuvan valvonnan tavoitteena on varmistaa hyvän kasvinterveyden tilan säilyminen Suomessa estämällä vaarallisten kasvintuhoojien leviäminen ja pysyvä asettuminen maahamme.

Taimiaineiston valvonnalla edistetään korkealaatuisen, maamme olosuhteisiin soveltuvan taimiaineiston saatavuutta.

Metsänviljelyaineiston kaupasta annetun lain valvonnan tavoitteena on varmistaa metsänviljelyaineiston tuottamiseen käytetyn perusaineiston korkea laatu, markkinoitavien siementen ja taimien vaatimustenmukaisuus sekä se, että ostajat saavat tarpeelliset tiedot tiettyyn käyttö-tarkoitukseen soveltuvan aineiston valinnan tueksi.

Valvottavan toiminnan laajuus

Kasvinterveyden ja taimiaineiston tarkastukset kohdistuvat kasvihuoneisiin, taimitarhoihin, varmennetun taimiaineiston, marjojen, hedelmien ja perunan tuotantopaikkoihin sekä puutarhan ja puisen pakkausmateriaalin valmistajiin. Lisäksi kartoitetaan vaarallisten kasvintuhoojien esiintymistä sokerijuurikkaan viljelylohkoilla sekä metsä- ja viheralueilla. Näitä kohteita tarkastetaan vuosittain yhteensä noin 1 700.

Kasveja ja kasvituotteita tarkastetaan myös maastaviennin ja maahantuonnin yhteydessä. Markkinoilla liikkuvia tavaraeriä valvotaan vuosittain noin 280 kohteessa, joita ovat taimimyy-mälät, puutarha- ja kukkatukut sekä perunatilat, -pakkaamot ja perunaa jalostavat teollisuus-laitokset. Kasvipassin ja/tai taimitodistuksen käyttövelvoitteen tarkastus koskee lähes 200 toimijaa.

Metsänviljelyaineiston tuotantopaikkavalvonta sisältää siemenkaristamoiden, -varastojen ja -pakkaamojen sekä metsäpuiden taimitarhojen ja taimivarastojen tarkastukset. Eviran tarkas-tajat valvovat säännöllisesti noin sataa metsänviljelyaineiston tuottajaa ja pistokoeluonteisesti metsänviljelyaineiston markkinointia, jota tehdään 380 toimipisteessä. Lisäksi valvotaan met-sänviljelyaineiston tuotantoon käytettäviä perusaineistoja, joita ovat metsäpuiden siemenvilje-lykset (noin 2 400 ha), siemenkeräysmetsiköt (noin 90 ha) ja kasvullisesti lisättävät kloonit (yli 80 kpl).

Kaaviossa 10.7 on esitetty kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonta ja taulukossa 10.7a val-vontakohteiden määrä kasvinsuojelu- ja taimiaineistorekisterissä.

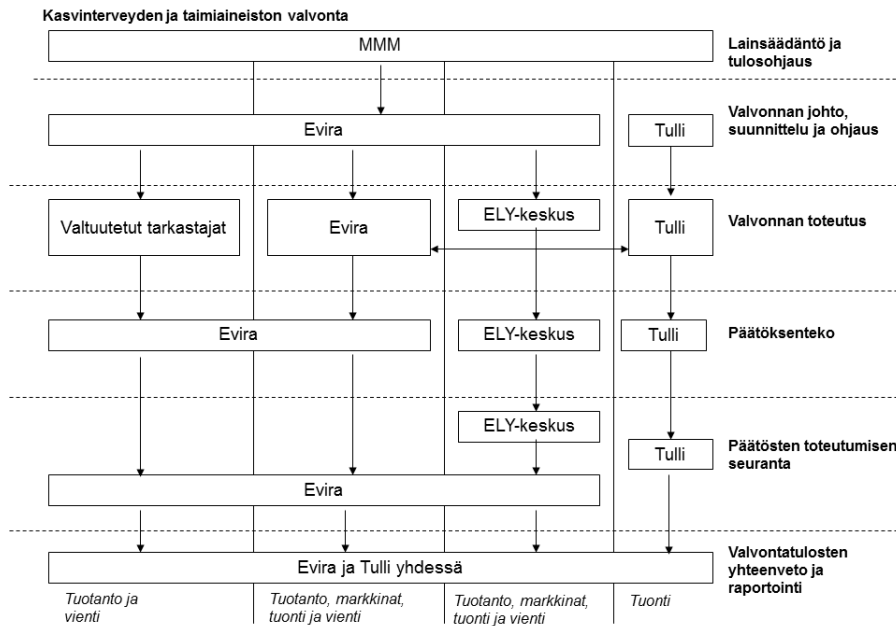
Taulukko 10.7a Valvontakohteiden määrä kasvinsuojelu- ja taimiaineistorekisterissä.

Rekisteriin merkityt toimijat	Kpl
kasvinsuojelurekisteri	5 484
taimiaineistorekisteri	1 112
ISPM 15 -rekisteri	778

Valvonnan resurssit

Evira vastaa kasvinterveyden, taimiaineiston ja metsänviljelyaineiston lainsäädännön täytän-töönpanosta ja valvonnasta asianomaisten erityislakien perusteella. Käytännön tarkastuksia

tekevät Eviran tarkastajat Helsingissä, Kouvolassa, Oulussa, Turussa, Lappeenrannassa ja Joensuussa. Tarkastustehtävissä Eviraa avustavat ELY-keskukset ja Eviran valtuuttamat tarkastajat (ELY-keskusten vuotuinen työpanos on noin 11 htv, valtuutettujen tarkastajien noin 0,5 htv). Osa kasvinterveyden valvontatehtävistä on siirretty MMM:n ja VM:n välisellä sopimuksella (MMM dnro 3052/831/2004) Tullilaitokselle. Sopimuksen mukaisesti Tulli tekee Venäjältä tuotavan havupuutavaran asiakirjatarkastukset ja kasvisten tuontitarkastukset sekä valvoo maahantuontipaikoilla ISPM 15 -standardin mukaisen puisen pakkausmateriaalin merkinnän käyttöä. Lisäksi Tulli perii tuonnin kasvintarkastusmaksut. Metsänviljelyaineiston valvonnassa Eviran tarkastajat vastaavat kaikista tarkastuksista.

Kaavio 10.7. Kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonta.

Lainsäädäntö

Taulukossa 10.7b. on kuvattu kasvinterveyttä, taimiaineistoa ja metsänviljelyaineistoa koskeva keskeinen lainsäädäntö.

Taulukko 10.7b Kasvinterveyden, taimiaineiston ja metsänviljelyaineiston valvonnan keskeiset säädökset.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
<i>Kasvinterveys</i>	
702/2003	Laki kasvinterveyden suojelemisesta
13/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus kasvinterveyden suojelemisesta
Säädökset on koottu osoitteeseen: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maataloustuotanto/siemenettaimaineistotlannoitevalmisteetjakasvisuojelu/kasvinterveys.html	
<i>Taimiaineisto</i>	
1205/1994	Taimiaineistolaki
41/1996	MMM:n päätös vihanneskasvien taimiaineiston tuottamisesta ja markkinoimisesta
42/1996	MMM:n päätös hedelmä- ja marjakasvien taimiaineiston tuottamisesta ja markkinoimisesta
96/2000	MMM:n asetus koristekasvien taimiaineiston tuottamisesta ja markkinoimisesta
9/2006	MMM:n asetus varmennetusta lisäys- ja taimiaineistosta

Säädökset on koottu osoitteeseen: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maataloustuotanto/siemenettaimaineistotlannoitevalmisteetjakasvin_suojelu/taimaineistot.html	
<i>Metsänviljelyaineisto</i>	
241/2002	Laki metsänviljelyaineiston kaupasta
1055/2002	MMM:n asetus metsänviljelyaineiston kaupasta
Säädökset on koottu osoitteeseen: http://www.evira.fi/portal/fi/kasvit/viljely_ja_tuotanto/metsanviljely/lainsaadanto/	

Valvonnan suunnittelu

Evira suunnittelee:

- kasvinterveyden ja taimiaineiston valvontaa tuotantopaikoilla, markkinoilla, tuonnissa ja viennissä; sekä
- metsänviljelyaineiston valvontaa tuotantopaikoilla ja markkinoilla.

Kasvinterveyden, taimiaineiston ja metsänviljelyaineiston tarkastukset perustuvat Eviran vuosittain laatimaan valvontasuunnitelmaan. Suunnitelmassa tehtävät on jaettu eri toimijoiden kesken (Evira, ELY-keskukset ja valtuutetut tarkastajat).

Varosuunnitelmia on laadittu tähän mennessä kolmen Suomelle merkityksellisen vaarallisen kasvintuhoojan – mäntyankeroinen, perunan tummarengasmätä ja tulipolte – varalle. Lisäksi on laadittu valmiussuunnitelma sen varalle, että tomaatintuotannosta löytyy vaarallinen kasvintuhooja. Suunnitelmia on tarkoitus laatia lisää ja päivittää nykyisiä suunnitelmia tarpeen mukaan. Lisäksi suunnitelmien toimivuutta käytännössä selvitetään valmiusharjoitusten avulla.

Varosuunnitelmat löytyvät Eviran internet-sivuilta¹⁰.

Tarkastustoimintaa varten on laadittu ohjeita, joita päivitetään säännöllisesti. Lisäksi valvonnan suunnittelun ja ohjauksen vastuunjako on erikseen kuvattu. Erillisiä prosessikuvauksia on laadittu osasta valvontaa, esimerkiksi Venäjän tuontipuun tarkastuksista.

Metsänviljelyaineiston kaikki tärkeimmät valvonnan prosessit on kuvattu yksityiskohtaisesti siinä yhteydessä, kun kehitettiin metsänviljelyaineistorekisterien hallinnassa käytettävää tietojärjestelmää ja siihen liittyvää sähköistä asiakaspalvelua ulkoisille asiakkaille.

Valvonnan riskiperusteisuus

Evira kohdentaa valvonnan resurssit toimialoitain tarkastustulosten, kokemuksen ja käytännön riskinarvioinnin perusteella siten, että painopisteinä ovat vaarallisten kasvintuhoojien leviämisen estäminen, taimiaineiston terveys ja metsänviljelyaineiston alkuperä.

Ulkomaisen lisäysaineiston käyttö viljelmillä lisää riskiä vaarallisten kasvintuhoojien leviämisestä. Tämän vuoksi kartoitukset kasviuoneissa, hedelmän- ja marjantuotannossa sekä perunatiloilla kohdistetaan erityisesti ulkomaista lisäysaineistoa käyttäviin viljelmiin. Koloradonkuoriaiskartoitus painottuu Itä-Suomeen ja etelärannikolle, sillä näillä alueilla riski kuoriaisen luontaisesta leviämisestä on suurin. Mäntyankerosta kartoitetaan riskialueilla, joita ovat tuontisatamisen, puisen pakkausmateriaalin tuontipaikkojen, teollisuuskeskittymien, kaatopaikkojen ja puutavaran varastointipaikkojen ympäristöjen mäntymetsät.

¹⁰

http://www.evira.fi/portal/fi/kasvit/viljely_ja_tuotanto/kasvitaudit_ja_tuholaiset/vaaralliset_kasvitaudit_ja_tuholaiset/varosuunnitelmat/

Markkinavalvontaa tehdään tukkuliikkeissä ja vähittäismyymälöissä, jotka myyvät vaarallisten kasvintuhoojien isäntäkasveja, eli puutarhatukkuliikkeissä, taimimyyymälöissä sekä perunatuksissa.

Kasvinterveyslainsäädäntö velvoittaa tekemään tietyt tarkastukset joko vuosittain (esimerkiksi kasvipassin käyttöedellytysten täytyminen) tai tarkastamaan kaikki erät (pääosa tuontitarkastuksista), jolloin riskiperusteisuutta ei voida soveltaa.

Metsänviljelyaineiston kaupan valvonnassa tarkastuksen kohdentamisessa otetaan huomioon luonnon vaihtelusta johtuva vuosittainen toiminnan määrän vaihtelu. Lisäksi tuotannon tarkastukset kohdennetaan tuotannon määrän mukaisesti siten, että tarkastusten vaikuttavuus olisi mahdollisimman suuri.

Valvonnan toimeenpano

Kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonta

Evira on kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain ja taimiaineistolain kaupasta annetun lain täytäntöönpanosta, valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä vastaava viranomainen.

Evira ja ELY-keskukset valvovat vaarallisten kasvintuhoojien esiintymistä tuotantopaikoilla, markkinoilla sekä tuonnissa ja viennissä. Vaarallisia kasvintuhoojia ovat muun muassa tulipolte, juurikkaan nekroottinen keltasuonivirus, koloradonkuoriainen sekä mäntyankeroinen.

Valvonta sisältää tuhojien kartoitukset, taimiaineiston tuotannon tarkastukset, jäljitykset, toimenpidevalvonnat, rekisteröintiedellytysten tarkastukset, markkinavalvontatarkastukset, vientivalmiustarkastukset sekä vienti- ja tuontitarkastukset. Tarkastuksilla valvotaan kasvintuhoojien lisäksi rekisteröitymisvelvoitteiden toteutumista sekä kasvipassin, taimitodistuksen ja ISPM 15 -standardin mukaisen puupakkausmerkinnän käyttöä. Taimiaineiston tuotantopaikka- ja markkinavalvonnassa valvotaan lisäksi taimiaineistolle asetettujen laatuvaatimusten täyttymistä. Evira ja ELY-keskukset tekevät torjuntapäätökset tuotantopaikoilla todettujen vaarallisten kasvintuhoojien torjumiseksi sekä maahantuonnissa ja markkinoinnissa maahantuonti- ja markkinointikieltöpäätökset. Evira ja ELY-keskukset antavat myös taimiaineistolakiin perustuvat markkinointikieltöpäätökset.

Näiden tehtävien lisäksi Evira:

- ohjaa Eviran, ELY-keskusten ja valtuutettujen kasvintarkastajien tekemää valvontaa tekemällä vuosittain valvontasuunnitelman sekä ohjeistamalla ja neuvomalla tarkastajia;
- myöntää vastaanottajamaiden vaatimusten mukaisesti kasvinterveystodistukset EU:n ulkopuolisiin maihin vietäville kasvituotteille;
- rekisteröi ISPM 15 -standardin mukaista pakkausmateriaalia valmistavat toimijat;
- myöntää varmennetun taimiaineiston tuotantoluvat ja hyväksyy taimiaineistot varmennettuun tuotantoon;
- myöntää maahantuonnin poikkeusluvut koetarkoituksiin; ja
- tekee päätökset kasvintuhoojien torjunnasta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta ja huolehtii korvausten maksamisesta.

Edellä mainittujen tehtävien lisäksi ELY-keskukset rekisteröivät toimijat kasvinsuojelu- ja taimiaineistorekisteriin sekä vastaanottavat korvaushakemukset ja antavat Eviralle lausunnon niistä korvaushakemuksista, jotka liittyvät ELY-keskuksen tekemiin torjuntapäätöksiin.

Tulli:

- valvoo EU:n ulkopuolelta tulevien tavaroiden maahantuontia;
- tekee kasvinterveystodistusta vaativien tuoreiden hedelmien, marjojen ja vihannesten maahantuontitarkastukset sekä näihin liittyvät hyväksymis- ja hylkäämispäätökset ja raportoi valvonnan tuloksista Eviralle;
- tekee Venäjältä tulevan puutavaran asiakirjatarkastukset ja valitsee Eviran ohjeistuksen mukaisesti tunnistus- ja kasvinterveydelliseen tarkastukseen menevät tavaralähtykset;
- tekee muun tavaravalvonnan yhteydessä ISPM 15 -standardin mukaisia puusepän pakkausmateriaalin tarkastuksia; ja
- perii kasvinterveyden tuontitarkastuksista perittävät tarkastusmaksut ja tilittää ne Eviralle.

Valtuutetut tarkastajat:

- tarkastavat Suomesta vietävää perunaa;
- osallistuvat perunan markkinavalvontaan sekä rengasmätä-, peruna-ankeerois- ja koloradonkuoriaiskartoituksiin;
- tekevät koloradonkuoriaisen torjuntaa ja toimenpidevalvontaa; ja

Suomen metsäkeskus:

- avustaa tarvittaessa Eviraa vaarallisten metsäntuhoojien torjunnassa.

Tarkastuksista laaditaan tarkastuspöytäkirja tai tehdään tarkastusmerkinnät tuontilähteyksen kasvinterveystodistukseen. Tiedot tarkastuksista tallennetaan kasvintarkastuksen ELMO-sovellukseen, terveystodistussovellukseen (TETO) tai kasvinterveysyksikön ylläpitämiin tilastoihin. Tiedot tarkastuksista ja niiden tuloksista kootaan vuosittain valvontaraporttiin.

Evira valvoo kasvintuhoojien hävittämiseksi antamiensa päätösten toimeenpanoa, asianomainen ELY-keskus puolestaan sen tarkastajien antamien päätösten toimeenpanoa. Evira ohjaa lisäksi ELY-keskuksia torjuntapäätösten tekemisessä ja kasvinsuojelukorvauksia koskeviin hakemuksiin liittyvissä asioissa.

Valvontaa voidaan tarvittaessa tehdä ilman ennakoilmoitusta. Yleensä on kuitenkin tarkoituksenmukaista ilmoittaa tarkastuksesta ennakkoon, sillä toimijan läsnäolo tarkastuksen aikana on usein tarpeen esimerkiksi tiettyjen kasvintuhoojien isäntäkasvien löytämiseksi tuotantopaikalta.

Metsänviljelyaineiston valvonta

Evira on metsänviljelyaineiston kaupasta annetun lain täytäntöönpanosta, valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä vastaava viranomainen.

Evira:

- hyväksyy ja tarkastaa siemenviljelykset ja muun perusaineiston;
- myöntää metsäpuiden siemenille ja kloonitaimille kantatodistukset ja valvoo todistusten myöntämisen edellytyksenä olevan metsäpuiden siemenkeräysten ja kloonitaimien alkuperäketjua;
- valvoo metsänviljelyaineiston tuotantopaikkoja, joita ovat metsäpuiden taimitarhat, erilliset taimivarastot, siemenkaristamot, -pakkaamot ja varastot sekä siementen pakkauspisteet; ja
- valvoo markkinointia.

Metsäkeskus valvoo tarvittaessa tavallista laajempia siemenkeräyksiä.

Metsänviljelyaineiston tuotantopaikkojen tarkastusten ilmoittamisessa pyritään käyttämään mahdollisimman lyhyttä varoitusaikaa, kuitenkin siten, että tarkastuksen tehokkuus ei kärsi siitä, että asiakasta ei tavoiteta.

Pakkokeinot ja seuraamukset

Kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonta

Kasvinterveyden ja taimiaineiston valvonnassa määrätään seuraamuksia, kun kasveissa tai kasvituotteissa on todettu kasvintuhooja tai muita puutteita kuten kasvipassin puuttuminen tai tuontitarkastuksissa virheellinen kasvinterveystodistus tai puute tuotekohtaisten tuontivaatimusten täyttymisessä.

Kasvinterveyslain perusteella voidaan määrätä seuraamukseksi torjuntapäätös kasvintuhoojan torjumiseksi viljelmältä, metsästä tai viheralueelta tai eräkohtainen markkinointi-, maahantuonti- tai vientikielto. Taimiaineistolain perusteella voidaan määrätä markkinointikielto erälle, joka ei täytä markkinoinnille asetettuja terveys-, laatu- tai merkintävaatimuksia.

Kasvinterveys- ja taimiaineistolain perusteella annetuissa päätöksissä määrätään toimenpiteet ja määräaika kasvintuhoojan torjumiseksi tai puutteellisuuden korjaamiseksi. Toimenpiteiden toteuttamisesta vastaa päätöksen saanut toimija. Päätöksen tehnyt tarkastaja valvoo, että toimenpiteet toteutetaan päätöksen mukaisesti. Viljelmille annettujen torjuntapäätösten toteuttamista valvotaan viljelmillä tehtävillä toimenpidevalvontakäynneillä. Toimenpidevalvonnassa seurataan miten viljelijä toteuttaa torjuntapäätöksessä määrättyjä toimenpiteitä ja saadanko kasvintuhooja toimenpiteiden avulla hävitettyä viljelmältä. Ellei vaadittuja toimenpiteitä toteuteta, Evira voi määrätä toimijalle uhkasakon.

Markkinointi-, maahantuonti- ja vientikieltojen noudattamista valvotaan tapauksen vaatimalla tavalla siten, että varmistetaan määrätty toimenpiteet tehdyiksi. Osoituksena toimenpiteen toteuttamisesta voidaan vaatia toimijaa lähettämään tositteita todistukseksi esimerkiksi kasvien hävittämisestä. Tarvittaessa tarkastaja valvoo paikan päällä toimenpiteiden toteuttamisen. Toimenpiteet voidaan tehdä myös muun viranomaisen kuten Tullin valvonnassa.

Metsänviljelyaineiston valvonta

Metsänviljelyaineiston valvontatarkastusten yhteydessä MEVI -tietojärjestelmään tallennetaan tarkastuspöytäkirja, johon merkitään tarkastuksessa havaitut puutteet. Kunkin puutteen kohdalle merkitään määräaika, jonka kuluessa puute on korjattava. Toimijan tulee ilmoittaa verkkopalvelun välityksellä, milloin ja miten puute on korjattu. Puutteiden korjaamista seurataan säännöllisesti tietojärjestelmää apuna käyttäen. Tarvittaessa tehdään uusintatarkastus tai käytetään säädösten mahdollistamia pakkokeinoja.

Valvonnan tiedonhallinta

Kasvinterveystarkastukset tallennetaan kasvintarkastuksen ELMO- sovellukseen. terveystodistusten myöntämisessä käytetään TETO-sovellusta. Edellä mainituista tietovarannoista Evira kerää tiedot vuosittaista valvontaraporttia varten. Osa tapahtumista, esim. myönnetty tuonnin poikkeusluvut, tilastoidaan erikseen. Laboratoriotutkimukset ja -määritykset tilastoidaan ELMO-tietojärjestelmään.

Metsänviljelyaineiston toimittajarekisteriä, perusaineistorekisteriä ja kantatodistusrekisteriä pidetään yllä MEVI-tietojärjestelmässä.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira laatii vuosittain seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä valvontaraportin kasvinterveyden ja taimiaineiston sekä metsänviljelyaineiston valvonnasta. Valvontaraportissa kuvataan ja arvioidaan tarkastustavoitteiden toteutumista, valvontatuloksia ja valvonnan vaikuttavuutta.

Evira tekee komissiolle kasvinterveyslainsäädännön mukaiset notifikaatiot tuonti- ja markkinoitikielloista sekä tuotannossa havaituista vaarallisista kasvintuhoojista.

Evira laatii vuosittain suoja-alueuhoojien valvonnasta ja valvonnan tuloksista raportit komissiolle. Raportoitavia tuhoojia ovat tulipolte, tomaatin pronssilaikku- ja palsaminkuoliolaikkuvirus, valkoperuna-ankeroinen, etelänjauhiainen, juurikkaan nekroottinen keltasuonivirus ja kolera-donkuoriainen. Lisäksi Evira laatii komission erillisten päätösten perusteella raportit mm. mäntyankeroisen, tammen äkkikuolema -taudin, pepinon mosaiikkiviruksen sekä perunan vaalean rengasmätä- ja tummarengasmätäbakteerien kartoitusten tuloksista.

10.8 Luonnonmukainen tuotanto

Valvonnan tavoitteet

Toimijan, joka tuottaa, valmistaa, varastoi, tuo, vie tai markkinoi luonnonmukaisesti tuotettuja tuotteita tai on antanut jonkin näistä toimista kolmannen osapuolen tehtäväksi, tulee kuulua luonnonmukaisen tuotannon valvontaan.

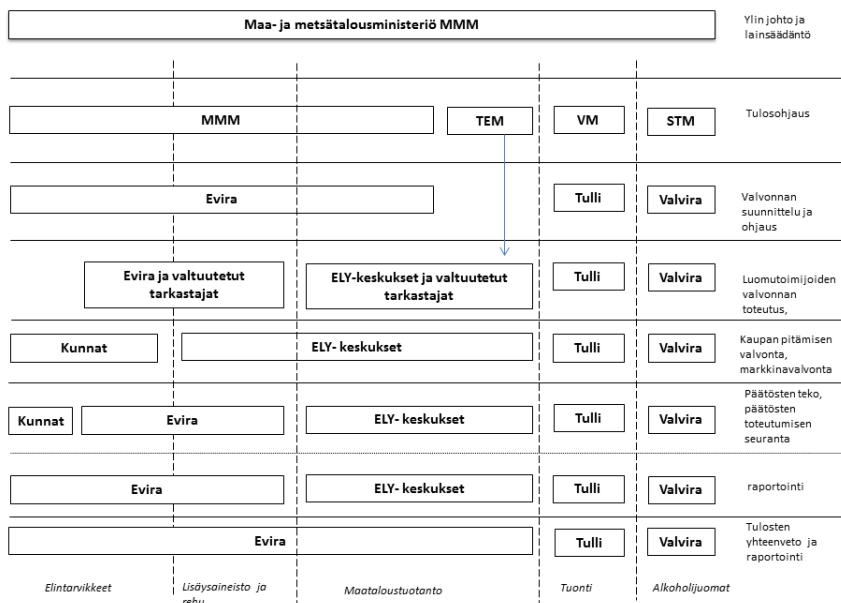
Valvottavan toiminnan laajuus

Luonnonmukaisen tuotannon valvonnan piiriin kuului vuoden 2012 lopussa alkutuotannon (ml. rehut) osalta 4 200 toimijaa. Luomuvalmistuksen valvontaan kuului yli 600 toimijaa.

Valvonnan resurssit

Evira, ELY-keskukset, Tulli, Valvira ja kunnat vastaavat luonnonmukaisen tuotannon valvonnan toimeenpanoon liittyvistä viranomaistehtävistä. Evira vastaa lisäksi ELY-keskusten ja kuntien toimeenpaneman valvonnan ohjauksesta. Luomuvalvontaan käytetty resurssi jakautui 2013 seuraavasti (htv suluissa) Evira (11) ELY-keskukset (21), Tulli, Valvira ja kunnat (tieto puuttuu). Evira ja ELY-keskukset käyttävät apunaan valtuutettuja tarkastajia tarkastusten tekemisessä sekä myös osittain näytteenoitoissa. Tarkastajien resursseja arvioidaan käytettävien valtuutettujen tarkastajien osalta 18 htv.

Luomuvalvonnan organisaatio on kuvattu kaaviossa 10.8.

Kaavio 10.8. Luonnonmukaisen tuotannon valvonta.

Lainsäädäntö

MMM vastaa luonnonmukaista tuotantoa koskevan lainsäädännön valmistelusta ja tulosohjauksesta. Valvonnan suunnittelua ohjaa yleisellä tasolla MMM:n johdolla valmisteltu luomustrategia.

Keskeiset luonnonmukaisen tuotannon säädökset on kuvattu taulukossa 10.8. Yksityiskohtainen luettelo luomusäädöksistä löytyy MMM:n internetsivuilla¹¹.

Taulukko 10.8. Keskeiset luonnonmukaisen tuotannon säädökset.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
Neuvoston asetus (EY) N:o 834/2007	Neuvoston asetus luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä sekä asetuksen 2092/91 kumoamisesta
Komission asetus (EY) N:o 889/2008	Komission asetus luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä annetun neuvoston asetuksen (EY) 834/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä luonnonmukaisen tuotannon, merkintöjen ja valvonnan osalta
Komission asetus (EY) N:o 1235/2008	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 834/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä kolmansista maista tuotavien luonnonmukaisen tuotteiden tuontijärjestelyjen osalta
1100/1994	Laki Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta
MMM:n asetus N:o 846/2008	MMM:n asetus luonnonmukaisesta tuotannosta, luonnonmukaisen tuotteiden merkinnöistä ja valvonnasta

On esitetty (HE 47/2014), että vuoden 2015 alusta tulee voimaan laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta. Luomua koskevien kansallisten säännösten on tarkoitus siirtyä suurelta osin uuteen lakiin.

Valvonnan suunnittelu

Evira suunnittelee luonnonmukaisesti tuotettujen:

- maataloustuotteiden tuotannon valvontaa;
- rehujen valmistuksen, varastoinnin, tukkukaupan ja kaupan pitämisen valvontaa;
- kylvösiementen ja taimiaineiston pakkaamisen, varastoinnin ja tukkukaupan valvontaa ja kaupan pitämisen valvontaa;
- elintarvikkeiden valmistuksen, varastoinnin, tukkukaupan ja kaupan pitämisen valvontaa; sekä
- EU:n ulkopuolisista maista tuotujen ja EU:sta vietyjen maataloustuotteiden, elintarvikkeiden, rehujen, kylvösiementen ja taimiaineiston tuonnin ja viennin valvontaa.

Valvira suunnittelee luomualkoholijuomien valmistuksen, valmistuttamisen, varastoinnin, kaupanpitämisen ja tukkukaupan valvontaa sekä kolmansista maista tapahtuvan luonnonmukaisesti tuotettujen alkoholijuomien tuonnin ja viennin valvontaa.

Evira laatii vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta. Valvontasuunnitelmassa kuvataan mm. valvonnan keskeiset tavoitteet ja painopisteet sekä valvonnan ohjaukseen, koulutukseen, yhteistyöhön ja valvonnan laadunvalvontaan liittyvät tavoitteet. ELY-keskusten valvontatavoitteet toimitetaan ELY-keskuksille vuosittain tulossopimusten yhteydessä.

Luonnonmukaisen tuotannon valvonta Suomessa perustuu MMM:n asetukseen 846/2008. Asetuksessa on määritetty valvontaviranomaiset ja heidän tehtävänsä. Eviran ohjaama valvonta on kuvattu Eviran ohjeissa. Maataloustuotteiden tuotannon valvonnan prosessit on kuvattu Eviran ohjeissa 18214, 18240, 18241 ja 18242.

Valvonnan riskiperusteisuus

¹¹ http://www.mmm.fi/attachments/elo/luomusaadosluettelo/6KBoGYW4i/EU_luomusaadosluettelo_22.10.2013.pdf

Luonnonmukaisen tuotannon valvontaan kuuluvat toimijat tarkastetaan lainsäädännön vaatimusten perusteella vähintään kerran vuodessa. Evira ohjeistaa vuosittain tarkastusten kohdentamisesta edellisen vuoden valvontatulosten perusteella. Yleisten periaatteiden lisäksi tarkastukset kohdennetaan toiminnan luonteen perusteella. Riskiä nostavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi toiminnan monimuotoisuus tai rinnakkainen tavanomainen ja luonnonmukainen tuotanto. Yksittäisten tarkastusten riskiperusteinen kohdentaminen on kuvattu Eviran ohjeissa 18214, 18241 ja 18236.

Valvonnan toimeenpano

Evira:

- valvoo luonnonmukaisen kylvösiemenen ja taimiaineiston pakkaamista, varastointia ja tukkukauppaa harjoittavia toimijoita ja kaupan pitämistä;
- valvoo luomurehujen valmistajia, valmistuttajia, valmistusta, varastointia, kaupan pitämistä ja tukkukauppaa harjoittavia toimijoita;
- valvoo luomuelintarvikkeiden valmistajia, valmistuttajia, valmistusta, varastointia, tukkukauppoja ja tukkukauppaa;
- valvoo toimijoita, jotka tuovat EU:n ulkopuolisista maista tai vievät EU:sta luomumaa-taloustuotteita ja –elintarvikkeita; ja
- seuraa ELY-keskuksissa tehtäviä päätöksiä ja puutteellisuuksista annettuja seuraamuksia.

Näissä tehtävissään Evira käyttää apuna tehtäviinsä valtuuttamia tarkastajia.

ELY-keskus:

- valvoo luonnonmukaisten maataloustuotteiden tuottajia ja tuotantoa sekä maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä vähäiseksi valmistukseksi katsottavalla tavalla käyttäen tarvittaessa apunaan Eviran valtuuttamia tarkastajia; sekä
- valvoo luonnonmukaisten maataloustuotteiden kaupan pitämistä vähittäismyynnissä.

Kunta valvoo luomuelintarvikkeiden kaupan pitämistä vähittäismyynnissä.

Valvira valvoo luomualkoholijuomien valmistusta, valmistuttamista, varastointia, kaupan pitämistä ja tukkukauppaa sekä luomualkoholijuomien kolmasmaatuontia/vientiä harjoittavia toimijoita.

Tulli valvoo EU:n ulkopuolisista maista tuotavien luonnonmukaisesti tuotettujen maataloustuotteiden, elintarvikkeiden, rehujen, alkoholijuomien, kylvösiementen ja taimiaineiston tuontia asetuksen (EY) N:o 834/2007 ja sitä täydentävän yhteisölainsäädännön mukaisesti. Tulli valvoo myös EU-jäsenmaista Suomeen toimitettavien muiden kuin eläimistä saatavien luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden vaatimusten mukaisuutta purkamisen ja varastoinnin yhteydessä.

Valvonnan tiedonhallinta

Luonnonmukaista tuotantoa harjoittavat toimijat merkitään maataloustuotannon, elintarvikkeiden, rehujen sekä kylvösiementen ja taimiaineiston valvontajärjestelmän osalta Eviran ylläpitämään rekisteriin ELMO. Järjestelmän pääkäyttäjä on Evirassa ja tallennustyöstä vastaavat ELY-keskusten sekä Eviran virkamiehet.

Alkoholijuomien valvonnan osalta tiedot merkitään Valviran ylläpitämään rekisteriin.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira ja Valvira laativat luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta valvontaraportin MMM:lle vuosittain seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä. Valvonnan tuloksista laaditaan tiedote.

Valvonnan tavoitteiden toteutumista seurataan vuosittain pysyvillä mittareilla, joita ovat toiminnan tehokkuus, päätösten tekeminen lainsäädännön asettamassa määräajassa sekä toimijoille annetut seuraamukset. Lisäksi valvonnan laatua mitataan analysoimalla tehtyjä päätöksiä vuosittain vaihtuvan otannan mukaisesti.

Korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytään valvontatulosten, saatujen palautteiden ja havaittujen poikkeamien perusteella. Evira päättää tarvittavat toimenpiteet sekä asettaa aikataulun niiden toteuttamiselle. Evira myös valvoo toimenpiteiden toteuttamista.

10.9 Muuntogeeniset tuotantopanokset ja elintarvikkeet

Valvonnan tavoitteet

Muuntogeenisten tuotantopanosten ja elintarvikkeiden valvonnan tavoite on varmistaa merkintöjen oikeellisuus ja siten turvata kuluttajien ja tuottajien tiedonsaanti. Muuntogeenisten ainesten on täytettävä myös jäljitettävyyksivaatimus.

Valvottavan toiminnan laajuus

Muuntogeenisten ainesten valvonta perustuu koko elintarvikeketjun valvontaan ja muuntogeenisen aineksen jäljitettävyyksivaatimukseen. Muuntogeenisten siementen valvonta perustuu asiakirjavalvontaan sekä näytteenottoon ja näytteiden analysointiin. Muuntogeenisten rehujen valvonnassa rehualan toimijoita valvotaan tarkastuskäynnein, rehujen pakkausmerkintöjen tarkastuksin ja rehuista otettavin näyttein. Muuntogeenisten elintarvikkeiden valvonta perustuu elinkeinonharjoittajien omavalvontaan ja käytännön elintarvikevalvonnan toteuttavat Eviran ohjeiden mukaan kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset sekä Eviran tarkastuseläinlääkärit. Vuosittain valvontakohteiden lukumäärä on vähintään 10. Muuntogeenisiä elintarvikkeita valvoo myös tullit, ja Tullilaboratorio analysoi vuosittain muuntogeenistä ainesta 150-200 elintarvikenäytteestä.

Valvonnan resurssit

Muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen valvonnassa käytetään Eviran ulkopuolisia resursseja. Muuntogeenisten elintarvikkeiden valvontaa toteuttavat Eviran ohjeiden mukaan kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset sekä Eviran tarkastuseläinlääkärit. Muuntogeenisten rehujen valvonnassa käytetään Eviran valtuuttamia tarkastajia. Muuntogeenisten rehujen näytteenottoa on hoitanut noin 10 Eviran valtuuttamaa tarkastajaa

Lainsäädäntö

Muuntogeenisten tuotantopanosten ja elintarvikkeiden valvonnan keskeinen lainsäädäntö on kuvattu taulukossa 10.9.

Taulukko 10.9. Muuntogeenisten tuotantopanosten ja elintarvikkeiden valvonnan keskeinen lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Yleinen elintarvikeasetus, (EY) N:o 178/2002	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarvikeeturvallisuusviranomaisen perustamisesta ja elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä
Valvonta-asetus, (EY) N:o 882/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritettua virallisesta valvonnasta
(EY) N:o 1829/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista
(EY) N:o 1830/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä ja muuntogeenisistä organismeista valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitettävyydestä sekä direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta
86/2008	Rehulaki
23/2006	Elintarvikelaki
728/2000	Siemenkauppalaki

Valvonnan suunnittelu

Evira toimii yhdessä tullilaitoksen kanssa päävastuullisina täytäntöönpano- ja valvontaviranomaisina vastaten muuntogeenisiä tuotteita koskevien säädösten noudattamisen valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä. Muuntogeenisten siementen, rehujen ja elintarvikkeiden valvonta on osa kyseisten sektoreiden tavanomaista valvontaa ja Evira laatii vuosittain vastaavat valvontasuunnitelmat. Valvonta on säännöllistä ja riskiperusteista ja kohdennetaan kaikkiin tuotanto-, valmistus- ja jakeluketjun eri vaiheisiin. Tarvittaessa vuosittaisia valvontasuunnitelmia voidaan muuttaa muun muassa uusien RASFF-ilmoitusten perusteella. Laadittuja sektorikohtaisia varosuunnitelmia ja ohjeita täydennetään tarvittaessa. Euroopan rajojen ulkopuolelta tuotavien sekä EU:n jäsenvaltioista Suomeen tuotavien elintarvikkeiden määräystenmukaisuutta valvoo Tulli.

Valvonnan riskiperusteisuus

Riskiperusteisuus toteutuu siementen, rehujen ja elintarvikkeiden valvonnassa tuotteiden sisältämien potentiaalisten muuntogeenisten aineiden käytön perusteella, esim. kun valmistuksessa käytetään raaka-aineita, jotka voivat koostua tai sisältää muuntogeenistä ainesta. Valvonnan ja tarkastuskäyntien määrässä ja kohdentamisessa huomioidaan edellisten vuosien valvontatulokset. Muuntogeenisten elintarvikkeiden valvonnassa tarkastustiheyteen ja tarkastuksiin vaikuttavat riskiluokitus ja se, miten valvontakohte hallitsee riskit omavalvonnallaan. Muuntogeenisten tuotteiden käyttömäärät vaihtelevat sektoreittain. Eniten muuntogeenisiä tuotantopanoksia käytetään rehusektorilla ja vähiten siemensektorilla. Kaikilla sektoreilla suoritetaan asiakirjavalvontaa ja näytteiden analysointia. Analyttinen valvonta on kohdistettu vain niihin tuotteisiin, joissa on voitu käyttää potentiaalisia muuntogeenisiä raaka-aineita.

Valvonnan toimeenpano

Muuntogeenisten tuotteiden valvonnan toimeenpano, kuten näytteenottosuunnitelmat ja tarkastuskäynnit, hoidetaan sektoreittain ja ne ovat osa kyseisen sektorin tavanomaista valvontaa. Kuntien elintarvikeviranomaiset tekevät muuntogeenisten elintarvikkeiden omavalvonnan tarkastuksia omien suunnitelmiensa mukaan.

Laboratoriotoiminta

Muuntogeenisten tuotteiden valvonta- ja näytteenottosuunnitelmien mukaiset näytteet analysoidaan Eviran laboratoriossa tai Tullilaboratoriossa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Valvontatulosten raportointi tehdään sektoreittain. Muuntogeenisten rehujen valvontanalyysien tulokset julkaistaan vuosittain raportissa, joka julkaistaan seuraavan vuoden kesäkuussa Eviran internet-sivuilla¹². Myös elintarvikevalvonnan tulokset julkaistaan Eviran internetsivuilla¹³:

Eviran gmo-yhteistyöryhmä arvioi valvonnan tuloksia ja suunnittelee niiden perusteella korjaavia ja valvonnan tehokkuutta parantavia toimenpiteitä.

¹² <http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/rehut/tilastot+ja+raportit/>

¹³ <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/tuotantotapoja/muuntogeeniset+elintarvikkeet/>

11 ELÄINTEN TERVEYS JA HYVINVOINTI

Luvun sisältö:

11.1 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontajärjestelyt	86
11.2 Eläinten terveys.....	90
11.3 Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti	94
11.4 Eläinten lääkitseminen	98
11.5 Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti	100
11.6 Eläinten hyvinvointi	104
11.7 Eläimistä saatavat sivutuotteet	108
11.8 Täydentävien ehtojen valvonta.....	114

11.1 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontajärjestelyt

Valvonnan tavoite

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tavoitteena on ennaltaehkäistä tarttuvia eläintauteja ja ylläpitää eläinten terveyden korkeaa tasoa, parantaa eläinten hyvinvointia sekä suojella ihmisten terveyttä eläimistä ihmisiin tarttuvilta taudeilta ja haitallisilta aineilta.

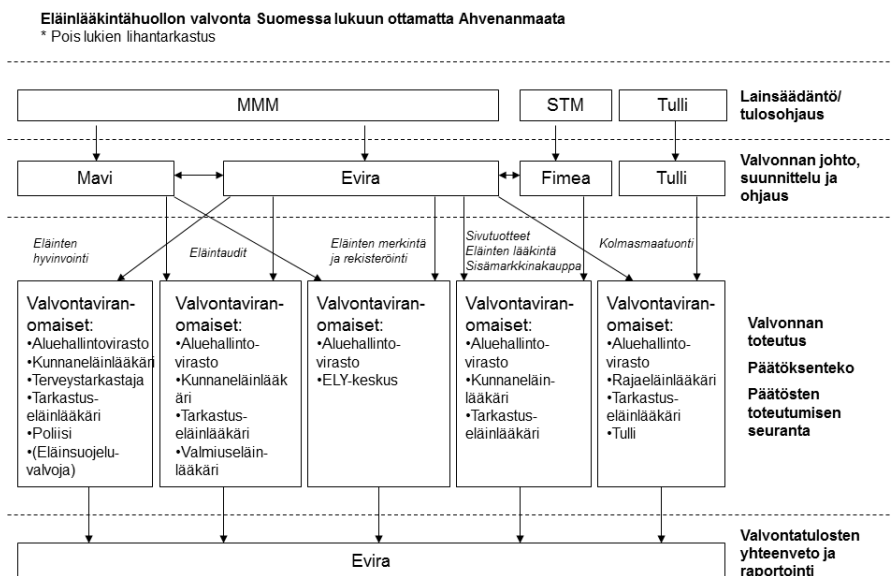
Valvottavan toiminnan laajuus

Taulukko 11.2 Tuotantoeläintilojen ja eläinten lukumäärät 2014:

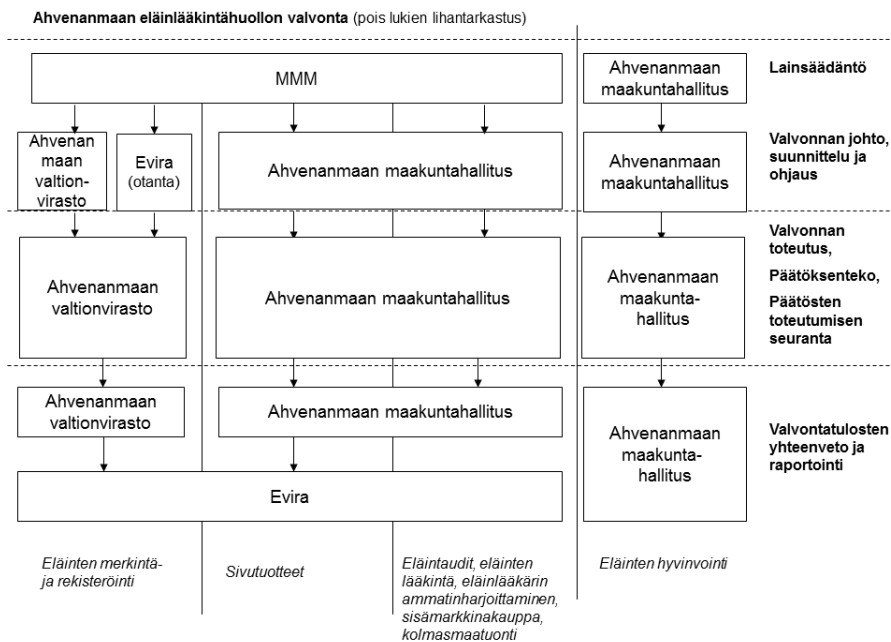
Eläinlaji	Tilat lkm	Eläimet lkm	Mukaan lukien
Nautatilat	13 171	913 596	biisonit
Sikatilat	1 613	1 191 741	mini- ja villisia
Lammastilat	3 147	118 798	muflonit
Vuohitilat	869	9 394	kääpiövuohet
Siipikarja	2 473	4 124 336	kaikki linnut
Hevostallit	9 407	28 408	viitteellinen. 2014 ei rekisteröintivelvoitetta
Vesiviljelylaitokset	482		

Organisaatiokaavio

Eläinlääkintähuollon valvonta Suomessa on kuvattu kaaviossa 11.1a sekä kaaviossa 11.1b, joka koskee Ahvenanmaata.

Kaavio 11.1a. Eläinlääkintähuollon valvonta (pois lukien lihantarkastus) Suomessa lukuun ottamatta Ahvenanmaata.

Kaavio 11.1b. Eläinlääkintähuollon valvonta Ahvenanmaalla (pois lukien lihantarkastus).

Lainsäädäntö

Valvonta perustuu eläinlääkintähuoltolakiin (765/2009), eläintautilakiin (441/2013), eläinsuojelulakiin (247/1996) ja muihin erityislakeihin sekä niiden nojalla annettuihin alemmanasteisiin säädöksiin. Eläinlääkintähuoltolain tavoitteena on varmistaa elintarviketurvallisuuden ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin suunnitelmallinen valvonta, kuntien järjestämien eläinlääkäripalvelujen saatavuus ja laatu sekä muiden eläinlääkäripalvelujen valvonta. Erityislait ja niiden nojalla annetut muut säädökset tarkentavat viranomaisten välisiä vastuita ja työnjakoa, määräävät toimenpiteistä eri tilanteissa sekä asettavat tarkempia vaatimuksia valvonnalle ja raportoinnille eri sektoreilla.

MMM vastaa lainsäädännön valmistelusta ja valvonnan ylimmästä johdosta sekä valtion viranomaisten tulosohjauksesta hallinnonalallaan. Valvontaa ohjaavat myös hallinnonalan ja Eviran strategiat. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa koskeva lainsäädäntö on esitelty sektorikohtaisissa osioissa.

Lainsäädännön lisäksi edellytyksenä valvonnan tavoitteiden saavuttamiselle on, että viranomaisilla on ajantasainen ja riittävä tieto valvonnan suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Rekisterien ja tietojärjestelmien avulla huolehditaan siitä, että eläinten ja niistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden toimii ja valvonnan tulokset ovat viranomaisten saatavilla tilanteen jatkuvaa seuranta varten.

Valvonnan suunnittelu

Eläinlääkintähuoltolaissa on säädetty Eviralle velvoite laatia eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä kunnallisia eläinlääkäripalveluja koskeva valtakunnallinen suunnitelma. Lain edellyttämä suunnitelma (EHO) on osa tätä asiakirjaa (VASUn osa 1 liite 5). Valtakunnallinen suunnitelma sisältää tavoitteet sekä suunnitelmalliselle valvonnalle että epäilyyn perustuvalla valvonnalla. Valvontakohteiden tarkastus- ja/tai näytteenottoitiheys on joillakin sektoreilla määrätty suoraan lainsäädännössä. Muiden valvontakohteiden osalta Evira on laatinut ohjeita valvonnan toteuttamisesta perustuen mm. toiminnan luonteeseen, riskeihin sekä edellisen vuoden valvontatuloksiin. Erikseen asetetaan laatua ja toiminnan kehittämistä, tiedonhallintaa ja

resursseja koskevia tavoitteita aluehallintovirastojen ja kuntien suorittamalle valvonnalle ja eläinlääkäripalvelujen järjestämiselle.

Aluehallintovirastoille ja kunnille on edelleen annettu velvoite laatia vastaavat alueelliset ja kunnalliset valvontasuunnitelmat, joissa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma. AVIt ohjaavat kuntien suunnitelmien laatimista sekä valvovat ja arvioivat niiden toteutumista.

Evira laatii vuosittain toiminnalliset tulossopimukset aluehallintovirastojen kanssa ja tulossopimuksien kautta sovitaan valvontasuunnitelmien edellyttämien toimenpiteiden toteuttamisesta sekä tehtäviin käytettävissä olevista resursseista. Tulossopimusten toteutumista seurataan aluehallintovirastojen laatimien vuosittaisten raporttien pohjalta. Evira hyödyntää raportteja seuraavan vuoden suunnittelussa ja ohjauksessa.

Suunnitelmiin sisältyvät seuraavat sektorit: eläinten terveyden valvonta, eläinten hyvinvoinnin valvonta, eläinten lääkitsemisen valvonta, maataloustukivalvontaan liittyvien nk. täydentävien ehtojen valvonta, sivutuotevalvonta, eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonta sekä elävien eläinten ja niistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakaupan, tuonnin ja viennin valvonta.

Valvonnan ohjaus

Evira vastaa yleisestä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevan valvonnan ja lainsäädännön toimeenpanon ohjauksesta maassa. Ohjausta annetaan valtakunnallisen suunnitelman lisäksi laatimalla kirjallisia ohjeita ja oppaita, kouluttamalla viranomaisia sekä ohjaamalla heitä (ensisijaisesti läänineläinlääkäreitä) tarvittaessa myös yksittäistapauksissa suoraan puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Läänineläinlääkärit vastaavat valvonnan ohjauksesta ja kuntien viranomaisten koulutuksesta alueellisesti sekä ohjaavat kuntien viranomaisia yksittäistapauksissa.

Valvonnan toimeenpano

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimintakokonaisuuteen liittyvä valvonnan toimeenpano on jaettu eri viranomaisten kesken.

Evira vastaa valvonnan toimeenpanosta eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä (rajaeläinlääkärit), eläintauti- ja eläinsuojeluvalvonnasta teurastamoissa (tarkastuseläinlääkärit) sekä valvonnasta eräissä sivutuoteasetuksen mukaisesti hyväksytyissä laitoksissa.

Läänineläinlääkärit vastaavat vakavien eläintautien tutkimuksista ja torjuntatoimenpiteistä ja ohjaavat tarvittaessa kunnaneläinlääkäreitä näihin liittyvissä käytännön tehtävissä. Läänineläinlääkärit vastaavat myös luvanvaraisen toiminnan luvittamisesta ja valvonnasta ja terveysvalvontaohjelmiin liittyvästä valvonnasta sekä suorittavat otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset sekä nk. täydentävien ehtojen valvontaan liittyvät tietyt tarkastukset maataloilla. Lisäksi läänineläinlääkärit valvovat suoraan eläinlääkärien ammatinharjoittamista, eräitä sivutuoteasetuksen mukaisesti hyväksytyjä laitoksia, suorittavat tuotantotilojen lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon tarkastuksia sekä kunnanviranomaisen pyynnöstä vaikeisiin eläinsuojelutapauksiin liittyviä tarkastuksia. AVI vastaa eläinsuojelulainsäädännön alueellisesta ohjauksesta myös teurastamoissa.

ELY-keskukset huolehtivat eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvontaan liittyvistä suunnitelmallisista tarkastuksista Eviran ohjauksessa ja läänineläinlääkärit tekevät näitä tarkastuksia koskevat nk. johtopäätökset. Tulli huolehtii ei-kaupallisten lemmikkieläinten maa- ja eläintuonnin valvonnasta Eviran ohjauksessa.

Kunnaneläinlääkäri vastaa muista kuin edellä mainittujen viranomaisten vastuulla olevista eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan liittyvistä tarkastuksista kunnissa, kuten eläinten terveysvalvontaohjelmiin, keinosiemennystoimintaan, sisämarkkinavientiin ja – tuontiin, eläinten lääkitsemisen valvontaan sekä lievempiin eläintautiepäilyihin tai eläinsuojelun laiminlyöntiin liittyvistä tarkastuksista. Terveystarkastaja ja poliisi toimivat myös eläinsuojelulain tarkoituksena valvontaviranomaisina kunnissa.

Tiedonhallinta

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan liittyvät tiedot tallennetaan sähköisiin järjestelmiin. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa tukemaan on valmisteltu useita toisiinsa liittyviä rekistereitä ja tietojärjestelmiä. Vanhat eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmät (Elite ja Elvis) korvataan uudella ja monipuolisemmalla Elvi-sovelluksella asteittain vuosien 2014 - 2016 aikana. Elvin kehittämisen myötä parannetaan valvonnan tiedonhallintaa, mahdollistetaan entistä paremmin valvonnan tehokas kohdentaminen, riskiperusteisuus ja seuranta sekä lisätään sähköistä asiointia. Evira pitää myös rekisteriä eläinlääkärinammatin harjoittajista eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetussa laissa (29/2000) säädettyjä valvontatehtäviä varten. Lisäksi tuomioistuinten määräämät eläintenpitokiellot merkitään Oikeusrekisterikeskuksen pitämään eläintenpitokieltorekisteriin, jota eläinsuojeluviranomaiset voivat selata Eviran järjestelmien kautta. Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään TRACES-järjestelmää. Eläintautien torjunnassa välttämättömiä tietolähteitä ovat myös eläin- ja eläintenpitäjä- ja rokotusrekisterit sekä karttasovellus ”Kartturi”.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmät on kuvattu EHO:n luvussa 4.

11.2 Eläinten terveys

Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on varmistaa, että eläintautitilanne vakavimpien eläintautien osalta säilyy Suomessa hyvänä ja siten suojata eläinten ja ihmisten terveyttä sekä turvata kotieläintalouden toimintaedellytyksiä. Eläinten terveyden valvonta on osa lakisäateistä eläintautien vastustamista.

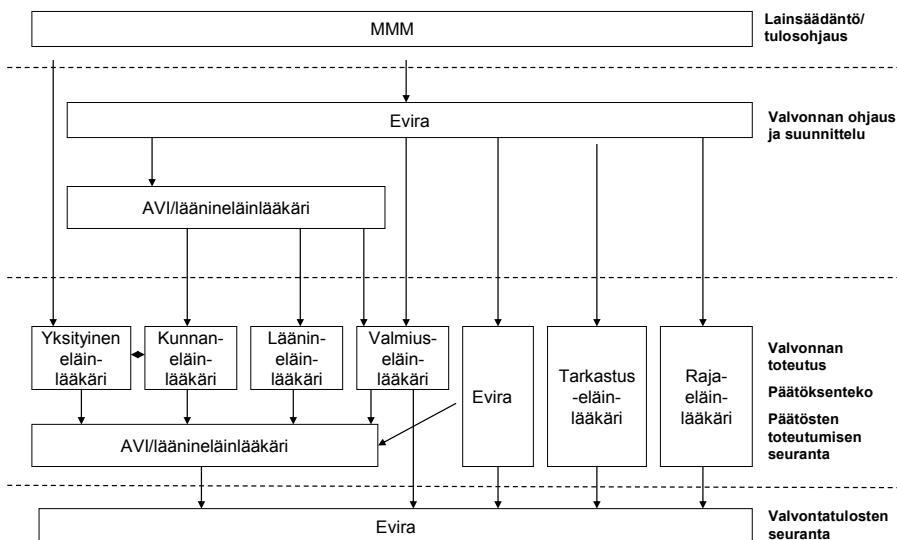
Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontakohteina ovat kaikki Suomen eläintuotanto- ja lemmikkieläintilat, teurastamot, rajatarkastusasemat ja muut tilat, joissa eläimiä pidetään. Eläimille käytettäviä rokotteita valvotaan erakohtaisesti. Eläintautivalvonnassa hyödynnetään kaikkea Eviraan tulevaa tutkimusmateriaalia Suomessa esiintyvien eläintautien havaitsemiseksi luonnonvaraiset eläimet mukaan lukien.

Valvonnan resurssit

Evira suunnittelee, ohjaa, kehittää ja valvoo valtakunnallisesti eläintautien vastustamista. Aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit suunnittelevat, ohjaavat, valvovat ja toteuttavat eläintautien vastustamista toimialueellaan. Eviran ja AVI:n välillä vuosittain käytävissä tulosneuvotteluissa sovitaan myös eläintautivalvontaan kohdennettavista erityisistä resursseista. Kunnaneläinlääkärit vastaavat toimivaltaisena viranomaisena eläinten terveyden valvontaan liittyvistä tehtävistä toimialueellaan. Kunnaneläinlääkäreitä ja joitakin yksityiseläinlääkäreitä on täydennyskoulutettu valmiuseläinlääkäreiksi tarttuvien eläintautien vastustustehtäviin. Valmiuseläinlääkäreitä on 88.

Eläinten terveyden valvonta on kuvattu kaaviossa 11.2.

Kaavio 11.2. Eläinten terveyden valvonta Suomessa.

Lainsäädäntö

Eläinten terveyden valvonnasta säädetään EU-lainsäädännössä ja useissa kymmenissä kansallisissa asetuksissa. Keskeinen lainsäädäntö on kuvattu taulukossa 11.2.

Taulukko 11.2. Eläinten terveyden keskeinen lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
441/2013	Eläintautilaki
MMMa 843/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus vastustettavista eläintaudeista ja niiden luokittelusta
765/2009	Eläinlääkintähuoltolaki
1031/2009	Eläinlääkintähuoltoasetus
MMMa 1010/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta
VNa 838/2013	Valtioneuvoston asetus eläinten terveysvalvonnasta sekä eläintautien vastustamisesta eläinten keinollisessa lisäämisessä
1234/2001	Valtioneuvoston asetus eläinlääkärien toimituspalkkioista
30/EEO/2001	MMMa: eräät eläintauti- ja eläinsuojelulain mukaan maksettavat korvaukset
TSE-asetus, (EY) N:o 999/2001	EU:n parlamentin ja neuvoston asetukseen tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä
(EY) N:o 2160/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus salmonellan ja muiden tiettyjen elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonosien aiheuttajien valvonnasta
MMMa 1030/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus nautaeläinten ja sikojen salmonellavalvonnasta
1037/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus kanojen ja kalkkunoiden salmonellavalvonnasta
(EY) N:o 1282/2002	Komission asetus eläinten terveyttä koskevista vaatimuksista eläinten, siemennesteiden, munasolujen ja alkioiden yhteisön sisäisessä kaupassa ja yhteisöön tuonnissa siitä osin, kuin niitä eivät koske direktiivin 90/425/ETY liitteessä A olevassa 1 jaksossa mainittujen erityisten yhteisön säädösten eläinten terveyttä koskevat vaatimukset, annetun neuvoston direktiivin 92/65/ETY liitteiden muuttamisesta
MMMa 1024/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläintautien vastustamiseen liittyvistä yleisistä vaatimuksista siirrettäessä eläviä eläimiä, alkioita ja sukusoluja Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä
(EY) N:o 998/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus lemmikkieläinten muihin kuin kaupallisiin kuljetuksiin sovellettavista eläinten terveyttä koskevista vaatimuksista ja neuvoston direktiivin 92/65/ETY muuttamisesta

Valvonnan suunnittelu

Evira laatii vuosittain suunnitelman eläintautien valvonta- ja seurantaohjelmista. Aluehallintovirasto ja kunnalliset valvontaviranomaiset sisällyttävät eläintautien valvonnan omaan valvontasuunnitelmaansa.

Evirassa laaditut toimintaohjeet eläintautiepäilyjen varalta on koostettu kansallisiksi varosuunnitelmiksi. Aluehallintovirastot täydentävät suunnitelmia toimialuekohtaisilla ohjeilla. Varosuunnitelmien ajantasaisuus varmistetaan vuosittain. Säännöllisillä valmiusharjoituksilla varmistetaan suunnitelmien toiminta käytännössä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvonnan riskiperusteisuus on otettu huomioon ohjelmia laadittaessa kohdentamalla näytteenotto eläimiin, joista tartunta tai taudinaiheuttajan vasta-aineita todennäköisimmin löytyy tai joista löytyvä tartunta aiheuttaisi suurimman vaaran tartunnan leviämiseksi muille tiloille. Riskikartoitus tehdään Eviran eläintautitutkimuksen ja – valvonnan asiantuntijoiden muodostamassa Eläintautien yhteistyöryhmässä sekä vesiviljelyeläinten osalta asiantuntijoista koostuvassa vastaavassa ryhmässä. Riskinarviointia hyödynnetään seurantaohjelmien kattavuuden tarkastelussa.

Varosuunnitelmat on laadittu ensisijaisesti niiden vastustettavien, helposti leviävien eläintautien varalle, jotka todennäköisimmin uhkaavat Suomen eläinten terveyttä ja joiden leviäminen Suomen eläinpopulaatioon aiheuttaisi suurimmat tappiot eläintuotannolle.

Valvonnan toimeenpano

Evira ohjaa ja johtaa seurantaohjelmien toimeenpanoa antamalla seurantaohjelmien näytteenottoon tarvittavat määräykset ja ohjeet aluehallintovirastoille tai suoraan teurastamoille. Joidenkin eläintautien osalta on lisäksi laadittu opas tuottajien ja valvontaviranomaisten ohjaamiseksi.

AVI valvoo seurantaohjelmien toteutumista alueellaan kunnaneläinlääkäreiltä saatujen tietojen perusteella. Seurantaohjelmien näytteet lähetetään tutkittaviksi Eviraan. Vain salmonellavalvonnan näytteet tutkitaan paikallisissa elintarvikelaboratorioissa. Eläintautien valvontaa suoritetaan lisäksi jokaisella eläinlääkärin tilakäynnillä ja teurastukseen liittyvissä tarkastuksissa teurastamoilla.

Eläinlääkärit ovat velvollisia ilmoittamaan vastustettavan eläntaudin epäilystä tai todetusta tapauksesta kunnaneläinlääkärille tai AVI:oon. Jos helposti leviävää tai vaarallista eläintautia epäillään esiintyvän jollakin tilalla, läänineläinlääkäri vastaa eläintautilain mukaisten toimenpiteiden toteuttamisesta ja valvoo usein itse toimenpiteitä tilalla. Eläintautiepäilyjen johdosta annetut rajoittavat määräykset kirjataan ELITE-tietojärjestelmään.

Eläintautivalvonnan ilmoittamisjärjestelmän prosessi on kuvattu Eviran ohjeessa ilmoittamismenettelystä vakavien eläintautiepäilyjen yhteydessä, nro 10301/2. Toiminta eläintautiepäilyn yhteydessä on kuvattu yksityiskohtaisesti vakavien eläintautien varalta laadituissa lukuisissa (yli 200 kpl) toimintaohjeissa. Päivitetyt toimintaohjeet on saatavilla Eviranetissä.

Läänineläinlääkäri laatii kansallisia toimintaohjeita täydentävän alueellisen valmiussuunnitelman, joka sisältää yksityiskohtaiset toimintaohjeet helposti leviävien eläintautien tautitapausten varalta läänineläinlääkärin toimialueella. Suunnitelma sisältää yksityiskohtaiset ohjeet tilakäyntien suorittamiseksi sekä mallipohjan käyntien raportointiin. Tilakäynnin tekee yleensä kunnaneläinlääkäri läänineläinlääkärin määräyksestä. Kunnaneläinlääkärin käynnin kustannukset korvataan valtion varoista. Vastustettavien eläintautien epäilytilanteissa kunnaneläinlääkäri voi tehdä tilalle valvontakäynnin ja ottaa tarvittaessa näytteitä myös ilman läänineläinlääkärin antamaa erillistä toimeksiantoa.

Päätösten toteutumista seurataan seuraavien tilakäyntien yhteydessä, esimerkiksi terveystalvontaohjelmiin liittyvien säännöllisten tilakäyntien tai eläintautitapauksissa rajoittavien määräysten purkamiseen tähtäävien tilakäyntien yhteydessä. Näillä käynneillä varmistetaan, että aiemmin annettuja päätöksiä on noudatettu.

Valvonnan tiedonhallinta

Eläinlääkärien ilmoitukset eläintautien esiintymisestä alueellaan (välittömät ilmoitukset ja kuukausi-ilmoitukset) tallennetaan Eviran sisäisessä verkossa ylläpidettäviin excel-taulukkoihin. AVI vastaanottaa kunnaneläinlääkäreiltä tulleet kuukausi-ilmoitukset ja kokoaa niistä yhteenvedon toimitettavaksi Eviraan. Lisäksi läänineläinlääkärit tallentavat tiedot virkatoimituksista ja annetuista rajoittavista määräyksistä ELITE-järjestelmään.

Kirjeet luetteloidaan Eviran diaarijärjestelmään. Kansallisiin varosuunnitelmiin sisältyvät ohjeet ja muut yksityiskohtaisemmat ja laajemmat eläintautiseurantaan liittyvät ohjeet luetteloidaan erikseen sisäisessä verkossa ylläpidettävään ohjelueteloon.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Eläintautien valvonnan tuloksia raportoidaan vuosittain MMM:lle sekä tulosraportoinnin että eläintautikohtaisten raportointimääräaikaisten mukaisesti. Usean eläintaudin valvontaohjelma on raportoitava EU:lle vuosittain erillisenä raporttina. Lisäksi Euroopan elintarviketurvallisuusvirastolle EFSA:lle laaditaan vuosittain zoonosiraportti kaikkien seurattavien zoonosien osalta. Eläintautien esiintymisestä laaditaan Kansainväliselle eläintautijärjestölle OIE:lle kahdesti vuodessa puolivuotisraportti ja kerran vuodessa koko vuotta koskeva raportti. Lisäksi erityisrahoitusta saavat ohjelmat, ml. lähialueyhteistyön puitteissa toteutettavan rabieksen seurantaohjelman tulokset, on raportoitava erikseen MMM:lle. Raportoinnin yhteydessä käydään läpi ohjelmien toteutuminen ja suunnitellaan korjaavat toimenpiteet seuraavaa jaksoa varten siinä tapauksessa, ettei suunnitelman mukainen seuranta ole toteutunut kaikilta osin. Lisäksi valvonnan toteutumisesta laaditaan vuosittain VASU-raportti ja eläintautitilanteesta erillinen Eläntaudit Suomessa -vuosiraportti.

11.3 Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Valvonnan tavoite

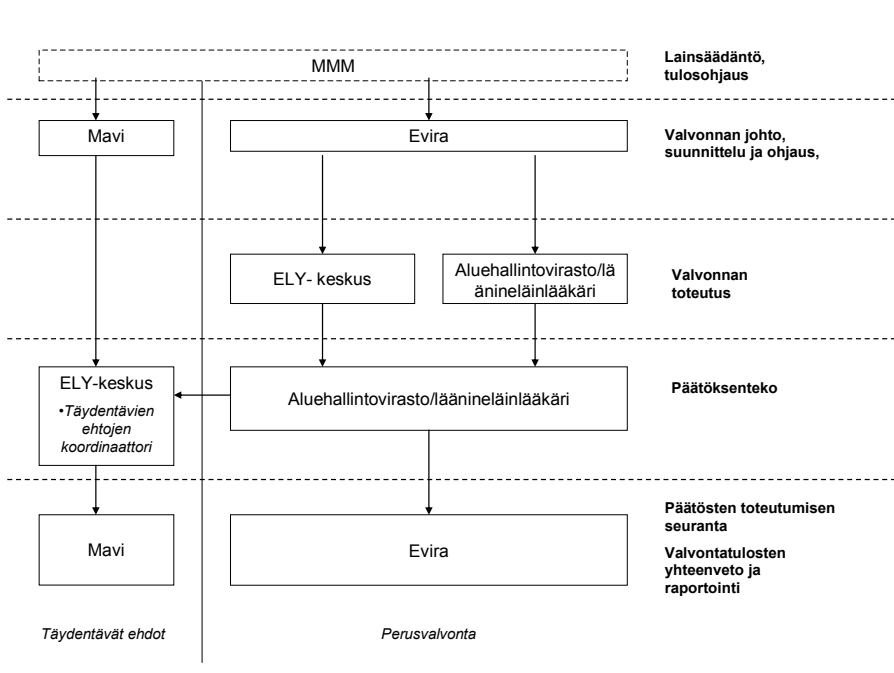
Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonnan tavoitteena on seurata eläimistä peräisin olevan elintarvikkeen kulkua tuotantoketjun alusta loppuun. Jotta kuluttaja voi vakuuttua tuotteen turvallisuudesta, elintarviketuotannon on oltava läpinäkyvää ja tuote voitava jäljittää lähtöpisteeseensä asti. Myös eläintaudin puhjetessa on oleellista tietää, missä kukin eläin on ollut, jotta todennäköisesti tartunnan saaneet eläimet voidaan jäljittää ja erotella muista eläimistä. Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvontaprosessi on kuvattu kaaviossa 11.3.

Valvottavan toiminnan laajuus

Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontaa tehdään nauta-, sika-, sekä lammas- ja vuohitiiloille. Valvontakohteiden lukumäärät on mainittu kappaleessa 11.1.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa valvonnan suunnittelusta ja ohjeistamisesta. ELY-keskuksissa tiloilla paikan päällä suoritettavaa eläinvalvontaa tekee koko Suomessa n. 50 tarkastajaa. AVlen läänineläinlääkärit vastaavat eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonnan johtopäätösten sekä mahdollisten seuraamusten antamisesta.

Kaavio 11.3. Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonta.

Lainsäädäntö

MMM vastaa merkitsemisen ja rekisteröinnin lainsäädännön valmistelusta ja kansainvälisistä yhteyksistä. Keskeinen eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvontaa sääntelevä lainsäädäntö on kuvattu taulukossa 11.3.

Taulukko 11.3. Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin keskeinen lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
441/2014	Eläintutilaki
238/2010	Laki eläintunnistusjärjestelmästä
284/2008	Laki maaseutuelinkeinorekisteristä
(EY) 73/2009	Neuvoston asetus yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukijärjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä ja tietyistä viljelijöiden tukijärjestelmistä sekä asetusten (EY) N:o 1290/2005, (EY) N:o 247/2006, (EY) N:o 378/2007 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1782/2003 kumoamisesta
(EY) N:o 1122/2009	Neuvoston asetuksen (EY) N:o 73/2009 täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä mainitussa asetuksessa säädettyjen viljelijöiden suorien tukijärjestelmien mukaisten täydentävien ehtojen, tuen mukauttamisen ja yhdenmetyt hallinto- ja valvontajärjestelmän osalta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä viinialalle säädetyn tukijärjestelmän mukaisten täydentävien ehtojen osalta
118/2010	Valtioneuvoston (Vna) asetus kansanterveyttä sekä eläinten ja kasvien terveyttä, taudeista ilmoittamista, eläinten hyvinvointia sekä eläinten tunnistusta ja rekisteröintiä koskevien täydentävien ehtojen valvonnasta
Nautaeläimet	
(EY) N:o 1760/2000	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus nautaeläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta sekä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden pakollisesta merkitsemisestä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 820/97 kumoamisesta
1391/2006	MMM:n asetus 1391/2006 nautaeläinten merkitsemisestä ja rekisteröinnistä
(EY) N:o 1082/2003	Komission asetus yksityiskohtaisista säännöistä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1760/2000 täytäntöönpanemiseksi tarkastusten vähimmäistason osalta tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän puitteissa
Siat	
2008/71/EY	Neuvoston direktiivi 2008/71/EY, annettu 15 päivänä heinäkuuta 2008, sikojen tunnistamisesta ja rekisteröinnistä
1296/2001	MMM:n asetus sikojen merkitsemisestä ja rekisteröinnistä
Lampaat ja vuohet	
(EY) N:o 21/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus lammas- ja vuohieläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1782/2003 ja direktiivien 92/102/ETY ja 64/432/ETY muuttamisesta
469/2005	MMM:n asetus lammas- ja vuohieläinten merkitsemisestä ja rekisteröinnistä
(EY) N:o 1505/2006	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 21/2004 täytäntöönpanosta siltä osin kuin on kyse lammas- ja vuohieläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin yhteydessä suoritettavista vähimmäistarkastuksista
Vesiviljelyeläimet	
533/2011	MMM:n asetus vesiviljelyeläinten tunnistamisesta

Valvonnan suunnittelu

Eviran tehtävänä on eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonnan toimeenpanon johtaminen, suunnittelu ja kehittäminen. Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonta sisältyy Eviran laatimaan ELY-keskusten vuosittaiseen valvontasuunnitelmaan. Valvontasuunnitelman liitteinä ovat lisäksi arviot eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontamäärästä vuosittain/ELY-keskus. Koko maan osalta valvonnan suunnittelusta ja ohjeistuksesta vastaa Evira.

Valvonnan riskiperusteisuus

Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontaan valittavien tilojen valinta tehdään riskianalyysinä käyttäen. Jokaisesta otannasta tehdään erillinen otannan määrittely, josta käy ilmi otannassa käytetyt riskiperusteet ja painotukset. Varsinaisen otannan poiminnan suorittaa Tiken valvonnan tukitiimi niiden määrittelyjen ja painotusten perusteella, jotka heille toimitettu. Merkinnän ja

rekisteröinnin valvontaotantoja tehdään hyvin pitkälti yhdessä Mavin kanssa. Näissä yhdessä tehtävissä otannoissa riskianalyysinä käytetään logistista regressiomallia tai ns. ositteista otantaa. Lisäksi Evira tekee täydentäviä otantoja varmistaakseen kaikkien tuottajien mahdollisuuden joutua valvonnan kohteeksi.

Valvonnan toimeenpano

Tiloilla tehtäviä tarkastuksia suorittavat ELY-keskusten tarkastajat. AVI:n läänineläinlääkärit vastaavat valvonnan johtopäätösten sekä valvonnasta annettavien mahdollisten seuraamusten antamisesta.

Valvontaan valitut tilat viedään keskitetysti otannan tekemisen jälkeen ID-valvontasovellukseen, josta valvonnat etenevät ensin ELY-keskusten kautta perustarkastukseen ja tämän jälkeen AVI:n läänineläinlääkäreille johtopäätöksiä varten. Valvontasovelluksesta voidaan seurata kaikkien valvontaan valittujen tilojen valvonnan etenemistä ja siten myös varmistaa valvontojen loppuun saattaminen.

Jokaisesta valvontakäynnistä tehdään pöytäkirja. ELY-keskus tallentaa pöytäkirjan tiedot tietojärjestelmään (ID-sovellus) viivytyksettä niin, että läänineläinlääkärillä on mahdollisuus antaa valvonnan johtopäätökset sekä täydentävien ehtojen mukainen arviointi pääosasta tarkastuksia ennen tukimaksatusten aloittamista. ELY-keskus arkistoi pöytäkirjan alkuperäisenä mahdollisine liitteineen. Joissakin tapauksissa läänineläinlääkäri voi määrätä jälkitarkastuksen tehtäväksi paikan päällä. Jälkitarkastukset ja jälkitarkastuspöytäkirjojen tallennukset on saatettava loppuun viivytyksettä.

Kaikki tilalla perustarkastuksen yhteydessä havaitut puutteet kirjataan pöytäkirjalle sekä ID-sovellukseen. Sovellukseen syötettyjen tietojen perusteella eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön noudattamatta jättämisistä aiheutuu eläintenpitäjälle seuraamuksia, joiden taso riippuu laiminlyönnin vakavuudesta. Eläintenpitäjältä voidaan mm. määrätä siirtokieltoon joko yksittäinen eläin, yksittäisen pitopaikan eläimet tai koko karja määräämällä kyseisille eläimille ns. rajoittavat määräykset.

Lisäksi eläintenpitäjälle voi aiheutua säännösten noudattamatta jättämisestä taloudellisia seuraamuksia EU:n tukijärjestelmiin liittyvien täydentävien ehtojen kautta. Mahdolliset seuraamukset eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön noudattamatta jättämisestä vaikuttavat kaikkiin tuottajalle maksettaviin EU:n suoriin maataloustukiin. Täydentävien ehtojen seuraamusprosenttia määrättäessä arvioidaan noudattamatta jättämisen laajuutta, vakavuutta, kestoa, tahallisuutta sekä toistuvuutta.

Valvonnan tiedonhallinta

ID-valvontasovellus toimii eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonnan sovelluksena. ID-sovellukseen viedään kaikki valvontaan valitut tilat, tulostetaan esitetyt pöytäkirjat valvontaa varten sekä tallennetaan valvonnan havainnot, johtopäätökset ja mahdolliset seuraamukset. Tietojärjestelmistä ID-valvonta -sovellus on yhteydessä Tukisovellus- ja Elite-tietojärjestelmiin. Rekistereistä ID-valvonta -sovellus käyttää nauta-, sika-, eläintenpitäjä-, maatila-, asiakas-, tarkastuskohde- ja eläintenvälittäjärekistereitä sekä yleistä eläinrekisteriä. ID-valvonta -sovellusta käytetään ELY-keskuksissa, aluehallintovirastoissa, Evirassa sekä MMM:ssä. Sovelluksen avulla on mahdollista seurata valvontojen etenemistä alusta loppuun asti.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

VASU-raportoinnin lisäksi eläinten merkinnän ja rekisteröinnin sektorilla nautojen ID-tarkastusten raportoinnista on säädetty komission asetuksessa (EY) N:o 1082/2003 sekä lamppaiden ja vuohien ID-tarkastusten raportoinnista komission asetuksessa (EY) 1505/2006. Näillä

raportoinneilla raportoidaan komissiolle vuosittain valvottujen pitopaikkojen ja valvottujen eläinten kokonaismäärät sekä kaikki havaitut lainsäädännön noudattamatta jättämiset. Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin täydentävien ehtojen raportointi on osa Mavin koordinoimaa raporttia komissiolle.

Vuosittain valvonnassa havaittujen puutteiden perusteella valvontaa pyritään kohdentamaan riskituloille yhä tarkemmin. Mm. logistisen regressiomallin käyttöön otantojen tekemisessä siirtymisellä on pyritty kohdentamaan valvontaa suuremman riskin omaaville tiloille.

11.4 Eläinten lääkitseminen

Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on ehkäistä ja vähentää eläinten lääkitsemisestä ihmisille, eläimille ja ympäristölle aiheutuvia haittoja sekä edistää tarkoituksenmukaista lääkkeiden käyttöä eläinlääkinnässä.

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontakohteina ovat sekä eläinlääkärit että tuotantotilat. Praktisoivia eläinlääkäreitä on Suomessa noin 1000. Tuotantoeläintiloja on v. 2014 Suomessa 31 162 kpl (nauta, sika, siipikarja, hevonen, vesiviljely, lammas ja vuohi).

Valvonnan resurssit

Eläinten lääkitsemisen valvonnasta vastaavat Evira ja aluehallintovirastot. Lisäksi kunnaneläinlääkäri huolehtii valvonnasta aluehallintovirastojen määräyksestä eläinten pitopaikoissa

Lainsäädäntö

Taulukossa 11.4 on luettelo keskeisistä eläinten lääkitsemisen valvontaa sääntelevistä säädöksistä.

Taulukko 11.4. Eläinten lääkitsemisen keskeinen lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
395/1987	Läkelaki
617/1997	Laki eläinten lääkitsemisestä
387/2014	Laki eläinten lääkitsemisestä (astuu voimaan 1.12.2014)
29/2000	Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta
86/2008	Rehulaki
23/2006	Elintarvikelaki
373/2008	Huumausainelaki
13/EEO/2000	Asetus tuotantoeläinten lääkityksestä pidettävästä kirjanpidosta
847/2008	Asetus eräiden lääkeaineiden käytön kieltämisestä tai rajoittamisesta eläimille
10/EEO/2008	Asetus lääkerehuista
6/EEO/2008	Asetus lääkkeiden käytöstä ja luovutuksesta eläinlääkinnässä
7/EEO/2008	Asetus lääkkeiden ja lääkerehujen määräämisestä eläinlääkinnässä
8/EEO/2008	Asetus eläinlääkärien lääkekirjanpidosta
1/EEO/2007	Asetus vieraista aineista eläimistä saatavissa elintarvikkeissa
548/2008	Asetus huumausaineiden valvonnasta
(EY) N:o 470/2009	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus yhteisön menettelyistä farmakologisesti vaikuttavien aineiden jäämien enimmäismäärien vahvistamiseksi eläimistä saatavissa elintarvikkeissa, neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2377/90 kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/82/EY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 726/2004 muuttamisesta
(EY) N:o 37/2010	Komission asetus farmakologisesti vaikuttavista aineista ja niiden eläinperäisissä elintarvikkeissa esiintyvien jäämien enimmäismääriä koskevasta luokituksesta.
(EU) N:o 122/2012	Komission asetus hevoseläinten hoidossa keskeisten aineiden luettelon laatimisesta eläinlääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/82/EY mukaisesti annetun asetuksen (EY) N:o 1950/2006 muuttamisesta

Eläinten lääkitsemistä koskeva lainsäädäntö on uudistettavana. Uusi lainsäädäntö astuu voimaan 1.12.2014.

Valvonnan suunnittelu

1.12.2014 voimaan tulevan eläinten lääkitsemisestä annetun lain 32 §:n mukaan Evira laatii lääkkeiden ja muiden eläinten käsittelyssä käytettävien aineiden sekä eläinlääkinnässä käytettävien laitteiden ja tarvikkeiden valvontaa varten monivuotisen valtakunnallisen valvontaohjelman. Valvontaohjelma kattaa myös eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetun lain 10 §:n mukaisen lääkkeiden määräämisen valvonnan. Ohjelma on osa valvonta-asetuksen mukaista kansallista valvontasuunnitelmaa ja se liitetään osaksi EHOa.

Valvontaohjelma sisältää vähintään seuraavat tiedot:

1. valvonnan tavoitteet ja kattavuus osa-alueittain;
2. perusteet, joiden mukaan erityyppisten valvontakohteiden riskit arvioidaan ja kohteet sekä niiden valvontatiheys valitaan;
3. valvonnan sisällön ja menetelmien määrittely;
4. toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa;
5. valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät.

Eläinten lääkitsemiseen valvontaa sivuavat myös vierasainevalvonnan valvontasuunnitelma sekä mikrobilääkeresistenssin seurantasuunnitelma.

Valvonnan riskiperusteisuus

Eläinten lääkitsemisen valtakunnallinen valvontaohjelma sisältää perusteet, joiden mukaan erityyppisten valvontakohteiden riskit arvioidaan ja kohteet sekä niiden valvontatiheys valitaan.

Valvonnan toimeenpano

Evira suunnittelee, ohjaa ja kehittää valtakunnallisesti eläinten lääkitsemisen valvontaa. Evira myös laatii monivuotisen valtakunnallisen valvontaohjelman. Evira toteuttaa valvontaohjelmaa valtakunnallisesti.

Aluehallintovirastot huolehtivat valvonnasta toimialueillaan sekä toteuttavat valvontaohjelmaa toimialueillaan. Aluehallintovirastot voivat myös määrätä kunnaneläinlääkäreitä huolehtimaan eläinten lääkitsemisen valvonnasta eläinten pitopaikoissa.

Valvonnan tiedonhallinta

Valvonnan tiedonhallinta kaipaa kehittämistä. Tällä hetkellä AVIt toimittavat tarkastuspöytäkirjat Eviraan, jossa ne arkistoidaan. Uuden valvontaohjelman myötä tiedonhallinta järjestetään uudelleen ja tässä huomioidaan myös ELVI-järjestelmän kehitysaikataulu.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Eläinten lääkinnän valvonnan tulokset raportoidaan ainoastaan VASU-raportissa.

Raporttiin koottujen valvonnan tulosten perusteella seuraavan vuoden valvontaa suunnataan ilmi tulleiden rikkomusten mukaisesti. Lisäksi tarkastusohjeita päivitetään siten, että valvonnassa kiinnitettäisiin erityisesti huomiota asioihin, joissa edellisen vuoden valvontatulosten perusteella on havaittu rikkomuksia.

11.5 Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti

Valvonnan tavoite

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakaupan valvonnan tarkoituksena on estää eläintautien leviäminen toimitettaessa eläimiä ja niistä saatavia tuotteita muista EU:n jäsenvaltioista Suomeen ja vastaavasti Suomesta muihin jäsenvaltioihin, sekä viettäessä eläimiä ja niistä saatuja tuotteita EU:n ulkopuolisiin maihin.

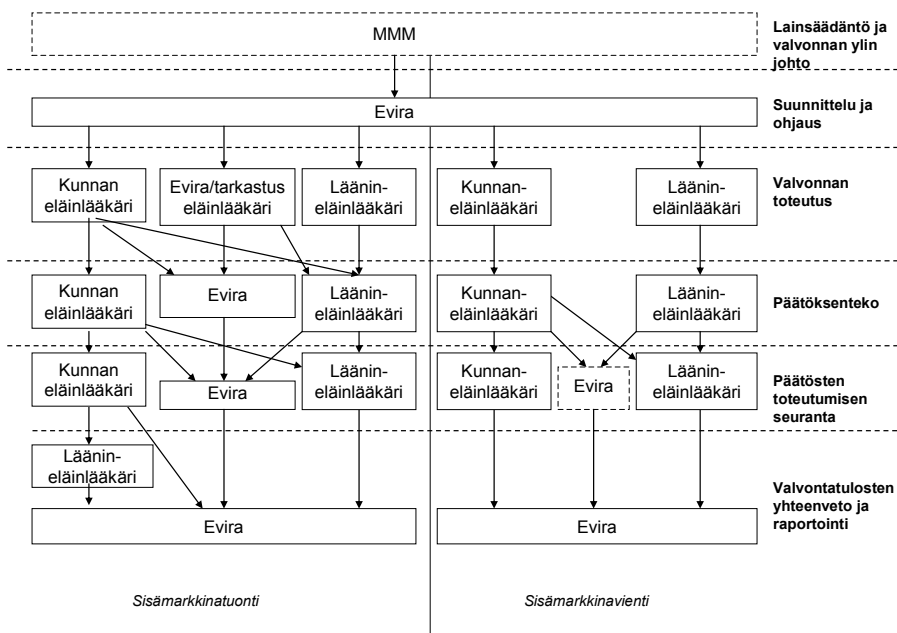
Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontakohteina ovat toimijat, jotka lähettävät tai vastaanottavat eläviä eläimiä tai eläimistä saatavia tuotteita EU:n sisämarkkinoilla tai vievät niitä EU:n ulkopuolisiin maihin. Tiettyjen elävien eläinten ja niiden alkuiden ja sukusolujen (esim. naudat, siat, lampaat, vuohet, siipikarja) kohdalla tuojan tai viejän on sisämarkkinakaupan ja viennin suhteen rekisteröidyttävä Eviraan tai haettava Eviralta tuontilupaa. Rekisteröintiä sisämarkkinaviejäksi ei kuitenkaan vaadita tiettyiltä vientiin hyväksytyiltä laitoksilta, keräyskeskuksilta tai eläinvälittäjiltä.

Valvonnan resurssit

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden valvontaa suorittavat Evira, läänin- ja kunnaneläinlääkärit sekä muiden jäsenmaiden virkaeläinlääkärit ja keskusviranomaiset. Sisämarkkinakaupassa valvontavastuu on ensisijaisesti toimijalla, jonka on tarkastettava vastaanottamansa erät ja havaitessaan puutteita, ilmoitettava valvontaviranomaiselle. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden sisämarkkinakaupan valvontaa hoitaa Eviran raja- ja luomuvalvonta -yksikkö.

Sisämarkkinakaupan valvonta on kuvattu kaaviossa 11.5.

Kaavio 11.5. EU:n sisämarkkinakaupan valvonta Suomessa.

Lainsäädäntö

Sisämarkkinakauppaa ja sen valvontaa koskevat keskeiset säädökset on lueteltu taulukossa 11.5.

Taulukko 11.5. EU:n sisämarkkinakauppaa koskeva keskeinen lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
441/2013	Eläintautilaki
TSE-asetus, (EY) N:o 999/2001	EU:n parlamentin ja neuvoston asetus tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä
1024/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläintautien vastustamiseen liittyvistä yleisistä vaatimuksista siirrettäessä eläviä eläimiä, alkioita ja sukusoluja Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä
823/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus Euroopan unionin ulkopuolelle vietäville eläimille ja eläimistä saaduille tuotteille asetettavista eläintautivaatimuksista ja tehtävistä tarkastuksista
(EY) N:o 599/2004	Komission asetus: TRACES-terveystodistukset sisämarkkinakauppaan
8/1998	Eläimiä ja eläimistä saatavia tuotteita koskevien viranomaisten todistusten antaminen Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla
1035/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräitä Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä siirrettäviä eläimiä, alkioita ja sukusoluja koskevista eläintautivaatimuksista
(EY) N:o 1282/2002	Komission asetus: direktiivin 92/65/ETY mukaisten eläinten sisämarkkinakauppa ja tuonti
(EY) 1398/2003	Komission asetus: direktiivin 92/65/ETY mukaisten eläinten sisämarkkinakauppa ja tuonti
Lemmikkieläinasetus (EY) 998/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus lemmikkieläinten muihin kuin kaupallisiin kuljetuksiin sovellettavista eläinten terveyttä koskevista vaatimuksista ja neuvoston direktiivin 92/65/ETY muuttamisesta
(EU) N:o 176/2010	Komission asetus (EU) N:o 176/2010 (konsolidoitu 23.3.2010) neuvoston direktiivin 92/65/ETY liitteen D muuttamisesta siemennesteen keräysasemien, siemennesteen varastointiasemien ja alkionsiirto- ja alkiontuotantoryhmien osalta sekä hevosen-, lammasta- ja vuohieläimiin kuuluvia luovuttajaeläimiä ja niiden siemennesteen, munasolujen ja alkioiden käsittelyä koskevien edellytysten osalta
598/1994	Eläintautien leviämisen ehkäiseminen Suomen ja muiden Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden välillä tapahtuvan hevosten maahantuonnin ja maastaviennin yhteydessä
343/2020	Elävien kalojen, äyriäisten ja nilviäisten sekä näistä saatavien tiettyjen tuotteiden eläintautia koskevista vaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla
1033/2013	Maa ja metsätalousministeriön asetus Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä siirrettäviä hevoseläimiä sekä hevoseläinten alkioita ja sukusoluja koskevista terveysvaatimuksista
1025/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä siirrettäviä nautaeläimiä sekä nautaeläinten alkioita ja sukusoluja koskevista terveysvaatimuksista
1028/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä siirrettäviä sikoja sekä sikojen alkioita ja sukusoluja koskevista terveysvaatimuksista
1031/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä siirrettäviä lampaita ja vuohia sekä lampaiden ja vuohien alkioita ja sukusoluja koskevista terveysvaatimuksista
1036/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä siirrettävää siipikarjaa ja siirrettäviä siipikarjan siitosmunia koskevista terveysvaatimuksista
(EY) N:o 1069/2010, sivutuoteasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden terveysnäkökohdista sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta
Sirkusasetus (EY) N:o 1739/2005	Komission asetus sirkuseläinten kuljettamiseen jäsenvaltioiden välillä sovellettavista eläinten terveyttä koskevista vaatimuksista
1193/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräitä eläimistä saatavia sivutuotteita ja niistä johdettuja tuotteita käsittelevien toimijoiden valvonnasta ja eräiden sivutuotteiden käytöstä

(EU) N:o 1152/2011	Komission delegoitu asetus (EU) N:o 1152/2011 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 998/2003 täydentämisestä koirien Echinococcus multilocularis -tartunnan valvontaan liittyvien ehkäisevien terveyttä koskevien toimien osalta
--------------------	---

Valvonnan suunnittelu

Evira vastaa elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden sisämarkkinakaupan ja viennin valvonnan suunnittelusta. Evira ohjeistaa toimijoita ja kouluttaa ja ohjeistaa virkaeläinlääkäreitä valvonnan toimeenpanossa sekä tiedottaa mahdollisista suunnitelman muutoksista. Tuoja tekee tulotarkastuksen ja ottaa yhteyden virkaeläinlääkäriin, jos havaitsee puutteita. Virkaeläinlääkärit saavat tiedot saapuvista eristä ja valitsevat riskiperusteisesti tai epäilyn perusteella tarkastettavat erät.

Jos eläintauti todetaan, noudatetaan eläintautisektorin valmiussuunnitelmaa (ks. luku 8.1.4).

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvontaa on ohjeistettu Eviran tarkastusohjeissa eläinlääkäreille. Lisäksi Evira kouluttaa läänineläinlääkäreitä valvonnasta ja siinä havaituista puutteista. Valvonta kohdistetaan riskiperusteisesti kunkin rekisteröinnin vaativan tuonnin ensimmäiseen tuotuun erään. Vähintään yksi kunkin toimijan erä valitaan vuosittain tarkastukseen. Tarkastuksen yhteydessä eläimistä voidaan ottaa näytteitä riskiperusteisesti tiettyjen vastustettavien eläintautien, kuten EIA:n tai sinikielitaudin varalta Eviran antaman ohjeistuksen mukaisesti. Jatkotarkastukset suunnitellaan edellisillä tarkastuskäynneillä havaittujen puutteiden perusteella. Havaituista puutteista tiedotetaan kaikille läänineläinlääkäreille valvonnan kohdistamiseksi niihin. Riskiperusteisuudessa hyödynnetään TRACES:n valvonta-osion tietoja, tietoja hylätyistä eristä, lainsäädäntöä, ml. suojapäätökset, ja OIE:n tietoja. Huomioon otetaan myös tilakoko sekä tuotavien ja tilalla jo olevien eläinten laji ja määrä.

Valvonnan toimeenpano

Toimijat tai kunnaneläinlääkärit tarkastavat Suomesta lähtevät sisämarkkinalähettykset ja vastaavat lähetysten alkuperäpaikkojen valvonnasta. Vietäessä jokainen lähetyserä tarkastetaan toimijan tai kunnaneläinlääkäriin toimesta eläimestä ja tuotteesta riippuen. Suomeen saapuvia lähetyksiä läänin- ja kunnaneläinlääkärit voivat valvoa oma-aloitteisesti tai Eviran pyynnöstä. Valvontaa edellytetään mm. tuotaessa nautoja, sikoja, lampaita, vuohia, hevosia, siipikarjaa, kaloja, lemmikkieläimiä, eläintarha- ja sirkuseläimiä, sukuoluja ja alkioita sekä sivutuotteita. Tarkastukseen liittyy raportointivelvollisuus. Toimijat ovat velvollisia esittämään tarkastuspyynnön läänin- tai kunnaneläinlääkärille todetessaan, ettei saapunut lähetys täytä sille asetettuja vaatimuksia. Saapuvien erien tarkastuksia voivat suorittaa Evira, AVI tai kunnaneläinlääkärit.

Valvonnan suorittamista kaikissa toiminnan vaiheissa seurataan Evirassa rekisteröintien, tuontilupien ja TRACES-järjestelmän avulla sekä auditoinneilla. AVIt valvovat oman alueensa toimintaa Eviran tiedoksi lähettämien rekisteröintien, tuontilupien ja TRACES-järjestelmän avulla. Epäiltäessä laitonta tuontia, tulee kunnaneläinlääkäriin välittömästi ryhtyä toimenpiteisiin tautilanteen selvittämiseksi ja eläintautien leviämisen estämiseksi. Kunnaneläinlääkärit tekevät saapuville erille tunnistetarkastuksia, laativat lähteville erille terveystodistuksia sekä tekevät eläinten hyvinvoinnin ja terveyden kliinistä tarkastamista ja mahdollista näytteenottoa. Evira ja AVI tekevät tiivistä yhteistyötä valvonnan toimeenpanon suhteen.

Annettujen määräysten toteutuminen seurataan aina, esim. varmistamalla että eläimet on palautettu alkuperämaahan tai että ne on lopetettu. Seuranta tapahtuu pyytämällä esim. virka-apua Tullilta ja tekemällä yhteistyötä alkuperämaan viranomaisen kanssa.

Valvonnan tiedonhallinta

Sisämarkkinaerien tiedot löytyvät TRACES-järjestelmästä. Toimijoilla, virkaeläinlääkäreillä ja keskusviranomaisella on siellä omat käyttäjäprofiilinsa ja he pääsevät näkemään tai käsittelemään vain oman toimialueensa tietoja. Järjestelmä varmistaa eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan EU:n sisämarkkinakaupassa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Valvonta raportoidaan pääosin TRACES-järjestelmään. Evira seuraa järjestelmän avulla valvontaa koko Suomen sisämarkkinakaupan osalta. Jos Evira, virkaeläinlääkäri tai toimija havaitsee sisämarkkinaerässä puutteita, tieto valvonnasta ja sen syystä viedään virkaeläinlääkäriin toimesta TRACES:iin. Virheestä tiedotetaan todistuksen laatineelle virkaeläinlääkärille ja keskusviranomaiselle.

Jos viranomaisen tarkastuksessa toteaa, etteivät tuontiasiakirjat täytä vaatimuksia, AVI voi määrätä eläimen pidettäväksi karanteenissa tai eristettynä ja tuotteen säilytettäväksi joko määräpaikassa tai muussa osoittamassaan paikassa, kunnes toimija on korjannut puutteet. Jos puutteita ei ole mahdollista korjata tai niitä ei ole korjattu AVIn antamassa määräajassa, AVI voi määrätä eläimen lopetettavaksi tai tuotteen hävitettäväksi. Eläin tai tuote voidaan toimijan ja alkuperämaan viranomaisen suostumuksella palauttaa alkuperämaahan. Tuote voidaan määrätä käsiteltäväksi tai eläin karanteeniin, jos eläimeen tai tuotteeseen liittyvä eläintaudin leviämisaara on siten mahdollista poistaa. AVI voi näitä toimenpiteitä koskevassa hallintopäätöksessä asettaa eläintautien leviämisen estämiseksi välttämättömiä ehtoja. Toimija vastaa toimenpiteiden suorittamisesta ja AVI valvoo niiden suorittamista. AVI tai Evira voi tehostaa annettua kieltoa, määräystä tai rajoitusta uhkasakolla tai uhalla että tekemättä jätetty teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

AVI voi perua vientilaitoshyväksynnän ja Evira voi perua rekisteröinnin tai tuontiluvan jos säädetyt edellytykset eivät täyty tai toiminnassa rikotaan säädettyjä vaatimuksia tai jos toiminnasta aiheutuu vakavaa vaaraa vastustettavan eläintaudin leviämisestä tai vaaraa ihmisten terveydelle, eikä tätä vaaraa voida muulla tavoin estää. Edellytyksenä perumiselle on lisäksi, että toimija ei viranomaisen kehotuksesta huolimatta ole asetetussa määräajassa korjannut puutteita. Toimijaa voidaan kieltää 2 viikon ajaksi ja harjoittamasta luvan, rekisteröinnin tai laitoshyväksynnän mukaista toimintaa jo asian käsittelyn aikana. Kieltoa voidaan tietyin ehdoin pidentää.

11.6 Eläinten hyvinvointi

Valvonnan tavoite

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinsuojelulain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden perusteella annettujen säädösten noudattamisen valvontaa. Valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että eläintä hoidetaan, kohdellaan, käytetään tai kuljetaan säädösten mukaisesti.

Valvottavan toiminnan laajuus

Eläinten hoitoa, kohtelua ja käyttöä valvotaan niiden pitopaikoissa, kuljetuksissa ja teurastuksen yhteydessä. Valvonta perustuu sekä otantaan että epäilyyn eläinten suojelua koskevien säädösten rikkomisesta. Ilman epäilyä tarkastetaan myös luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa sekä eläinten kuljettamista ja teurastamista.

Valvonnan resurssit

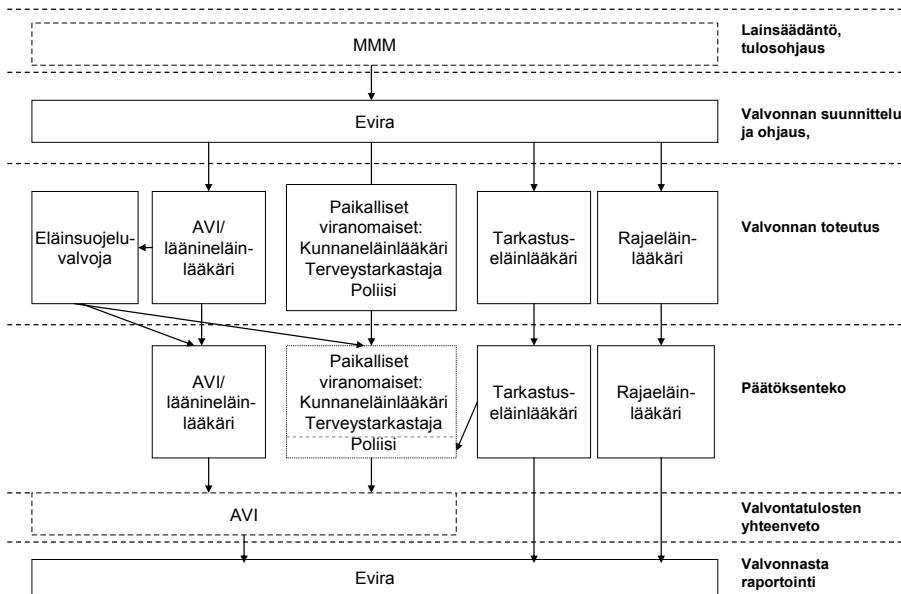
Epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisella tavalla, AVI:lla, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalla viranhaltijalla (terveystarkastaja), poliisilla sekä AVIn valtuuttamalla eläinsuojeluvalvojalla on oikeus tarkastuksen tekemiseen. Eläinten kuljetuksia saa epäilyn perusteella omilla toimialueillaan tarkastaa kunnaneläinlääkäri, AVI, poliisi, tarkastuseläinlääkäri ja rajaeläinlääkäri. Kunnaneläinlääkäreitä on Suomessa noin 430 ja läänineläinlääkäreitä 40. Läänineläinlääkäreiden toimialueilla eläinsuojeluvalvonta on yleensä keskitetty yhdelle tai useammalle läänineläinlääkärille. Viranomaiset suorittavat vuosittain 3 500 - 5 000 epäilyn perusteella tehtyä tai luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan tehtyä eläinsuojelutarkastusta.

Virkaeläinlääkärit tekevät vuosittain EU:n edellyttämiä otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia sellaisissa eläintenpitoyksiköissä, joissa eläimiä pidetään elinkeinonharjoittamisen tarkoituksessa, eläinkuljetuksissa sekä teurastamoissa ja teurastuspaikoissa. Vuosittain tarkastetaan edustava määrä (1,5 - 7 %) kaikista nauta-, sika-, lammas-, vuohi-, anka- ja hanhitiiloista tiloista sekä turkistarhoista ja kanaloista, joissa on yli 350 munivaa kanaa. Lisäksi on pyritty tarkastamaan 2 - 4 % kaupallisista eläinkuljetuksista tien päällä ja eläinkuljetusautojen lastaus- ja purkamispaikoilla. Vuosittain on tarkastettu keskimäärin 350 eläinkuljetusta. Tarkastuseläinlääkärit valvovat kuljetusten lisäksi eläinten hyvinvointia teurastuksen aikana.

AVI:en läänineläinlääkärit myöntävät kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvien eläinkuljetusten vaatimat luvat ja tallentavat niissä olevat tiedot eläinkuljettajarekisteriin. AVIt myöntävät myös kuljetusvälineen hyväksymistodistuksen. Lisäksi läänineläinlääkärit myöntävät hakemuksesta luvan myös sirkukselle, eläintarhalle sekä pysyvälle ja kiertävälle eläinnäyttelylle sekä vastaanottavat ilmoituksenvaraisen eläinten pidon ilmoitukset.

Organisaatiokaavio

Eläinten hyvinvoinnin valvontaorganisaatio on kuvattu kaaviossa 11.6.

Kaavio 11.6. Eläinten hyvinvoinnin valvonta.

Lainsäädäntö

Keskeinen eläinten hyvinvoinnin valvontaa koskeva lainsäädäntö on esitetty taulukossa 11.6.

Taulukko 11.6. Eläinten hyvinvoinnin keskeinen lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnúmero	Säädöksen nimi
Eläinsuojelulaki 247/1996	Eläinsuojelulaki
Eläinkuljetuslaki 1429/2006	Laki eläinten kuljetuksesta
563/1998	Laki rikoslain muuttamisesta
Koe-eläinlaki 62/2006	Laki koe-eläintoiminnasta
Tuotantoeläinasetus 458/92	Asetus tuotantoeläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta
459/92	Asetus teuraseläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta
540/92	Asetus lemmikkieläinten suojelua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta
396/96	Eläinsuojeluasetus
Eläinkuljetusasetus (EY) N:o 1/2005	Neuvoston asetus eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta
(EY) N:o 1255/97	Neuvoston asetus pysähdyspaikkoja koskevista yhteisön vaatimuksista ja direktiivin 91/628/ETY liitteessä tarkoitetun reittisuunnitelman mukauttamisesta
261/75	Asetus eläinten suojelemisesta kansainvälisten kuljetusten aikana koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta
Lopetusasetus (EY) N:o 1099/2009	Neuvoston asetus eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä
(EY) N:o 639/2003	Komission asetus yksityiskohtaisten sääntöjen säätämisestä neuvoston asetuksen (EY) 1254/1999 nojalla elävien nautaeläinten hyvinvointia kuljetuksen aikana koskevien, vientitu-

	kia myönnettäessä noudatettavien vaatimusten osalta
Tilatukiasetus 73/2009	Neuvoston asetus (EY) N:o 73/2009, annettu 19 päivänä tammikuuta 2009 , yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukijärjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä ja tietyistä viljelijöiden tukijärjestelmistä sekä asetusten (EY) N:o 1290/2005, (EY) N:o 247/2006, (EY) N:o 378/2007 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1782/2003 kumoamisesta
Suorien tukien valvonta-asetus 1122/2009	Komission asetus (EY) N:o 1122/2009, annettu 30. marraskuuta 2009 , neuvoston asetuksen (EY) N:o 73/2009 täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä mainitussa asetuksessa säädettyjen viljelijöiden suorien tukien järjestelmien mukaisten täydentävien ehtojen, tuen mukauttamisen ja yhdenmetyt hallinto- ja valvontajärjestelmän osalta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä viinialalle säädetyn tukijärjestelmän mukaisten täydentävien ehtojen osalta
118/2010	Valtioneuvoston asetus kansanterveyttä sekä eläinten ja kasvien terveyttä, taudeista ilmoittamista, eläinten hyvinvointia sekä eläinten tunnistusta ja rekisteröintiä koskevien täydentävien ehtojen valvonnasta
Osarahoitteisten tukien valvonta- asetus 65/2011	Komission asetus (EY) N:o 65/2011, annettu 27 päivänä tammikuuta 2011, neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä maaseudun kehittämisen tukitoimenpiteitä koskevien tarkastusmenettelyjen ja täydentävien ehtojen täytäntöönpanon osalta
Valvonta-asetus (EY) N:o 882/2004	Neuvoston asetus rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta virallisesta valvonnasta
Lisäksi 21 eläinsuojelulain nojalla annettua valtioneuvoston ja ministeriön asetusta ja 5 kpl muun lainsäädännön perusteella annettua ministeriön asetusta.	

Valvonnan suunnittelu

Eviran tehtävänä on eläinsuojelulain ja eläinkuljetuslain sekä niiden nojalla annettujen säännösten toimeenpanon ja noudattamisen ohjaaminen ja valvominen. Eläinten hyvinvoinnin valvonnan suunnittelusta vastaa Evira ja se perustuu Eviran sisäisiin ohjeisiin. Valvonta suunnitellaan vuosittain hyödyntäen aiempien vuosien tarkastustuloksia. Lisäksi erilaisten hankkeiden yhteydessä tarkastettavat kohteet ja niiden lukumäärät sovitaan vuosittain Eviran ja AVIn välisissä tulosneuvotteluissa. Hankkeet on kuvattu Eviran laatimassa EHO:ssa.

Valvonnan riskiperusteisuus

Otantaan perustuvat eläinten hyvinvointitarkastukset tehdään pääosin riskiperusteisesti. Yhteensä noin 75 % tuotantoeläintiloista valitaan riskiin perustuen ja 25 % satunnaisotannalla, millä varmistetaan valvonnan tasapuolinen kohdentuminen myös niille tiloille, joita käytetyt riskiparametrit eivät suoranaisesti koske. Eläinkuljetusten osalta valvonnan riskiperusteisuutta kehitetään edelleen Eviran antaman ohjeistuksen mukaisesti.

Jokaisesta otannasta tehdään erillinen otannan määrittely, josta käy ilmi otannassa käytetyt riskiperusteet ja painotukset. Otannan määrittely tehdään Evirassa. Otannan tekee Tike annettujen määrittelyjen ja painotusten mukaan.

Valvonnan toimeenpano

Epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia voivat tehdä AVI, kunnaneläinlääkäri, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija (terveystarkastaja), poliisi sekä AVIn valtuuttama eläinsuojeluvalvoja. Terveystarkastajaa lukuun ottamatta kyseiset viranomaiset saavat omilla toimialueillaan tarkastaa epäilyn perusteella myös eläinten kuljetuksia.

Evira ja AVI voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia sellaisissa eläintenpitoyksiköissä, joissa eläimiä pidetään elinkeinonharjoittamisen tarkoituksessa, eläinkuljetuksissa sekä teurastamoissa ja pienteurastamoissa. Eläinten pitopaikkojen tarkastuksia tekevät pääsääntöisesti AVIn läänineläinlääkärit sekä myös kunnaneläinlääkärit. Eläinkuljetuksia tarkastavat Eviran määrääminä läänineläinlääkärit yhteistyössä poliisin kanssa ja tarkas-

tuseläinlääkärit teurastamoiden alueella. Läänineläinlääkärit vastaavat myös tietyistä lupaa tai ilmoittamista vaativien toimintojen hoitamisesta ja valvonnasta.

Tarkastuksesta laaditaan pöytäkirja. Jos tarkastuksessa havaitaan eläinsuojelusäädösten vastaista toimintaa, tarkastuksesta tehdään erikseen eläinsuojelupäätös. Tällöin viranomaisen lähettää kopion päätöksestä myös poliisille. Kunnaneläinlääkärit lähettävät tarkastuspöytäkirjasta ja mahdollisesta eläinsuojelupäätöksestä kopiot aluehallintovirastoihin.

AVI kokoaa tiedot alueellaan tehdyistä tarkastuksista ja tallentaa tehdyt tarkastukset ja eläinsuojelupäätökset Elvi-tietojärjestelmään.

Valvonnan tiedonhallinta

Eläinsuojelutarkastusten tulokset tallennetaan eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmään Eliteen sekä uuteen Elvi-sovellukseen. Elite korvataan uudella ja monipuolisemmalla Elvi-sovelluksella asteittain vuosien 2014 - 2016 aikana. Elvi-sovellusta käytetään aluehallintovirastoissa ja Evirassa, mutta myös kunnaneläinlääkäreillä tulee olemaan sovelluksen käyttömahdollisuus. Sovelluksen avulla on mahdollista seurata valvontojen etenemistä ja se on kuvattu tarkemmin EHOssa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Valvonnan tulokset raportoidaan VASU-raportissa sekä otantaan perustuvien tarkastusten osalta komissiolle. Komissiolle raportoidaan vuosittain valvottujen tilojen ja valvottujen eläinten kokonaismäärät, sekä kaikki havaitut lainsäädännön noudattamatta jättämiset. Eläinkuljetustarkastusten osalta raportoidaan tarkastettujen kuljetusten määrät sekä niissä havaitut laiminlyönnit.

Valvontatuloksia hyödynnetään seuraavan vuoden valvonnoissa kohdistamalla valvontoja tiettyihin riskiryhmiin.

11.7 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on varmistaa, että sivutuotteita valvotaan sivutuoteasetuksen sääntöjen mukaisesti kansanterveyden ja eläinten terveyden suojaamiseksi. Valvontakohteita ovat sivutuotteita tuottavat tai käsittelevät laitokset ja muu sivutuotteiden käyttö sekä hävittäminen.

Valvottavan toiminnan laajuus

Sivutuoteasetusta ja asetuksen täytäntöönpanosta annettua asetusta sovelletaan sivutuotteiden keräämiseen, kuljetukseen, varastointiin, käsittelyyn, käyttöön, hävitykseen, markkinoille saattamiseen, vientiin tuontiin ja kauttakuljetukseen. Asetuksilla on vahvistettu myös eläimistä saatavien sivutuotteiden valvontaa ja jäljitettävyyttä koskevat säännöt.

Sivutuoteasetus edellyttää hyväksyntää laitoksilta, joiden toimintaan liittyy huomattava riski ihmisten ja eläinten terveydelle. Näitä ovat lähinnä sivutuotteita rehu- tai lannoitekäyttöön tai hävitettäväksi käsittelevät laitokset, käsittelemättömiä sivutuotteita varastoivat laitokset ja eräiden käsiteltyjen tuotteiden varastointi. Sivutuotealan laitokset, joissa käsitellään tiettyjä vähäriskisiä sivutuotteita tai johdettuja tuotteita, eivät tarvitse toimiakseen viranomaisen hyväksyntää vaan pelkkä rekisteröinti sivutuoteasetuksen mukaiseksi toimijaksi riittää. Rekisteröinti koskee myös sivutuotteiden kuljetustoimintaa ja tiettyihin erityistarkoituksiin sivutuotteita käyttäviä toimijoita.

Evira ylläpitää luetteloa hyväksytyistä ja rekisteröidyistä toimijoista ja laitoksista. Eviran rekisterissä sivutuoteasetuksen mukaan hyväksytyjä laitoksia on noin 300 ja rekisteröityjä laitoksia noin 130. Lisäksi eläinten pitopaikkarekisterin osana olevassa haaskapaikkarekisterissä on noin 250 haaskapaikkaa ja rehualan toimijarekisterissä noin 150 kuljetusliikettä, jotka kuljettavat eläinperäisiä rehuja tai rehun raaka-aineita.

Elintarvikevalvonnan yhteydessä tapahtuvan sivutuotevalvonnan piiriin kuuluvat hyväksytyt elintarvikehuoneistot (liha-, kala-, maito- ja muna-alan laitokset ja elintarvikkeiden varastolaitokset), joita on noin 1 000 kappaletta. Lisäksi elintarvikevalvonnan yhteydessä valvotaan elintarvikelain mukaiset ilmoitetut elintarvikehuoneistot, kuten vähittäismyymälät ja ravintolat, joita on arviolta 50 000.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa sivutuotelainsäädännön toimeenpanotehtävien johtamisesta, ohjaamisesta, kehittämisestä ja koulutuksesta sekä valvoo itse osaa sivutuotetoimijoista. Päätyönään sivutuotteiden kanssa Evirassa työskentelee viisi (5) henkilöä sivutuotejaostossa ja lisäksi sivutuotevalvonta liittyy muissa yksiköissä ja jaostoissa arviolta viiden (5) henkilön tehtäviin.

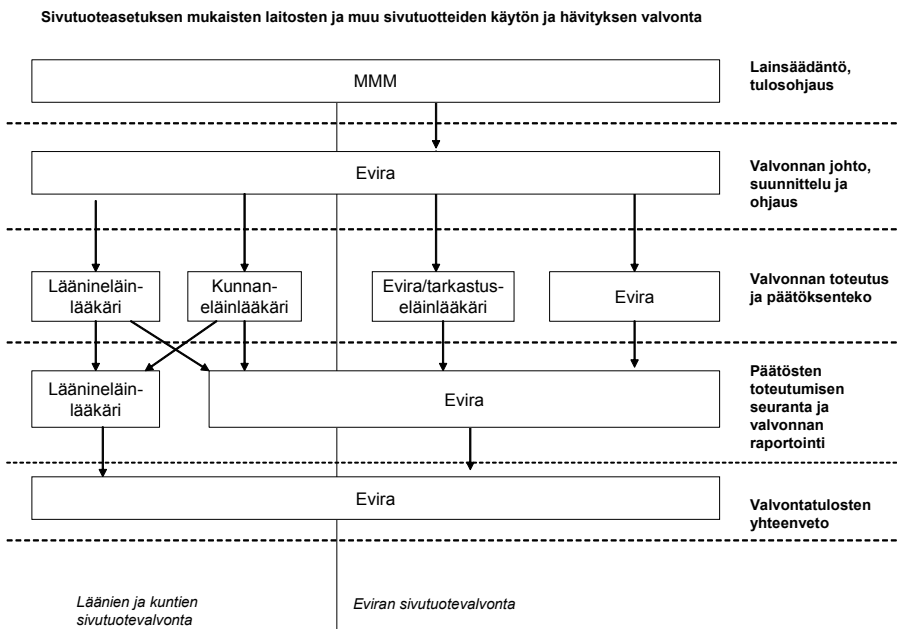
Kunnaneläinlääkärien tehtäväkenttään liittyviä sivutuotevalvonnan tehtäviä on arviolta noin 150 - 200 kunnan alueella, joten valvontatehtävät työllistävät jossain määrin vastaavan määrään kunnaneläinlääkäreitä. Osa kunnaneläinlääkäreistä on yksinomaan valvontatehtäviin keskittyneitä valvontaeläinlääkäreitä. Valvontaeläinlääkärien virkoja on tällä hetkellä kunnissa 59. Läänineläinlääkäreiden toimialueilla sivutuotevalvonta on yleensä keskitetty yhdelle läänineläinlääkäriille. Sivutuotevalvontaa tekeviä läänineläinlääkäreitä on noin 10. Se, paljonko sivutuotevalvonta tosiasiallisesti vie AVI:n tai kunnan valvontaviranomaisten henkilötyövuosia, vaihtelee suuresti eri alueiden välillä riippuen alueella sijaitsevien sivutuotealan toimijoiden määrästä.

Teurastamoissa ja pienteurastamoissa sekä niiden yhteydessä toimivissa leikkaamoissa ja laitoksissa valvontatehtävät kuuluvat Eviran tarkastuseläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit sekä kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset hoitavat hyväksymiensä elintarvikelaitosten ja ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen valvontaa. Lisäksi Lapin aluehallintovirastoille kuuluu poroteurastamoiden hyväksyntä ja valvonta. Valvontaan tarvittava aika riippuu alueella sijaitsevien elintarvikevalvontakohteiden määrästä ja tyypistä. Kuntien käytössä oleva valvonnan resursointi on kuvattu osan I luvussa 5.

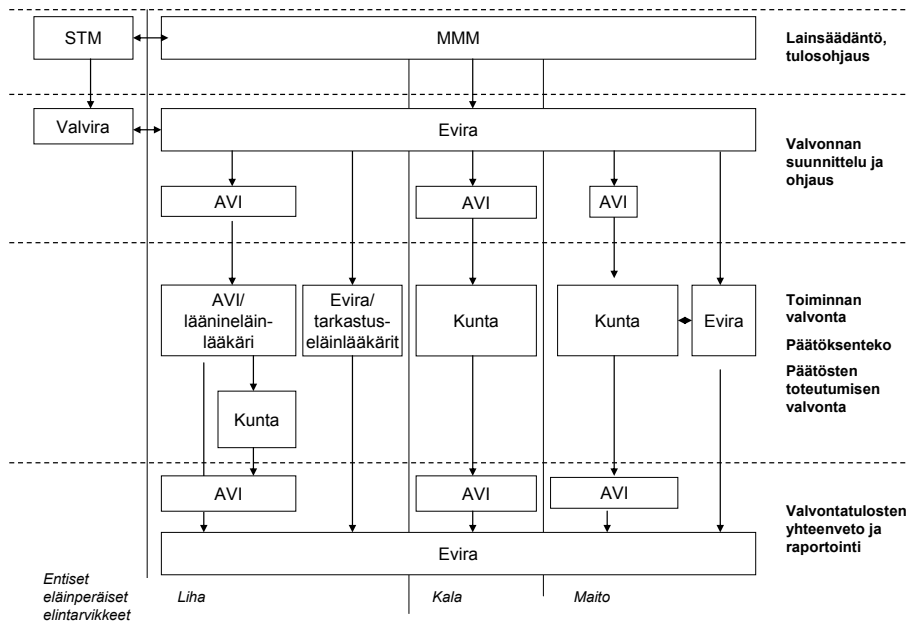
Evira voi valvonnassa käyttää apunaan tehtävään kirjallisesti valtuuttamiaan tarkastajia, jotka toimivat tehtävässään Eviran valvonnassa. He voivat tehdä Eviran pyynnöstä viranomaisvalvontaa varten tarvittavia tarkastuksia, tutkimuksia ja selvityksiä. Näiden perusteella mahdollisesti tehtävät hallinnolliset päätökset tekee Evira. Valtuutettuja tarkastajia käytetään laitosten tarkastuksiin ja näytteenottoon. Valtuutettuja tarkastajia on noin 40.

Organisaatiokaavio

Alla olevissa kaavioissa on kuvattu sivutuoteasetuksen mukaisten laitosten ja muun sivutuotteiden käytön ja hävityksen valvonta sekä eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonta elintarvikelain mukaisissa elintarvikehuoneistoissa.

Kaavio 11.7a. Sivutuoteasetuksen mukaisten laitosten ja muun sivutuotteiden käytön ja hävityksen valvonta.

Kaavio 11.7b. Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonta elintarvikelain mukaisissa elintarvikehuoneistoissa.

Lainsäädäntö

Sivutuoteasetuksen mukainen valvonta perustuu sivutuoteasetukseen, sen täytäntöönpanoasetukseen, sen nojalla annettuihin komission asetuksiin sekä kansallisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksiin. Yleisessä hygienia-asetuksessa (EY) N:o 852/2004 asetetaan lisäksi vaatimuksia sivutuotteiden käsittelylle ja varastoinnille elintarvikehuoneistoissa. Sivutuoteasetuksen mukaisesta valvonnan toimeenpanosta on säädetty kansallisesti.

MMM vastaa eläimistä saatavia sivutuotteita ja elintarvikkeita käsittelevien laitosten ja elintarvikehuoneistojen sivutuotteita koskevan lainsäädännön valmistelusta. Sivutuotteita koskeva kansallinen ja EU-lainsäädäntö löytyvät MMM:n internetsivulta¹⁴.

Taulukko 11.7. Sivutuotevalvonnan keskeiset säädökset.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Sivutuoteasetus (EY) N:o 1069/2009	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveysäännöistä sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta
Toimeenpanoasetus (EU) N:o 142/2011	Komission asetus (EU) N:o 142/2011 muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveysäännöistä sekä asetuksen (EY) N:o 1774/2002 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1069/2009 täytäntöönpanosta sekä neuvoston direktiivin 97/78/EY täytäntöönpanosta tiettyjen näytteiden ja tuotteiden osalta, jotka vapautetaan kyseisen direktiivin mukaisista eläinlääkärintarkastuksista rajatarkastusasemilla
MMMa 1193/2011	MMM:n asetus 193/2011 eräitä eläimistä saatavia sivutuotteita ja niistä johdettuja tuotteita käsittelevien toimijoiden valvonnasta ja eräiden sivutuotteiden käytöstä
MMMa 1192/2011	MMM:n asetus 1192/2011 eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä saatavien johdettujen tuotteiden keräämisestä, kuljetuksesta ja hävittämisestä

¹⁴ <http://www.mmm.fi/fi/index/lainsaadanto/elainlaakintolainsaadanto/sisalto/h-hakemisto.html>

Rehualan toiminnan harjoittaminen, 548/2012	MMM:n asetus rehualan toiminnanharjoittamisesta
Laitosasetus, MMMa 1369/2011	MMM:n asetus 1369/2011 laitosten elintarvikehygieniasta
Huoneistoasetus MMMa 1367/2011	MMM:n asetus 1367/2011 ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta
539/2006	Lannoitevalmistelaki

Valvonnan suunnittelu

Evira suunnittelee, kehittää, ohjaa ja johtaa sivutuoteasetuksen mukaisesti hyväksytyjen tai rekisteröityjen toimijoiden valvontaa sekä elintarvikevalvonnan yhteydessä tehtävää sivutuotevalvontaa elintarvikelain perusteella valvottavissa kohteissa. Evira ohjaa läänin- ja kunnan-eläinlääkäreiden tekemää sivutuotevalvontaa sekä teurastamojen yhteydessä olevien sivutuoteasetuksen mukaisten laitosten osalta myös tarkastuseläinlääkäreiden tekemää valvontaa. Lisäksi ohjataan valtuutettuja tarkastajia.

Evira laatii vuosittain valvontasuunnitelman, joka sisältää Eviran tekemän valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet ja tavoitteet sekä tarkastusten määrät ja niiden kohdentamisen toimialoittain. Valvonnan riskiperusteisuus ja sen perusteet kuvataan valvontasuunnitelmassa. Tarkastustarpeiden määrittelyn perustana on toimialakohtainen käytännön riskinarviointi, joka perustuu raaka-aineiden ja valmistusprosessin mahdollisesti sisältämään riskiin sekä tuotantomäärään. Toimijakohtaista tarkastustarvetta arvioitaessa huomioidaan lisäksi toimijan valvontahistoria (havaitut puutteellisuudet, vaadittujen toimenpiteiden hoitaminen, kiellot) ja hyväksytyjen laitosten osalta omavalvonnan toteutuminen. Tämän arvioinnin ja vuosittaisen valvontasuunnitelman perusteella laaditaan Eviralle ja Eviran valtuuttamille tarkastajille toimijakohtainen tarkastus- ja näytteenotto-ohjelma, joka tarkistetaan puolivuositain.

Evira laatii vuosittain aluehallintovirastoille sivutuotevalvontaohjeen. Aluehallintovirastot laativat ohjeen perusteella sivutuotevalvontasuunnitelman, joka sisältää myös alueen kuntien valvontasuunnitelman. Aluehallintovirastot ohjaavat näin alueensa kunnaneläinlääkäreiden suorittamaa sivutuotevalvontaa. Aluehallintovirastojen suunnitteleman sivutuotevalvonnan riskiperusteisuus on kuvattu Eviran ohjeessa 10053 Sivutuotevalvontaohje aluehallintovirastoille. Ohje löytyy Eviranetistä.¹⁵

Eläinlääkäreille on laadittu toimintaohjeet helposti leviävien eläintautien varalta. Toimintaohjeissa on ohjeistettu eläintautitapauksen yhteydessä syntyvien raatojen ja saastuneen aineksen kuljetuksesta ja hävityksestä.

Valvonnan toimeenpano

Toimijan rekisteröimisen tai hyväksymisen ja valvonnan hoitaa toimijatyypistä riippuen joko Evira, aluehallintovirasto (läänineläinlääkärit) tai kunta (kunnaneläinlääkärit).

Aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit hyväksyvät tai rekisteröivät sekä valvovat väliasteen laitoksia, osaa teknisistä laitoksista (esim. kosmetiikka- ja lääkelaitokset, jotka käyttävät sivutuotteita) ja niitä käsittelylaitoksia, jotka käyttävät vaihtoehtoisia käsittelymenetelmiä. Kunnaneläinlääkärit hyväksyvät kaikki polttolaitokset ja valvovat niitä. Myös teknisiä tuotteita varastoivat laitokset ja osa teknisistä tuotteista valmistavista laitoksista ovat kunnaneläinlääkärien valvomia.

¹⁵ <https://eviranet.evira.fi/fi/Kokonaisuudet/Elaimista-saatavat-sivutuotteet/Ohjeet-ja-oppaat/Sivut/default.aspx>

Eviran tarkastuseläinlääkärit vastaavat sivutuotevalvonnasta teurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa muissa elintarvikealan laitoksissa sekä teurastamoiden yhteydessä olevissa keräyskeskuksissa. Osassa pienteurastamoista Eviran palkkaamat sivutoimiset palkkioperusteiset tarkastuseläinlääkärit huolehtivat sekä lihantarkastuksesta että laitosvalvonnasta. Muutamassa pienteurastamossa lihantarkastus on hoidettu tekemällä sopimus kunnan kanssa. Lapin AVIn alueella läänineläinlääkäri valvoo poroteurastamoita ja niiden yhteydessä olevia laitoksia

Evira hyväksyy luokan 1, 2 ja 3 käsittelylaitokset, lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset ja orgaanisia lannoitevalmisteita valmistavat tai varastoivat laitokset ja rekisteröi turkiseläimille rehua valmistavat laitokset (keräyskeskukset, rehusekoittamot, tilarehustamot) ja kuljetusliikkeet. Rehulain tai jätelain nojalla rekisteröityjä kuljetusliikkeitä ei rekisteröidä uudelleen sivutuoteasetuksen nojalla eikä myöskään sivutuotteita sivutoimenaan kuljettavia toimijoita, jotka on hyväksytty sivutuoteasetuksen tai elintarvikelain mukaan. Evira valvoo hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia riskiperusteisesti vuosittaisen valvontasuunnitelmansa mukaisesti. Osa valvonnasta tapahtuu kuitenkin vain paikallisten valvojien toimesta.

Valvonnassa Evira voi käyttää apunaan tehtäviin valtuuttamia tarkastajia. Sivutuotteita sisältävistä rehuista ja lannoitevalmisteista otetaan näytteitä vuosisuunnitelman mukaisesti. Näytteet ottaa Eviran valtuuttama tarkastaja annettujen ohjeiden mukaisesti ja ne analysoidaan Eviran laboratoriossa.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen valvoo elintarvikehuoneistojen sivutuotteita laatimansa elintarvikevalvontasuunnitelman mukaisesti elintarvikelain nojalla.

Valvontaviranomaisten on lisäksi valvottava laitoksista lähteviä ja niihin saapuvia eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetuksia.

Valvonnan tiedonhallinta

Evira pitää rekisteriä sivutuoteasetuksen mukaan hyväksytyistä ja rekisteröidyistä toimijoista. Tiedot Eviran hyväksymistä ja rekisteröimistä rehu- ja lannoitealan toimijoista, alkutuotantoa lukuun ottamatta, ja Eviran rekisteröimistä sivutuotteita kuljettavista toimijoista ja toimijoiden valvontatiedot ovat valvonnan tietojärjestelmässä (ELMO). AVIt ja kunnan valvontaviranomaiset ilmoittavat hyväksymänsä ja rekisteröimänsä toimijat Eviran. Evira koostaa ja julkaisee internetsivuillaan sivutuoteasetuksen vaatimuksen mukaiset toimijaluettelot Eviran rekisterissä olevista sekä AVI:en ja kunnan valvontaviranomaisten Eviralle toimittamista tiedoista.¹⁶

Kunnan valvontaviranomainen ilmoittaa elintarvikelain nojalla hyväksymänsä laitokset Eviraan, joka ylläpitää hyväksytyjen eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevien laitosten listaa. Lisäksi kunnan valvontaviranomainen huolehtii valvomiensa elintarvikekohteiden tietojen ylläpidosta omissa järjestelmissään. Näistä järjestelmistä tiedot tullaan siirtämään automatisoidusti valmisteilla olevaan valtakunnalliseen kohdetietojärjestelmään (KUTI1).

Eläintenpitäjärekisterin osana toimivaan haaskapaikkarekisteriin kerätään tiedot paikoista, joissa sivutuotteita käytetään luonnonvaraisten eläinten ruokintaan. Nauta- ja lammas/vuohirekisterin raporttien perustella seurataan maataloilla kuolleiden ja lopetettujen märehtijöiden keräilyä ja hävittämistä.

Turkistarhat ja lajinsisäistä käyttöä harjoittavat toimijat rekisteröidään eläintenpitäjä- ja pito- paikkarekisteriin.

¹⁶

<http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/asiakokonaisuudet/elaimista+saatavat+sivutuotteet/laitosten+ja+toimijoiden+hyvaksynta+ja+rekisterointi/sivutuoteasetuksen+mukaisesti+hyvaksytyjen+tai+rekisteroitujen+laitosten+luettelo/>

Laboratoriotoiminta

Sivutuotteita sisältävistä rehuista ja lannoitevalmisteista otetaan näytteitä vuosisuunnitelman mukaisesti. Vuosisuunnitelma on riskiperusteinen ja pohjautuu mm. valmistusmääriin sekä valvonnassa havaittuihin puutteisiin. Näytteet ottaa Eviran valtuuttama näytteenottaja annettujen ohjeiden mukaisesti. Näytteet analysoidaan Eviran laboratoriossa. Rehu- ja lannoitevalvontayksikkö määrittelee, mitä analyyskejä näytteistä tehdään ja tekee tutkimustuloksiin liittyvät päätökset.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira laatii vuosittain yhteenvedon sivutuoteasetuksen mukaisen valvonnan toteutumisesta (VASU-raportointi). Edellisen vuoden valvontatuloksia ja niiden analyyskejä hyödynnetään seuraavan vuoden valvontojen kohdentamisessa.

Jokaisesta tarkastuksesta laaditaan raportti. Mahdolliset puutteet luokitellaan ja niiden korjaamiselle annetaan hallintopäätöksessä määräaika. Puutteiden korjaamista määräajassa valvotaan joko kirjallisten selvitysten avulla tai uusintatarkastuksella. Eläinlääkintähuollon yhteydessä tehdyistä valvonnoista kunnaneläinlääkärit toimittavat vuosittain yhteenvedot tekemistään tarkastuksista läänineläinlääkäreille, joka toimittaa koosteen yhteenvedoista sekä koosteen itse tekemistään tarkastuksista Eviralle. Läänineläinlääkärit toimittavat vuosittain Eviraan myös yhteenvedon alueensa kunnissa tapahtuneista käsittelemättömien sivutuotteiden käytöstä luonnonvaraisten eläinten ruokintaan.

Eviraan kootaan myös teurastamoiden tarkastuseläinlääkärien tarkastuskertomukset tehdyistä sivutuoteosastojen ja keräyskeskusten tarkastuksista sekä kunnan- ja läänineläinlääkärien tarkastuskertomukset tehdyistä tarkastuksista Eviran hyväksymissä laitoksissa. Evira koostaa puolivuositain tiedot rehusekoittamoiden ilmoittamista lihaluujauhomääristä.

Sivutuotteita sisältävien rehujen ja lannoitevalmisteiden näytteenoton analyysitulokset julkaisetaan rehuvalvonnan ja lannoitevalvonnan raporteissa. Raportit löytyvät Eviran internetsivuilta¹⁷.

Kuntien suorittaman elintarvikevalvonnan valvontakohteet ja valvontatiedot kerätään valtakunnallisen kuntatietojärjestelmän (KUTI) kautta. Teurastamoiden valvontatiedot tullaan keräämään ELMO-valvontajärjestelmään.

Tarkastuseläinlääkärit lähettävät vuosittain teurastamon omavalvontasuunnitelman arviointilomakkeen Eviran lihantarkastus- ja elintarvikehygieniayksiköihin.

¹⁷ http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/rehut/tilastot_ja_raportit/
[http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/julkaisut/?a=category&cid=35.](http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/julkaisut/?a=category&cid=35)

11.8 Täydentävien ehtojen valvonta

Valvonnan tavoite

Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan keskeinen osa ovat viljelijöitä velvoittavat ns. täydentävät ehdot. Näiden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja EU:n osittain rahoittamien ympäristötuen, luonnonhaittakorvauksen ja eläinten hyvinvointituen maksamisen edellytyksenä. Täydentävillä ehdoilla on merkitystä yksittäisten tuottajien lisäksi Suomelle. Jos Suomi laiminlyö täydentävien ehtojen valvontavelvoitteiden noudattamisen, seurauksena voi olla nk. rahoitusoikaisu. Sen suuruus riippuu laiminlyönnin tasosta ja vaihtelee 2 - 10 %, erityistapauksissa 25 - 100 %, EU:n jäsenmaalle maksamasta tukimäärästä. Rahoitusoikaisu tarkoittaa sitä, että komissio pidättää osan jäsenmaalle tarkoitetusta viljelijätukien EU-rahoituksesta. Jäsenmaa joutuu silloin kattamaan puuttuvan viljelijätukirahoituksen omista budjettivaroistaan. EU rahoittaa merkittävän osan n. 1,7 miljardin euron vuosittaisista viljelijätuksista.

Valvottavan toiminnan laajuus

Täydentävät ehdot jaetaan neljään ehdonalaan, joista Eviran vastuulla Manner-Suomessa on kaksi: kansanterveyden, eläinten ja kasvien terveyden valvonta sekä eläinten hyvinvointivalvonta. Eviran täydentävien ehtojen valvonta sisältää eläinten merkinnän ja rekisteröinnin, kasvinsuojeluaineiden, rehujen, elintarvikkeiden (kielleyt aineet, jäämävalvonta, lääkekirjanpito, maidontuotantotilojen ja munantuotantotilojen hygienia sekä siipikarjatilojen salmonellavalvonta), eläintautien ilmoittamisen ja eläinten hyvinvoinnin valvonnan. EU:n suoria ja osarahoitteisia tukia hakeneista tiloista on vuosittain valvottava vähintään yksi prosentti eli noin 210 eläintilaa ja noin 600 kasvintuotantotilaa. Eläinten merkinnässä ja rekisteröinnissä valvotaan vähintään 3 % tiloista eli noin 500 nautatilaa, 60 sikatilaa ja 80 lammas- ja vuohitilaa. Täydentävien ehtojen valvontaan ei ole osoitettu kansallisesti erillistä valvontaorganisaatiota, vaan valvonta toteutetaan osana kunkin tehtäväalueen muuta valvontaa.

Valvonnan resurssit

Evira ohjaa täydentävien ehtojen valvontaa toimialallaan. Täydentävien ehtojen valvontaa tehdään kaikissa aluehallintovirastoissa (elintarvikkeiden turvallisuuden valvonta, eläintautivalvonta ja eläinten hyvinvoinnin valvonta) ja ELY-keskuksissa (eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonta, rehuvalvonta ja kasvinsuojeluaineiden valvonta).

Lainsäädäntö

Tukivalvontaan liittyvä keskeinen lainsäädäntö on kuvattu taulukoissa 11.8a, 11.8b ja 11.7c.

Taulukko 11.7a. Täydentäviä ehtojen valvontaa koskeva keskeinen EU-lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen koko nimi
Tilatukiasetus 73/2009	Neuvoston asetus (EY) N:o 73/2009, annettu 19 päivänä tammikuuta 2009, yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukijärjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä ja tietyistä viljelijöiden tukijärjestelmistä sekä asetusten (EY) N:o 1290/2005, (EY) N:o 247/2006, (EY) N:o 378/2007 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1782/2003 kumoamisesta
Suorien tukien valvonta-asetus 1122/2009	Komission asetus (EY) N:o 1122/2009, annettu 30. marraskuuta 2009, neuvoston asetuksen (EY) N:o 73/2009 täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä mainitussa asetuksessa säädettyjen viljelijöiden suorien tukien järjestelmien mukaisten täydentävien ehtojen, tuen mukauttamisen ja yhdenmätyn hallinto- ja valvontajärjestelmän osalta sekä neuvoston

	asetuksen (EY) N:o 1234/2007 täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä viinialalle säädetyn tukijärjestelmän mukaisten täydentävien ehtojen osalta
Osarahoitteisten tukien valvonta-asetus 65/2011	Komission asetus (EY) N:o 65/2011, annettu 27 päivänä tammikuuta 2011, neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä maaseudun kehittämisen tukitoimenpiteitä koskevien tarkastusmenettelyjen ja täydentävien ehtojen täytäntöönpanon osalta

Taulukko 11.7b. Täydentävien ehtojen lakisääteisiä hoitovaatimuksia koskeva EU-lainsäädäntö.

Lakisääteinen hoitovaatimus (SMR)	Säädöksen nimi	Säädöskohdat
6	Neuvoston direktiivi 2008/71/EY, annettu 15 päivänä heinäkuuta 2008, sikojen tunnistamisesta ja rekisteröinnistä	3, 4 ja 5 artikla
7	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1760/2000, annettu 17 päivänä heinäkuuta 2000, nautaeläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta sekä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden pakollisesta merkitsemisestä	4 ja 7 artikla
8	Neuvoston asetus (EY) N:o 21/2004, annettu 17 päivänä joulukuuta 2003, lammas- ja vuohieläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta	3, 4 ja 5 artikla
9	Neuvoston direktiivi 91/414/ETY, annettu 15 päivänä heinäkuuta 1991, kasvin-suojeluaineiden markkinoille saattamisesta	3 artikla
10	Neuvoston direktiivi 96/22/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 1996, tiettyjen hormonaalista tai tyrostaattista vaikutusta omaavien aineiden ja beta-agonistien käytön kieltämisestä kotieläintuotannossa	3 a, b, d ja e artikla, 4, 5, ja 7 artikla
11	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 178/2002, annettu 28 päivänä tammikuuta 2002, elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta sekä elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä	14 ja 15 artikla, 17 artiklan 1 kohta ^[1] , 18, 19 ja 20 artikla
12	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 999/2001, annettu 22 päivänä toukokuuta 2001, tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä	7, 11, 12, 13 ja 15 artikla
13	Neuvoston direktiivi 85/511/ETY, annettu 18 päivänä marraskuuta 1985, yhteisön toimenpiteistä suu- ja sorkkataudin torjumiseksi	3 artikla
14	Neuvoston direktiivi 92/119/ETY, annettu 17 päivänä joulukuuta 1992, yhteisön yleisistä toimenpiteistä tiettyjen eläintautien torjumiseksi sekä swine vesicular - tautiin liittyvistä erityistoimenpiteistä	3 artikla
15	Neuvoston direktiivi 2000/75/EY(327), annettu 20 päivänä marraskuuta 2000, lampaan bluetongue-taudin torjunta- ja hävittämistoimenpiteitä koskevista erityissäännöksistä	3 artikla
16	Neuvoston direktiivi 91/629/ETY, annettu 19 päivänä marraskuuta 1991, vasikoiden suojelun vähimmäisvaatimuksista	3 ja 4 artikla
17	Neuvoston direktiivi 91/630/ETY, annettu 19 päivänä marraskuuta 1991, sikojen suojelun vähimmäisvaatimuksista	3 artikla ja 4 artiklan 1 kohta
18	Neuvoston direktiivi 98/58/EY, annettu 20 päivänä heinäkuuta 1998, tuotantoeläinten suojelusta	4 artikla

^[1] Pantu täytäntöön erityisesti seuraavilla säädöksillä:

Asetus (EY) N:o 2377/90: 2, 4 ja 5 artikla

Asetus (EY) N:o 852/2004: 4 artiklan 1 kohta ja liitteen I osan A II jakson 4 kohdan g, h ja j alakohta, 5 kohdan f ja h alakohta sekä 6 kohta, III jakson 8 kohdan a, b d ja e alakohta sekä 9 kohdan a ja c alakohta

Asetus (EY) N:o 853/2004: 3 artiklan 1 kohta ja liitteen III IX jakson I luvun 1 kohdan b, c, d ja e alakohta, 2 kohdan a alakohdan i, ii ja iii alakohta, b alakohdan i ja ii alakohta sekä c alakohta, 3 kohta, 4 kohta, 5 kohta, II luvun osan A 1-4 kohta, osan B 1 kohdan a ja d alakohta, 2 kohta, 4 kohdan a ja b alakohta, liitteen III X jakson I luvun 1 kohta

Asetus (EY) N:o 183/2005: 5 artiklan 1 kohta ja liitteen I osan A I jakson 4 kohdan e ja g alakohta, II jakson 2 kohdan a, b ja e alakohta, 5 artiklan 5 kohta sekä liitteen III 1 ja 2 kohta, 5 artiklan 6 kohta, ja

Asetus (ETY) N:o 396/2005: 18 artikla.

Taulukko 11.7c. Täydentäviä ehtojen valvontaa koskeva keskeinen kansallinen lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen koko nimi
Toimeenpanolaki 192/2013	Laki maatalouden tukien toimeenpanosta
Täydentävien ehtojen valvonta-asetus	Valtioneuvoston asetus kansanterveyttä sekä eläinten ja kasvien terveyttä, taudeista ilmoittamista, eläinten hyvinvointia sekä eläinten tunnistusta ja rekisteröintiä koskevien

Valvonnan suunnittelu

Evira suunnittelee ja ohjaa täydentävien ehtojen valvontaa ja vastaa sen toimeenpanosta. Evira ohjaa ELY-keskuksia ja tulosohjaa aluehallintovirastoja täydentävien ehtojen valvonnassa sekä substanssiohjauksen että täydentävien ehtojen ohjauksen kautta. Eviran esitys otosten valinnasta tehdään vuosittain. Esitys hyväksytään täydentävien ehtojen toimeenpanoryhmässä ennen otantojen tekemistä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvottavat tilat valitaan pääosin riskiperusteisesti. Komission asetuksen 1122/2009 mukaan 20 - 25 % tiloista on valvottava satunnaisotannan perusteella.

Valvonnan toimeenpano

Jokaisen täydentävien ehtojen lakisääteisen hoitovaatimuksen valvonnassa arvioidaan, onko viljelijä noudattanut täydentäviä ehtoja komission valvonta-asetusten mukaisesti. Valvonnassa havaitut merkittävät laiminlyönnit johtavat viljelijöiden 1 - 5 %:n tukimenetyksiin. Valvonnasta laaditaan täydentävien ehtojen havaintopöytäkirja ja laiminlyöntitapauksissa arviointilomake, jossa kuvataan rikkomus ja arvioidaan sen laajuus, vakavuus, kesto, tahallisuus sekä toistuvuus. Toistuvissa laiminlyönneissä seuraamusprosentti voi olla enintään 15 % ja tahallisista laiminlyönneistä aiheutuu tuottajalle 15 - 100 % tukimenetykset.

Evira laatii valvojille täydentävien ehtojen valvonnan ohjeet ja lomakkeet, joita päivitetään vuosittain. Ohjeita on eri valvontasektoreille yhdeksän, havaintopöytäkirjoja kolme ja arviointilomakkeita kolme.

Valvonnan tiedonhallinta

Valvontaa koskevat havainnot tallennetaan joko ID-sovellukseen, Elite-sovellukseen tai Tukisovellukseen (IACS).

Kaikki täydentävien ehtojen valvontatulokset kootaan Elite- ja ID-sovelluksista Tukisovellukseen tilakohtaisen täydentävien ehtojen valvontojen yhteenvetojen tekemistä varten. Tilakohtaiset lopulliset täydentävien ehtojen pöytäkirjat tehdään ELY-keskuksissa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Täydentävien ehtojen edellisen vuoden valvontatulokset raportoidaan Mavista komissiolle vuosittain 15.7 mennessä. Jos edellisen vuoden valvonnoissa havaitaan tietyn raja-arvon ylittävä määrä laiminlyönnejä, valvontamääriä on lisättävä. Komissio seuraa valvontavelvoitteen täytymistä jäsenmaissa. Jos komissio havaitsee, että jäsenmaa ei ole suorittanut täydentävien ehtojen valvontaa lainsäädännön edellyttämällä tavalla, voi seurauksena olla rahoitusoikaisu. Valvontatuloksia julkaistaan vuosittain Eviran internetsivuilla¹⁸.

¹⁸ http://www.evira.fi/portal/fi/evira/asiakokonaisuudet/taydentavat_ehdot/

12 ELINTARVIKETURVALLISUUS

Luvun sisältö:

12.1 Elintarviketurvallisuuden valvontajärjestelyt.....	119
12.1.1 Yleinen elintarvikevalvontaprosessi	119
12.1.2 Elintarviketurvallisuuteen liittyvät hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt	124
12.1.2.1 Alkutuotantopaikat	124
12.1.2.2 Elintarvikehuoneistot.....	125
12.1.2.3 Eräitä elintarvikkeita koskevat ilmoitukset ja hakemukset	126
12.1.3 Valvontatietojen julkistaminen, OIVA	130
12.1.4 Hygieniaosaamisjärjestelmä	131
12.1.5 Terveysvaaratilanteet	131
12.1.5.1 Ruokamyrkytysepidemioiden selvitykset ja seuranta.....	132
12.1.5.2 Takaisinvedot.....	133
12.1.6 Elintarvikepetokset ja muut poikkeamatilanteet.....	135
12.1.7 Toimialan laatimat laatu- ja vastuullisuusjärjestelmät sekä hyvän käytännön ohjeet	137
12.1.7.1 Hyvän käytännön ohjeet	137
12.1.7.2 Hyväksytyt kansalliset laatujärjestelmät	137
12.2 Elintarviketurvallisuuden valvonta.....	140
12.2.1 Elintarvikkeiden alkutuotanto	140
12.2.2 Lihantarkastus	143
12.2.3 Elintarvikkeiden valmistus.....	145
12.2.3.1 Yleiset periaatteet	145
12.2.3.2 Alkoholijuomien valvonta	147
12.2.3.3 Elintarvikkeiden pakkausmerkintöjen valvonta	150
12.2.4 Kuljetus.....	152
12.2.4.1 Yleiset periaatteet	152
12.2.4.2 ATP	154
12.2.5 Elintarvikkeiden myynti ja tarjoilu	155
12.2.5.1 Yleiset periaatteet	155
12.2.5.2 Luomuelintarvikkeiden myynti ja tarjoilu	156
12.2.6 Eläimistä saatavien elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa (ensisaapumisvalvonta)	158
12.2.7 Tuonti	159
12.2.7.1 Eläinlääkinnällisen rajatarkastus, eläimistä saatavat elintarvikkeet ja tuotteet sekä elävät eläimet.....	159
12.2.7.2 Ei-eläimistä saatavien ja yhdistelmäelintarvikkeiden tuonnin ja sisämarkkinakaupan valvonta.....	163
12.2.8 Vienti	165
12.2.9 Muu elintarvikkeisiin liittyvä valvonta.....	166
12.2.9.1 Interventio- ja markkinatuet.....	166
12.2.9.2 Kaupan pitämisen vaatimukset	168
12.2.9.3 Nimisuoja.....	177
12.2.9.4 Naudanlihan jäljitettävyys	178
12.2.9.5 Kalastustuotteiden merkinnät ja jäljitettävyys	180
12.2.10 Kontaktimateriaalialan toiminnat	183
12.3 Zoonoosien valvonta- ja seurantaohjelmat	186
12.3.1 Kansallinen salmonellavalvontaohjelma.....	186
12.3.2 Kampsylobakteeri.....	189
12.3.3 EHEC	191

12.3.4 Raakamaito	193
12.3.5 Trikiini, valvotut pito-olosuhteet.....	194
12.3.6 Mikrobilääkeresistenssi.....	197
12.4 Kemiallisten aineiden valvonta- ja seurantaohjelmat	198
12.4.1 Vierasainevalvonta	198
12.4.1.1 Kasvinsuojeluainejäämävalvonta	198
12.4.1.2 Eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallinen vierasainevalvontaohjelma .	201
12.4.1.3 Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä tapahtuva vierasainevalvonta	205
12.4.1.4 Ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden seurantaohjelmat	207
12.4.1.5 Rehujen haitallisten aineiden valvonta	211
12.5 Valvontaprojektit.....	213
Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet	214
12.6 Rehut	215

12.1 Elintarviketurvallisuuden valvontajärjestelyt

12.1.1 Yleinen elintarvikevalvontaprosessi

Valvonnan tavoitteet

Elintarviketurvallisuuden valvonnan tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden tuotannon, jalostuksen, valmistuksen ja muun käsittelyn turvallisuus terveysvaarojen estämiseksi sekä elintarvikkeiden terveydellinen ja muu vaatimusten mukainen laatu. Lisäksi valvonnalla varmistetaan elintarvikkeiden jäljitettävyys ja elintarvikkeista annettavien tietojen totuudenmukaisuus. Valvonta perustuu EU-säädöksiin ja sitä kansallisesti toimeenpanevaan elintarvikelaikiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin.

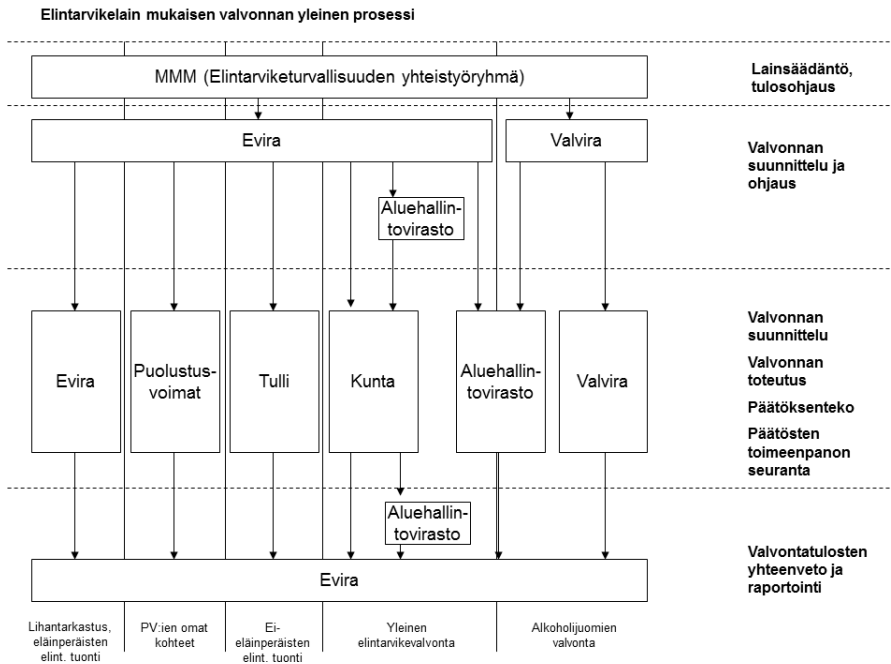
Valvottavan toiminnan laajuus

Taulukko 12.1.1a. Elintarvikevalvonnan kohteet.

Elintarvikehuoneiston kohdetyyppi ¹	Kohteiden määrä
Maitoalan laitos	132
Liha-alan laitos	363
Kala-alan laitos	428
Muna-alan laitos	63
Vilja- ja kasvisalan laitos/huoneisto	1 680
Muu elintarvikkeiden valmistuslaitos/-huoneisto	443
Elintarvikkeiden myynti	11 864
Vienti ja tuonti	209
Elintarvikkeiden tarjoilu	32 187
Elintarvikkeiden kuljetus	1 727
Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen	708
Elintarvikekontaktimateriaalit	576
Alkutuotanto	arvio 30 000

¹Tiedot perustuvat KUTI-järjestelmästä saatuihin vuoden 2013 lukuihin ja tarkentuvat järjestelmän käytön kehittyessä.

Valvonnan organisaatio

Kaavio 12.1.1a. Elintarvikelain mukaisen valvonnan yleinen prosessi.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.1.1b. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Yleinen elintarvikeasetus (EY) N:o 178/2002	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta ja elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä
Valvonta-asetus (EY) N:o 882/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta virallisesta valvonnasta
Yleinen elintarvikehygieniasetus (EY) N:o 852/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikehygieniasta
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygieniasetus (EY) N:o 853/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonta-asetus (EY) N:o 854/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläinperäisten tuotteiden virallisen valvonnan järjestämistä koskevista erityissäännöistä
Elintarvikelaki 23/2006	Elintarvikelaki
Elintarvikevalvonta-asetus 420/2011	Valtioneuvoston asetus elintarvikevalvonnasta
Alkutuotantoasetus 1368/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta

Valvonnan suunnittelu

Evira laatii monivuotisen valtakunnallisen elintarvikevalvontaohjelman, joka on osa VASUa. Valtakunnallisessa ohjelmassa asetetaan valvonnan painopisteet ja toimenpiteet seuraaville

vuosille. Suunnitelma kattaa koko elintarvikevalvontaketjun ja kaikki siinä toimivat viranomaiset.

Kunnat laativat kunnan elintarvikevalvontasuunnitelman, jossa huomioidaan valtakunnallinen valvontaohjelma. Suunnitelma on osa ympäristöterveydenhuollon yhteistä valvontasuunnitelmaa. Elintarvikevalvontasuunnitelmaan sisällytetään hyväksytyjen ja ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen toiminnan säännöllinen valvonta. Myös hyväksymis- ja ilmoitusvelvoitteen ulkopuolelle jäävää elintarviketoimintaa valvotaan tarvittaessa.

Valvontasuunnitelma-asetuksen mukaan valvontasuunnitelman tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- tarkastusten sisällön määrittely;
- valvontakohteiden tarkastustiheys;
- tarkastuksiin keskimääräisesti käytettävä aika;
- kunnan viranomaisnäytteenotto ja näytteen tutkiminen;
- valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi; ja
- hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu.

Valvontasuunnitelma on laadittava siten, että elintarvikelain lisäksi myös EU-säädösten valvontaan liittyvät toimenpiteet sisältyvät niihin. Kunnan elintarvikevalvontasuunnitelmassa tulee kuvata seuraavat asiat: Valvontakohteet, valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma, laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu, seurantaohjelmat, valvontaprojektit, valvonnan painopisteet, valvontakirjanpito, hallinnolliset pakkokeinot ja rangaistusseuraamukset, terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot, viestintä, valvonnasta perittävät maksut, koulutus ja ohjeistus sekä valvontasuunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi.

Valvonnan riskiperusteisuus

Elintarvikevalvonta on pääasiassa riskiperusteista. Riskiperusteisuudesta poiketaan silloin, kun esimerkiksi EU- tai vientivaatimukset edellyttävät muuta. Evira ohjeistaa valvontakohteiden riskiluokittelussa. Elintarvikelain mukaan elintarvikevalvontaa pitää suunnata entistä enemmän sellaisiin kohteisiin, joissa ilmenee elintarviketurvallisuuteen liittyviä riskejä. Vastaavasti valvontaa voidaan keventää kohteissa, joissa tällaisia riskejä ei ole tai joissa ne ovat vähäisiä tai hallinnassa. Riskiperusteisuuden tarkoituksena on lisätä jouston mahdollisuutta lainsäädäntöä sovellettaessa ja parantaa valvonnan vaikuttavuutta. Riskejä arvioitaessa on otettava huomioon harjoitettavan toiminnan luonne ja laajuus, omavalvonnan toimivuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat.

Valvonnan ohjaus

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa elintarvikevalvonnan lainsäädännön valmistelusta ja Eviran tulosohjauksesta.

Evira vastaa yleisestä elintarvikevalvonnan ohjauksesta maassa. Ohjausta annetaan valtakunnallisen suunnitelman lisäksi kirjallisilla ohjeilla ja oppailla, kouluttamalla viranomaisia sekä ohjaamalla ja neuvomalla heitä. AVIt vastaavat valvonnan ohjauksesta ja kuntien viranomaisten koulutuksesta alueellisesti sekä ohjaavat kuntien viranomaisia yksittäistapauksissa.

Valvonnan toimeenpano

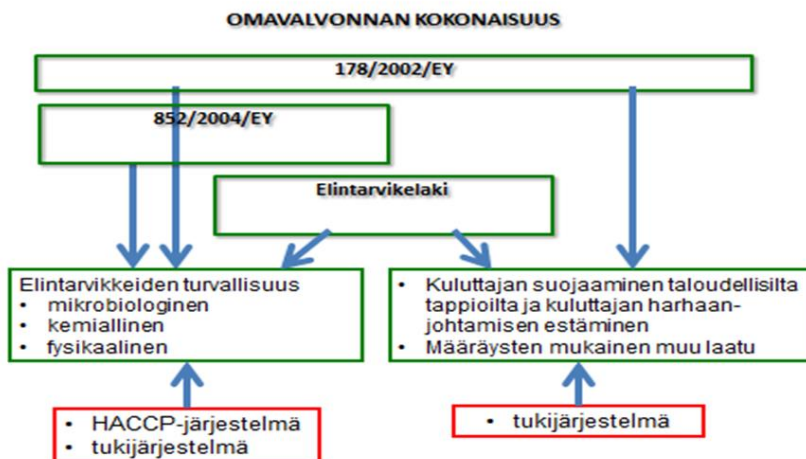
Omavalvonta

Elintarvikealan toimijalla on vastuu tuotteidensa, tuotantonsa ja muun toimintansa elintarvike-turvallisuudesta ja vaatimustenmukaisuudesta. Toimijan on tunnistettava toimintaansa liittyvät riskit ja hallittava niitä omavalvonnan avulla. Tämän tavoitteen toteutumiseksi elintarvikealan toimijoiden on kaikissa tuotannon, jalostuksen ja jakelun vaiheissa vastuullaan olevissa toiminnoissa huolehdittava siitä, että elintarvikkeet täyttävät asiaankuuluvat elintarvikelainsäädännön vaatimukset ja varmistettava, että kyseiset vaatimukset täyttyvät. Omavalvonta on toimijan oma järjestelmä, jolla tämä pyrkii varmistamaan, että elintarvike, alkutuotantopaikka ja elintarvikehuoneisto sekä siellä harjoitettava toiminta täyttävät niille asetetut vaatimukset. Elintarvikehuoneiston omavalvontasuunnitelma ja alkutuotantopaikan omavalvonnan kuvaus on laadittava kirjallisena ja pidettävä ajan tasalla. Joissain tapauksissa (esim. pienissä, 1-2 hengen, yrityksissä) omavalvontasuunnitelma voi olla joiltakin osin myös suullinen ja se todetaan haastatteleamalla työntekijöitä.

Omavalvontavelvoitteeseen kuuluvat ns. tietoisuus- ja valvontavelvoitteet. Tietoisuusveloitteen mukaan toimijalla on oltava riittävät ja oikeat tiedot tuottamastaan, jalostamastaan ja jakelemastaan elintarvikkeesta, ja toimijan on oltava selvillä niistä säännöksistä, jotka koskevat näitä tuotteita. Valvontavelvoitteen täyttäminen puolestaan edellyttää, että toimija järjestää niiden käsittelyolosuhteiden ja tuoteominaisuuksien valvonnan, joihin hän voi omilla toimenpiteillään vaikuttaa.

Omavalvontasuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon HACCP-vaatimukset sovitettuna toiminnan laajuuteen ja luonteeseen. Evirassa on laadittu ohje nro 10002/2 HACCP- järjestelmä, periaatteet ja soveltaminen sekä lisäksi Evira on laatinut omavalvonnan valvontaan ohjeita, jotka ovat saatavilla Eviran internetsivuilta.

Kaaviossa 12.1b on esitetty EU:n yleisen elintarvikeasetukseen ja yleisen elintarvikehygieniasetuksen säännöksiin perustuva omavalvonnan kokonaisuus.

Kaavio 12.1.1b. Omavalvonnan kokonaisuus.

Viranomaisvalvonta

Taulukko 12.1c. Omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan välistä vertailu.

Elintarvikealan toimijan tehtäviä	Viranomaisen tehtäviä
Ottaa huomioon lainsäädännössä tapahtuvat muutokset omavalvontajärjestelmässä	Tarkastaa, että omavalvontasuunnitelma on lainsäädännön mukainen
Kuvata omavalvontasuunnitelmassa toiminnot ja omavalvonta	Tarkastaa, että toiminnot ja omavalvonta on kuvattu omavalvontasuunnitelmassa totuudenmukaisesti
Toteuttaa omavalvontaa käytännössä	Tarkastaa, menetelläänkö omavalvontasuunnitelman mukaisesti
Kohdistaa omavalvonta elintarvikeeturvallisuuden kannalta oleellisiin kohteisiin	Arvioida, onko omavalvonta kohdistettu oleellisiin kohteisiin
Valita omavalvontakeinot, joiden avulla varmistetaan lainsäädännön vaatimusten noudattamista	Tarkastaa ja arvioida, onko omavalvontajärjestelmän avulla mahdollista havaita poikkeamat ja epäkohdat
Pitää omavalvontajärjestelmä toimintojen tasalla	Tarkastaa omavalvontajärjestelmän päivitykset

Viranomaisvalvonta perustuu pääsääntöisesti omavalvonnan valvontaan kaikilla aloilla, joihin elintarvikeeturvallisuuden vaatimuksia sovelletaan. Valvontaviranomainen määrittelee valvomiensa elintarvike- ja kontaktimateriaalialan kohteiden valvontatiheyden riskiperusteisesti vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan.

Elintarvikeeturvallisuuden toimintakokonaisuuden viranomaisvalvonnan toimeenpano on jaettu eri viranomaisten kesken. Evira vastaa elintarvikevalvonnan toimeenpanosta teurastamoissa (ml. lihantarkastus) ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa, ensisaapumisvalvonnassa ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden tuonti- ja vientivalvonnassa. Tämän valvonnan piiriin kuuluvana osana tarkastetaan vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaan myös laitoksen omavalvontasuunnitelma sekä yleisesti jäljitettävyyttä valvottaessa tarkastetaan kaupallisia asiakirjoja ja merkintöjen vastaavuutta niihin. Evira vastaa lisäksi teurastamoiden, viranomaislaboratorioiden ja kansallisten laatujärjestelmien hyväksymisestä, eräiden elintarvikkeisiin liittyvien ilmoitusten vastaanottamisesta sekä laajojen ruokamyrkytys-epidemioiden ja elintarvikevaaratilanteiden selvityksestä.

Tulli vastaa kasviperäisten elintarvikkeiden tuontivalvonnasta.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto huolehtii elintarvikevalvonnasta poroteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa.

Kuntien elintarvikevalvonta on osa niiden ympäristöterveydenhuollon kokonaisuutta. Kuntien tai kunnallisten valvontayksiköiden elintarvikevalvontaviranomaiset vastaavat elintarvikevalvonnasta alueellaan. Tämän valvonnan piiriin kuuluvana osana tarkastetaan vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaan myös toimijan omavalvontasuunnitelma sekä yleisesti jäljitettävyyttä valvottaessa tarkastetaan kaupallisia asiakirjoja ja merkintöjen vastaavuutta niihin.

Valvonnan tiedonhallinta

Elintarvikevalvonnan tietoja tallennetaan KUTI-tietojärjestelmään. Tietojärjestelmään tallennetaan valvontakohteet (KUTI1) ja valvontatiedot (KUTI2) Tietojärjestelmä toimii elintarvikelain 83 §:ssä tarkoitettuna valtakunnallisena rekisterinä, johon elintarvikevalvontakohteita valvovat viranomaiset siirtävät tietoja omista järjestelmistään. KUTI1-järjestelmästä on tarkemmin tietoa ja ohjeistusta Eviranetissä ja Eviran internetsivuilla ohjeessa Kuti 1a-luokitteluohje v5. Kuti 1a luokitteluohje v6 luonnos.

Elintarvikevalvonnan tietoja julkistetaan OIVA-hymy -järjestelmän avulla Oivasta on kerrottu enemmän kohdassa 12.1.2.

RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) toimii EU:ssa elintarvikevaarojen ilmoittamisjärjestelmänä jäsenvaltioiden ja komission kesken. Evira toimii järjestelmän Suomen yhteyspisteenä.

TRACES- järjestelmää (ks. kpl 11.1) käytetään myös elintarvikkeiden sisämarkkinakaupan ja tuonnin valvonnassa.

Elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden epäily- ja selvitysilmoitukset tehdään ruokamyrkytusepidemiarekisteritietojärjestelmään (RYMY-tietojärjestelmään). RYMYstä on lisää kohdassa 12.1.4.1 Ruokamyrkytusepidemioiden selvitykset ja seuranta.

Elintarvikkeiden alkutuotantoa harjoittavien valvontakohteiden tiedot viedään kuntien ylläpitämään alkutuotantopaikkarekisteriin. Rekisteriin merkitään valvontakohteen tunnistetiedot, suunnitellut ja suoritettavat valvontatoimenpiteet sekä muut valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Valvonnan tuloksista raportoidaan vuosittain VASU-raportissa sekä siihen liittyvissä sektori-kohtaisissa raporteissa. VASU-raportoinnin yhteydessä käydään läpi valvonnan toteutuminen, analysoidaan tulokset ja suunnitellaan korjaavat toimenpiteet.

Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaiselle EFSA:lle raportoidaan vuosittain zoonosien ja mikrobilääkeresistenssiseurannan sekä kansallisen vierasainevalvontaohjelman tulokset. Kansallisia useamman vuoden tulosten kokoomaraportteja laaditaan ruokamyrkytyksistä...

12.1.2 Elintarviketurvallisuuteen liittyvät hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt

12.1.2.1 Alkutuotantopaikat

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta on tehtävä ilmoitus ennen toiminnan aloittamista kunnan valvontaviranomaiselle. Eläinten pitopaikat ilmoitetaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Toimijan on ilmoitettava myös annettujen tietojen oleellisista muutoksista, toiminnan keskeyttämisestä yli vuodeksi sekä toiminnan lopettamisesta. Elintarvikelain nojalla vähäriskiseksi määritellystä toiminnasta ei tarvitse ilmoittaa.

Elintarvikealan toimijan, joka tuottaa ituja, on haettava kunnan valvontaviranomaiselta alkutuotantopaikan hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista. Valvontaviranomainen tekee alkutuotantopaikan hyväksymisestä päätöksen.

Toimijan tulee ilmoittaa kalastusaluksista kalastusalusrekisteriin ja vesiviljelystä vesiviljelyrekisteriin ELY-keskukseen.

12.1.2.2 Elintarvikehuoneistot

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi elintarvikelain 15 §:n mukaiselta valvontaviranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Valvontaviranomaisen on ratkaistava asia 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä (yleinen elintarvikehygieniasetus artikla 6.3). Laitoksen hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös (elintarvikelaki 13 ja 15 §). Toiminnan laitoksessa saa aloittaa, jos laitos täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset (elintarvikelaki 13.5 §) ja laitos on hyväksytty.

Evira hyväksyy teurastamot ja riistan käsittelylaitokset sekä niiden yhteydessä olevat laitokset, mukaan lukien liikkuvat laitokset. Aluehallintovirasto hyväksyy poroteurastamot ja niiden yhteydessä olevat laitokset, mukaan lukien liikkuvat laitokset. Muut laitokset hyväksyy laitoksen sijaintikunnan valvontaviranomainen. Liikkuvan laitoksen hyväksyy sen kunnan valvontaviranomainen, jonka alueella toiminta aloitetaan. Vähäriskisistä toiminnoista annetussa asetuksessa on määritelty, milloin laitostoiminnalta ei edellytetä hyväksymistä, vaan elintarvikehuoneistoilmoitus riittää.

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarvikehuoneistosta elintarvikelain 14 §:ssä säädetyille valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toiminnan saa aloittaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset (elintarvikelaki 13.5 §). Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot). Tällaisia voivat olla esimerkiksi maahantuontiyritykset tai ensisaapumistoimijat. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta tai toimijan vaihtumisesta tulee ilmoittaa viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

Elintarvikehuoneistoja koskevat ilmoitukset käsittelee elintarvikehuoneiston sijaintikunnan valvontaviranomainen. Ilmoituksen liikkuvasta elintarvikehuoneistosta, sekä sellaisesta elintarvikehuoneistosta, jossa harjoitettavan toiminnan tarkoitus on pelkästään elintarvikkeiden kuljetus tai säilyttäminen yhdessä tai useammassa kuljetusajoneuvossa tai kontissa, käsittelee sen kunnan valvontaviranomainen, jonka alueella toiminta aloitetaan tai jonka alueella elintarvikehuoneiston toiminnasta on aikaisemmin ilmoitettu.

Ilmoituksen elintarvikehuoneistosta, jota käytetään ainoastaan elintarvikkeiden myyntiin tai välittämiseen ilman, että elintarvikkeet ovat kyseisessä huoneistossa, voi käsitellä toimijan kotikunnan valvontaviranomainen, jos sijaintikunta on epäselvä tai siihen on muu erityinen syy. Elintarvikelain 13 §:ssä on määritelty, millaisesta toiminnasta ei tarvitse lainkaan ilmoittaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto käsittelee ilmoitukset alkoholilain 5 ja 35 §:ssä tarkoitetuista valmistus- ja varastopaikoista. Aluehallintovirasto käsittelee ilmoitukset alkoholilain 13 §:ssä ja 14 §:n 2 momentissa tarkoitetuista alkoholijuomamyymälöistä. Puolustusvoimat käsittelee samat ilmoitukset kuin kunnan elintarvikevalvontaviranomainen puolustusvoimien valvontaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen osalta.

Elintarvikelain 14 §:ssä määritelty viranomaisen käsittelee ilmoitukset. Elintarvikelain 15 §:ssä määritelty viranomaisen käsittelee hyväksymishakemukset. Elintarvikehuoneistoja koskevat ilmoitukset käsittelee elintarvikehuoneiston sijaintikunnan valvontaviranomainen. Sosiaali- ja

terveysalan lupa- ja valvontavirasto käsittelee ilmoitukset alkoholilaissa tarkoitetuista valmistus- ja varastopaikoista.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.1.2. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Vähäriskisistä toiminnoista annettu asetus 1258/2011	Valtioneuvoston asetus eräistä elintarviketurvallisuusriskeiltään vähäisistä toiminnoista

Dokumentoidut menettelyt

Eviranetistä on saatavissa malliasiakirja elintarvikehuoneiston ilmoittamiseen (malliasiakirja nro 10119/1), kuten myös elintarvikealan toimijalle annettavaksi todistukseksi ilmoituksen käsittelystä (malliasiakirja nro 10120/1). Kunnallinen valvontayksikkö voi ottaa malliasiakirjat käyttöön liittämällä niihin oman logonsa ja yhteystietonsa. Eviran ohjeessa 16025 ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta on ohjeistettu ilmoituksen käsittelyä.

Eviranetissä on saatavilla malliasiakirjoja toimialoittain elintarvikehuoneiston hyväksymisen hakemiseen. Kunnallinen valvontayksikkö voi ottaa malliasiakirjat käyttöön liittämällä siihen oman logonsa ja yhteystietonsa. Hyväksymispäätökselle on malliasiakirja (valvontaviranomaisen päätös laitoksen hyväksymisestä tai ehdollisesta tai ehdollisesta hyväksymisestä 10107/2). Evira on laatinut ohjeen laitoksen hyväksymismenettelystä ja –edellytyksistä (laitoksen hyväksyminen 16033/2).

12.1.2.3 Eräitä elintarvikkeita koskevat ilmoitukset ja hakemukset

Uuselintarvikkeita koskevat hakemukset ja ilmoitukset

Lainsäädäntö

Taulukko 12.1.3.1a. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Uuselintarvikeasetus (EY) N:o 258/97	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus uusielintarvikkeista ja elintarvikkeiden uusista ainesosista

Valvonnan toimeenpano

Uuselintarvikeasetuksen mukaan uusielintarvikkeiden käyttöturvallisuus tulee varmistaa ennen niiden hyväksymistä käyttöön. Suomessa uusielintarvikehakemukset ja olennaiset vastauslausuntopyynnöt jätetään Eviraan, joka toimii kansallisena yhteysviranomaisena. Uuselintarvikehakemusten laatimisessa noudatetaan komissio antamaa suositusta 97/618/EY. Hakemukset arvioi maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa toimiva uusielintarvikelautakunta. Ilmoitukset tehdään Eviraan. Evira ilmoittaa vastaanottaneensa ilmoituksen ja antaa sen tiedoksi myös ao. valvontaviranomaiselle. Evira ei arvioi tuotteen koostumuksen tai pakkausmerkintöjen lainmukaisuutta. Ilmoituksen vastaanottaminen ei tarkoita sitä, että Evira olisi hyväksynyt ilmoitetun elintarvikkeen elintarvikemääräysten mukaiseksi.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Uuselintarvikehakemuksista, -ilmoituksista ja -päätöksistä ylläpidetään ajantasaista taulukkoa sekä komission että Eviran sivuilla¹⁹.

Ravintolisät, täydennetyt elintarvikkeet, erityisruokavaliovalmisteet, kliiniset ravintovalmisteet ja äidinmaidonkorvikkeet

Valvonnan tavoite

Elintarvikelaissa on säädetty ilmoitusjärjestelmästä (ravintolisät, täydennetyt elintarvikkeet, erityisruokavaliovalmisteet, kliiniset ravintovalmisteet ja äidinmaidonkorvikkeet), joiden tarkoituksena on saattaa valvontaviranomaisten tietoon sellaisen elintarvikkeen markkinoille tulo, jonka valvontaan liittyy erityisiä valvonnallisia tarpeita

Valvottavan toiminnan laajuus

Ravintolisäilmoituksia tehdään vuosittain noin 600 - 800 kpl, täydentämisilmoituksia noin 100 - 130 kpl erityisruokavaliovalmisteilmoituksia noin 100 - 200 kpl äidinmaidonkorvikeilmoituksia muutamia. Kliinisten ravintovalmisteiden ilmoituksia ei ole tehty lainkaan. Nämä luvut heijastelevat uusien markkinoille tulevien tuotteiden lukumäärää. Täydennetyistä elintarvikkeista tehdään myös markkinoilta poistumisilmoitukset. Ilmoitusten perusteella voi karkeasti arvioida markkinoilla olevien tuotteiden lukumäärää. Kaikista tuotteista ei tehdä lainsäädännön edellyttämää ilmoitusta, joten ajantasaista tietoa markkinoilla olevien tuotteiden määrästä ei siten ole käytettävissä.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.1.2.1b. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Ravintolisäasetus 78/2010, 7 §	Maa- ja metsätalousministeriön asetus ravintolisistä
Täydentämisasetus (EY) N:o 1925/2006, artikla 15	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus vitamiinien, kivennäisaineiden ja eräiden muiden aineiden lisäämisestä elintarvikkeisiin,
Kansallinen täydentämisasetus 726/2007, 2 §	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus vitamiinien, kivennäisaineiden ja eräiden muiden aineiden lisäämisestä elintarvikkeisiin annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1925/2006 voimaantulon edellyttämistä kansallisista järjestelyistä.
Erityisruokavaliovalmisteasetus 121/2010, 10 §	Maa- ja metsätalousministeriö asetus erityisruokavaliovalmisteista
Asetus kliinisistä ravintovalmisteista 406/2000, 11 §	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus kliinisistä ravintovalmisteista
Äidinmaidonkorvikeasetus 1216/2007, 18 §	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus äidinmaidonkorvikkeesta ja vierotusvalmisteesta

Valvonnan riskiperusteisuus

Ilmoitusjärjestelmien kautta valvontaviranomaiset saavat tiedon erityistä valvontaa edellyttävistä elintarvikkeista. Valvontaviranomaiset ottavat saamansa tiedon huomioon riskiperusteista valvontaa suunnitellessaan.

Dokumentoidut menettelyt

¹⁹ <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/uuselintarvikkeet/>

Taulukko 12.1.2.1c. Evirassa laaditut ohjeet ilmoitusten tekemiseksi.

Ohjeen/lomakkeen nimi	Ohjeen/lomakkeen tunniste ja kieli-versio (ruotsi se ja englanti en)
Eviran ohje ravintolisäilmoituksen tekemisestä	Evira 17006/3 (se, en)
Vitamiineilla ja kivennäisaineilla täydennetyin elintarvikkeen markkinoille saattaminen, koostumuksen muuttuminen ja markkinoilta poistuminen – Eviran ohjeet ilmoituksen tekemisestä	Evira 17002/5 (se, en)
Eviran sähköinen asiointipalvelu – Eviran ohjeet palvelun käytöstä	Evira 17064/1 (se, en)

Valvonnan toimeenpano

Evira on 1.11.2013 siirtynyt ravintolisä- ja täydentämisilmoitusten sähköiseen vastaanottoon. Ylimenokaudella otetaan vastaan myös paperilla olevia ilmoituksia. Tavoitteena on siirtyä kokonaan sähköiseen ilmoitusten käsittelyyn. Erityisruokavaliovalmistetilmoitusten osalta lainsäädäntö on muutosvaiheessa, ja on mahdollista, että ilmoitusmenettely loppuu. Siksi ao. ilmoitusmenettelyä ei ole sähköistetty. Äidinmaidonkorvikkeiden markkinoilletuloilmoitusten lukumäärä on niin pieni, ettei sähköisen ilmoitusjärjestelmän luominen ja ylläpitäminen ole kustannustehokasta. Ao. ilmoitukset otetaan vastaan paperimuodossa.

Kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset saavat tiedon ilmoituksen vastaanottamisesta sähköisestä ilmoitusjärjestelmästä välittömästi sähköpostitse. Paperilla vastaanotetut ilmoitukset Evira lähettää tiedoksi postitse. Muut valvontaviranomaiset (Tulli, Fimea) saavat määräjoiin koosteen vastaanotetuista ilmoituksista.

Valvonnan tiedonhallinta

Sähköisesti vastaanotetut ilmoitukset säilytetään Eviran laboratorio- ja valvontatoimintojen tietojärjestelmä Elmassa. Järjestelmään viedään myös 1.11.2013 lähtien paperilla vastaanotetut ravintolisä- ja täydentämisilmoitukset ja sähköiseen järjestelmään viemisestä tehdään merkintä asiakirjanhallintajärjestelmä TWebiin. Aiemmin vireille tulleet ja vastaanotetut ilmoitukset säilytetään TWEB asiakirjanhallintajärjestelmässä.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Ilmoitusten lukumäärät raportoidaan vuosittain VASU-raportoinnin yhteydessä. Ilmoitusten lukumääriin viranomaisen toimilla ei ole vaikutusta, koska kyseessä on kysyntään ja tarjontaan perustuva uusien tuotteiden markkinoille tulosta ilmoittaminen. Ilmoitusjärjestelmän teknistä toimivuutta arvioidaan jatkuvasti ja korjaaviin toimiin ryhdytään Elmon kehittämis- ja ylläpitoryhmän priorisoinnin mukaisesti.

Terveysväitteitä koskevat hakemukset

Lainsäädäntö

Taulukko 12.1.2.1d. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Väiteasetus (EY) N:o 1924/2006	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1924/2006 elintarvikkeita koskevista ravitsemus- ja terveysväitteistä

Valvonnan toimeenpano

Väiteasetuksen mukaan terveysväitteet ovat kiellettyjä, jolleivät ne täytä väiteasetuksen II luvun yleisiä edellytyksiä ja IV luvun erityisiä edellytyksiä, jolleivät ne ole saaneet asetuksen mukaista hyväksyntää ja jolleivät ne sisälly 13 ja 14 artiklassa tarkoitettuihin hyväksytyjen

väitteiden luetteloihin. Suomessa terveystuotehakemukset jätetään Eviraan, joka toimii kansallisena yhteysviranomaisena. Terveystuotehakemusten laatimisessa noudatetaan komission asetusta (EY) N:o 353/2008 terveystuotteiden hyväksyntää koskevien hakemuksen soveltamissäännöistä ja EFSA:n antamia ohjeita terveystuotehakemuksista. Evira tarkistaa, että haettu väite täyttää väiteasetuksen yleiset ja erityiset edellytykset sekä hakemusten riittävyyden ja toimittaa hakemuksen eteenpäin Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen EFSA:n arvioitavaksi.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Terveystuotehakemuksista ylläpidetään ajantasasta taulukkoa EFSA:n kysymysrekisterisivuilla²⁰.

Kontaktimateriaalialan toiminnasta ilmoittaminen

Valvonnan tavoite

Kontaktimateriaalien vaatimustenmukaisuuden toteutumista on tarkoituksenmukaista valvoa niitä markkinoille saattavien toimijoiden toimipaikoissa. Valvonnan toteuttaminen edellyttää, että viranomaisilla on riittävät tiedot alan toimijoista ja erityisesti sellaisista toimipaikoista, joissa harjoitettavalla toiminnalla on merkitystä tuotteiden turvallisuuden ja vaatimustenmukaisuuden kannalta. Tästä syystä elintarvikelain 23/2006 muutoksella (643/2010, 21a §) on asetettu kontaktimateriaalialan toimijoille velvollisuus ilmoittaa toiminnastaan ja toimipaikastaan sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle.

Ilmoitus- ja rekisteröintivelvoite saattaa kaikenlaiset kontaktimateriaalialan toiminnanharjoittajat yhdenvertaisesti viranomaisen tietoisuuteen. Valvonnan ohella rekisteröinti mahdollistaa tehokkaamman tiedonvälityksen toimijoille. Toimenpide myös auttaa viranomaista valvonnan kohdentamisessa.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.1.2.1e. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Elintarvikekontaktimateriaalien yleisasetus (EY) N:o 1935/2004, ns. kehysasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista materiaaleista ja tarvikkeista ja direktiivien 80/509/ETY ja 89/109/ETY kumoamisesta
Asetus hyvistä tuotantotavoista (EY) N:o 2023/2006	Komission asetus elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden hyvistä tuotantotavoista

Valvonnan suunnittelu

Kunnan valvontaviranomaisen on syytä saattaa lomakkeet 'ilmoitus elintarvikekontaktimateriaalialan toiminnasta' toimijoiden saataville esim. kotisivuillaan.

Dokumentoidut menettelyt

Kunnallinen elintarvikevalvontaviranomainen merkitsee kontaktimateriaalialan toimijat valvontakohderekisteriinsä. Toiminnasta tallennetaan rekisteriin Eviran määrittelemät tiedot. Evira on laatinut toimintojen ilmoittamista, ilmoitusten vastaanottoa ja rekisteriin merkitsemistä varten ohjeet Nro 17045/2 Elintarvikekontaktimateriaalialan toimijan ilmoitus valvontaviranomaiselle toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta - Ohje kunnallisille elintarvikevalvontavi-

²⁰ <http://registerofquestions.efsa.europa.eu/roqFrontend/questionsListLoader?panel=NDA&foodsectorarea=26>

ranomaisille sekä malliasiakirjan 10116/2 lomake: Elintarvikekontaktimateriaalialan toimijan ilmoitus valvontaviranomaiselle toimipaikastaan ja toiminnastaan.

Valvonnan toimeenpano

Kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava (malliasiakirja nro 10116/1) toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta toimipaikan sijaintikunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle.

Valvonnan tiedonhallinta

Kunnallinen elintarvikevalvontaviranomainen kiinnittää toimintatietojen rekisteröinnin yhteydessä huomiota tallennettavien tietojen oikeellisuuden ja riittävyyden esim. että ensisijainen toimintatyyppi ja merkintä GMP-järjestelmästä on ilmoitettu. Tarvittaessa viranomainen kysyy toimijalta tarkennuksia. Täsmälliset rekisteröintitiedot mahdollistavat luotettavat tilastotiedot kontaktimateriaalien toimialalta.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kunnallinen elintarvikevalvontaviranomainen arvioi saatavilla oleviin muihin yritysrekisteritietoihin verrattuna, ovatko kaikki ao. toimijat sen toiminta-alueella tehneet ilmoituksen toiminnastaan. Jos viranomainen havaitsee rekisterin ulkopuolisia toimijoita alueellaan, sen tulee lähettää näille kehoitus tehdä ilmoitus.

12.1.3 Valvontatietojen julkistaminen, OIVA

Valtakunnallinen valvontatietojen julkistamisjärjestelmä (Oiva) otettiin käyttöön Suomessa toukokuun alussa vuonna 2013 vähittäismyymälöiden ja tarjoilupaikkojen valvonnassa. Valvontatietojen julkaisemisella lisätään valvonnan läpinäkyvyyttä ja annetaan kuluttajille tietoa valintojensa tueksi. Tavoitteena on myös lisätä elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta ja tunnettavuutta. Elintarvikealan yrityksille avautuu samalla mahdollisuus kertoa kuluttajille, että oma toiminta on kunnossa.

Kuntien valvontaviranomaisten tekemät Oiva-tarkastukset ovat valvontasuunnitelman mukaisia maksullisia tarkastuksia. Oivan myötä valvonnassa painotetaan riskiperusteisuutta, jolloin tarkastukseen käytetty aika lyhenee. Tarkastus tehdään yleensä ennalta ilmoittamatta, koska tarkoituksena on tarkastaa senhetkistä toimintaa yrityksessä. Elintarvikevalvonta yhdenmukaistuu Suomessa samanlaisten tarkastuskäytäntöjen myötä.

Tarkastettavat kohdat on jaettu 18 asiakokonaisuuteen. Kaupoissa ja ravintoloissa tarkastetaan joka kerta tilojen ja laitteiden päivittäistä puhtaanapitoa, henkilökunnan työtapoja, työvaatteita ja käsihygieniää, kylmien ja kuumien tuotteiden oikeaa säilytystä, ruoan jäädytystä sekä allergeenihallintaa. Muita kohtia tarkastetaan valvojan harkinnan mukaan vähintään kerran kolmessa vuodessa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kunnat raportoivat ja julkistavat elintarvikevalvonnan tulokset Oiva-järjestelmällä. Valvontakohteen kunkin tarkastuskerran tarkastustulokset julkaistaan Oiva-raportissa, jotka ovat internetsivulla www.oivahymy.fi.

12.1.4 Hygieniaosaamisjärjestelmä

Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena varmistaa, että elintarvikealan toimijat ovat noudattaneet elintarvikelain 23/2006 vaatimuksia elintarvikealan työntekijöiden hygieniaosaamisen varmistamisesta.

Hygieenisten työtapojen osaamista ja osaamisen osoittamista hygieniaosaamistodistuksella edellytetään elintarvikehuoneistossa helposti pilaantuvia pakkaamattomia elintarvikkeita käsitteleviltä henkilöiltä.

Valvonnan resurssit

Kunnan valvontayksiköt niissä elintarvikehuoneistoissa, joita kunta valvoo, Eviran tarkastuseläinlääkärit niissä elintarvikehuoneistoissa, joita Evira valvoo sekä puolustusvoimat niissä elintarvikehuoneistoissa, joita se valvoo.

Lainsäädäntö

Katso luku 12.1.

Valvonnan toimeenpano

Elintarvikelain 28§:n mukaan osaamistestejä voivat järjestää ja osaamistodistuksia myöntää Eviran hyväksymät osaamistestaajat. Evira valvoo osaamistestaajien toimintaa (etl 28§).

Hygieniaosaamisen varmistamisen valvonnasta vastaavat pääosin elintarvikehuoneistoissa kuntien ja kuntayhtymien elintarvikevalvontaviranomaiset samassa yhteydessä, kun ne suorittavat muutakin elintarvikelain mukaista elintarvikevalvontaa. Samoin Eviran tarkastuseläinlääkärit niissä elintarvikehuoneistoissa, jotka kuuluvat Eviran valvontaan.

12.1.5 Terveysvaaratilanteet

Terveysvaaralla tarkoitetaan elintarvikkeessa olevaa mitä tahansa elintarvikkeeseen normaalisti kuulumatonta haitallista ominaisuutta, joka saattaa aiheuttaa vaaran kuluttajan terveydelle. Mikrobiologisen terveystaaran voivat aiheuttaa bakteerit, virukset tai muut mikroorganismit. Terveystaara on kyseessä esimerkiksi silloin, kun sellaisenaan syötävässä elintarvikkeessa on ruokamyrkytyksiä aiheuttavia bakteereja, kuten salmonella ja EHEC -bakteerit, tai vaarallisia mikrobiperäisiä toksiineja, kuten botuliini ja homemyrkyt. Kemiallisen terveystaaran voivat aiheuttaa esim. luontaiset toksiinit tai akuutisti myrkylliset torjunta-aineet. Myös radioaktiiviset aineet ja fysikaaliset tekijät, kuten vieraat esineet, voivat aiheuttaa terveystaaran.

Terveystaaratilanteen voivat aiheuttaa myös elintarvikkeen ainesosat, jos ne ovat allergisoivia eikä niitä ole mainittu pakkausmerkinnöissä. Allergisoivat ainesosat voivat olla elintarvikkeeseen normaalisti kuuluvia tai kuulumattomia aineita. Eräät lisäaineet, kuten sulfiitti, voivat myös aiheuttaa akuutteja terveystaavutuksia.

Kunnan varautuminen ja erityistilannesuunnitelma

Lainsäädäntö

Terveystaarusuojelulaki (763/1994) 8 §:

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa ennakolta varauduttava erityistilanteiden aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseksi, selvittämiseksi ja poistamiseksi tarvittaviin valmius- ja varotoimenpiteisiin.

Valtioneuvoston asetus (1365/2011) elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä 3 §:

Kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen on yhdessä tartuntatautien vastustamisesta kunnan alueella vastaavan viranomaisen kanssa ennalta varauduttava elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin ja sovittava niitä koskevan selvitystyön järjestämisestä.

12.1.5.1 Ruokamyrkytysepidemioiden selvitykset ja seuranta

Lainsäädäntö

Elintarvikelaki (23/2006) 45 §:

Kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen on saatuaan elintarvikelain 24 §:n 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen ruokamyrkytyksestä tai ruokamyrkytys epäilystä tai epäillessään ruokamyrkytystä muusta syystä, viipymättä tehtävä tapausta koskeva selvitys asianmukaisine epidemiologisine ja mikrobiologisine tutkimuksineen yhteistyössä tartuntatautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa sekä toimitettava tarpeelliset ilmoitukset Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja Eviralle. Ilmoitukset eivät saa sisältää henkilötietoja.

Terveydensuojelulaki (763/1994) 20 a §:

Saatuaan tiedon talousveden aiheuttamasta epidemiasta tai sen epäilystä kunnan terveydensuojeluviranomaisen on tehtävä viipymättä tapausta koskeva selvitys ja ryhdyttävä toimenpiteisiin taudin leviämisen ehkäisemiseksi sekä ilmoitettava siitä edelleen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja asianomaiselle aluehallintovirastolle.

Valtioneuvoston asetus (1365/2011) elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä 3 §:

Epidemian selvittämiseksi on tehtävä sairastuneisiin kohdistuvia laboratoriotutkimuksia, epidemian aiheuttajiksi epäiltyjen elintarvikkeiden tai veden tutkimuksia sekä epidemiologisia tutkimuksia.

4 §: Kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen tulee yhdessä nimetä epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmä.

Elintarvikevalvontaviranomaiset osallistuvat ruokamyrkytystapausten ja talousveden aiheuttamien epidemioiden selvitystyöhön. Toimintaa kentällä ohjaa ja siitä vastaavat yhdessä elintarvikevalvontaviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen. Viranomaisten yhteistyön lisäämiseksi ja ruokamyrkytyksistä tehtävien ilmoitusten selkiyttämiseksi VN on antanut asetuksen (1365/2011) elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden seurannasta, selvittämisestä ja ilmoittamisesta. Tarkempia ohjeita ruokamyrkytysten selvittämisestä annetaan muun muassa Eviran internetsivuilla²¹.

Elintarvikelain mukaan toiminnanharjoittajan on ilmoitettava kunnalliselle elintarvikevalvontaviranomaiselle epäillessään käsittelemänsä elintarvikkeen aiheuttaneen ruokamyrkytyksen. Paikallinen epidemioiden selvitystyöryhmä, johon kuuluu mm. elintarvikevalvontaviranomai-

²¹

nen ja tartuntataudeista vastaava viranomainen lähettää epidemiaepäilyilmoituksen RYMY -järjestelmän kautta THL:ään. Järjestelmän kautta ilmoitus menee samanaikaisesti tiedoksi Eviraan, ao. aluehallintovirastoon ja ao. sairaanhoitopiiriin.

12.1.5.2 Takaisinvedot

Valvonnan tavoite

Tavoitteena on varmistaa, että markkinoilla olevien elintarvikkeet ovat turvallisia ja ihmisravinnoksi soveltuvia. Jos muunlaisia elintarvikkeita tavataan, ohjataan toimijaa takaisinvedon tekemisessä. Vastuu elintarvikkeiden vaatimustenmukaisuudesta on elintarvikealan toimijalla. Valvonnan tehtävänä on varmistaa, että toimijat tuntevat ja suorittavat takaisinvetoihin liittyvät velvollisuutensa, ohjata toimijoita takaisinvetoihin liittyvissä kysymyksissä ja tiedottaa viranomaisia ja kuluttajia sekä muita toimijoita takaisinvedoista.

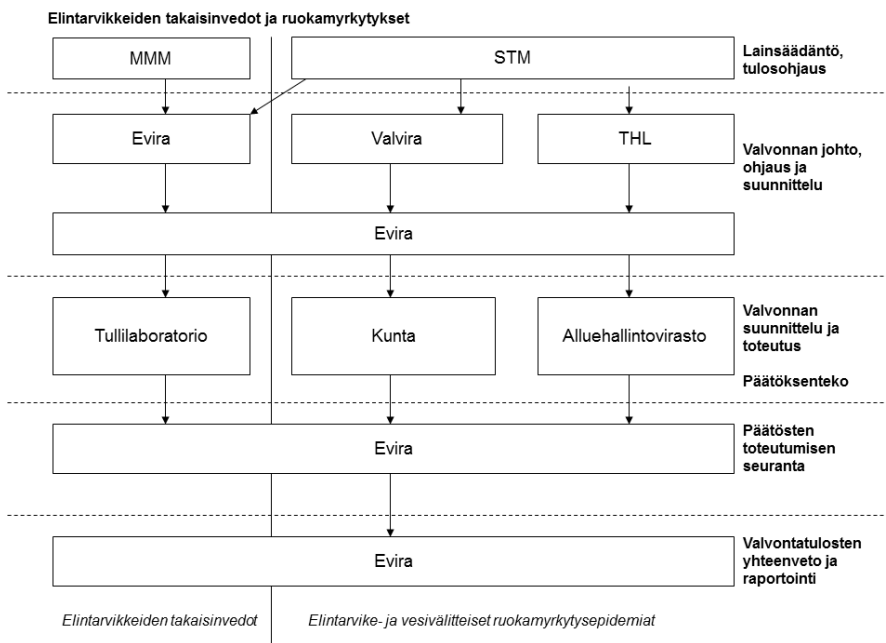
Valvottavan toiminnan laajuus

Valvonta koskee kaikkia markkinoilla olevia elintarvikkeita sekä elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvia materiaaleja (kontaktimateriaalit.) Valvonta koskee paitsi kotimaassa valmistettavia ja jalostettavia elintarvikkeita myös maahan tuotavia elintarvikkeita. Valmistuksen, jalostuksen sekä varastoinnin valvonnassa havaitut määräystenvastaisuudet voivat myös johdattaa markkinoilla olevan elintarvikkeen takaisinvetoon.

Valvonnan resurssit

Valvontaa suorittavat kaikki elintarvikevalvonnassa mukana olevat viranomaiset; Evira, Tulli, aluehallintovirastot ja kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset. Toimijan ohjaaminen on ensisijaisesti toimijan oman valvonta-alueen elintarvikevalvojan tehtävä. Valvontatoimenpiteet voivat alkaa myös toimijan oman havainnon ja ilmoituksen johdosta sekä toisen toimijan tai kuluttajan ilmoituksen johdosta.

Organisaatiokaavio

Kaavio 12.1.5.2. Elintarvikkeiden takaisinvedot ja ruokamyrkytykset.

Lainsäädäntö

Katso luku 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Eviran vuosittain laatiman valtakunnallisen valvonnan arviointisuunnitelman painopisteet kohdistavat valvontaa jonkin verran. Merkittävä osa takaisinvedoista tapahtuu toimijan omavalvonnan havainnoinnista. Omavalvonnalla lisätään toimijoiden edellytyksiä ehkäistä ennalta takaisinvetoa vaativat tilanteet.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvonnan resurssit kohdennetaan riskinarvioinnin perusteella. Tarkastettavat erät valitaan ensisijaisesti sellaisista tuotteista, joissa on todettu kartoitustarkastuksissa tai kokemuksen ja riskien arvioinnin perusteella eniten vaatimustenvastaisia tuotteita.

Dokumentoidut menettelyt

Eviran internetsivuilla on ohje elintarvikealan toimijoille takaisinvedosta sekä ilmoittamisesta viranomaiselle ja kuluttajille²². Tämän lisäksi Evira on valmistellut ohjeita takaisinvedoista ilmoittamiseen sekä tarkempia ohjeita erilaisiin takaisinvetotilanteisiin.

Taulukko 12.1.5.2. Takaisinvetoihin liittyvät ohjeet.

Ohjeen/lomakkeen nimi	Ohjeen tai lomakkeen tunnistenumero
<u>Ilmoitus elintarvikkeiden takaisinvedosta</u>	17053
<u>Takaisinvetolomakkeen täyttöohje</u>	17053
<u>Ohjeet allergeenivirheestä johtuvaa takaisinvetoa varten</u>	17007/3
<u>Ohjeet elintarvikkeen säteilyttämisestä johtuvaa takaisinvetoa varten</u>	17019/2
<u>Ohje hyväksymättömien muuntogeenisten elintarvikkeiden ja rehujen takaisinvedosta</u>	17015/2
<u>Ohjeet hyväksymättömien uuselintarvikkeiden takaisinvetoa varten</u>	17020/5
<u>Ohjeet pakkausmerkintävirheestä johtuvaa takaisinvetoa varten</u>	17048/1
<u>Elintarvikkeiden takaisin veto lintuinfluenssatapauksissa, viranomaisohje</u>	Dnro Evira/5024/900/2006
<u>Elintarvikkeiden takaisin veto ja hävitys todetuissa lintuinfluenssatapauksissa</u>	Dnro Evira/5024/900/2006
<u>Elintarvikkeiden takaisin veto lintuinfluenssatapauksissa, toimijaohje</u>	Dnro Evira/5024/900/2006
<u>Ohjeet täydennettyjen elintarvikkeiden takaisinvetoa varten</u>	17051/1

Valvonnan toimeenpano

Takaisin veto saa alkunsa viranomaisvalvonnan, omavalvonnan, kilpailijan, kuluttajan tai median esiintuomasta elintarvikkeen määräystenvastaisuudesta. Toimijan takaisinvetotoimien ensisijainen valvoja on kunnan elintarvikevalvontaviranomainen. Tarvittaessa Evira antaa takaisinvedon hoitoon liittyvää asiantuntija-apua.

Valvonnan tiedonhallinta

Toimijan tulee tehdä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ilmoitus takaisinvedosta tätä tarkoitusta varten tehdyllä lomakkeella. Lomake lähetetään sähköpostitse sekä osoitteeseen takaisinvedot@evira.fi että toimijan oman kunnan elintarvikevalvontaan. Evira tallentaa takaisinvedon yhteydessä syntyneet asiakirjat ja keskeiset viestit asiakirjahallintajärjestelmän mukaisesti. Evira kokoaa takaisinvedoista vuosittain taulukon ja julkaisee internetsivuillaan yhteenvetoden edellisen vuoden takaisinvedoista.

²² <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/takaisinvedot/>

Viranomaisille osoitettavat tiedotteet lähetetään sähköpostilla ja jatkossa Eviranet-palvelusta, johon ne myös jäävät arkistoon. Kuluttajätiedotteet julkaistaan Eviran internetsivuilta.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kunnallisen elintarvikeviranomaisen tehtävä on varmistaa toimijan suorittaman takaisinvedon toteutuminen sekä ohjata tätä korjaavissa toimenpiteissä. Erityistapauksissa takaisinvedetyistä tuotteista vaaditaan toimijalta hävitystodistus myös Eviraan.

12.1.6 Elintarvikepetokset ja muut poikkeamatilanteet

Valvonnan tavoite

Elintarvikeketjun rikollisuuden valvonnan tavoitteena on estää tahallista elintarvikevaatimusten vastaista toimintaa, johon voi liittyä esimerkiksi erilaiset elintarvike- tai elintarvikkeista annettavien tietojen väärennökset, petokset ja muu taloudellisen voiton tavoittelu laittomin keinoin. Elintarvikepetokset voivat aiheuttaa myös terveysvaaraa.

Valvottavan toiminnan laajuus

Koska elintarvikeketjun rikollisuutta ei ilmiönä vielä tunnisteta riittävän hyvin, ei erillisiä tilastoja toiminnan laajuudesta ole käytettävissä. Jatkossa on syytä harkita, tulisiko tilastoinnissa erottaa vaatimusten vastaisuudet selvästi petoksellisista tapauksista.

Laajoja ja merkittäviä poikkeamatilanteita on viime vuosina ollut noin 1-3 kpl/vuosi.

Valvonnan resurssit

Eviraan on perustettu elintarvikeketjun rikollisuuden yhteistyöryhmä, jossa ovat Eviran lisäksi edustettuina tullit, poliisi, syyttäjälaitos, verottaja ja maa- ja metsätalousministeriö. Varsinaista valvontatyötä toteutetaan osana normaalia elintarvikevalvontaa kunnissa. Tullit valvoo kolmasmaatuontia ja elintarvikkeita, jotka tulevat sisämarkkinoilta.

Lainsäädäntö

Katso luku 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Elintarvikeketjun rikollisuuden ennaltaehkäisy ja valvonta ja sen työnjako tulisi ottaa osaksi valvonnan suunnitteluprosessia. Tällä hetkellä alue on vielä niin vahvasti kehitysvaiheessa, että tähän suuntaan ollaan vasta etenemässä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnassa ja valvonnassa pyritään sekä kansallisen että kansainvälisen yhteistyön kautta identifioimaan ne elintarvikeketjun sektorit, toiminnot ja tuoteriikot, jossa petoksellinen toiminta arvioidaan todennäköiseksi. Näissä petoksellisen toiminnan seurauksena kuluttajan terveys voi vaarantua. Näihin kuuluu myös tapaukset, jotka ovat sekä taloudellisesti että myös kuluttajien harhaanjohtamisen ja talouden kannalta merkittäviä. Tämä työ on vasta käynnistymässä.

Poikkeamatilanteiden ennakoitijärjestelmän luominen olisi tärkeää, ns. hiljaisten signaalien tunnistaminen.

Dokumentoidut menettelyt

Elintarvikeketjun rikollisuuden ennaltaehkäisy ja valvonta edellyttää uusia, perinteisistä elintarvikevalvontamenetelmistä poikkeavia menetelmiä. Kehittämisyhteistyössä keskeistä on yleisen tietoisuuden lisääminen koulutuksella ja tiedottamisella. Siksi dokumentoituja menettelyitä on toistaiseksi vain takaisinvetojen osalta. Toimijoille ja valvontaviranomaisille tarkoitetut takaisin veto-ohjeet ovat osoitteessa www.evira.fi. Kts. myös kohta 12.1.5.2 Takaisinvedot.

Valvonnan ohjaus

Evira vastaa valvonnan ohjauksesta osana muuta elintarvikevalvonnan ohjausta. Elintarvikeketjun rikollisuuden ennaltaehkäisyssä ja valvonnassa keskeistä on yleisen tietoisuuden lisääminen, valvontahenkilökunnan osaamisen kehittäminen sekä aktiivinen kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö ja verkostoituminen. Komission elintarvikepetosten verkosto "Food Fraud Network" (FFN) perustettiin loppukevästä 2013 ja verkosto piti ensimmäisen kokouksensa 11.7.2013. Evira on verkoston kansallinen "contact point". Kansallisesti yhteistyötä on kehitetty ja tulee jatkuvasti kehittää niin verohallinnon (etenkin harmaa talous), tullin (etenkin rikostorjunta), poliisin (etenkin talousrikostutkinta) kuin kilpailu- ja kuluttajaviranomaisen kanssa.

Komission "Better Training for Safer Food" koulutusohjelmassa toteutetaan koulutuskokonaisuus, jossa käsitellään paitsi elintarvikepetoksia myös uusia tutkintamenetelmiä mm. internetin valvonnassa. Tätä koulutuskokonaisuutta on tärkeitä hyödyntää.

Valvonnassa on keskeistä tunnistaa toiminnan kansainväliset ulottuvuudet. Laajojen ja merkittävien poikkeamatilanteiden (esim. hollantilainen jäljittämätön liha) tavoitteena on tehokkaasti ja läpinäkyvästi hoitaa tapaukset valvontaviranomaisten yhteistyönä. Eviran sisällä menettelyitä kehitetään jatkuvasti.

Valvonnan toimeenpano

Valvonta toimeenpannaan osana normaalia elintarvikevalvontaa. Yhteistyötä poliisin, verohallinnon ja tullin rikostorjunnan kanssa tehdään tehostetusti myös yksittäisten tapausten hoidossa. Kansainvälisesti Food Fraud Networkin matalan kynnyksen tiedonvaihtojärjestelmä tulee tulevaisuudessa aktiiviseen käyttöön myös Suomessa. Tällä hetkellä järjestelmä on vasta käynnistymässä.

Poikkeamatilanteet edellyttävät usein työn organisoimista uudelleen ja tiivistä valvontaviranomaisten välistä yhteistyötä.

Valvonnan tiedonhallinta

Komission Food Fraud Network kehittää parhaillaan RASFF-järjestelmään verrattavaa elintarvikeketjun rikollisuuden tiedonvaihtojärjestelmää. Muilta osin tiedonhallinta on osa normaalia elintarvikevalvonnan tiedonhallintaa (KUTI- ja Elmo-järjestelmät). Poikkeamatilanteiden tiedonhallinta hoidetaan osana normaalia elintarvikevalvonnan tiedonhallintaa.

Laboratoriotoiminta

Elintarvikkeiden aitoustutkimuksiin tarvitaan analytiikkaa, mm. DNA-pohjaisia menetelmiä eläinlajitunnistuksiin. Hevoselihatapaus on osin vienyt eteenpäin tätä analytiikkaa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Muut aitoustutkimuksiin käytettävät menetelmät ovat pääsääntöisesti vasta kehitteillä/harkinnassa.

Poikkeamatilanteissa saatetaan tarvita nopeita ja osin mittaviakin laboratoriotutkimuksia, jotka on erikseen organisoitava priorisoimalla ja/tai ostopalveluina.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Elintarvikeketjun rikollisuuden valvonnasta raportoidaan yhdessä muun elintarvikevalvonnan yhteydessä. Keskeinen foorumi toiminnan arvioinnin ja korjaavien toimenpiteiden osalta on Eviran elintarvikeketjun rikollisuuden yhteistyöryhmä ja komission Food Fraud Network.

Poikkeamatilanteet raportoidaan osana normaalia elintarvikevalvontaa. Olennainen osa poikkeamatilanteen hoitoa on tapauksen hoidon arviointi ja yhteenveto kokemuksista sekä korjaavien toimenpiteiden toteuttaminen tapauskohtaisesti.

12.1.7 Toimialan laatimat laatu- ja vastuullisuusjärjestelmät sekä hyvän käytännön ohjeet

12.1.7.1 Hyvän käytännön ohjeet

Yleisen elintarvikehygieniasäätöasetuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on kannustettava elintarvikealan toimijoita laatimaan kansallisia ohjeita hygieniasta ja HACCP -periaatteiden soveltamista koskevista hyvistä käytännöistä. Elintarvikelain mukaan Evira arvioi ko. ohjeet. Evira on arvioinut vuosittain 1-2 hyvän käytännön ohjetta. Määrä pysyy samana myös lähivuosina. Ohjeet arvioi erikseen ohjekohtaisesti nimettävä työryhmä Evirassa. Eviran hyvän käytännön ohjeiden arviointi -ohjeen (Eviran ohje 10006/2) mukaan arvioinnin tulisi kestää korkeintaan kuusi kuukautta. Tieto arvioidusta ohjeesta toimitetaan komissiolle lisättäväksi komission ylläpitämiin luetteluihin kansallisista hyvän käytännön ohjeista. Luettelon osoite on Eviran ohjeessa 10006/2 hyvän käytännön ohjeen arvioinnista. Luettelo arvioiduista ohjeista on Eviran internetsivulla.

Arvioinnin tavoite

Arvioinnin tarkoitus on varmistaa, että ohjeet ovat Euroopan unionin hygieniasäädösten mukaisia ja että ohjeita voidaan soveltaa aloille, joihin ne on tarkoitettu. Evira ilmoittaa arvioinnin tuloksen toimialalle.

Omavalvontasuunnitelmaa laatiessaan toimija voi käyttää hyväkseen arvioituja hyvän käytännön ohjeita. Jos hyvän käytännön ohjeessa kuvattu riskinhallinta on korkealla tasolla, saattaa siihen perustuva omavalvontasuunnitelma olla riittävä. Ohjeiden käyttäminen on vapaaehtoista.

12.1.7.2 Hyväksytyt kansalliset laatujärjestelmät

Laatujärjestelmien hyväksyminen

Elintarvikkeiden kansallisella laatujärjestelmällä tarkoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetun komission asetuksen (EY) N:o 1974/2006 22 artiklassa tarkoitettua laatujärjestelmää.

Kansalliset laatujärjestelmät tulivat Suomessa mahdollisiksi 1.6.2013 elintarvikelain muutoksen myötä. Elintarvikelaissa edellytetään, että laatujärjestelmän tulee hyväksymishetkellä olla ulkopuolisen riippumattoman tahon tarkastama.

Evira hyväksyy järjestelmän, jos edellytykset täyttyvät. EU:n jäsenvaltioiden hyväksymien elintarvikkeiden kansallisten laatujärjestelmien on täytettävä seuraavat tukikelpoisuusperusteet:

- a) Tällaisissa järjestelmissä valmistettavien lopputuotteiden erityisyyden on johduttava viljelymenetelmiä koskevista yksityiskohtaisista velvoitteista, joiden avulla voidaan taata:
 - erityispiirteet, myös tuotantoprosessi, tai
 - kansanterveyden, eläinten ja kasvien terveyden, eläinten hyvinvoinnin tai ympäristönsuojelun kannalta huomattavasti laadukkaampi lopputuote kuin mitä kaupallista hyödykettä koskevassa standardissa vaaditaan.
- b) Järjestelmiin on sisällyttävä sitovat tuote-eritelvät, joiden noudattamista valvoo riippumaton tarkastuselin.
- c) Kaikki tuottajat voivat osallistua järjestelmiin.
- d) Järjestelmien on oltava avoimia, ja niillä on varmistettava tuotteiden täydellinen jäljitettävyys.
- e) Järjestelmissä on otettava huomioon nykyiset ja ennakoitavat markkinamahdollisuudet.

Kansalliseksi laatujärjestelmäksi hyväksyminen edellyttää, että järjestelmä ylittää huomattavasti lainsäädännössä edellytetyn vaatimustason joillakin lainsäädännön osa-alueilla (kansanterveys, eläinten ja kasvien terveys, eläinten hyvinvointi tai ympäristönsuojelu).

Toimijan tulee kuvata, miten toteutetaan ja varmistetaan täydellinen sisäinen jäljitettävyys koskien kansallisen laatujärjestelmän hyväksymisessä kuvattua tuotetta tai tuotteita. Valvonnan tavoitteena on em. ehtojen täyttymisen varmistaminen²³.

Hyväksytyt laatujärjestelmät

Valvottavaan toimintaan sisältyy hyväksytyt elintarvikeketjun kansalliset laatujärjestelmät. Helmikuussa 2014 Suomessa on yksi hyväksytty elintarvikeketjun kansallinen laatujärjestelmä, Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT) alaisuudessa toimiva Sikava. Hyväksytyt elintarvikeketjun kansallisen laatujärjestelmän mukainen lopputuote on tällä hetkellä Sikavan kansallisen tason ehdot täyttävä elävä sika.

Mikäli kyseiseen hyväksytyyn kansallisen tason laatujärjestelmään on tarkoitus viitata myös tuoreen sianlihan myynnissä, tulee laatujärjestelmän hyväksynnälle hakea laajennusta toimijakohtaisesti. Toimijalla tarkoitetaan tässä teurastamoita ja toimijoita, jotka ostavat kyseisen lihan teurastamolta ja joilla on tarkoitus viitata laatujärjestelmään myös tuoreen sianlihan myynnissä.

Hyväksymisedellytysten valvonta

Elintarvikelain 54 b §:n mukaan elintarvikkeiden kansallisen laatujärjestelmän tulee hyväksymishakemusta jätettäessä olla riippumattoman tahon tarkastama.

Ohjelman vaatimusten noudattamista koskevan sertifiointin suorittajan olisi oltava riippumaton elin, jonka on akkreditoinut jäsenvaltion asetuksen (EY) N:o 765/2008 mukaisesti nimeämä kansallinen akkreditointielin eurooppalaisissa tai kansainvälisissä standardeissa ja oppaissa vahvistettujen tuotteita sertifiointia koskevien yleisten vaatimusten mukaisesti tai akkreditointielin, joka on allekirjoittanut kansainvälisen akkreditointifoorumin (International Accreditation Forum, IAF) monenvälisestä tunnustamisesta koskevan sopimuksen (Multilateral Recognition Arrangement, MLA).

Hyväksynnän saaneen toimijan on huolehdittava siitä, että riippumaton taho auditoi järjestelmän (=ulkoinen auditointi) kerran vuodessa. Toimijan tulee toimittaa oma-aloitteisesti Eviralle

²³ <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/kansalliset+laatujarjestelmat/>

auditointiraportti. Jos auditoinnissa on todettu puutteita, toimija toimittaa raportit korjaustoimenpiteistä. Toimijan on myös sisällytettävä järjestelmän auditointi sisäisten auditointien vuosisuunnitelmaansa.

Evira käsittelee hakemuksen ja hyväksyy hakemuksen, jos edellytykset täyttyvät. Päätös on voimassa toistaiseksi. Evira valvoo hyväksymiensä kansallisten laatujärjestelmien hyväksymisedellytysten täyttymistä. Hyväksymispäätökset kirjataan Eviran asiakirjahallintajärjestelmään eli TWeb:iin.

Hakijan on raportoitava ulkopuolisen tarkastuksen tuloksista Eviralle säännöllisesti ja ilmoitettava muutoksista laatujärjestelmän sisällössä.

Maaseutuvirasto (MAVI) myöntää menekinedistämistukea Sikavalle ja tätä tukea saa käyttää vain Sikavan puitteissa toteutetuille markkinointikampanjoille. Menekinedistämistuen käytön valvonta kuuluu MAVI:lle. Evira antaa lausuntonsa markkinointiväitteistä MAVI:lle.

Sikavan kansallisen tason ehdot täyttävä, elävän sian osalta hyväksytyt laatujärjestelmä, laatumerkin käyttäminen muuhun kuin tuoreeseen lihaan: Muiden lihatuotteiden kuin tuoreen lihan markkinoinnissa käytettävää laatumerkkiä elintarvikevalvontaviranomaiset valvovat osana normaalia elintarvikevalvontaa.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.1.7.2. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Alkutuotantoasetus 1368/2011	MMM:n asetus alkutuotannolle elintarvike turvallisuuden varmistamiseksi asetettavista vaatimuksista
Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005	Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen annettu neuvoston asetus
Komission asetus (EY) N:o 1974/2006	Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annettu komission asetus
Eläintautilaki 441/2013	Eläintautilaki
Laki eläinten lääkitsemisestä 387/2014	Laki eläinten lääkitsemisestä
Maa- ja metsätalousministeriön asetus 432/2011 nautojen ja sikojen salmonellavalvonnasta	Maa- ja metsätalousministeriön asetus 432/2011 nautojen ja sikojen salmonellavalvonnasta
Eläinsuojelulaki 247/1996	Eläinsuojelulaki
Eläinsuojeluasetus 396/1996	Eläinsuojeluasetus
Valtioneuvoston asetus sikojen suojelusta 629/2012	Valtioneuvoston asetus sikojen suojelusta

Katso lisäksi luku 12.1.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira valvoo kansallisen laatujärjestelmän hyväksymisedellytysten täyttymistä. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, mikäli edellytykset eivät enää täyty. Jos valvonnan yhteydessä havaitaan epäkohtia, voi epäkohdilla olla vaikutusta mahdolliseen myönnettyyn menekinedistämistukeen.

12.2 Elintarviketurvallisuuden valvonta

12.2.1 Elintarvikkeiden alkutuotanto

Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on varmistaa alkutuotannon tuotteiden ja tuotannon turvallisuus ja laatu.

Valvottavan toiminnan laajuus

Suomessa oli vuonna 2012 alkutuotantopaikkoja 26 947, joista maidontuotantotiloja 9818. Muita alkutuotantopaikkoja olivat teurastuspaikat 2 kpl, luonnonvaraisen riistan lihantarkastukset 1, kalan viljelylaitokset, kalastusalueet ja muut alkutuotantopaikat 17092 kpl.

Elintarvikkeiden alkutuotannolla tarkoitetaan alkutuotannon tuotteiden tuotantoa, kasvatusta ja viljelyä, mukaan lukien sadonkorjuu, lypsäminen ja kaikki eläintuotannon vaiheet ennen teurastusta. Alkutuotanto sisältää myös metsästyksen, kalastuksen ja luonnonvaraisten tuotteiden keräämisen

Valvonnan resurssit

Evira toimii valvontaa ohjaavana keskusviranomaisena. Aluehallintoviranomaiset ohjaavat alkutuotantopaikkojen valvontaa omilla alueillaan. Toimeenpanevana valvontaviranomaisena toimii kunnan elintarvikevalvontaviranomainen, joka tekee tarkastuksia alkutuotantopaikoille. Alkutuotantopaikoilla tehtävät tarkastukset tulee ottaa huomioon kuntien elintarvikevalvontasuunnitelmissa.

Alkutuotannon toiminnalle on asetettu lainsäädännössä rekisteröitymisvelvoite, joka koskee kaikkia elintarvikkeita tuottavia alkutuotannon toimijoita ja alkutuotannon kuljetuksia. Kuitenkaan alkutuotannon toimijoiden, jotka harjoittavat ainoastaan luonnonvaraisen riistan metsästystä ja luonnonvaraisten tuotteiden keräilyä, ei tarvitse rekisteröityä.

Valvonnan tiedonhallinta ja raportointi

Alkutuotannon toimijat ovat osittain valvontayksiköiden rekistereissä. Kattavampaa järjestelmää luodaan parhaillaan: KUTI 1b -projektissa tuodaan elintarvikkeiden alkutuotannon valvontakohteet rajapintojen kautta kuntien elintarvikevalvontaviranomaisten käyttöön ja ylläpidettäviksi. Alkutuotantoa koskevat valvontakohtetiedot viedään elintarvikevalvonnan valtakunnalliseen kohdetietojärjestelmään (KUTI1) niiden tietojen osalta, joita ei synny muiden alkutuotantotietojen tuottavien järjestelmien, kuten Tukisovellus, kautta. Alkutuotantopaikkojen valvontatiedot viedään elintarvikevalvonnan valtakunnalliseen valvontatietojärjestelmään (KUTI2). KUTI 1b-projektin määrittelyvaihe on päättynyt maaliskuussa 2014 ja siirrytään toteutusvaiheeseen. Projektin arvioitu päättymispäivä on 31.10.2015.

Maidontuotanto

Valvottavan toiminnan laajuus

Maidon alkutuotannon osalta valvontakohteita ovat kaikki alkutuotantopaikat, joilla pidetään eläimiä maidontuotannossa lukuun ottamatta yksityiseen kotikäyttöön tarkoitettu tuotanto.

Valvonnan resurssit

Maidontuotantotiloja valvoo kuntaan virkasuhteessa oleva eläinlääkäri.

Lainsäädäntö

Valvonnan sisällöstä säädetään eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonta-asetuksessa.

Dokumentoidut menettelyt

Evira on laatinut tarkastusten tekemisen tueksi tarkastuskertomuslomakkeen (nro 10127) ja siihen liittyvän tarkastuslistan, johon maitotiloja koskevat elintarvikelainsäädännön vaatimukset on koottu. Evira antaa koulutusta valvontaviranomaisille tarkastusten tekemiseen ja lainsäädäntöön liittyen.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Tiedot kuntien vuosittain tekemien tarkastusten lukumääristä kerätään Evirassa valtakunnalliseksi tilastoksi, jota käytetään valvonnan ohjauksen tukena. Maidon alkutuotannon valvonta toimii myös osana tuotantotiloilla tehtävää täydentävien ehtojen valvontaa.

Kalastusalukset ja vesiviljelylaitokset

Kala-alan alkutuotantoa ovat kalastus ja kalan perkaaminen kalastusaluksella ja kalojen tai rapujen viljely vesiviljelylaitoksella. Eläintunnistejärjestelmälain (238/2010) ja siitä annetun asetuksen mukaisesti kaikkien vesiviljelyeläinten (kalat, äyriäiset ja nilviäiset) alkutuotantoon liittyvien eläintenpitäjien on ilmoitettava tiedot toiminnastaan viranomaisille eläinten pitäjä- ja pitopaikkarekisteriin (vesiviljelyrekisteriin).

Laki merellä toimivien kalastus- ja vesiviljelyalusten rekisteröinnistä (690/2010) edellyttää kaikkien merellä kalaa myytäväksi pyytävien alusten rekisteröimistä. Kalastusalusrekisteriä pitävät maa- ja metsätalousministeriö sekä ne ELY-keskukset, joiden toimialue sijaitsee Suomen merialueen rannikolla. ELY-keskukset pitävät rekisteriä myös sisävesillä kalastavista kalastusaluksista, mutta rekisteri ei ole täysin kattava, koska sisävesialueiden kalastusalusten rekisteröityminen ei ole pakollista.

Lihantuotanto

Lihantuotannossa alkutuotantoa on lihantuotantoeläinten kasvattaminen. Eläinten kasvattaminen pelkästään omassa yksityistaloudessa tapahtuvaa kulutusta varten ei ole alkutuotantoa, ei myöskään hevosen pito silloin, kun hevonen on suljettu pois elintarvikeketjusta.

Metsästys

Luonnonvaraisen riistan metsästys on alkutuotantotoimintaa. Luonnonvaraisen riistan metsästyksestä ei tarvitse kuitenkaan tehdä elintarvikelaissa tarkoitettua ilmoitusta alkutuotantopaikasta eikä alkutuotantoasetuksessa tarkoitettua kirjallista kuvausta omavalvonnasta. Riista-eläinten metsästys katsotaan elintarvikkeiden alkutuotannoksi siihen asti, kunnes riistaeläin loppuun teurastetaan eli nyljetään tai kynitään. Suolistettu luonnonvarainen riista on yhä alkutuotannon tuote. Elintarvikelainsäädäntö ei koske luonnonvaraista riistaa, joka tulee metsästäjän omaan käyttöön.

Jos luonnonvaraisen riistan lihaa halutaan toimittaa yleiseen kulutukseen, lihalle tulee tehdä lihantarkastus. Ilman lihantarkastusta metsästäjä voi luovuttaa luonnonvaraisen riistan lihaa kuluttajan omaan käyttöön. Lisäksi metsästettyjen luonnonvaraisten hirvieläinten, jänisten, kaniin ja lintujen lihan toimittaminen vähittäismyyntiin on mahdollista tietyin ehdoin ilman lihantarkastusta.

Luonnonvarainen riista, joka toimitetaan lihantarkastukseen, voidaan suolistaa pyyntipaikalla. Luonnonvarainen riista voidaan teurastaa loppuun ja tarkastaa hyväksytyssä riistan käsittely-

laitoksessa. Metsästysseurueisiin voi kuulua henkilöitä, jotka suorittamaan asiaan perehdyttävän koulutuksen, voivat tehdä luonnonvaraisen riistan lihantarkastukseen liittyen eläimen alustavan tarkastuksen heti kaadon tai pyynnin jälkeen jo pyyntipaikalla ((EY) N:o 853/2004). Näitä henkilöitä kutsutaan koulutetuiksi henkilöiksi ((EY) N:o 853/2004 liite III jakso IV luku I ja EL 30 §). Metsästäjien terveys- ja hygieniakoulutuksen tulee olla Eviran hyväksymä. Koulutusta voi antaa riippumaton taho, kuten metsästysjärjestö. Evira pitää rekisteriä koulutuksen suorittaneista koulutetuista henkilöistä (koulutettujen henkilöiden rekisteri).

Kasveista ja sienistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotanto

Kasvikunnan tuotteiden, kuten marjojen ja hedelmien, tuotantoprosessi pelloilta, puutarhasta tai kasvihuoneesta pakkaamoon ja vähittäismyyntiin katsotaan alkutuotannoksi, myös pakkaaminen alkutuotantotilalla. Myös ns. rahtitoiminta on sallittu alkutuotannon toimintana, kunhan kauppakunnostetut tuotteet palaavat alkuperätilalle. Alkutuotantoa on myös luonnonvaraisten marjojen, kasvien ja sienten keräily, mutta siitä ei tarvitse tehdä alkutuotantoilmoitusta.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.1a. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Asetus vähäriskisistä toiminnoista 1258/2011	VNa eräistä elintarviketurvallisuusriskeiltään vähäisistä toiminnoista

Katso lisäksi luku 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Valvontaviranomainen laatii omaa toimintaansa koskevan elintarvikevalvontasuunnitelman, jonka keskeinen lähtökohta on riskitekijöiden huomioon ottaminen. Kunnat laativat suunnitelmansa osana ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa. Valvontasuunnitelman laatimisesta ja sisällöstä säädetään ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä, kuten elintarvikelaissa ja valvontasuunnitelma-asetuksessa. Ohjeet ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnittelulle annetaan ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa.

Valvonnan riskiperusteisuus

Maidontuotantotilan riskinarvioinnissa tulee ottaa huomioon muun muassa tilan aiempi tarkastushistoria, käytettävän veden lähde, lypsytapa ja mahdollinen pienten raakamaitomäärien suoramyynä.

Kalan osalta esimerkiksi eri pyyntitavat ja kalastusmäärät voivat vaikuttaa kalojen laatuun ja säilyvyyteen siten, että kaloja kuolee ja rikkoutuu pyydyksessä tai pyydystettäessä. Kalastusaluksilla elintarviketurvallisuuteen liittyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi poikkeamat kalastustuotteiden säilytyslämpötiloissa, yleisessä puhtaudessa sekä kalastustuotteiden jäljitettävyyksivaatimuksissa.

Kasvien ja sienten alkutuotannossa riskitekijät riippuvat ensisijaisesti alkutuotannon tuotteen ominaisuuksista ja tuotantotavasta. Lehtivihannesten ja marjojen viljely sisältää enemmän riskejä kuin viljan tai juuresten viljely. Käytettävä vesilähde ja veden käyttötavat ovat myös riskinarviointiin vaikuttavia asioita.

Dokumentoidut menettelyt

Taulukko 12.2.1b. *Eviran ohjeet koskien alkutuotannon valvontaa.*

Ohjeen/lomakkeen nimi	Ohjeen tai lomakkeen tunnistus
Kalastusalueiden valvonta	16036
Maidontuotantotilan hygieniatarkastuskertomus	10127
Raakamaidon ja ternimaidon tuotannon ja myynnin valvonta	16040
Luonnonvaraisen riistan lihan käsittely ja lihan toimittaminen myyntiin	16027

Valvonnan tiedonhallinta

Elintarvikevalvonnan osalta valvontatietojen hallinta toteutetaan toistaiseksi manuaalisella tiedonkeruulla. Tiedot pyydetään keskitetysti eri viranomaisista sekä tallennetaan ja käsitellään Evirassa.

12.2.2 Lihantarkastus

Valvonnan tavoite

Lihantarkastuksen tavoitteena on varmistaa, että kulutukseen tuleva liha ja lihaa sisältävät valmisteet olisivat turvallisia ja elintarvikehygieenisen laatunsa puolesta moitteettomia.

Valvottavan toiminnan laajuus

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonta-asetuksen 5 artiklan ja elintarvikelain 43 §:n mukaisesti on lainsäädännön tarkoituksen saavuttamiseksi säädetty tarkastuspakko nauta- ja karioeläimille, sialle, lampaalle, vuohelle, siipikarjalle, porolle, jäniseläimille sekä luonnonvaraisille ja tarhatuille riistaeläimille. Tarkastuspakko ei kuitenkaan koske tuottajan tai metsästäjän omaan yksityistalouteen tarkoitettua lihaa eikä joitakin muita poikkeuksellisia tilanteita, joista on säädetty erikseen. Tarkastamatonta lihaa ei saa käsitellä, säilyttää eikä varastoida elintarvikelain nojalla hyväksytyissä laitoksissa. Tarkastamatonta lihaa voidaan kuitenkin tiettyissä tapauksissa käsitellä ilmoitetussa elintarvikehuoneistossa.

Punaisen lihan teurastamoita oli Suomessa vuoden 2013 lopussa yhteensä 15 ja punaisen lihan pienteurastamoita 43. Siipikarjateurastamoita Suomessa oli 4, siipikarjan pienteurastamoita 12 ja poroteurastamoita 19.

Valvonnan resurssit

Eviran valvomissa teurastamoissa oli tammikuussa 2014 lihentarkastuksen ja laitosten muun viranomaisvalvonnan suorittamista varten kokoaikaisena 48 tarkastuseläinlääkäriä ja osa-aikaisena (palkkioperusteisena) 55 tarkastuseläinlääkäriä. Lihentarkastajia oli Eviran palveluksessa punaisen lihan teurastamoissa 57 henkilöä. Lisäksi teurastamoiden palveluksessa on laboratorio-työntekijöitä ja muuta teurastamon henkilökuntaa, jotka tekevät lihentarkastukseen liittyviä tehtäviä, kuten näytteenottoa. Siipikarjan tai tarhattujen jäniseläinten teurastamoissa henkilökuntaan kuuluva henkilö voi asianmukaisen koulutuksen saatuaan avustaa lihentarkastuksessa. Poikkeustapauksissa kunnan palveluksessa olevat eläinlääkärit vastaavat lihentarkastuksesta Eviran kunnan kanssa tekemän sopimuksen perusteella. Poroteurastamoissa lihentarkastuksen suorittavat AVIn palveluksessa olevat eläinlääkärit.

Lainsäädäntö

Lihantarkastuksesta sekä siihen sisältyvästä näytteenotosta ja laboratoriotutkimusten suorittamisesta on annettu sekä kansallista että yhteisölainsäädäntöä.

Taulukko 12.2.2. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
(EY) N:o 2075/2005	Komission asetus virallisia trikiinitutkimuksia koskevista erityissäännöistä
1470/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus lihentarkastuksesta
7/EEO/2009	Maa- ja metsätalousministeriön asetus teurastamoita ja leikkaamoita koskevista TSE-tauteihin liittyvistä toimenpiteistä
1/EEO/2000	Maa- ja metsätalousministeriön päätös bakteriologisesta tutkimuksesta lihentarkastuksessa
21/EEO/2001	Maa- ja metsätalousministeriön asetus mikrobilääkeaineiden osoittamisesta lihentarkastuksessa mikrobiologisella menetelmällä

Katso lisäksi luku 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Eviran tehtäviin kuuluvat lihentarkastuksen johtaminen, ohjaaminen ja kehittäminen Suomessa. Eviran tarkastuseläinlääkärit laativat vuosittain teurastamokohtaisen valvontasuunnitelman, joka kattaa myös lihentarkastuksen.

Evira laatii lisäksi ohjeita valvonnan yhtenäistämiseksi ja lainsäädännössä asetettujen vaatimusten tulkitsemiseksi. Eviran elintarvikehygieniayksikkö vastaa lihentarkastukseen liittyvien ohjeiden laadinnasta. Ohjeista tiedotetaan tarkastuseläinlääkäreitä ja ne julkaistaan Eviran internet-sivuilla.

Evira huolehtii lihentarkastuksesta ja valvonnasta teurastamoissa. Pienteurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa lihentarkastuksesta ja valvonnasta huolehtii joko Evira tai, jos kunta on tehnyt sopimuksen Eviran kanssa, kunta. Kun lihentarkastus pienteurastamossa tehdään Eviran ja kunnan välisen sopimuksen perusteella, kunta laatii Eviran ohjeiden pohjalta suunnitelman tekemästään valvonnasta. Poroteurastamoiden lihentarkastuksesta ja valvonnasta huolehtii aluehallintovirasto. AVI ohjaa omassa palveluksessaan olevia eläinlääkäreitä lihentarkastuksen suorittamisessa poroteurastamossa. AVI laatii vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskevan valvontasuunnitelman.

Valvonnan riskiperusteisuus

Lainsäädäntö edellyttää lihentarkastuksen suorittamista teurastettaville eläimille. Lihentarkastuksessa riskiperusteisuus huomioidaan kuitenkin myös tapauskohtaisesti: elintarvikeketjua koskevien tietojen (nk. ketjuinformaatio) sekä muiden esitietojen ja lihentarkastuslöydösten perusteella tarkastuseläinlääkäri suorittaa lihentarkastuksen tarvittaessa erityisen yksityiskohtaisesti.

Valvonnan toimeenpano

Kotieläin voidaan teurastaa ja lihentarkastus suorittaa pääsääntöisesti vain Eviran valvomassa teurastamossa tai pienteurastamossa. Poro voidaan teurastaa ja tarkastaa AVIn valvomassa poroteurastamossa. Luonnonvarainen riistan liha tarkastetaan Eviran valvomassa riistan käsittelylaitoksessa.

Tarkastuseläinlääkäri suorittaa lihan tarkastuksen voimassa olevien säädösten ja ohjeiden mukaan. Punaisen lihan teurastamoissa tarkastuseläinlääkäreitä avustavat lisäksi lihan tarkastajat ja siipikarjateurastamoissa lihan tarkastusavustajat eli tehtävään koulutetut teurastamon henkilökuntaan kuuluvat henkilöt.

Lihantarkastukseen kuuluu ennen teurastusta tehtävä *ante mortem* -tarkastus ja teurastuksen jälkeen tehtävä *post mortem* -tarkastus. Ennen teurastusta tehtävän elävänä tarkastuksen tarkoituksena on tutkia mm., sairastaako eläin tarttuvaa eläintautia, eläimistä ihmisiin tarttuvaa tautia tai onko eläimellä muu sellainen sairaus tai tartunta, taikka onko sitä lääkitty niin, että siitä saatava liha voi olla elintarvikkeeksi kelpaamatonta. Elävänä tarkastuksessa tarkastuseläinlääkäri tarkastaa myös eläimen tunnistamiseen ja ketjuinformaatioon liittyvät asiakirjat ja arvioi niiden sisältämän tiedon. Tarkastuseläinlääkäri valvoo myös eläinten hyvinvointia koskevien säädösten noudattamista. *Post mortem* -tarkastus käsittää ruhon ja elinten silmä-määräisen tarkastuksen, eräiden sisäelinten ja imusolmukkeiden tunnustelun tai viiltämisen ja tarkastuksen, sekä tarvittaessa näytteenoton ja laboratoriotutkimuksen.

Lihan arvostelusta on säädetty eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonta-asetuksessa ((EY) N:o 854/2004) sekä lihan tarkastusasetuksessa (1470/2011). Arvostelun perusteella ruho on todettava lihan tarkastuksessa ihmisravinnoksi kelpaavaksi eli hyväksytyksi tai ihmisravinnoksi kelpaamattomaksi eli hylätyksi.

Valvonnan tiedonhallinta

Tällä hetkellä tiedot lihan tarkastuksesta siirtyvät kuukausiyhdistelmänä tarkastuseläinlääkäreiltä Excel-taulukkomuotoisena Eviran päätoimipaikkaan lihan tarkastusyksikön käyttöön. Vuoden 2015 alusta tavoitteena on saada lihan tarkastuksen kuukausiyhdistelmät Elvi-järjestelmään. Tällöin tarkastuseläinlääkärit syöttävät lihan tarkastustiedot suoraan Elviin, jolloin ne ovat reaaliaikaisesti käytettävissä, ja tiedon hyödyntäminen on helppoa.

Laboratoriotointi

Lihantarkastukseen liittyvät laboratoriotutkimukset tehdään Eviran hyväksymässä laboratoriossa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Tarkastuseläinlääkäri laatii lihan tarkastuksesta kuukausittain yhteenvedon, joka valtion ja AVI:n palveluksessa olevan tarkastuseläinlääkäriin on toimitettava Eviraan ja tiedoksi AVI:lle. Tarkastuseläinlääkäriin on lisäksi toimitettava vuosiyhdistelmä Eviraan ja tiedoksi AVI:lle.

12.2.3 Elintarvikkeiden valmistus

12.2.3.1 Yleiset periaatteet

Valvonnan tavoite

Elintarvikkeiden valmistuksen valvonnan tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu sekä varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyys. Elintarvikkeiden valmistuksen valvonnan tavoitteena on myös varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda kuluttajaa harhaan. Tarkoituksena on suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta sekä taloudellisilta tappioilta.

Valvottavan toiminnan laajuus

Eviran ylläpitämän laitosrekisterin mukaan (28.5.2014) eläimistä saatavien elintarvikkeiden valmistuslaitoksia on seuraavasti: liha-alan laitoksia on 360, kala-alan laitoksia on 390, maito-alan laitoksia 105, muna-alan laitoksia 69 ja varastolaitoksia 129.

Kunnallisen elintarvikevalvonnan raportin vuodelta 2012 mukaan elintarvikehuoneistoja, joissa valmistetaan tai muuten käsitellään kasvipärisiä elintarvikkeita ja yhdistelmätuotteita oli seuraavasti: leipomoita ja muita viljavalmistelaitoksia 999, ruokavalmistetehtaita 279, makeis- ja mehutehtaita, kahvinpaahtimoita, hunajanjalostajia tms. 431, pieniä kala-alan yrityksiä, jotka eivät ole laitoksia 120, pakkaamoita 197. Lisäksi maatilan yhteydessä tapahtuvaa valmistusta on 566 tilalla ja yleensä muutaman henkilön voimin toimivia valmistajia, jotka myyvät tuotteensa suoraan on 187.

Valvonnan resurssit

Elintarvikkeiden valmistuksen valvonta on osa elintarvikkeiden ja muun ympäristöterveydenhuollon valvontaa.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.3. Elintarvikkeiden tuotekohtaiset säädökset, joita ei ole esitetty muualla asiakirjassa.

Laitosasetus 1369/2011	MMM:n asetus laitosten elintarvikehygieniasta
(EY) N:o 1333/2008	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikelisiä aineista
(EU) N:o 231/2012	Komission asetus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1333/2008 liitteissä II ja III lueteltujen elintarvikelisiä aineiden eritelmien vahvistamisesta
(EY) N:o 1334/2008	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikkeissa käytettävistä aromeista ja tietyistä ainesosista, joilla on aromaattisia ominaisuuksia, sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1601/91, asetusten (EY) N:o 2232/96 ja (EY) N:o 110/2008 sekä direktiivin 2000/13/EY muuttamisesta
(EU) N:o 1321/2013	Komission täytäntöönpanoasetus sellaisenaan elintarvikkeissa tai niiden pinnalla ja/tai savuaromien valmistuksessa käytettäviä sallittuja savuaromien primaarituotteita koskevan unionin luettelon laatimisesta
(EY) N:o 1332/2008	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvike-entsyymeistä sekä neuvoston direktiivin 83/417/ETY, neuvoston asetuksen (EY) N:o 1493/1999, direktiivin 2000/13/EY, neuvoston direktiivin 2001/112/EY ja asetuksen (EY) N:o 258/97 muuttamisesta
MMMa 1020/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus valmistuksen apuaineista elintarvikkeissa

Valvonnan suunnittelu

Valvonnan riskiperusteisuus

Valmistuksen valvonnan riskiperusteisuuden arvioinnissa otetaan huomioon elintarvikealan toimijan harjoittaman toiminnan luonne ja laajuus, omavalvonnan toimivuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat. Riskiluokituksen avulla lasketaan tarkastustiheys.

Evirassa on laadittu ohje säännöllisen valvonnan piiriin kuuluvien valvontakohteiden tarkastustiheydestä. Ohjeessa on vuosittain toteutettavien tarkastusten ohjeellinen määrä ja tarkastuksiin käytettävä ohjeellinen aika

Dokumentoidut menettelyt

Evirassa on laadittu ohjeita elintarvikkeiden valmistuksen valvontaan. Ohjeet ovat valvontaviranomaisten saatavilla Eviranetissä. Kunnalliset valvontayksiköt ovat laatineet lisäksi omia menettelytapaohteita ja valvontalomakepohjia elintarvikkeiden valmistuksen valvontaan.

Valvonnan toimeenpano

Valmistuksen valvonta on osa tavallista elintarvikevalvontaa.

Valvonnan tiedonhallinta

Eläimistä saatavia elintarvikkeita valmistavat hyväksytyt laitokset on Eviran ylläpitämässä laitosrekisterissä. Toimintaluokille on omat rekisterit. Rekisteristä käy ilmi laitoksen toiminta.

Kunnat pitävät yllä kohde ja valvontarekisteriä sekä omassa tietojärjestelmässään että vievät sovitut kohde- ja valvontatiedot keskitettyyn tietojärjestelmään, josta ne ovat Eviran käytössä.

Laboratoriotoiminta

Paikallisen elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmaan kirjataan elintarvikelain mukaiset laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu. Valvontaviranomainen varmistaa, että viranomaistutkimuksia tekevät laboratoriot on hyväksytty tekemään pyydettyjä määrittäviä säästönmukaisilla menetelmillä.

Kunta laatii vuosittain riskiperusteisen suunnitelman omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi otettavista näytteistä ja tutkimuksista. Näytteitä voidaan ottaa mm. lainsäädännön toimijalle määräämän näytteenoton ja tutkimusten varmistamiseksi sekä epäiltäessä tuotteiden turvallisuutta. Näytteenotto kohteita, näytteiden määriä, näytteenottotiheyttä ja näytteistä tehtäviä tutkimuksia suunniteltaessa otetaan huomioon omavalvonnan toimivuus valvontakohteessa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Toimivaltaiset viranomaiset (elintarvikkeiden valmistuksen osalta Evira ja kunnat) ylläpitävät rekisteriä valvontakohteista ja valvontatapahtumista kertyvistä tiedoista. Niistä laaditaan raporteja kunnan sekä keskus- ja aluehallinnon erilaisiin seurantarpeisiin. Elintarvikevalvonnan ja -tutkimuksen tiedonkeruusta (KUTI), monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman raporteista (ns. VASU raportti) sekä valvonnan arviointien tuloksista muodostetaan yleiskuva elintarvikevalvonnan tilanteesta Suomessa. Valvonnasta kerättäviä tietoja käytetään valvonnan seurannassa, toteutumisen arvioinnissa sekä ohjauksen ja suunnittelun tukena paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

12.2.3.2 Alkoholijuomien valvonta

Alkoholijuomia koskeva elintarvikelain mukainen valvonta kuuluu Valviralle. Valvira toimii STM:n tulosohjauksessa ja sen elintarvikevalvontaan liittyvä toiminta kohdistuu hallinnonalan strategiseen tavoitteeseen ”terveyden ja toimintakyvyn edistäminen”.

Valvottavan toiminnan laajuus

Alkoholijuomien valmistuslupia on myönnetty 90 ja tukkumyyntilupia on myönnetty 270 toimijalle. Valviran ylläpitämään alkoholielinkeinorekisteriin tallennetaan vuosittain yli 5 000 uutta tuotetta. Vuoden aikana markkinoilla on noin 18 000 alkoholituotetta.

Valvonnan resurssit

Alkoholivalvontaan osallistuu Valvirassa viisi virkamiestä. Valvonnassa toimivien virkamiesten ensisijainen tehtävä on kansallisen alkoholilainsäädännön ja alkoholia koskevan yhteisöläinsäädännön noudattamisen valvonta. Osalla henkilöstöä on elintarviketieteellinen koulutus. Pääosin elintarvikelainsäädännön noudattamisen valvonta ja siihen liittyvän ohjeistuksen laatiminen samoin kuin AVlen ohjaus alkoholijuomamyymälöiden elintarvikehuoneistovalvonnassa kuuluu näille henkilöille. Ammattitaidon ylläpitämiseksi henkilöstö osallistuu elintarvikevalvonnan ja alkoholin tuotevalvonnan koulutustilaisuuksiin ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Lainsäädäntö

Elintarvikkeiden valmistuksen ja kaupanpidon valvonnan lainsäädännön lisäksi alkoholijuomien erityisistä vaatimuksista on säädetty EU-tason tuotekohtaisella lainsäädännöllä sekä kansallisella alkoholilailalla ja sen nojalla annetuilla asetuksilla. Keskeinen lainsäädäntö on kuvattu taulukossa 12.2.3.2.

Taulukko 12.2.3.2. Alkoholijuomiin sovellettava lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1143/1994	Alkoholilaki
1344/1994	STM:n asetus alkoholijuomista ja väkiviinasta
(EU) N:o 1308/2013	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta
(EY) N:o 607/2009	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 479/2008 soveltamista koskevista eräistä yksityiskohtaisista säännöistä tiettyjen viinialan tuotteiden suojattujen alkuperänimitysten, maantieteellisten merkintöjen ja perinteisten merkintöjen sekä merkintöjen ja esittelyn osalta
(EY) N:o 436/2009	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 479/2008 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä viinitilarekisterin, markkinoiden seurantaan liittyvien pakollisten ilmoitusten ja tiedonkeruun, tuotteiden kuljetuksen mukana seuraavien asiakirjojen sekä viinialalla pidettävien rekisterien osalta
EU N:o 251/2014	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maustettujen viinituotteiden määritelmästä, kuvauksesta, esittelystä, merkinnöistä ja maantieteellisten merkintöjen suojasta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1601/91 kumoamisesta. Asetusta sovelletaan 28.3.2015 lähtien.
(EY) N:o 122/1994	Komission asetus tietyistä neuvoston asetuksen 1601/1991 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä maustettujen viinien, maustettujen viinipohjaisten juomien ja maustettujen viinistä valmistettujen juomasekoitusten määritelmän, kuvauksen ja esittelyn osalta
(EY) N:o 110/2008	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus tislattujen alkoholijuomien määritelmästä, kuvauksesta, esittelystä, merkinnöistä ja maantieteellisten merkintöjen suojaamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1576/89 kumoamisesta
(EU) N:o 716/2013	Komission täytäntöönpanoasetus tislattujen alkoholijuomien määritelmästä, kuvauksesta, esittelystä, merkinnöistä ja maantieteellisten merkintöjen suojaamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 110/2008 soveltamis-säännöistä

Valvonnan suunnittelu

Valvira laatii vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskevan valvontasuunnitelman. Valvontasuunnitelmassa esitetään valvonnan painopistealueet. Suunnitelmassa otetaan huomioon valtakunnalliset valvontaohjelmat ja projektit. Suunnitelmassa varaudutaan myös yllättäen ilmeneviin valvontatarpeisiin.

Valviran valvontasuunnitelmaan sisältyy tarkastusten sisällön määrittely, valvontakohteiden tarkastustiheys, näytteenotto ja näytteen tutkiminen, valvontasuunnitelman toteutumisen arvi-

ointi ja hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu. Valvontasuunnitelman liitteenä on tarkastussuunnitelma, näytteenottosuunnitelma ja luonnonmukaisesti tuotettuina markkinoitujen alkoholijuomien valvontaa koskeva suunnitelma.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvira on luonut riskinarviointimenetelmän sekä alkoholijuomien valmistajien että tukkumyyji- en valvontaa varten. Riskinarvioinnissa otetaan huomioon toimijan toimiala, toiminnan laajuus, varastotyyppi, henkilökunnan osaaminen, omavalvontasuunnitelman taso ja toteuttaminen, valvontanäytteiden palaute, tarkastushistoria, edellisen tarkastuksen tulos ja valmistus/varastopaikan kunto. Riskiluokkia on kolme: Riskiluokka 1, jossa riskit ovat tavanomaista suuremmat, riskiluokka 2, jossa riskit ovat tavanomaiset ja riskiluokka 3, jossa riskit ovat tavanomaista pienemmät. Valvontakohteiden tarkastustiheys määräytyy riskiluokan ja yhteenlaskettujen riskipisteiden perusteella. Tämän riskiarvioinnin ja siitä tehtävän analyysin perusteella toteutetaan suunnitelmallista valvontaa.

Valvonnan toimeenpano

Valvonta alkoholilain nojalla

Valvira valvoo alkoholijuomien valmistusta, maahantuontia, maastavientiä, tukkumyyntiä ja teollista käyttöä sekä alkoholijuomien laatua, koostumusta, päällyserkintöjä ja muuta esitellyä alkoholilain nojalla. Alkoholilaisissa on säädetty Valviralle velvollisuus hyväksyä valmisteverottomat valmistus- ja varastopaikat ja oikeus tarkastaa luvanhaltijan tiloja ja toimintaa, ottaa ja saada valvontaa varten tarvittavat näytteet ja saada valvonnan kannalta tarpeelliset ilmoitukset tiedot ja asiakirjat.

Valvonta elintarvikelain nojalla

Valvira suunnittelee, ohjaa ja suorittaa elintarvikelain nojalla yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valvontaa. Valvira vastaanottaa alkoholijuomien valmistuspaikkoja sekä muita alkoholijuomien (valmiste)verottomia varastoja koskevat ilmoitukset elintarvikehuoneistoista ja vastaa niiden elintarvikemääräystenmukaisuuden valvonnasta. Alkoholijuomien varastoista kunnan valvottavana ovat mm. tukkumyyjien ns. verolliset alkoholijuomavarastot.

Valvira ohjaa aluehallintovirastoja alkoholimyymälöiden huoneistoilmoituksissa ja valvonnassa.

Valvira varmistaa tuotteiden tuoteturvallisuutta, laatua ja säännöstenmukaisuutta tuoterekisterin, tarkastusten ja markkinavalvonnan avulla, ohjaamalla luvanhaltijoiden omavalvontaa sekä toimimalla yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa kotimaassa ja muissa jäsenmaissa.

Hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Alkoholijuomat tutkitaan pääosin Alkoholitarkastuslaboratoriossa (ACL). Tarvittaessa käytetään muita hyväksytyjä menetelmiä käyttäviä laboratorioita. Kasvinsuojeluainejäämät tutkitaan Tullilaboratoriossa.

Valvonnan tiedonhallinta

Valviran rekisterissä on tiedot alkoholielinkeinonharjoittajista, elinkeinonharjoittajien toimipaikoista, luvista ja hyväksymisistä, niissä tapahtuneista muutoksista, suoritetuista tarkastuksista ja tarkastuksen aiheuttamista toimenpiteistä. Rekisterissä on myös tiedot kaikista Suomen markkinoilla kaupallisessa tarkoituksessa liikkuneista alkoholijuomista, tietoja tuotteisiin liittyvistä analyysistä ja tiedot alkoholijuomien toimituksista kuukausittain, asiakkaittain ja tuotteittain.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Valvira raportoi toiminnastaan tilinpäätöksellä, joka tulee ohjaavan ministeriön STM:n arvioitavaksi. Toimintakertomuksessa raportoidaan mm. tarkastuksen määrä valvontakohdetyypeittäin, tarkastusten kattavuus, näytteiden määrä valvontakohdetyypeittäin sekä valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen.

Valvira toimittaa Eviralle vuosittain valvontasuunnitelman toteutumista koskevan arviointiraportin (ns. VASU-raportti). Valvira valmistautuu auditointiin.

12.2.3.3 Elintarvikkeiden pakkausmerkintöjen valvonta

Valvonnan tavoite

Pakkausmerkintöjen valvonnan tavoitteena on yhtenäistää pakkausmerkintöjen valvontaa Suomessa. Pyrkimys on saattaa elintarvikkeita koskevat lainsäädännön merkintävaatimukset toimijoiden tietoon ja siten edesauttaa pakkausmerkintöjen omavalvontaa. Tavoitteena on suojella kuluttajien terveyttä ja etuja varmistamalla, että elintarvikkeista annettava tieto on toudenmukaista ja riittävää eikä johda harhaan.

Tavoitteena on myös kerätä tietoa elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä pakkausmerkintävalvonnan ja ohjauksen kehittämiseen.

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontakohteita ovat Suomessa toimivat elintarvikealan toimijat, jotka valmistavat, valmistuttavat, pakkaavat, tuovat (sisämarkkinoilta ja kolmansista maista), välittävät ja myyvät elintarvikkeita loppukuluttajille ja suurtalouksille.

Elintarvikealan toimijoiden, jotka toimittavat muille elintarvikealan toimijoille kuin loppukuluttajille tai suurtalouksiin elintarvikkeita, on varmistettava, että näillä muilla elintarvikealan toimijoilla on riittävät tiedot, joiden pohjalta ne voivat täyttää veloitteensa.

Valvonnan resurssit

Pakkausmerkintöjen valvontaan osallistuvat seuraavat tahot: Kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset ja valtion elintarvikevalvontaviranomaiset (Evira, tulli, AVIt, ELY-keskukset, Valvira ja PV).

Lainsäädäntö

Yleiset pakkausmerkintävaatimukset on esitetty kauppa- ja teollisuusministeriön asetuksessa elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä (1084/2004, muutokset 724/2007 ja 1224/2007) / Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1169/2011 elintarviketietojen antamisesta kuluttajille (jäljempänä elintarviketietoasetus). Lisäksi on lukuisa joukko tuotekohtaista ja erityislainsäädäntöä, joka on kuvattu Eviran ohjeluonnoksessa (17068/1) ”Elintarviketieto-opas elintarvikevalvojille ja elintarvikealan toimijoille”²⁴ ja OIVA-arviointiohjeissa. Kansallinen maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä, joka tulee pääosin säätelemään pakkaamattomista elintarvikkeista annettavista tiedoista, on vielä antamatta.

²⁴ <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/lomakkeet+ja+ohjeet/elintarvikkeet/pakkausmerkinnat/>

Taulukko 12.2.3.2. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Pakkausmerkintäasetus 1084/2004 (muutoksineen)	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä /
Elintarviketietoasetus (EU) N:o 1169/2011	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa elintarviketietojen antamisesta kuluttajille
MMM 264/2012 (muutoksineen)	Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräitä elintarvikkeita koskevista vaatimuksista.
Lisäksi lukuisia pakkausmerkintöjen erityis- ja tuotekohtaisia säädöksiä	

Valvonnan suunnittelu

Evira suunnittelee, ohjaa, kehittää ja valvoo valtakunnallisesti pakkausmerkintöjen valvontaa. Aluehallintovirastot laativat alueelliset ja kunnat kunnalliset valvontasuunnitelmat, joissa on otettava huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma. AVI:t ohjaavat kuntien suunnitelmien laatimista ja arvioivat niiden toteutumista. Valvira ja tullit, ELY-keskukset sekä Puolustusvoimat valvovat elintarvikkeita ja niistä annettavia tietoja suunnitelmiensa mukaisesti.

Valvonnan riskiperusteisuus

Tarkastukset kohdennetaan toiminnan luonteen, laajuuden, riskialttiuden, omavalvontasuunnitelman toteutuvuuden ja valvontahistorian perusteella niihin toimijoihin, jotka itse vaikuttavat elintarvikkeesta annettaviin tietoihin.

Riskiperusteisesti arvioidaan erityisesti elintarvikkeiden vaatimustenmukaisuutta niihin elintarvikkeesta annettaviin tietoihin, jotka voivat vaarantaa elintarviketurvallisuuksia tai johtaa kuluttajaa harhaan.

Valvonnan toimeenpano

Evira ohjeistaa pakkausmerkintöjen valvontaa valvontaohjeilla, valvonta- ja selvityspyynnöillä, kouluttamalla ja pitämällä yllä internetsivuja. Evira tekee tulkintoja pakkausmerkintöjen soveltamisesta, vastaa valvontaviranomaisten, konsulttien ja toimijoiden sähköpostitse lähettämiin tai puhelimitse tulleisiin kysymyksiin.

Evira valvoo rajatarkastuksen yhteydessä pakkausmerkintöjä, kun on kyseessä eläinperäisten elintarvikkeiden tuonti kolmansista maista. Evira ohjaa ja valvoo myös luomuelintarvikkeiden valmistusta ja pakkaamista luomulainsäädännön mukaisesti. Lisäksi Evira huolehtii elintarvikkeiden valvonnasta teurastamoissa, riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa. Evira tekee ensisaapumisvalvontaa tai ostaa valvonnan kunnalta (tunnistusmerkin tarkastus).

Evira ja ELY-keskukset valvovat kasvien kaupan pitämisen vaatimuksia.

Valvira suunnittelee, ohjaa ja suorittaa elintarvikelain nojalla yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien juomien valvontaa.

Tullit valvoo sekä kolmansista maista että EU-sisämarkkinoilta tuotuja ei-eläinperäisten elintarvikkeiden pakkausmerkintöjä. Tullit valvoo kasvien kaupan pitämisen vaatimuksia tuonnissa ja viennissä.

AVIt ohjaat kunnan elintarvikevalvontayksiköitä alueillaan sekä tekevät oman vuosisuunnitelman mukaisesti arviointi- ja ohjauskäyntejä. AVIt huolehtivat elintarvikevalvonnasta porourastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa.

Puolustusvoimat valvovat puolustusvoimien alueella elintarvikkeiden vaatimuksenmukaisuutta.

Kunnan elintarvikevalvontayksiköt valvovat laitoksissa ja muissa elintarvikkeiden valmistuspaikoissa ja vähittäiskaupoissa pakkausmerkintöjen määräystenmukaisuutta valvontasuunnitelmiansa mukaisesti.

Elintarvikelain 52 §:n mukaan valvontaviranomaisilla on ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuus keskenään.

Dokumentoidut menettelyt

Evira on laatinut Elintarviketieto-oppaan elintarvikevalvojille ja elintarvikealan toimijoille. Se ovat luettavissa Eviran internetsivulla ja Eviranetissä. Lisäksi Evira on tehnyt ohjeita eri pakkausmerkintäaiheista, jotka on luettavissa Eviran internetsivulla²⁵.

Kuntavalvojen tarkastuksissa käytetään elintarvikevalvonnan valvontatietojen julkistamisjärjestelmä Oivan arviointiohjeita www.oivahymy.fi.

Laboratoriotointa

Pakkausmerkintätarkastukset liittyvät pääosin elintarvikkeen koostumustutkimuksiin ja annettuihin tietoihin elintarvikkeesta. Tullilaboratorio toimii Suomen kansallisena referenssilaboratoriona ei-eläinperäisille ja Eviran laboratorio eläinperäisille elintarvikkeille. Kunnan valvontaviranomaiset käyttävät sopimuslaboratorioitaan.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kunnat tallentavat valvontatulokset kuntajärjestelmiinsä, josta ne siirtyvät keskitettyyn KUTI-tietojärjestelmään. Järjestelmään sisältyy riskiperusteisesti tarkastettavina asioina yleiset pakkausmerkinnät ja erityislainsäädännön edellyttämät merkinnät.

Lisäksi muut valvontaviranomaiset keräävät elintarvikkeesta annettavia tietoja omiin tietojärjestelmiinsä.

Valvontakohteen kunkin tarkastuskerran tarkastustulokset tallentuvat Oiva-raportoinnin yhteydessä KUTIin. Valvontatulokset ovat reaaliaikaisesti Eviran käytössä.

12.2.4 Kuljetus

12.2.4.1 Yleiset periaatteet

Elintarvikkeiden kuljetus on elintarvikealan toimintaa. Alkutuotannon tuotteiden kuljetus luokitellaan alkutuotannoksi. Muuten elintarvikkeiden kuljetus on elintarvikehuoneistotoimintaa. Elintarvikehuoneistoksi luokitellulla kuljetusvälineillä voi kuljettaa myös alkutuotannon tuotteita.

²⁵ <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/lomakkeet+ja+ohjeet/elintarvikkeet/pakkausmerkinnat/>

Kuljetusvälineenä voi auton tai muun liikennevälineen lisäksi toimia kuljetusastia. Kuljetus voi sisältyä muuhun alkutuotanto- tai elintarvikehuoneistotoimintaan, jolloin kuljetuksesta voidaan tehdä toiminnan aloittamisilmoitus muun toiminnan ilmoittamisen yhteydessä.

Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on todentaa kuljetustoiminnan elintarvikelain vaatimustenmukaisuus.

Valvottavan toiminnan laajuus

Kuntien rekistereissä on noin 2000 elintarvikekuljetusyritystä.

Valvonnan resurssit

Kuntien valvontaviranomaiset vastaavat kuljetustoiminnan valvonnasta.

Lainsäädäntö

Elintarvikkeiden kuljetusta koskevat samat säädökset kuin alkutuotantoa tai elintarvikehuoneistoja.

Valvonnan suunnittelu

Kuljetustoiminnan valvonnan tulee sisältyä kunnan valvontasuunnitelmaan. Kuljetustoiminnan suunnitelmallisesta valvonnasta vastaa sen kunnan valvontaviranomainen, jonka alueella toiminta on aloitettu tai jonka alueella toiminnan mahdollinen tukipiste sijaitsee.

Valvonnan riskiperusteisuus

Toiminnan riskit vaikuttavat tarkastustiheyteen. Kuljetustoiminnan riskeihin vaikuttaa eniten kuljetusvälineen tyyppi (esim. lämpötilasäädeltävä) ja kuljetettava elintarvike (esim. pakkaamattomat elintarvikkeet). Jos on kyse yli 2 tunnin kylmä- tai kuumakuljetuksesta, on kuljetustila tai -astia varustettava tallentavalla lämpötilanseurantajärjestelmällä. Vaatimus ei koske alkutuotannon kuljetuksia (raakamaidon tilakeräily). Toiminnan riskiin vaikuttavat myös kuljetuskaluston rakenteet, esimerkiksi onko kyseessä kiinteä kuljetustila vai pressuauto sekä irtotavaran säiliö- tai astiakuljetuksissa kuljetusvälineiden puhdistaminen.

Dokumentoidut menettelyt

Kuljetusten valvontaa on ohjeistettu Eviran ohjeessa ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (nro 16025).

Valvonnan toimeenpano

Käytännössä on usein epäselvää, kuka viranomainen on vastuussa kuljetustoiminnan valvonnasta. Elintarvikelain mukaan vastuu on sillä kunnalla, johon kuljetusyritys on tehnyt elintarvikehuoneistoilmoituksen. Kuljetusyritys ei kuitenkaan välttämättä toimi lainkaan sillä valvontaluokalla, johon se on toiminnastaan ilmoittanut. Tällaisissa tilanteissa toiminta jää valvomatta, ellei valvontaviranomainen siirrä valvontavelvollisuutta hallintolain mukaisin menettelyin yrityksen varsinaisen toiminta-alueen viranomaiselle tai pyydä virka-apua.

Valvonnan tiedonhallinta

Elintarvikkeiden kuljettamiselle on KUTI -kohdeluokittelussa oma toimintaluokka. Alkutuotannon kuljetuksille ei toistaiseksi ole keskitettyä kohdetietojärjestelmää.

12.2.4.2 ATP

Valvonnan tavoite

Suomi on mukana helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa koskevassa sopimuksessa eli ATP-sopimuksessa. ATP-sopimuksen piiriin kuuluvat elintarvikkeet ja elintarvikkeiden kuljetuslämpötilat on lueteltu sopimuksen liitteissä 2 ja 3. ATP-kuljetuksia ovat käytännössä lähes kaikki pakastettujen elintarvikkeiden kansainväliset maakuljetukset. Myös suurin osa jäädytettyjen elintarvikkeiden kuljetuksista kuuluu sopimuksen piiriin. ATP-sopimus koskee pääsääntöisesti maakuljetuksia, mutta myös alle 150 km merimatkat ilman jälleenuormausta kuuluvat sopimuksen piiriin.

Jos kuljetus kuuluu ATP-sopimuksen piiriin, käytettävän kuljetusvälineen on täytettävä sopimuksessa esitetyt vaatimukset ja oltava ATP-luokiteltu.

Valvottavan toiminnan laajuus

Suomessa on ATP-luokiteltuja kuljetusvälineitä n. 3700. Arvioilta noin puolet kalustosta toimii pelkästään kotimaan elintarvikekuljetuksissa. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT) ja Eviran hyväksymät kausitarkastusasemat tarkastavat ja testaavat ATP-luokiteltua kalustoa. Evira valvoo hyväksytyjä kausitarkastusasemia.

Valvonnan resurssit

Kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset, Tulli ja Eviran tarkastuseläinlääkärit valvovat, että ATP-luokitellut kuljetusvälineet täyttävät niille asetetut vaatimukset ja että kuljetuksissa noudatetaan asetettuja lämpötilavaatimuksia.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.4.1. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
ATP-sopimus (SopS 48/81).	Helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa koskeva yleissopimus 48/1981
Asetus ATP-sopimuksen täytäntöönpanosta STMa 971/2006 muutos MMMa 120/2020	Sosiaali- ja terveysministeriön asetus helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa koskevan sopimuksen kansallisesta täytäntöönpanosta 971/2006, muutettu MMMa 120/2010
Elintarvikevalvonta-asetus (420/2011)	Valtioneuvoston asetus elintarvikevalvonnasta
Elintarvikehuoneistoasetus 1367/2011	MMM:n asetus eräiden elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta

Katso lisäksi kohta 12.1.1.1

Kansainvälinen ATP-sopimus on helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisiä kuljetuksia ja tällaisissa kuljetuksissa käytettävää erityiskalustoa koskevan sopimus. ATP-sopimus on YK:n Economic Commission For Europe, Inland Transport Committee (UNECE) alainen. Suomi liittyi sopimukseen 31.7.1981 (As. 48/1981).

ATP-sopimuksen kansallisessa täytäntöönpanossa sovelletaan elintarvikelakia (23/2006) sekä sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asetusta (971/2006), joka on osin kumottu ja muutettu MMM asetuksella (120/2010).

MMM:n huoneistoasetuksen (1367/2011) 10§:ssä säädetään, että pakasteiden kansainvälisissä kuljetuksissa on sovellettava ATP-sopimuksen kuljetuslämpötiloja.

Valvonnan suunnittelu

Eviran ohjeistuksen mukaan tavoitteena on tarkastaa noin 10 % ATP-luokitelluista kotimaisista kuljetusvälineistä, mikä tarkoittaa noin 350 kuljetusvälineen tarkastamista vuosittain.

Dokumentoidut menettelyt

Evira on laatinut elintarvikevalvontaviranomaisten käyttöön ATP-tarkastuslomakkeet, jotka ovat Eviran internetisivuilla. ATP-kuljetusten kohdetiedot ja valvontatiedot tallennetaan KUTI-tietojärjestelmään.

Valvonnan toimeenpano

ATP-sopimuksen mukaista valvontaa johtaa Suomessa Evira, joka asetuksen mukaan voi antaa yleisiä ohjeita asetuksen täytäntöön panemisesta sekä sopimuksen soveltamisesta.

ATP-kuljetuksia valvovat elintarvikelain 31 - 34 § mukaiset elintarvikevalvontaviranomaiset.

Kuljetuksia valvotaan sekä pistokoeluoonteisesti että elintarvikevalvontasuunnitelman mukaisina tarkastuksina. Tulli valvoo ATP-sopimuksen noudattamista pistokoeluoonteisesti tuonnin ja viennin yhteydessä. Jos tullin havaitsee ATP-sopimuksen vastaisia puutteita kuljetuskalustossa johtaa tämä tarkastuspyyntöön kuljetusvälineen kotipaikan tai elintarvikekuljetuksen määränpäässä olevan kohteen elintarvikevalvontaviranomaiselle. Kuljetuksia ei voida pysähdyttää rajalle, vaan kuljetukset ajetaan rahtikirjan osoittamiin kohteisiin. Paikallisen elintarvikevalvontaviranomaisen tulee tarkastaa, että kuljetetut elintarvikkeet ovat elintarvikekelpoisia ja että mm. kuljetuslämpötilat ovat olleet vaatimusten mukaiset, eikä elintarviketurvallisuus ole vaarantunut.

Valvonnan tiedonhallinta

ATP-luokiteltujen kuljetusvälineiden rekisteriä ylläpitää MTT (Vakola). Rekisteriin tallennetaan tiedot kuljetusvälineen omistajasta, kotipaikkakunnasta ja rakenteesta.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira kerää tiedot kunnan valvontaviranomaisten, tarkastuseläinlääkärien ja Tullin tekemien ATP-luokiteltujen kuljetusvälineiden tarkastuksista ja raportoi niistä vuosittain ATP-sopimuksen 6 artiklan mukaisesti YK:lle.

12.2.5 Elintarvikkeiden myynti ja tarjoilu

12.2.5.1 Yleiset periaatteet

Valvonnan tavoite

Elintarvikkeiden myynnin ja tarjoilun valvonnan tavoitteena on varmistaa, että elintarvikealan toimijat noudattavat elintarvikelainsäädännön vaatimuksia.

Valvottavan toiminnan laajuus

Elintarvikevalvonnan laajuus on kuvattu yleisessä osassa. Suomessa on elintarvikevalvontatietojen (2012) mukaan tarjoilupaikkoja 31 248 kpl ja elintarvikemyymälöitä ja muita myyntipaikkoja 10 939 kpl.

Valvonnan resurssit

Elintarvikevalvonnan resurssit on kuvattu yleisessä osassa. Kunnan elintarvikevalvontayksiköt valvovat elintarvikkeiden myynti- ja tarjoilupaikkoja.

Lainsäädäntö

Elintarvikemyymälöitä ja –tarjoilupaikkoja koskevat keskeiset säädökset on kuvattu luvussa 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Elintarvikkeiden myynnin ja tarjoilun valvonnan suunnittelu tehdään samoin kuin elintarvikkeiden valmistuksen suunnitelma.

Valvonnan riskiperusteisuus

Myynti- ja tarjoilupaikkojen valvonnassa otetaan huomioon elintarvikealan toimijan harjoittaman toiminnan luonne ja laajuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarviketurvallisuuden ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat. Myynti- ja tarjoilupaikoissa valvonnan painopisteenä ovat toiminnot, joihin toimija pystyy itse vaikuttamaan.

Dokumentoidut menettelyt

Tarkastuksissa käytetään elintarvikevalvonnan valvontatietojen julkistamisjärjestelmä Oivan arviointiohjeita. Lisäksi on laadittu ohje ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta²⁶.

Valvonnan toimeenpano

Valvonta on säännöllistä ja perustuu valvontasuunnitelman mukaiseen tarkastustiheyteen. Elintarvikevalvonnan tarkastustietojen julkistamisjärjestelmässä Oivassa on tarkastuksen tulokset ilmaistu arvosanoin, joiden mukaan tehdään uusintatarkastukset.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kunnat raportoivat ja julkistavat elintarvikevalvonnan tulokset. Kunkin tarkastuskerran tarkastustulokset julkaistaan Oiva-raportissa, jotka löytyvät internetsivulta www.oivahymy.fi.

12.2.5.2 Luomuelintarvikkeiden myynti ja tarjoilu

Valvonnan tavoite

Luomuvalvonnan tavoite on kuvattu kappaleessa 10.8 ja elintarvikevalvonnan tavoite on kuvattu yleisessä osassa 12.1. Luomuelintarvikkeiden myynnin ja tarjoilun osalta valvonnan tavoitteena on varmistaa, että elintarvikealan toimijat ovat noudattaneet voimassa olevan luomulainsäädännön vaatimuksia erityisesti luonnonmukaisten elintarvikkeiden myynnin, tarjoilun ja merkintöjen osalta.

²⁶

http://www.evira.fi/files/attachments/fi/evira/lomakkeet_ ja_ohjeet/elintarvikkeet/elintarvikehuoneistot/elintarvikehuoneistoa_setuksen_soveltamisesta_13.1.2014_netiversio.pdf

Valvottavan toiminnan laajuus

Suomessa on elintarvikevalvontatietojen (2012) mukaan valvottavia tarjoilupaiikkoja 31 248 kpl ja elintarvikemyymälöitä ja muita myyntipaikkoja 10 939 kpl. Luomuelintarvikkeiden markkinointia ja merkintöjä on valvottava näissä kohteissa.

Valvonnan resurssit

Elintarvikevalvonnan resurssit on kuvattu yleisessä osassa. Kunnan elintarvikevalvontayksiköt valvovat elintarvikkeiden myynti- ja tarjoilupaiikkoja valtakunnallisen elintarvikevalvontaohjelman mukaisesti.

Lainsäädäntö

Luomutuotantoa ja merkintöjä koskeva keskeinen lainsäädäntö on koottu taulukossa.

Taulukko 12.2.5.2. Keskeiset luonnonmukaisen tuotannon säädökset.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
Neuvoston asetus (EY) N:o 834/2007	Neuvoston asetus luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä sekä asetuksen 2092/91 kumoamisesta
Komission asetus (EY) N:o 889/2008	Komission asetus luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä annetun neuvoston asetuksen (EY) 834/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä luonnonmukaisen tuotannon, merkintöjen ja valvonnan osalta
1100/1994	Laki Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta,
MMM:n asetus N:o 846/2008	MMM:n asetus luonnonmukaisesta tuotannosta, luonnonmukaisten tuotteiden merkinnöistä ja valvonnasta, § 17
Luonnonmukaisen tuotannon valvonta 1100/1994	Laki Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta

Valvonnan suunnittelu

Luomuvalvonnan suunnittelu on kuvattu kappaleessa 10.8.

Valvonnan riskiperusteisuus

Myynti- ja tarjoilupaiikkojen valvonnassa otetaan huomioon toimijan harjoittaman toiminnan luonne ja laajuus sekä luomuelintarvikkeeseen liittyvät kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat. Myynti- ja tarjoilupaiikoissa valvonnan painopisteenä ovat toiminnat, joihin toimija pystyy itse vaikuttamaan. Nämä ovat luomuvalvonnan näkökulmasta vastaanotto, jäljitettävyyden ja merkintöjen tekeminen.

Dokumentoidut menettelyt

Tarkastuksissa käytetään elintarvikevalvonnan valvontatietojen julkistamisjärjestelmä Oivan arviointiohjeita. Lisäksi on laadittu ohje kunnille²⁷.

Valvonnan toimeenpano

Valvonta on säännöllistä ja perustuu valtakunnalliseen elintarvikevalvontaohjelmaan. Eviran ohjeessa "Elintarvikehuoneistojen riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen" määrittellään valvontasuunnitelman mukainen tarkastustiheys. Elintarvikevalvonnan tarkastustietojen julkistamisjärjestelmässä, Oiva, määrittellään arvosanoihin tarvittavat uusintatarkastukset.

²⁷ http://www.evira.fi/file xxxx_netiversio.pdf

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kunnat raportoivat valvonnan tulokset Eviralle. Valvontakohteen kunkin tarkastuskerran tarkastustulokset tallennetaan Oiva-raportoinnin yhteydessä KUTtiin.

12.2.6 Eläimistä saatavien elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa (ensisaapumisvalvonta)

Valvonnan tavoitteet

Valvonnan tavoitteena on turvata toisesta EU:n jäsenmaasta Suomeen toimitettujen eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieeninen laatu ja estää eläintautien leviäminen näiden elintarvikkeiden välityksellä. Lisäksi tavoitteena on valvoa jäljitettävyyttä ja mahdollista kuluttajan harhaanjohtamista alkuperän suhteen. Tämä liittyy osaltaan mahdolliseen harmaaseen talouteen.

Lainsäädäntö

Ensisaapumisvalvontaan liittyvä keskeinen lainsäädäntö on esitetty taulukossa 12.2.6.1.

Taulukko 12.2.6.1. Ensisaapumisvalvontaan liittyvä keskeinen lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygieniasetus (EY) N:o 853/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus eläinperäisiä elintarvikkeita koskevista erityisistä hygieniasäännöistä
Asetus salmonella erityistakuista (EY) N:o 1688/2005	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen täytäntöönpanemisesta Suomeen ja Ruotsiin tarkoitetuilta tietyin lihan ja munien lähetyksiltä vaadittavien salmonellaa koskevien erityistakuiden osalta
Ensisaapumisasetus 118/2006	MMM:n asetus ensisaapumistoiminnasta

Valvottavan toiminnan laajuus

Evira vastaa valtakunnallisesti ensisaapumisvalvonnasta sekä ohjaa ja neuvoa ensisaapumisvalvontaa tekeviä paikallisia ensisaapumisvalvontaviranomaisia.

Valvonnan resurssit

Vuoden 2014 alussa Eviralla on sopimus ensisaapumisvalvonnan hoitamisesta 45 kunnan/kuntayhtymän (200 toimijaa) kanssa. Evira hoitaa itse ensisaapumisvalvonnan 22 kunnan/kuntayhtymän (300 toimijaa) valvonta-alueella.

Valvonnan suunnittelu

Eviran vastaa ensisaapumisvalvonnan suunnittelusta ja laatii kuntakohtaiset ensisaapumisvalvontasuunnitelmat, joiden mukaan paikalliset valvontaviranomaiset tekevät ensisaapumistoimijoiden toimintaan kohdistuvia tarkastuksia.

Eviran hyödyntää RASFF-järjestelmän tietoja ensisaapumisvalvonnan suunnittelussa ja ohjauksessa.

Valvonnan riskiperusteisuus

Ensisaapumisvalvontasuunnitelmien kuntakohtaiset tarkastusmäärät perustuvat riskien arviointiin. Riskien arvioinnin pääperiaatteet on kuvattu Eviran ja kuntien/kuntayhtymien välisen sopimuksen ensisaapumisvalvontasuunnitelmassa.

Valvonnan toimeenpano

Ensisaapumisvalvontasuunnitelmien kuntakohtaisissa liitteissä käyvät ilmi tarkastusten kohteet ja tarkastusten lukumäärät. Vuosittain tehdään noin 300 tarkastusta. Tarkastuksen yhteydessä valvoja täyttää tarkastuspöytäkirjalomakkeen. Mikäli valvoja havaitsee tarkastuksen yhteydessä epäkohdan, tämä johtaa uusintatarkastukseen, jolloin tarkastetaan, onko epäkohta korjattu. Valvoja lähettää tarkastuspöytäkirjan sekä Eviraan että toimijalle.

Mikäli kunta/kuntayhtymä ei ole tehnyt sopimusta Eviran kanssa ensisaapumisvalvonnan järjestämisestä sen valvonta-alueella, Evira tekee itse ensisaapumisvalvonnan tarkastukset samojen periaatteiden mukaisesti kuin sopimuskuntia on ohjeistettu.

Valvonnan tiedonhallinta

Evira ylläpitää valtakunnallista rekisteriä ensisaapumistoimijoista ja -paikoista. Lisäksi Eviralla on käytössään komission RASFF-tietokanta.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira laatii valvontajaksokohtaiset raportit MMM:n ja Eviran sekä paikallisten ensisaapumisvalvontaviranomaisten käyttöön. Raportoinnin yhteydessä arvioidaan myös ensisaapumisvalvonnan toteutumista ja tarvetta korjaaviin toimenpiteisiin.

12.2.7 Tuonti

12.2.7.1 Eläinlääkinnällisen rajatarkastus, eläimistä saatavat elintarvikkeet ja tuotteet sekä elävät eläimet

Valvonnan tavoitteet

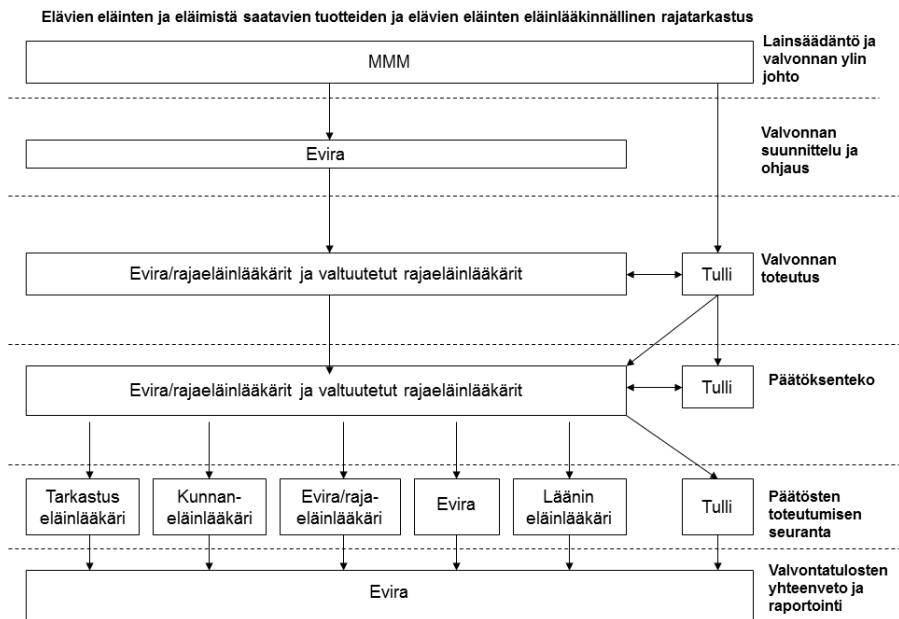
Elävien eläinten ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden (ml. sivutuotteiden) kolmasmaatuonnin valvonta on olennainen osa eläintautivalvontaa, sillä mahdollinen eläintautien leviäminen Suomeen voisi tapahtua tätä kautta.

Valvottavan toiminnan laajuus

Unionilainsäädäntö velvoittaa kaikkia jäsenvaltiota noudattamaan tuonnissa yhteisesti sovittuja sääntöjä eläinten terveyden ja eläinten hyvinvoinnin suhteen. Kolmansista maista tuotaville eläville eläimille ja eläimistä saataville elintarvikkeille ja muille tuotteille tehdään pääsääntöisesti eläinlääkinnällinen rajatarkastus EU:n ulkorajalla (erien määrä vuodessa elävät eläimet mukaan lukien enintään 2 000), kun taas sisämarkkinakaupassa erät ovat vapaita liikkumaan ilman rajatarkastusta. Eläinlääkinnällinen rajatarkastus tarkoittaa saapuvien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden asiakirjojen ja lähetyksen fyysistä tarkastusta sekä elävien eläinten hyvinvoinnin ja terveyden kliinistä tarkastamista ja mahdollista näytteenottoa. Tarkastus tapahtuu eläinlääkinnällisellä rajatarkastusasemalla. Toimijoita ovat tuojat, huolitsijat ja varastonpitäjät, joiden lukumäärä vaihtelee välillä 300 - 400.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen suunnittelusta ja toimeenpanosta. Rajatarkastuksen suorittavat Eviran palveluksessa olevat (3,0 htv) tai Eviran valtuuttamat raja-eläinlääkärit (17, yhteenlaskettu htv noin 0,5).

Kaavio 12.2.7.1. Elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden eläinlääkinnällinen rajatarkastus Suomessa. Valvonnan toteutuksessa ja päätöksenteon seurannassa Tulli toimii sekä toimeenpaneavassa että avustavassa roolissa.

Lainsäädäntö

Tuontiehtoihin ja eläinlääkinnälliseen rajatarkastukseen liittyvä keskeinen lainsäädäntö on esitetty taulukossa 12.2.7.1.

Taulukko 12.2.7.1 Tuontiehtoihin ja eläinlääkinnälliseen rajatarkastukseen liittyvä keskeinen lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
(EY) N:o 136/2004	Komission kolmansista maista tuotavien tuotteiden eläinlääkinnällisistä tarkastusmenettelyistä yhteisön rajatarkastusasemilla
(EY) N:o 282/2004	Komission asetus kolmansista maista yhteisöön tuotavien eläinten ilmoittamisesta ja eläinlääkärintarkastuksia koskevan asiakirjan laadinnasta
(EY) N:o 142/2011	Parlamentin ja neuvoston asetus muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden terveyssäännöistä
(EY) N:o 2076/2005	Komission asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 853/2004 ja (EY) N:o 882/2004 täytäntöönpanoa koskevista siirtymäjärjestelyistä sekä asetusten (EY) N:o 853/2004 ja (EY) N:o 854/2004 muuttamisesta
(EY) N:o 998/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus lemmikkieläinten muihin kuin kaupallisiin kuljetuksiin sovellettavista eläinten terveyttä koskevista vaatimuksista ja neuvoston direktiivin 92/65/ETY muuttamisesta
1192/96	Laki eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta
1370/2004	MMM:n asetus: eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden eläinlääkinnälliset rajatarkastukset
398/2004	MMM:n asetus: eläinten eläinlääkinnälliset rajatarkastukset
1140/2006	MMM:n asetus: Euroopan yhteisön ulkopuolisista maista tuotava liha ja lihasta jalostetut tuotteet
592/2006	MMM:n asetus Euroopan yhteisön ulkopuolisista maista tuotavista kalastustuotteista ja niistä saaduista raakavalmisteista ja jalosteista sekä elävistä simpukoista, piikkinahkaista, vaippaeläimistä ja merikotiloista
894/2006	MMM:n asetus: Euroopan yhteisön ulkopuolisista maista tuotavasta maido ja maitopohjaiset tuotteet

<u>895/2006</u>	MMM:n asetus: Kolmansista maista tuotavat munat ja munavalmisteet
<u>896/2006</u>	MMM:n asetus Euroopan yhteisön ulkopuolisista maista tuotavista mehiläistuotteista
<u>897/2006</u>	MMM:n asetus Euroopan yhteisön ulkopuolisista maista tuotavista sammakonreisistä ja etanoista
<u>273/2004</u>	MMM:n asetus: Eräiden Euroopan Unioniin kuulumattomista valtioista tuotavien tavaroiden eläintautivaatimukset
<u>468/2006</u>	MMM:n asetus: Euroopan Unionin ulkopuolisista valtioista tuotavien hevoseläinten eläintautivaatimuksista
Vierasaineasetus <u>13/EEO/2001</u>	Vieraat aineet eläimistä saatavissa elintarvikkeissa
<u>231/1997</u>	MMM:n päätös: Eräiden kolmansista maista tuotavien eläinten sekä niiden alkuiden ja sukusolujen eläintautivaatimukset
<u>Tuliaisasetus 206/2009</u>	Tuliaisasetus
Em. säädösten lisäksi on satoja alempiasteisia eläinten, elintarvikkeiden ja sivutuotteiden tuontiehtoja koskevia säädöksiä ja elintarvikkeiden valvontaa käsitteleviä säädöksiä	

Valvonnan suunnittelu

MMM ohjaa ja valvoo ylimpänä viranomaisena rajatarkastuslain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanoa ja noudattamista. Evira vastaa valvonnan suunnittelusta. Valvontasuunnitelmaa ei voi laatia lukumääriin tai tuontimääriin perustuen, koska tuotavien erien määrä riippuu tuontivirroista, joista kaupalliset toimijat päättävät.

Sekä elintarvikkeista, sivutuotteista että elävistä eläimistä laaditaan vuosittain näytteenotto-suunnitelmat riskinarviointiin perustuen. Näytteenottosuunnitelmaa ei julkaista internetissä, jotta tuojat eivät tiedä mihin eriin valvonta kohdistuu. Näytteet tutkitaan akkreditoituissa laboratorioissa. Rajaeläinlääkärit vievät näytteenottotiedot taulukkoon, joka toimitetaan Eviralle vuoden lopussa.

Fyysinen tarkastus tehdään 2 - 100 % tuontieristä niiden alkuperästä ja tyypistä riippuen. Fyysiseen tarkastukseen kuuluu aina tuotteen alustava aistinvarainen arviointi. Valvonta-asetuksen (EY) N:o 882/2004 mukaisesti eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä tarkastetaan myös rajatarkastusdirektiivin (97/78/EY) soveltamisalaan kuulumattomat elintarvikkelainsäädännön vaatimukset. Tuojan tulee tehdä ennakoilmoitus tuotavasta tuontierästä TRACES-järjestelmällä ja rajaeläinlääkäri merkitsee järjestelmään tarkastuksen tuloksen. TRACES-järjestelmästä löytyvät tarkastustulosten lisäksi keskeiset tiedot tuontiin liittyvistä toimijoista.

Elintarvikkeiden ja rehujen osalta on käytössä RASFF-hälytysjärjestelmä, joka toimii TRACES-järjestelmässä. Rajaeläinlääkäreillä on pääsy tiettyihin tullin tietokantoihin (mm. ITU-tietokanta). Tullin kanssa yhteistyössä on laadittu järjestelmä, jolla rajaeläinlääkärit pääsevät AREX-tietokantaan.

Valvonnan riskiperusteisuus

Yksittäisen erän valvonta perustuu tuojan ja erän tietojen (alkuperämaa, tuote, tuoja, huolitsija, alkuperälaitos, erästä saadut edelliset tulokset tai tehdyt päätökset) perusteella tehtyyn riskien arviointiin, EU-lainsäädännön vaatimuksiin, suojapäätöksiin, RASFF-ilmoituksiin, OIE/ASDN-ilmoituksiin ja TRACES-ohjelman sisältämiin tietoihin muiden jäsenvaltioiden hylkäämistä eristä ja laboratoriotutkimustuloksista.

Valvonnan koordinaatio

Valvonnan suunnittelun, ohjauksen ja toimeenpanon koordinaatio on Eviralla. Eviran internet-sivuilla ylläpidettävät tuontiehto- ja menettelytapaohteet laaditaan tarvittaessa yhdessä MMM:n ja tullin kanssa. Valvonnan toteutuminen varmistetaan sisäisillä auditoinneilla.

Koordinaatio tullin kanssa toteutetaan jatkuvalla viestinnällä ja säännöllisillä kokouksilla sekä keskus- että paikallistasolla. Keskustasolla kokoontuu säännöllisesti riskinarviointiryhmä. Rajaeläinlääkärit kokoontuvat rajanylityspaikan tullin kanssa, jolloin varmistetaan myös Tullin valvonnan toimivuus (ohjaaminen rajatarkastukseen, tuliaisvalvonta, kanavoitavien ja hylättyjen erien kuljetus ym.).

Valvontaohjeet laaditaan tarvittaessa yhdessä Tullin, Eviran eri yksiköiden tai Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) kanssa. Tulli kouluttaa Eviran rajatarkastusta omista menettelyistään ja rajatarkastus puolestaan tullia. Ohjeet näytteiden otosta ja toimittamisesta laboratorioon toimitetaan myös laboratorioille.

Rajatarkastusasemien suunnittelu ja sijoittaminen tehdään yhdessä tullin kanssa.

Tullilla on pääsy TRACES-järjestelmään. Eviran rajatarkastuksella pääsyä Tullin sähköiseen tietokantaan, eli rajatarkastukselle olennaisiin tietoihin ennakoilmoituksista, valmistellaan.

Valvonnan toimeenpano silloin, kun erille on tehtävä eläinlääkinnällinen rajatarkastus ja ei-kaupallisten lemmikkieläinten hallinnointi

EU:n ulkopuolisista maista tuotavien eläimistä saatavien elintarvikkeiden, muiden tuotteiden ja elävien eläinten tuonti EU:n alueelle on sallittua vain hyväksytyjen, EU:n ulkorajoilla sijaitsevien eläinlääkinnällisten rajatarkastusasemien kautta. Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen jälkeen voidaan tarkastuksessa hyväksytty tuontierä toimittaa joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta markkinoille koko EU:n alueella.

Rajaeläinlääkäriin pyynnöstä tulliviranomainen tekee tuontierien mukana olevien tuontiasiakirjojen alustavan tarkastuksen rajanylityspaikalla. Tämän tarkastuksen tarkoituksena on pysäyttää tulliin erät, joiden asiakirjat ovat puutteelliset, jottei kuljettamista raja-tarkastusasemalle tehdä turhaan.

Rajaeläinlääkärit huolehtivat tuontitarkastuksista eläinlääkinnällisillä rajatarkastusasemilla, joita on Helsingissä (satama), Vantaalla (lentokenttä), Haminassa (satama) ja Vaalimaalla (maantie). Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä tarkastetaan jokaisen tuontierän asiakirjat sekä erän ja asiakirjojen yhteenkuuluvuus.

Tulli vastaa Eviran ohjauksessa henkilökohtaiseen kulutukseen tuotavien elintarvikkeiden ja ei-kaupallisten lemmikkien tarkastuksesta tullitoimipaikoilla.

Rajaeläinlääkärit valvovat myös varastoja, joilla on Eviran luvalla oikeus varastoida sellaisia kolmanteen maahan tai muonitukseen tarkoitettuja tuotteita, jotka eivät täytä EU-lainsäädännön vaatimuksia. Jos varasto ei noudata sille asetettuja vaatimuksia, pahimmassa tapauksessa se suljetaan.

Tuonnin ja eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen valvonta on kuvattu kaaviossa 12.2.8.1.

Valvonnan tiedonhallinta

Rajatarkastettavien erien ennakoilmoitukset ja niitä koskevat päätökset tehdään TRACES-järjestelmän avulla. Käytössä ovat TRACES:in ja Eviran internetsivujen lisäksi seuraavat järjestelmät:

- DG SANCO internetsivut (tuontiehdot, TRACES ym.);
- RASFF-tietokanta;

- Portnet (sataman lastiluettelot);
- e-Go (lentoaseman lastiluettelot); sekä
- Vet-Lex (kaupallinen tietokanta EU-lainsäädännöstä).

Tulli tekee poistuville kauttakulkuerille poistumistarkastuksen ja selvittää tarvittaessa erän sijainnin. Tulli valvoo kanavoitavien erien saapumisen määränpäälaitokseen. Evira kouluttaa tullia säännöllisesti rajatarkastusmääräyksistä ja tuontiehoista.

Evira auttaa Tullia ei-kaupallisten lemmikkien ja tulinäytteiden tuontia koskevassa päätöksenteossa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

TRACES-ohjelmasta Euroopan komissio saa kerättyä tiedot kaikista Suomessa tarkastetuista eristä (ml. hylätyt erät).

12.2.7.2 Ei-eläimistä saatavien ja yhdistelmäelintarvikkeiden tuonnin ja sisämarkkina-kaupan valvonta

Valvonnan tavoitteet

Tulliviranomaiset valvovat ei-eläimistä saatavia ja tiettyjä yhdistelmäelintarvikkeita. Tarkoituksena on suojata kuluttajaa vaatimustenvastaisten tuotteiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja taloudellisilta tappioilta. Tullin tehtävänä on myös osaltaan tukea toimijoita antamalla lainsäädännön noudattamiseen liittyviä ohjeita ja kehotuksia. Tavoitteena on saada kokonaiskuva aktiiviseen valvonta-alueeseen kuuluvien tavaroiden määrystenmukaisuudesta ja tehostaa ongelmallisiksi osoittautuneiden ja epäilyttävien tuotteiden valvontaa. Valvonnan vaikuttavuustavoite on 15 % (vaatimustenvastaisten erien osuus tutkituista).

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontaa kohdistetaan kolmansista maista tullattavien erien lisäksi myös muista jäsenmaista tuotaviin yhteisötavaroihin EU:n periaatteiden ja määrittelemien toimintalinjojen mukaisesti. Valvontaa voidaan kohdentaa vapaaseen liikkeeseen luovuttamisen ohella myös passitettaviin sekä tullivarastoinnin piiriin (ml. muonitus- ja vapaavarastot) kuuluviin tavaroihin.

Valvonnan resurssit

EU:n ulkopuolelta Suomeen tullattavien tavaroiden valvonnassa tarkastus- ja näytteenotto päätös tehdään pääosin sähköisessä tullauskeskuksessa tullausjärjestelmään asetettujen poimintaehtojen avulla kuluttajansuojatarkastajan toimesta ja sisämarkkinakaupan valvonnassa kuluttajansuojatarkastajan hankkiman tiedon perusteella. Tullauskeskuksessa tehtäviä hoitaa 3-4 ja Tullilaboratoriossa 2-3 kuluttajansuojatarkastajaa.

Näytteenoton suorittavat Tullin näytteenottokoulutuksen saaneet tullitarkastajat ja käytännön näytteenottoa ohjaa Tullilaboratorion näytteenotto ja tarkastus -jaosto. Näytteenotto perustuu Tullin elintarvike- ja kulutustavaravalvontasuunnitelmaan. Näytteenottoon johtavia tarkastuksia tehdään vuosittain n. 3500. Valvontaosaston tuoteturvallisuusyksikkö tekee Tullilaboratorion tutkimusten perusteella hallintopäätöksen ja tarvittaessa maahantuojan kuulemisen. Kaikkiaan toiminnassa on n. 80 htv Tullilaboratorion tutkimushenkilökunta mukaan lukien.

Lainsäädäntö

Elintarvikevalvontaa ja elintarvikkeita koskevan lainsäädännön lisäksi tullivalvonnassa noudetaan mm. tullikoodeksia, sen soveltamisasetusta ja tullilakia.

Valvonnan suunnittelu

Tulli huolehtii omalla toimivallallaan tehtävän valvonnan suunnittelusta. Käytännössä suunnittelussa tehdään yhteistyötä Eviran kanssa, ja valvontaa koordinoidaan, kuten tässä valvontasuunnitelmassa on esitetty. Tullin valvontasuunnitelmassa määritellään Tullin elintarvike- ja kulutustavaravalvonnan päälinjat, menettelytavat sekä näytteenoton kohdistuminen tuoteryhmittäin. Perusvalvonnan taso pidetään tuoteryhmästä riippuen noin 5 - 10 %:ssa tuonnin määrästä ja tehovalvonnassa pyritään kattavampiin tutkimuksiin

Valvonnassa pyritään tasapuolisuuteen niin, että se kohdistuu perusteiltaan yhdenvertaisesti kaikkiin valvontakohteisiin. Tämän vuoksi valvonnan tehostamiselle tai sen lieventämiselle on perusteet, jotka saadaan kohteen riskitekijöitä arvioimalla. Valvonnan määrä ja valvontamenetelmät valitaan tuotteen määräystenmukaisuuden varmistamiseksi samoilla perusteilla koko maassa yrityksen toiminnan laajuus ja laatu huomioon ottaen.

Valvonnan riskiperusteisuus

Elintarvikevalvonnan suuntaamisessa eri kohteisiin tai osa-alueisiin painotetaan riskiperusteisuutta valvontaa koskevien säädösten tarkoittamalla tavalla. Näytteenoton ja tutkimusten kohdentamisessa otetaan huomioon toimijoiden ja tuotteiden aikaisempi valvontahistoria ja hyödynnetään EU:sta, sen jäsenmaista ja muualta saatua ja saatavaa tuotteiden turvallisuuteen, laatuun ja riskeihin liittyvää tietoa. Valvonnassa on erityisesti huomioitava terveydelle aiheutuvat välittömät, lyhytaikaiset ja myös pitkäaikaisen käytön seurauksena ilmenevät haittavaikutukset ja käyttäjien riskiryhmät (esim. lapset ja allergikot). Elintarvikkeiden riskinarvioinnissa noudatetaan Tullin valvontaan soveltuvin osin Eviran ohjeistusta. Käytännössä valvonnan toteuttamisessa ja priorisoinnissa on otettava huomioon myös seuraavaa:

- komission asetukset ja suojapäätökset, jotka edellyttävät tiettyjen tuotteiden tehostetua valvontaa (ml. asiakirjatarkastukset);
- Tullilaboratorion aikaisemmat tutkimustulokset (hylkäykset ja huomautukset);
- komission RASFF- ja RAPEX-hälytysjärjestelmiin liittyvät ilmoitukset;
- EU:n yhteiset valvontaohjelmat ja valvontasuositukset;
- EU:lle raportoitavat tutkimusalueet;
- Eviran valvontapyynnöt;
- markkinoille pyrkivät uudet tuotteet ja toimijat; ja
- tuotteiden määräystenmukaisuuden valvonta kohdennetuin pistokokein ottaen huomioon mm. lainsäädännön ja normien muutoksista aiheutuva valvontatarve.

Valvonnan toimeenpano

Tulli huolehtii valvonnan suunnittelusta, käytännön näytteenotosta, tarvittavista tutkimuksista sekä pakkokeinojen käytöstä elintarvikelain mukaisen toimivaltansa puitteissa. Tullin sisämarkkinavalvonta kattaa EU-alkuperäiset ja muut yhteisöstatuksella lähetettävät elintarvikkeet, joista näytteet otetaan Suomessa tapahtuvan tavaraerän purkamisen ja siihen liittyvän varastoinnin yhteydessä.

Tullin elintarvikevalvonnassa näytteenotto ja näytteiden tutkiminen sekä asiakirjatarkastukset ovat ensisijaisia valvontamenetelmiä. Valvonnan suunnittelussa, kohdentamisessa ja toteuttamisessa painotetaan riskiperusteisuutta.

Kolmasmaatuonnissa tarkastus- ja näytteenottoharkinta tehdään tull ilmoituksia käsittelevässä sähköisessä tullauskeskuksessa tullausjärjestelmään asetettujen poimintaehtojen avulla. Maahantuojia voi myös tehdä kuluttajansuojatarkastajalle ennakkokyselyn tarkastuksen tarpeellisuudesta ennen tull ilmoituksen antamista ja joidenkin tuotteiden osalta toimijan on tehtävä Tullille erän saapumisesta ennakoilmoitus, esimerkiksi riskituoteasetuksessa (EY) N:o 669/2009 mainituista tuotteista. Riskituotteiden osalta Tullin kuluttajansuojaryhmä tekee erälle

aina vähintään asiakirjatarkastuksen ja tarvittaessa määrää erän tunnistus- tai fyysiseen tarkastukseen sekä määrää mahdollisen näytteenoton. Sisämarkkinoilla tarkastus perustuu elintarvikevalvontaan erikoistuneiden kuluttajansuojatarkastajien hankkimaan tietoon (esim. tuontivarastoilta saatu tieto, rahtikirjat, laivamanifestit yms.). Näytteenoton kohdentamisessa hyödynnetään sähköisen ITU-tulliselvitysjärjestelmän lisäksi muun muassa Tullilaboratorion LIMS-tutkimustietokantaa ja Tullin riskianalyytikseskuksen palveluja.

Laboratoriotutkimuksissa olleiden valvontanäytteiden tulokset toimitetaan valvontaosaston tuoteturvallisuusyksikköön, jossa tulokset arvioidaan ja tehdään sähköinen ennakoilmoitus tavaraerän hyväksymisestä tai aiotusta hylkäämisestä. Hyväksytty tavaraerä vapautuu tullivalvonnasta. Määräysten vastaiseksi todetun tavaraerän maahantuonti kielletään. Kieltopäätös lähetetään tavaranhaltijalle ja myös tullitoimipaikkaan jälkivalvontaa varten sekä tiedoksi Eviralle. Lääkeluokitusta edellyttävät tapaukset lähetetään tiedoksi Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselle (Fimea).

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Tulli seuraa valvontasuunnitelmansa toteutumista kuukausi- ja neljännesvuosiraportein ja laatii vuosittain tulosraportin (mm. näytekertymä, valvonnan kohdentuminen, säännöstenvastaisuudet). Valvonnasta kerättyjä tietoja käytetään myös päivittäisen operatiivisen toiminnan tukena, mikäli valvontatilanne osoittautuu ennakoitua paremmaksi tai huonommaksi, tai tulee kokonaan uusia valvontakohteita. Tullilaboratorion valvontatutkimuksista julkaistaan yhteenvedoja ja valvontatilastoja Tullin internet- ja intranet-sivuilla sekä VASU raportissa.

12.2.8 Vienti

Valvonnan tavoitteet ja valvottavan toiminnan laajuus

Vientivalvonnan tavoitteena on todentaa vientimaan vaatimusten täyttyminen. Useat kolmannet maat vaativat eräkohtaisen eläinlääkintötodistuksen mm. eläimistä saataville elintarvikkeille. Todistuksissa tuotteen valmistaneen laitoksen valvonnasta vastaava virkaeläinlääkäri vakuuttaa vientierän täyttävän vaatimukset, jotka koskevat hygieniaa, tarttuvia eläintauteja, kemiallisten aineiden jäämiä ja säteilyn tasoa, ja vientierän olevan joko EU:n tai ostajamaan lainsäädännön vaatimusten mukainen.

Lisäksi useat maat, kuten Venäjä, Etelä-Korea, Yhdysvallat, Kiina jne. edellyttävät toimivaltailta viranomaiselta (MMM ja Evira) luotettavaa valvontajärjestelmää, jolla osoitetaan kunkin maan edellyttämien tuontivaatimusten täyttyminen. Valvontavaatimukset ovat maakohtaisia, joten ne voivat poiketa huomattavastikin toisistaan.

Eviran vastuulla olevan viennin arvo on tullitilaston mukaan Tulliliiton maihin noin 550 milj. € ja globaalisti noin 1 000 milj. € vuodessa.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa vientijärjestelmistä sekä viennin eläinlääkintötodistusten hallinnoinnista. Eviran resurssin niukkuus vaikuttaa suoraan toimijoiden viennin aloittamiseen aiheuttaen pahimmillaan 2–3 vuoden viiveen.

Valvonnan suunnittelu

Evira laatii vientimaakohtaisesti valvontajärjestelmät, jotka sisältävät mm. tietyt omavalvontavaatimukset laitoksille, vuosittaiset laitostarkastukset ja tietyt ilmoitukset Eviralle koskien mm. eläinlääkintötodistuksia.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvonta perustuu kolmannen maan viranomaisten esittämiin vaatimuksiin, joten se ei välttämättä ole riskiperusteista.

Valvonnan toimeenpano

Valvontajärjestelmästä riippuen Evira tai Eviran valtuuttamana laitosta valvova virkaeläinlääkäri tekee suunnitellut tarkastukset ja raportoi niistä Eviralle.

Valvonnan tiedonhallinta

Evira ylläpitää rekisteriä vientiin liittyvistä toimijoista (laitokset, viejät, valvontaviranomaiset).

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira raportoi kolmannen maan edellyttämät tiedot ko. maalle. Eri maat vaativat erilaisia raporteja tarkastuksista, laitosten toiminnasta ja valvonnasta. Epäkohtien paljastuessa ryhdytään korjaaviin toimenpiteisiin. Äärimmäisenä keinona vientimaa voi kieltää laitoksen tuotteiden viennin.

12.2.9 Muu elintarvikkeisiin liittyvä valvonta

12.2.9.1 Interventio- ja markkinatuet

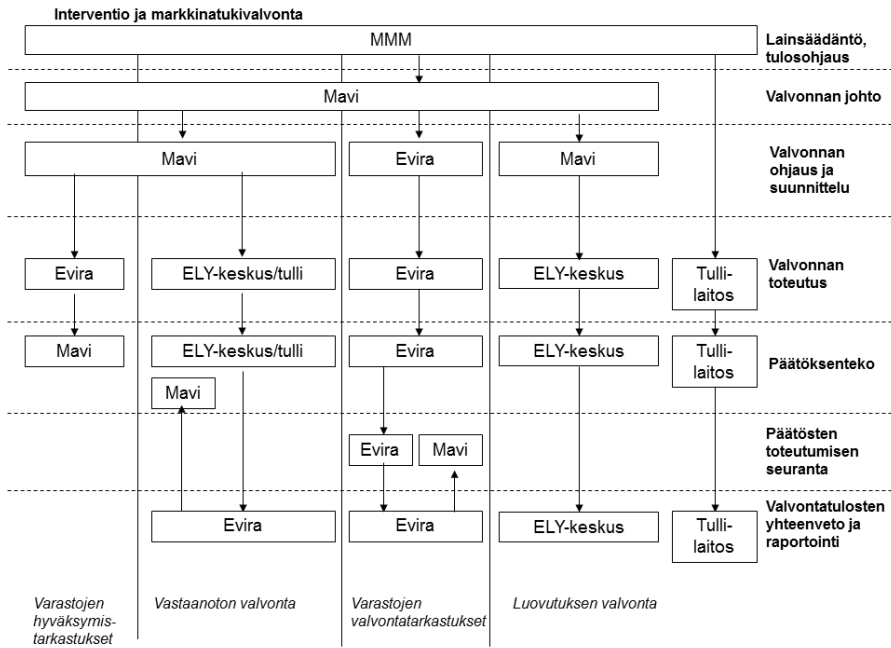
Valvonnan tavoite

Interventiotukivalvonta koskee maitojauhetta ja viljaa. Valvonnan tavoitteena on varmistaa, että interventioon vastaanotettavat tuotteet täyttävät komission asetuksissa ilmoitetut vähimmäislaatuvaatimukset. Valvonnalla varmistetaan myös tuotteiden asianmukainen varastoiminen ja säilyvyys varastoinnin aikana.

Valvottavan toiminnan laajuus

Interventiovalvontaan kuuluvat vastaanoton ja luovutuksen valvonta, varastoinnin aikainen valvonta sekä varastojen ja valmistuslaitosten hyväksymistarkastukset. Maitojauheen varastojen on käytössä tällä hetkellä kolme ja viljavarastoja noin 40. Vuotuinen valvontatarve vaihtelee huomattavasti riippuen siitä, onko interventiolle tarvetta.

Interventiotukivalvonnanprosessi on kuvattu kaaviossa 12.2.9.1.

Kaavio 12.2.9.1. Interventiotukivalvonta.

Lainsäädäntö

Taulukossa 12.2.9.1 on esitetty interventiovalvonnan keskeinen lainsäädäntö.

Taulukko 12.2.9.1. Maitotuotteiden interventio- ja tukivalvonnan lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
(EY) N:o 1234/2007	Neuvoston asetus maatalouden yhteisestä markkinajärjestelystä ja tiettyjä maataloustuotteita koskevista erityissäännöksistä (yhteisiä markkinajärjestelyjä koskeva asetus)
(EY) N:o 214/2001	Komission asetus neuvoston asetuksen 1255/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä rasvattoman maitojauheen markkinoilla toteutettavien interventioitoimenpiteiden osalta
(EY) N:o 273/2008	Komission asetus neuvoston asetuksen 1255/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä maidon ja maitotuotteiden analysointi- ja laadunarvioimismenetelmien osalta
(EY) N:o 105/2008	Komission asetus neuvoston asetuksen 1255/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä voimien markkinoiden toteutettavien interventioitoimenpiteiden osalta
(EY) N:o 884/2006	Komission asetus neuvoston asetuksen 1290/2005 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä julkisena varastointina toteutettavien interventioitoimenpiteiden Euroopan maatalouden tukirahastosta (maaloustukirahasto) myönnettävän rahoituksen ja jäsenvaltioiden maksajavarastojen hoitaman julkisen varastoinnin toimien kirjanpidon osalta
(EY) N:o 826/2008	Komission asetus yksityisen varastoinnin tuen myöntämistä koskevista yhteisistä säännöistä eräiden maataloustuotteiden alalla
(EU) N:o 1272/2009	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä maataloustuotteiden julkisten interventio-ostojen ja-myyntien osalta
999/2012	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä
45/97	MMM:n määräys Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen viljalaboratorion määrääminen eräisiin tehtäviin viljan interventiovarastoinnissa

Valvonnan suunnittelu

Maaseutuvirasto (Mavi) vastaa maitotuotteiden interventiovalvonnan toteuttamisesta Suomessa. Evira ja Tulli toteuttavat valvontaa vuosittaisen tarpeen mukaan.

Valvonnan riskiperusteisuus

Interventiotukivalvonta ei perustu riskinarviointiin. Tehtävät tarkastukset on määritelty valvontaa ohjaavissa asetuksissa ja määräyksissä.

Valvonnan toimeenpano

Mavi:

- valvoo maitotuotteiden interventiovalvonnan toteutumista.

Evira:

- tarkastaa interventiovarastoiksi tarjottavien rakennusten ja laitteistojen soveltuvuuden;
- suorittaa tuotteiden laadunmääritykset;
- Järjestää Mavin kanssa koulutusta viljan interventiosta ELY-keskusten tarkastajille
- Ohjeistaa ELY-keskusten tarkastajia viljan interventiosta

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira raportoi valvontojen tuloksista Maville. Saatua palautta ja havaitut poikkeamat kirjataan ja korjaavien toimenpiteiden toteuttamista seurataan kuukausittain.

12.2.9.2 Kaupan pitämisen vaatimukset

Kasvikset

Valvonnan tavoite

Kasvisten kaupan pitämisen vaatimusten valvonnan keskeisenä tavoitteena on huolehtia siitä, että tuoreena markkinoitavat kasvikset ovat aitoja, virheettömiä, myyntikelpoisia ja niiden alkuperämaa on ilmoitettu. Valvonta tarkoittaa Euroopan komission vahvistamien vaatimusten mukaisen laatuluokituksen ja merkintöjen valvontaa.

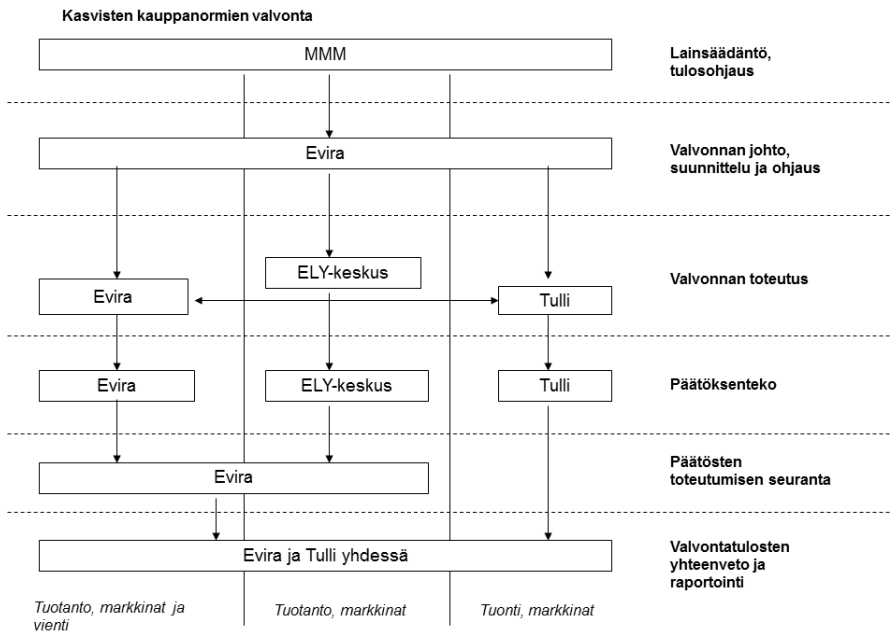
Valvottavan toiminnan laajuus

Tarkastuskohteita ovat tukkuliikkeet, pakkaamot ja vähittäiskaupat. Vaatimustenmukaisuutta valvotaan pistokokein. Valvontakohteessa tarkastetaan yleensä kaikki erät tai tietty otanta.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa kasvisten kaupan pitämisen valvonnasta siltä osin, kun tehtävä ei kuulu Tullilaitokselle. Käytännön tarkastuksia hoitavat Eviran tarkastajat ja ELY-keskusten tarkastajat.

Organisaatiokaavio

Kaavio 12.2.9.2a. Kasvien kaupan pitämisen vaatimusten valvonta.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.9.2a. Kasvien kaupan pitämisen vaatimusten keskeiset säädökset.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
<i>Tuoreet hedelmät ja vihannekset:</i>	
1308/2013/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta; artiklat 1, 75 ja 76
543/2011/EY	Komission täytäntöönpanoasetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä hedelmä- ja vihannesalan sekä hedelmä- ja vihannesjalostealan osalta
999/2012, muut. 1149/2013	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä
<i>Vihreät, kypsytämättömät banaanit:</i>	
1333/2011/EY	Komission täytäntöönpanoasetus banaanien kaupan pitämistä koskevista vaatimuksista, kyseisten kaupan pitämistä koskevien vaatimusten noudattamisen valvontaan liittyvistä säännöistä ja banaanialalla tehtäviä ilmoituksia koskevista vaatimuksista (kodifikaatio)
999/2012, muut. 1149/2013	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä
<i>Kuivatut viinirypäleet eli rusinat:</i>	
1666/1999/EY	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/96 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä tiettyjen kuivattujen viinirypälajikkeiden kaupan pitämisen vähimmäisvaatimusten osalta
999/2012, muut. 1149/2013	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

Valvonnan suunnittelu

Kasvien vaatimustenmukaisuustarkastukset perustuvat Eviran vuosittain laatimaan valtakunnalliseen valvontasuunnitelmaan. Tullilaboratorio laatii Tullin valvontasuunnitelman.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvonnan resurssit kohdennetaan riskitekijöidenarvioinnin perusteella. Tarkastettavat erät valitaan ensisijaisesti sellaisista tuotteista, joissa on todettu kartoitustarkastuksissa tai kokeuksen ja riskitekijöiden arvioinnin perusteella eniten vaatimustenvastaisia tuotteita.

Valvonnan toimeenpano

Evira:

- toimii koordinoitaviranomaisena;
- vastaanottaa hedelmä- ja vihannesalan toimijoiden ilmoitukset, jotka koskevat kaupan pitämisen vaatimuksia; sekä
- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden pakkaamoissa sekä tukku- ja vähittäiskaupoissa.

ELY-keskus:

- Evira voi käyttää tarkastuksissa apuna

Tulli:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuutta EU:n ulkopuolelta tapahtuvan tuonnin ja EU:n jäsenvaltioista tuotavien tuotteiden Suomessa tapahtuvan ensimmäisen purkamisen yhteydessä; sekä
- tarkastaa EU:n ulkopuolisiin maihin vietävien erien vaatimustenmukaisuutta.

Valvonnan tiedonhallinta

Yrityksen, joka pakkaa, markkinoi, pitää kaupan tai maahantuo tuoreita hedelmiä, marjoja tai vihanneksia, tulee kuulua Eviran ylläpitämään kasvisten laadunvalvontarekisteriin. Vuoden 2014 aikana otetaan käyttöön ELMO-tietojärjestelmä. Toimijatietojen lisäksi järjestelmään tallennetaan tarkastustiedot.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytään valvontatulosten, saatujen palautteiden ja havaittujen poikkeamien perusteella. Evira päättää tarvittavat toimenpiteet sekä asettaa aikataulun niiden toteuttamiselle. Evira myös valvoo toimenpiteiden toteuttamista.

Erillisistä komission velvoittamista valvontatoimista laaditaan raportit komissiolle. Näitä ovat esimerkiksi tuontivalvonnassa havaittujen vaatimustenvastaisten erien notifikaatiot AWAI-järjestelmän kautta.

Siipikarjan liha

Valvonnan tavoite

Siipikarjanlihan kaupanormien valvonnan keskeisenä tavoitteena on huolehtia siitä, että Suomessa markkinoitava siipikarjanliha vastaa sille asetettuja laatu- ja merkintävaatimuksia. Valvonta tarkoittaa Euroopan komission vahvistamien vaatimusten mukaisen laatuoluokituksen, merkintöjen ja tuotantotapojen valvontaa.

Valvottavan toiminnan laajuus

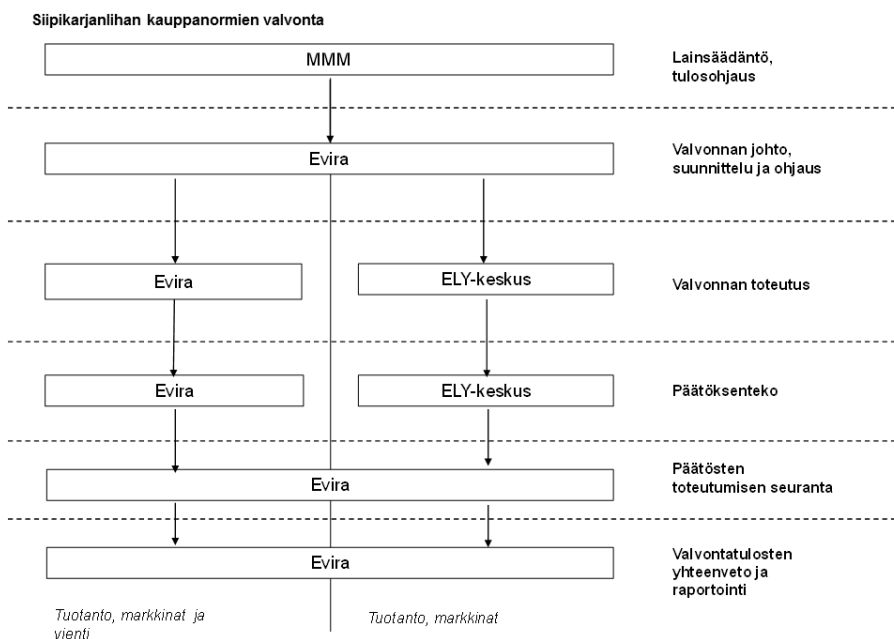
Tärkeimmät tarkastuskohteet ovat alkutuotantotilat, siipikarjateurastamot, liha-alan laitokset ja vähittäiskaupat. Siipikarjanlihan vaatimustenmukaisuutta valvotaan tällä hetkellä yksinomaan Eviran teettämien vesipitoisuustutkimuksia kerran vuodessa. Valvontakohteessa tulisi tarkastaa pistokokein tai säädetyllä tiheydellä tuotantotapoja, siipikarjan palojen muodosta käytettyjä

nimikkeitä, jäädytettyjen ja pakastettujen ruhojen pakkausten nimellispainojen paikkansapitävyyttä, siipikarjanlihan luokittelua (A, B) ja sipikarjanlihan vesipitoisuutta. Maksullisia ovat siipikarjan vesipitoisuusvalvonnassa todettujen määräystenvastaisuuksien jälkeen otettavat uusintanäytteet.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa siipikarjanlihan kaupanormien valvonnasta. Käytännön tarkastuksia hoitavat Eviran tarkastuseläinlääkärit teurastamoissa ja ELY-keskusten tarkastajat tuotantotiloilla (Evira voi käyttää kaupan pitämisen vaatimukseen liittyvissä tarkastuksissa apunaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia, kun kyse on siipikarjanliha-alan tuotteiden tuotantotapaa koskevista vapaaehtoisista merkinnöistä).

Organisaatiokaavio

Kaavio 12.2.9.2b. Siipikarjanlihan kaupanormien valvonta.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.9.2b. Lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1308/2013/EY	Parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta (75 ja 78 artiklat, liite VII, osa V, liite IX)
543/2008/EY	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä siipikarjanlihan kaupan pitämisen vaatimusten osalta
999/2012	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

Valvonnan suunnittelu

Evira suunnittelee siipikarjanlihan vaatimustenmukaisuuden valvontaa.

Valvonnan toimeenpano

Evira valvoo tuotteiden vaatimustenmukaisuutta tarkastamalla tuote-eriä teurastamoissa sekä liha-alan laitoksissa ja vähittäiskaupoissa. ELY-keskus valvoo siipikarjanlihan tuotantotapoja alkutuotantotiloilla ja raportoi valvonnan tuloksista Eviralle. Vaatimustenvastaisten tuotteiden markkinointi kielletään siihen saakka, kunnes tuotteet on joko uudelleen luokiteltu taikka merkintävirheet on korjattu. Tavarahan haltija voi myös päätyä hävittämään tuotteen tai palauttamaan sen lähettäjälle viranomaisen valvonnassa.

Laboratoriotointa

Evira on siipikarjanlihan vesipitoisuuden kansallinen vertailulaboratorio. Viranomaisnäytteet tutkitaan Evirassa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira raportoi vuosittain komissiolle vesipitoisuusvalvonnan tuloksia. Korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytään valvontatulosten, saatujen palautteiden ja havaittujen poikkeamien perusteella. Evira päättää tarvittavat toimenpiteet sekä asettaa aikataulun niiden toteuttamiselle. Evira myös valvoo toimenpiteiden toteuttamista. Hylätyn erän laskeminen markkinoille edellyttää korjaavia toimenpiteitä ja uusintatarkastusta.

Kananmunat

Valvonnan tavoite

Kananmunien kaupan pitämisen vaatimusten valvonnan keskeisenä tavoitteena on huolehtia siitä, että Suomessa markkinoitavat kananmunat vastaavat niille asetettuja laatu- ja merkintävaatimuksia. Valvonta tarkoittaa Euroopan komission vahvistamien vaatimusten mukaisen laatuluokituksen, merkintöjen ja tuotantotapojen valvontaa.

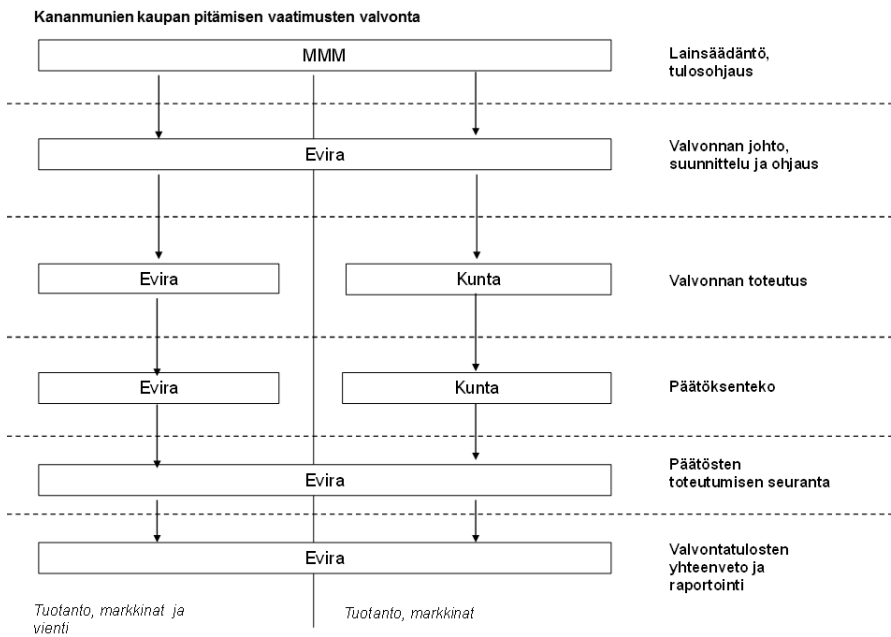
Valvottavan toiminnan laajuus

Kananmunia tulisi valvoa kaikissa kaupan pitämisen vaiheissa. Tärkeimmät tarkastuskohteet ovat alkutuotantotilat, kananmunapakkaamot ja vähittäiskaupat. Kananmunien vaatimustenmukaisuutta valvotaan tällä hetkellä ulko- ja lattiakanaloissa ja kananmunapakkaamoissa. Tarkastuksia tulisi tehdä pistokokeiden lisäksi riskianalyysin perusteella. Kananmunapakkaamoissa tarkastetaan kaupan pitämisen vaatimukseen liittyen mm. munien laatuominaisuuksien, munien painoluokittelun ja munien leimaamisen oikeellisuus, pakkausmerkinnät sekä pakkaamoiden pitämät rekisterit. Tuotantotapojen osalta uudet ulko- ja lattiakanalat tarkastetaan ennen niiden käyttöönottoa. Kananmunapakkaamot tarkastetaan kuntien laatimien vuosittaisen valvontasuunnitelmien mukaisesti, riskianalyysiin perustuen.

Valvonnan resurssit

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen tarkastaa EU:n kaupanormilainsäädännössä tarkoitettujen toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden mainitussa lainsäädännössä tarkoitettulla tavalla, lukuun ottamatta tuotantotapoja koskevia vaatimuksia. Käytännössä kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset suorittavat kananmunapakkaamoissa samanaikaisesti tarkastuksen sekä elintarvikehygienialainsäädännön että kaupan pitämisen vaatimusten lainsäädäntöjen pohjalta. Tarkastukset suoritetaan kananmunapakkaamoihin kuntien tuotantolaitoksille tehdyn riskiluokitukseen perusteella.

Organisaatiokaavio

Kaavio 12.2.9.2c. Kananmunien kaupan pitämisen vaatimusten valvonta.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.9.2c. Lainsäädäntö.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1308/2013/EY	Parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta (75 ja 78 artiklat, liite VII, osa V, liite IX)
589/2008	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä munien kaupan pitämisen vaatimusten osalta
999/2012	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

Valvonnan suunnittelu

Kukin valvontaviranomainen sisällyttää kananmunapakkaamoiden tarkastukset elintarvikevalvontasuunnitelmaan, jonka keskeinen lähtökohta on riskitekijöiden huomioon ottaminen. Kunnat laativat suunnitelmansa osana ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa. Evira toimii valvontaa ohjaavana keskusviranomaisena.

Evira suorittaa ulko- ja lattiakanaloiden tuotantotapavalvontaa, kun uusia tuotantotiloja otetaan käyttöön.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvonnan resurssit kohdennetaan käytännön riskinarvioinnin perusteella. Tarkastuksia tulisi tehdä pistokokeiden lisäksi riskianalyysin perusteella ottaen huomioon asianomaisen laitoksen tyyppi ja tuotantomäärä samoin kuin tiedot, jotka koskevat aiempaa vaatimusten noudattamista.

Valvonnan toimeenpano

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen:

- hyväksyy kananmunapakkaamon laitokseksi ja tekee elintarvikehuoneiston hyväksymisestä päätöksen
- suorittaa kananmunapakkaamoiden tarkastukset alueellaan elintarvikehygienialainsäädännön ja kaupanpitämisen vaatimusten osalta

Evira vastaa muna-alan tuotteiden tuotantotapavalvonnasta. Evira tarkastaa ulko- ja lattiakanalat ennen niiden käyttöönottoa. Evira voi käyttää kaupan pitämisen vaatimuksiin liittyvissä tarkastuksissa apunaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia, kun kyse on muna-alan tuotteiden tuotantotavoista.

Evira:

- toimii valvontaa ohjaavana keskusviranomaisena
- rekisteröi kananmunapakkaamot, antaa pakkaamolle EU:n kaupanormilainsäädännössä tarkoitetun tunnuksen ja merkitsee pakkaamon hyväksytyjen laitosten rekisteriin
- tarkastaa muna-alan tuotteiden tuotantotavan ulko- ja lattiakanaloiden osalta

Aluehallintovirasto:

- ohjaa alueellaan valvontaa

ELY -keskus:

- Evira voi käyttää tarkastuksissa apunaan ELY-keskusta tuotantotapavalvonnassa

Valvonnan tiedonhallinta

Tuotantotilat kuuluvat eläintenpitäjärekisteriin. Kananmunapakkaamot rekisteröidään hyväksytyjen laitosten laitosrekisteriin. Kuntien elintarvikevalvontaviranomaisten tarkastukset tallennetaan KUTI -järjestelmään.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira raportoi vuosittain komissiolle kananmunien tuotantopaikkojen määrän tuotantotavan mukaan eriteltynä, mukaan luettuna tuotantolaitoksen enimmäiskapasiteetti sen mukaan, kuinka monta kanaa tuotantolaitoksessa voidaan enintään pitää kerrallaan.

Kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset laativat kananmunapakkaamoiden tarkastuksista tarkastuskertomukset. Tarkastustulokset tallennetaan keskitettyyn tietojärjestelmään eli KUTI -järjestelmään. Korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytään valvontatulosten, saatujen palautteiden ja havaittujen poikkeamien perusteella.

Vasikanliha

Valvonnan tavoite

Vasikanlihan kaupan pitämisen vaatimuksissa määritellään alle 12 kuukauden ikäisten nautaeläinten luokittelu teurastamoissa, sallitut myyntinimitykset sekä päällysmarkintojen pakolliset tiedot.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.9.2d. Vasikanlihan kaupan pitämisen vaatimusten keskeiset säädökset.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1308/2013/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta; artikkelit 1 ja 78
566/2008 EY	Komission asetus neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä enintään 12 kuukauden ikäisistä nautaeläimistä peräisin

	olevan lihan kaupan pitämisen osalta
999/2012, muut. 1149/2013	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

Valvonnan toimeenpano

Evira:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden teurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa, eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä, kun on kyse tuonnista EU:n ulkopuolelta tai ensisaapumisvalvonnan yhteydessä EU:n sisämarkkinoilta tuonnin yhteydessä sekä viennin yhteydessä.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen:

- tarkastaa tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden vähittäiskaupoissa sekä muissa elintarvikehuoneistoissa ja laitoksissa.

Oliiviöljy

Valvonnan tavoite

Oliiviöljyn kaupan pitämisen vaatimusten valvonta koskee oliiviöljyjen luokkia, alkuperää ja merkintöjä.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.9.2e. Oliiviöljyn kaupan pitämisen vaatimusten keskeiset säädökset.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1308/2013/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta; artikkelit 1, 75 ja 78
29/2012/EU	Komission täytäntöönpanoasetus oliiviöljyn kaupan pitämistä koskevista vaatimuksista (kodifikaatio)
1348/2013/EU	Komission täytäntöönpanoasetus oliiviöljyn ja uutetun oliiviöljyn ominaisuuksista sekä niiden määrittämisestä annetun asetuksen (ETY) N:o 2568/91 muuttamisesta
999/2012, muut. 1149/2013	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

Valvonnan toimeenpano

Evira:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuutta.

Tulli:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuutta EU:n ulkopuolelta tapahtuvan tuonnin ja EU:n jäsenmaista tuotavien tuotteiden Suomessa tapahtuvan ensimmäisen purkamisen yhteydessä tai viennistä.

Levitteet**Valvonnan tavoite**

Ihmisravinnoksi tarkoitettujen levitettävien rasvojen kaupan pitämisen vaatimusten valvonta koskee myyntinimityksiä ja ilmaisia, joita tuotteista voidaan käyttää.

Lainsäädäntö**Taulukko 12.2.9.2f. Levitettävien rasvojen kaupan pitämisen vaatimusten keskeiset säädökset.**

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1308/2013/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta; artiklat 1, 75 ja 78
445/2007/EY	Komission asetus levitettäviä ravintorasvoja koskevista vaatimuksista annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2991/94 sekä maidon ja maitotuotteiden kaupan pitämisessä käytettävien nimitysten suojelemisesta annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1898/87 tietyistä yksityiskohtaisista säännöistä (Kodifioitu toisinto)
999/2012, muut. 1149/2013	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

Valvonnan toimeenpano

Evira:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden, kun on kyse tuonnista EU:n ulkopuolelta, ensimmäisestä purkamisesta EU:n jäsenvaltioista tuonnin yhteydessä tai viennistä.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden siltä osin kuin valvonta ei kuulu Eviralle.

Maitotuotteet**Valvonnan tavoite**

Ihmisravinnoksi tarkoitettujen maidon ja maitotuotteiden kaupan pitämisen vaatimuksien valvonta koskee ilmaisia ja määritelmiä maidolle ja maitotuotteille.

Lainsäädäntö**Taulukko 12.2.9.2g. Maitotuotteiden kaupan pitämisen vaatimusten keskeiset säädökset.**

Säädösnumero	Säädöksen nimi
1308/2013/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta; artikla 78
999/2012, muut. 1149/2013	Laki maataloustuotteiden markkinajärjestelystä

Valvonnan toimeenpano

Evira:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden, kun on kyse tuonnista EU:n ulkopuolelta, ensimmäisestä purkamisesta EU:n jäsenvaltioista tuonnin yhteydessä tai viennistä.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen:

- tarkastaa toimijoiden toiminnan ja näiden hallinnassa olevien tuotteiden ja asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden siltä osin kuin valvonta ei kuulu Eviralle.

12.2.9.3 Nimisuoja

Valvonnan tavoite

Nimisuojuatuotteiden valvonnan tavoitteena on varmistaa, että markkinoille valmistettavat ja markkinoilla olevat EU:n nimisuojan saaneet tuotteet on valmistettu niitä koskevien tuote-eritelmien mukaisesti ja tuotteiden pakkausmerkinnät ja markkinointi vastaavat lainsäädännön vaatimuksia nimisuojan osalta. Tavoitteena on myös varmistaa, ettei nimisuojaa hyödynnetä oikeudettomasti.

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontaa kohdistetaan nimisuojuattuihin tuotteisiin tuotannon ja pakkausmerkintöjen osalta valmistajakohtaisesti ennen tuotteiden tuomista ensi kertaa markkinoille. Jo markkinoilla olevien tuotteiden nimisuojuasäädösten vaatimuksia valvotaan muun markkinavalvonnan yhteydessä. Markkinavalvonta kohdistuu sekä Suomessa tuotettuihin nimisuojuatuotteisiin että Suomeen tuotuihin tuotteisiin, joissa on tai tulisi olla nimisuojuamerkintä.

Valvonnan resurssit

Nimisuojaa valvotaan kuten muitakin elintarvikevalvontaan liittyviä vaatimuksia muun valvonnan yhteydessä. Kaikki elintarvikevalvonnan organisaatiot osallistuvat valvontaan.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.9.3. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Nimisuoja-asetus (EU) N:o 1151/2012	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden laatuajärjestelmistä
MMM:n 907/2007	Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden nimisuoja-asetus
Mikrobikriteeriasetus (EY) N:o 2073/2005	Komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista
Asetus salmonella erityistakuista (EY) N:o 1688/2005	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen täytäntöön panemisesta Suomeen ja Ruotsiin tarkoitetuilta tietyntyyppisen lihan ja munien lähetyksiltä vaadittavien salmonellaa koskevien erityistakuiden osalta
Huoneistoasetus 1367/2011	ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta

Katso lisäksi luku 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Jokainen Suomessa tuotettava uusi nimisuojuatuote tulee tarkastaa ennen sen tuomista ensi kertaa markkinoille. Toimijan tulee ilmoittaa viranomaiselle ennen nimisuojuatun tuotteen markkinoille saattamista, jotta ennakkotarkastus voidaan suorittaa. Markkinavalvonnassa noudatetaan riskiperusteisuutta.

Valvonnan riskiperusteisuus

Nimisuojuatun tuotteen valvonnassa pyritään ensisijaisesti turvaamaan taloudellisia etuja ja varmistamaan ettei nimisuojujaa käytetä oikeudetta. Erityisesti pakkaamattomat ja myyntitapah-tuman yhteydessä pakattavat elintarvikkeet muodostavat tässä kohdin riskin.

Dokumentoidut menettelyt

Evira on antanut nimisuojuatuotteiden valvontaa koskevan ohjeen ”Elintarvikkeiden nimisuojujan valvontaohje 17049/2”.

Valvonnan toimeenpano

Evira toimii valvontaa ohjaavana keskusviranomaisena. Aluehallintoviranomaiset ohjaavat valvontaa alueillaan. Valvontaviranomaisena toimii kunnan elintarvikevalvontaviranomainen, joka tekee sekä tarkastuksia nimisuojuatuotteiden tuotantopaikoilla että markkinoilla. Tehtävät tarkastukset tulee ottaa huomioon kuntien elintarvikevalvontasuunnitelmissa. Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen tekee ennakoilmoituksen perusteella tarkastuksen nimisuojujaa tuottavan toimijan tuotantotiloissa ennen nimisuojuatun elintarvikkeen tuomista markkinoille, sekä sen jälkeen tehdyn riskinarvioinnin perusteella. Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen suorittaa nimisuojuattujen elintarvikkeiden markkinavalvontaa tarvittaessa, erityisesti valitusten perusteella.

Valvonnan tiedonhallinta

Tarkastuksista kirjattavat tiedot tallentuvat Eviran ylläpitämään KUTI-järjestelmään. Valvonnassa käytetään apuna EU:n DOOR-tietojärjestelmää, josta on haettavissa jokaisen nimisuojuatun elintarvikkeen tuote-eritelmä. Tuote-eritelmä on yksityiskohtainen kuvaus elintarvikkeen hyväksytystä koostumuksesta, valmistusmenetelmästä ja muista tuotteen laatuun tai ominaisuuksiin vaikuttavista tekijöistä.

12.2.9.4 Naudanlihan jäljitettävyys

Valvonnan tavoite

Nautaeläinten merkitseminen (EU-tunnus eli naudan yksilöity tunnus, joka on painettu naudan korvamerkkeihin), rekisteröinti ja luettelonpito sekä naudan- ja vasikanlihan merkitseminen ovat pakollisia Euroopan unionin jäsenmaissa. Nautaeläinten ja naudanlihan tulee olla jäljitettävissä alkutuotannossa sekä laitosten ja toimijoiden välillä sekä kaikissa lihan käsittelyn ja tuotannon vaiheissa laitoksissa ja vähittäiskaupoissa.

Valvonnan tavoitteena on naudanlihan merkintöjen ja jäljitettävyyden määräystenmukaisuuden varmistaminen. Naudanlihan pakollisilla merkinnöillä varmistetaan naudanlihan jäljitettävyys ja eri naudanlihaerien erillään pysyminen. Jäljitettävyys on elintarviketurvallisuuden kannalta keskeinen tekijä ja sen avulla voidaan ongelmatilanteissa poistaa määräystenvastaiset elintarvikkeet kohdennetusti markkinoilta ja antaa kuluttajille oikeaa ja riittävää tietoa tilanteesta. Jäljitettävyys on tärkeää myös selvitetäessä elintarvikkeesta annettavien tietojen totuudenmukaisuutta tai muuta määräystenmukaisuutta.

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvonta kattaa nautaeläinten kasvatuksen Suomen alueella sekä laitokset, kuljetukset ja vähittäiskaupat. Valvonta koskee myös tuoreen ja pakastetun naudan- ja vasikanlihan tuonnin valvontaa EU-alueelta ja EU:n ulkopuolelta.

Valvottavana on EU-lainsäädännön mukainen naudanlihan merkintöjen ja jäljitettävyyden määräystenmukaisuuden varmistaminen.

Valvonnan resurssit

Evira ohjaa valtakunnallisesti naudanlihan merkitsemisen valvontaa. Aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo naudanlihan merkitsemisen valvontaa alueellaan. Kunnan elintarvikevalvontayksiköt, joita on Suomessa 64, valvovat nautaeläinten merkintöjen ja naudanlihan merkintöjen ja jäljitettävyyden määräystenmukaisuutta.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.9.4. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1760/2000	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1760/2000 nautaeläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmän käyttöönottamisesta sekä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden pakollisesta merkitsemisestä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 820/97 kumoamisesta.
Komission asetus (EY) N:o 1825/2000	Komission asetus (EY) N:o 1825/2000 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1760/2000 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden merkinnän osalta.
Komission asetus (EY) N:o 275/2007	Komission asetus (EY) N:o 275/2007 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1760/2000 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden merkinnän osalta annetun asetuksen (EY) N:o 1825/2000 muuttamisesta.
Neuvoston asetus (EY) 361/2008 maatalouden yhteisestä markkinajärjestelystä	Neuvoston asetus (EY) 361/2008 maatalouden yhteisestä markkinajärjestelystä ja tietyt maataloustuotteita koskevista erityissäännöksistä annetun asetuksen (EY) 1234/2007 muuttamisesta.
Komission asetus (EY) N:o 566/2008	Komission asetus (EY) N:o 566/2008 neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 soveltamisesta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä enintään 12 kuukauden ikäisistä nautaeläimistä peräisin olevan lihan kaupan pitämisen osalta.
MMM 434/2008	Maa- ja metsätalousministeriön asetus N:o 434/2008 naudanlihan merkitsemisestä.
MMM 435/2008	Maa- ja metsätalousministeriön asetus N:o 435/2008 vasikanlihan kaupan pitämisestä.
MMM 134/2006	Maa- ja metsätalousministeriön asetus alkutuotannolle elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi asetettavista vaatimuksista.
Laki maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä (284/2008)	Laki maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä

Valvonnan suunnittelu

Ks. kohta "Elintarviketurvallisuuden valvontajärjestelyt".

Valvonnan riskiperusteisuus

Nautaeläimen alkuperä, sen soveltuminen elintarvikkeeksi ja lihan jäljitettävyyden on voitava luotettavasti selvittää. Tätä tarkoitusta varten on säädetty nautaeläinten tunnistus- ja rekisteröintijärjestelmästä sekä naudanlihan ja naudanlihatuotteiden merkintäjärjestelmästä. Valvontaa

ohjeistetaan Eviran ohjeessa 16007/3 *Nautaeläinten merkinnät ja rekisterikysely sekä niiden viranomaisvalvonta teurastamoissa ja pienteurastamoissa*²⁸.

Naudan- ja vasikanlihan jäljitettävyyden valvonta kohdistuu pääasiassa naudanlihan merkintäsäädösten edellyttämiin merkintöihin ja kaupallisiin asiakirjoihin. Naudanlihan merkintäsäädökset edellyttävät täydellisen eräkohtaisen jäljitettävyyden.

Valvonnan riskiperusteisuus on ohjeistettu Eviran vuosittaisissa valvontaohjeistuksissa. Oiva-ohjeistuksessa (vähittäismyynti- ja tarjoilupaidat) on jäljitettävyyden arviointiohjeessa määritelmät arviointia varten.

Dokumentoidut menettelyt

Kunnat käyttävät ja pitävät alkutuotantopaikkarekisteriä elintarvikelaissa säädettyjen tehtävien edellyttämässä laajuudessa.

Nautaeläinten merkinnöistä ja rekisteröinnistä löytyy tietoa Eviran internetsivuilta²⁹.

Kunnan valvontaviranomainen ylläpitävät rekisteriä valvomistaan laitoksista, elintarvikehuoneistoista ja tehdyistä valvontakäynneistä. Lisäksi tiedot ovat valtakunnallisessa KUTI rekisterissä.

Evira pitää rekisteriä teurastamoista, riistan käsittelylaitoksista ja niiden yhteydessä olevista laitoksista.

Valvonnan toimeenpano

Evira ohjaa valtakunnallisesti naudanlihan merkitsemisen valvontaa. Evira toimii MMM:n asetuksen 434/2008 soveltamisalaan kuuluvissa yhteisön asetuksissa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena. Evira huolehtii nimisuojavaalonnasta teurastamoissa, riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa. Evira hyväksyy teurastamojen ja niiden yhteydessä olevien laitosten sekä kaupan ketjujen vapaaehtoiset merkintäjärjestelmät.

Aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo naudanlihan merkitsemisen valvontaa alueellaan.

Kunnan elintarvikevalvontayksiköt valvovat nautaeläinten merkintöjen ja naudanlihan merkintöjen ja jäljitettävyyden määräysten mukaisuutta vuosisuunnitelmien mukaisesti. Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen hyväksyy pienteurastamojen, muiden laitosten ja yksittäisten vähittäismyymälöiden vapaaehtoiset merkintäjärjestelmät.

12.2.9.5 Kalastustuotteiden merkinnät ja jäljitettävyyden

Valvonnan tavoite

Valvonnan tavoitteena on kalastustuotteiden merkintöjen ja jäljitettävyyden varmistaminen. Kuluttajat saavat tietoa kalastustuotteiden merkinnöistä, mm. alkuperästä ja oppivat lukemaan niitä ja tekemään tietoon perustuvia valintoja. Kalastustuotteiden merkinnät ja niiden valvonta suojaavat kuluttajia terveyshaitoilta ja taloudellisilta tappioilta.

²⁸ <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/lomakkeet+ja+ohjeet/elintarvikkeet/laitokset/>

²⁹ <http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/elainsuojelu+ja+elainten+pito/merkitseminen+ja+rekisterointi/nautaelaimet/>

Yhteisen kalastuspolitiikan jäljitettävyyssäännöksillä pyritään siihen, että missä tahansa kohdassa tuotanto- ja markkinointiketjua pystytään todentamaan, että kalastustuote on peräisin EU-säädösten mukaisesti (laillisesti) pyydetystä saaliista.

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvonta kattaa kalastustuotteiden alkutuotannon Suomen alueella ja talousvyöhykkeellä (vesiviljely ja kalastus), kala-alan laitokset, kuljetukset ja vähittäiskaupan. Valvonta koskee myös kalastustuotteiden tuonnin valvontaa EU-alueelta ja EU:n ulkopuolelta. Valvonta koskee sekä pakattuja että pakkaamattomia kalastustuotteita.

Valvonnan resurssit

Kunnan elintarvikevalvontayksiköt valvovat kalastustuotteiden merkintöjen ja jäljitettävyyden määräystenmukaisuutta valvontasuunnitelmien mukaisesti.

AVIt ohjaat kunnan elintarvikevalvontayksiköitä alueillaan sekä tekevät oman vuosisuunnitelman mukaisesti arviointi- ja ohjauskäyntejä.

Evira ohjeistaa kalastustuotteiden valvontaa. Rajaeläinlääkärit valvovat kalastustuotteiden merkintöjä ja jäljitettävyyttä tuonnissa?

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset valvovat kalastustuotteiden jäljitettävyyttä saaliin purkamisen yhteydessä omien resurssien ja vuosisuunnitelmien mukaisesti.

Lainsäädäntö

Kalastustuotteita koskevaa lainsäädäntöä on kuvattu Eviran ohjeessa 16023/3 Kalastustuotteiden valvonta³⁰.

Taulukko 12.2.9.5. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Pakkausmerkintäasetus (1084/2004) / Elintarviketietoasetus (1169/2011) (13.12.2014 alkaen)	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus (1084/2004) elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä / Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1169/2011 elintarviketietojen antamisesta kuluttajille
Markkinajärjestelyasetus (EU) N:o 1379/2013 (13.12.2014 pakkausmerkinnät)	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) n:o 1379/2013, Kalastus- ja vesiviljelytuotealan yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (EY) N:o 1184/2006 ja (EY) n:o 1224/2009 muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 104/2000 kumoamisesta
Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1418/2013 (Kuluttajalle annettavien tietojen osalta 13.12.2014 alkaen)	Komission täytäntöönpanoasetus (EU) n:o 1418/2013 kalastus- ja vesiviljelytuotealan yhteisestä markkinajärjestelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1379/2013 mukaisista tuotantoa ja kaupan pitämistä koskevista suunnitelmista
Maa- ja metsätalousministeriön asetus (597/2008)	Maa- ja metsätalousministeriön asetus (597/2008) kalastus- ja vesiviljelytuotteiden sallituista kaupanimistä
Komission asetus (EY) N:o 2065/2001	Komission asetus (EY) N:o 2065/2001 neuvoston asetuksen (EY) N:o 104/2000 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden alalla kuluttajille annettavien tietojen osalta
Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 404/2011	Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 404/2011 yhteisön valvontajärjestelmästä, jonka tarkoituksena on varmistaa yhteisen kalastus-politiikan sääntöjen noudattaminen, annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1224/2009 soveltamista

30

	koskevista yksityiskohtaisista säännöistä
Valvonta-asetus (EY) N:o 1224/2009	Neuvoston asetus (EY) N:o 1224/2009 yhteisön valvontajärjestelmästä, jonka tarkoituksena on varmistaa yhteisen kalastuspolitiikan sääntöjen noudattaminen, asetusten (EY) N:o 847/96, (EY) N:o 2371/2002, (EY) N:o 811/2004, (EY) N:o 768/2005, (EY) N:o 2115/2005, (EY) N:o 2166/2005, (EY) N:o 388/2006, (EY) N:o 509/2007, (EY) N:o 676/2007, (EY) N:o 1098/2007, (EY) N:o 1300/2008 ja (EY) N:o 1342/2008 muuttamisesta sekä asetusten (ETY) N:o 2847/93, (EY) N:o 1627/94 ja (EY) N:o 1966/2006 kumoamisesta
Neuvoston asetus (EY) N:o 104/2000 (13.12.2014 saakka)	Neuvoston asetus (EY) N:o 104/2000 kalastus- ja vesiviljelytuotealan yhteisestä markkinajärjestelystä
Parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1380/2013 yhteisestä kalastuspolitiikasta	Parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1380/2013 yhteisestä kalastuspolitiikasta

Katso myös kohta 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Ks. luku 12.1 (Elintarviketurvallisuuden valvontajärjestelyt).

Valvonnan riskiperusteisuus

Kalastustuotteiden merkintöjen valvonta kohdistuu kalastustuotteiden erityislainsäädännön edellyttämiin merkintöihin, pääasiassa kalastustuotteen alkuperämerkintöihin. Jäljitettävyyttä valvottaessa tarkastetaan kaupallisia asiakirjoja ja merkintöjen vastaavuutta niihin. EU:n yhteinen kalastuspolitiikka edellyttää täydellistä eräkohtaista jäljitettävyyttä.

Dokumentoidut menettelyt

Kalastustuotteiden valvontaa ohjeistetaan Eviran ohjeessa 16023/3 Kalastustuotteiden valvonta³¹.

Valvonnan toimeenpano

ELY-keskukset valvovat kalastustuotteiden jäljitettävyyttä kalastusalueiden saaliiden purkamisen yhteydessä.

Evira ohjeistaa ja aluehallintovirastot ohjaavat kalastustuotteiden valvontaa.

Kunnat valvovat kalastustuotteiden jäljitettävyyttä ja merkintöjä saaliiden purkamisen jälkeen ja vesiviljelyssä sekä laitoksissa ja vähittäiskaupoissa.

Evira valvoo rajatarkastuksen yhteydessä tuotteiden merkintöjä ja jäljitettävyyttä, kun on kyseessä kalastustuotteiden tuonti EU:n ulkopuolelta, ns. kolmansista maista. Elintarvikelain 52 §:n mukaan valvontaviranomaisilla on ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuus keskenään.

Valvonnan tiedonhallinta

Kunnat tallentavat kalastustuotteiden valvontatulokset keskitettyyn KUTI-tietojärjestelmään. Järjestelmään sisältyy riskiperusteisesti tarkastettavina asioina jäljitettävyyssasiat sekä yleiset merkinnät ja erityislainsäädännön edellyttämät kalastustuotteiden alkuperämerkinnät. Lisäksi muut valvontaviranomaiset keräävät kalastustuotteiden valvontatietoja omiin tietojärjestelmiinsä.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

³¹ http://www.evira.fi/files/attachments/fi/evira/lomakkeet_ohjeet/elintarvikkeet/laitokset/eviran_ohje_16023_3.pdf

Kunnat tallentavat kalastustuotteiden valvontatulokset keskitettyyn KUTI-tietojärjestelmään. Elintarviketietoon ja jäljitettävyyteen liittyvät rikkomukset tulee raportoida komissiolle määräajoin ja kerätä niitä koskevat tiedot MMM:n ylläpitämään rikkomusrekisteriin.

12.2.10 Kontaktimateriaalialan toiminnot

Valvonnan tavoite

Kaikki elintarvikkeet joutuvat valmistusketjun monissa vaiheissa tekemisiin erilaisten materiaalien ja tarvikkeiden kanssa. Vaatimusten vastaiset pakkausmateriaalit ja muut elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvat tarvikkeet saattavat olla merkittävä kemiallisen kontaminaation lähde ja aiheuttaa terveyshaittoja ihmiselle. Pakkausmateriaalien ja muiden kontaktimateriaalien turvallisuus on siten osa elintarviketurvallisuutta. Viranomaisen ensisijainen tehtävä on valvoa tuotteiden vaatimustenmukaisuuden toteutumista toimijan omavalvontasuunnitelman kattavuuden, riittävyden ja laadunvarmistusmenettelyjen sekä tutkimustodistusten ja muun dokumentoinnin toteutumisen perusteella. Kohteissa valvonta toteutetaan pääsääntöisesti laadunhallintasuunnitelmia ja omavalvontasuunnitelmia sekä asiakirjoja ja käytännön toimintaa tarkastamalla, joskus näytteitä ottamalla.

Valvottavan toiminnan laajuus

ELTU 2012 rekisteritietojen mukaan Suomessa on kontaktimateriaalialan toimintoja seuraavasti: Aktiiviset ja älykkäät materiaalit ja tarvikkeet; 1 Liimat; 6 Keramiikka; 53 Korkki; 18 Kumi; 11 Lasi; 1 Ioninvaihtohartsit; 0 Metallit ja metalliseokset; 31 Paperi ja kartonki; 86 Muovit; 89 Painovärit; 13 Regeneroitu selluloosa (= sellofaani); 0 Silikonit; 12 Tekstiilit; 0 Lakat ja pinnoitteet; 2 Vahat; 0 Puu; 6 Muu; 32 yhteensä; 361.

Valvonnan resurssit

Kontaktimateriaalivalvonnan resurssit sisältyvät kuntien elintarvikevalvonnan, Eviran tarkastuseläinlääkärien ja tullin valvontaresursseihin.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.2.10. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Elintarvikkekontaktimateriaalien yleisasetus (EY) N:o 1935/2004, ns. kehysasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista materiaaleista ja tarvikkeista ja direktiivien 80/509/ETY ja 89/109/ETY kumoamisesta
Elintarvikemuoviasetus (EU) N:o 10/2011	Komission asetus elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista muovisista materiaaleista ja tarvikkeista, muutokset (EU) N:o 321/2011 ja (EU) N:o 1282/2011
Keramiikka-asetus, KTMa 165/2006)	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvista keraamisista tarvikkeista
Hyviä tuotantotapoja koskeva asetus (EY) N:o 2023/2006	Komission asetus elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden hyvistä tuotantotavoista
Kierrätysmuoveja koskeva asetus (EY) N:o 282/2008	Komission asetus elintarvikkeiden kanssa kosketukseen joutuvista kierrätysmuovimateriaaleista ja -tarvikkeista ja asetuksen (EY) N:o 2023/2006 muuttamisesta
Aktiivisia ja älykkäitä pakkauksia koskeva asetus (EY) N:o 450/2009	Komission asetus elintarvikkeen kanssa kosketuksiin joutuvista aktiivisista ja älykkäistä materiaaleista ja tarvikkeista
Kiinalaisten melamiini- ja PA -keittövälineiden tuontiehtoja koskeva asetus (EU) N:o 284/2011	Komission asetus erityisten edellytysten ja yksityiskohtaisten menettelyjen vahvistamisesta Kiinan kansantasavallasta ja Kiinan kansan-tasavallan Hongkongin erityishallintoalueelta peräisin olevien tai niistä lähetettyjen polyamidista ja melamiinista valmistettujen muovisten taloustavaroiden tuontia varten

Evira on laatinut valvonnan ohjaukseen ja ohjeellisesti toimijoiden käyttöön valvontaohjeen Nro 17018/2: Elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita koskeva valvontaohje sekä Liite 1 Kontaktimateriaalien valmistuksen tarkistus (lomake) ja Liite 2 Kontaktimateriaalitarkistus elintarvikealan kohteessa.

Valvonnan suunnittelu

Kunnalliset ja muut elintarvikevalvontaviranomaiset sisällyttävät elintarvikekontaktimateriaalien valvonnan omaan valvontasuunnitelmaansa.

Valvonnan riskiperusteisuus

Yleiset periaatteet kontaktimateriaalivalvonnan riskiperusteisesta kohdentamisesta sekä materiaali- että elintarvikealalla on kuvattu Eviran valvontaohjeessa 17018/2:

Kunnallisten valvontayksiköiden on syytä priorisoida kontaktimateriaalialan valvonta siten, että ne valvovat ensisijaisesti:

- omalla alueellaan valmistettavien ja laajalle markkinoitavien ja/tai
- laajasti käytettyjen kontaktimateriaalien vaatimustenmukaisuuden toteutumista
- erityisen vaativissa olosuhteissa käytettävien (esim. rasvaiset tuotteet, kuumat olosuhteet, pitkät säilytysajat) kontaktimateriaalien vaatimustenmukaisuuden toteutumista.

Dokumentoidut menettelyt

Valvontaviranomainen laatii valvontakäynniltä esim. valvontaohjeen liitteiden mukaiset.

Valvonnan toimeenpano

Kontaktimateriaalien valmistuksen valvonta: toimivaltaisia valvontaviranomaisia ovat kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset

Kontaktimateriaalien käytön valvonta: kaikki Suomen elintarvikevalvontaviranomaiset ovat toimivaltaisia valvontaviranomaisia omalla toimialueellaan,

Kontaktimateriaalien tuonnin valvonta: Tulliviranomainen on toimivaltainen viranomainen kontaktimateriaaleja kolmansista maista ja muista jäsenmaista maahan tuotaessa.

Kontaktimateriaalivalvonnan tarkastustiheys ao. kohteissa määräytyy Eviran yleisen tarkastustiheysluokituksen mukaan. Elintarvikekohteissa kontaktimateriaalivalvonta on osa tuotekohtaisten ominaisuuksien yleistä valvontaa. Tämän lisäksi kontaktimateriaalivalvonta kuuluu osaksi OIVA-valvontaa kaikissa elintarvikehuoneistoissa. Evira voi myös tarvittaessa järjestää aiheesta maan kattavia valvontaprojekteja.

Valvonnan tiedonhallinta

Valvontaviranomaiset merkitsevät kontaktimateriaalitoiminnot KUTI 1 - valvontakohdejärjestelmään ja tallentavat kohteisiin liittyvät valvontatiedot KUTI 2 - järjestelmään.

Laboratoriotointa

Tullilaboratorio toimii Suomen kansallisena kontaktimateriaalialan referenssilaboratoriona. Hyväksytyissä elintarvikelaboratorioissa suoritetaan vähäisessä määrin mm. metallianalytiikkaa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

KUTI 2-raportointitiedoista saadaan tilasto siitä, missä elintarvikekontaktimateriaalialan ja missä elintarvikealan kohteissa viranomaiset ovat tehneet valvontaa sekä valvontakäyntien ja mahdollisten toimenpiteiden määrää. Raportointitietojen perusteella voidaan päätellä, miten valvontaa olisi kehitettävä

12.3 Zoonoosien valvonta- ja seurantaohjelmat

12.3.1 Kansallinen salmonellavalvontaohjelma

Valvonnan tavoite

Salmonellaa esiintyy Suomessa tuotantoeläimissä hyvin vähän. Salmonellavalvontaohjelman toteuttaminen aloitettiin vuonna 1995 Suomen liittyttyä Euroopan unioniin. Ohjelma on edellytys Suomelle myönnettyille lisävakuuksille ja erityistakuille, eli oikeuksille vaatia maahantuotavilta siipikarjaparvilta, sian-, naudan- ja siipikarjanlihalla sekä kananmunilta salmonellatutkimuksia tuotteiden lähtömaassa. Näiden tutkimusten tulosten on oltava negatiivisia, jotta tuotteet voi saattaa markkinoille Suomessa. Kansallisen salmonellavalvontaohjelman päämäärä on varmistaa kuluttajaturvallisuutta pitämällä salmonellan esiintyminen tuotantoeläimissä ja niistä saaduissa elintarvikkeissa mahdollisimman matalana. Ohjelman tavoite on, että salmonellan esiintyvyys vuositasolla on korkeintaan 1 % ohjelmaan kuuluvissa eläin- ja elintarvikeryhmissä.

Valvottavan toiminnan laajuus

Kansallinen salmonellavalvontaohjelma koskee sikoja, nautoja, kanoja, broilereita ja kalkkunoita sekä näistä saatavaa lihaa ja kananmunia. Ohjelmassa tutkitaan säännöllisesti salmonellan esiintymistä siipikarjan tuotantotiloilla, hautomoissa, teurastamoissa ja lihanleikkaamoissa. Sikoja ja nautoja tutkitaan tuotantotiloilla, mutta pääosa näytteistä otetaan teurastamoissa ja lihanleikkaamoissa.

Siipikarjan osalta valvonta keskittyy tuotantotiloille. Säännöllisen valvonnan piirissä on tuotantopölvien siipikarjatilat, jotka ovat kasvatuskanaloita, munintakanaloita, broilerintuotantotiloja sekä kalkkunantuotantotiloja. Tämän lisäksi ohjelman piiriin kuuluvat kanan, broilerin ja kalkkunan isovanhempais- ja vanhempaispolven kaikki tuotantovaiheet. Siipikarjan valvontaohjelmassa otetaan tuotantotiloilla ja hautomoissa vuosittain yhteensä noin 10 000 salmonellanäytettä vajaasta 5000 siipikarjaparvesta. Jatkuvan seurannan tarkoituksena on paljastaa salmonellan esiintyminen siipikarjassa jo ennen kuin eläimistä saatavat elintarvikkeet tulevat markkinoille ja kulutukseen.

Broilereiden, kanojen ja kalkkunoiden näytteenottotiheys teurastamoissa riippuu teurastusmäärästä. Vuonna 2013 teurastamonäytteitä otettiin noin 300 broileri- tai kalkkunaerästä. Leikkaamoissa näytteenotto tehdään mikrobikriteeriasetuksen mukaan.

Salmonellavalvontaohjelma ei sisällä kaikkien nauta- ja sikatilojen säännöllistä valvontaa. Si-oista vaaditaan salmonellanäytteenottoa tuotantotiloilla, jos pitopaikasta luovutetaan sikoja uudistuseläimiksi. Nautatiloilla vaaditaan näytteenottoa, jos pitopaikasta luovutetaan raakamaitoa sellaisenaan kulutettavaksi tai toimitetaan sonneja keinosiemennyssonneiksi.

Pääpaino nautojen ja sikojen salmonellavalvonnassa on teurastamonäytteenotossa. Vuosittain teurastamoissa otetaan imusolmuke- ja ruhonpintasivelynäytteet 3000 naudasta, lihasiasta ja emakosta. Evira laatii vuosittain näytteenottosuunnitelman, jossa vuosinäytemäärät jaetaan eri teurastamoiden kesken. Leikkaamoiden näytteenottotiheys määräytyy tuotantomäärän mukaan.

Kansalliseen salmonellavalvontaohjelmaan kuuluu toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa salmonellaa eläinten pitopaikassa, teurastamossa tai leikkaamossa. Myös tiedonkeruu ote-

tuista näytteistä ja niiden tuloksista on osa valvontaohjelmaa. Salmonellavalvontaohjelmaa toteutetaan lisäksi salmonellarokotusten ja mikrobilääkkeiden käytön rajoitusten avulla.

Kansallisen salmonellavalvontaohjelman lisäksi Suomessa tehdään myös paljon muuta salmonellavalvontaa ja -näytteenottoa. Salmonellatutkimuksia tehdään muun muassa elinkeinon ottamista näytteistä (esim. Sikava ja Naseva), muista kuin yllä mainituista eläinlajeista otetuista näytteistä, elintarvikenäytteistä ja rehunäytteistä.

Valvonnan resurssit

Salmonellavalvontaohjelman mukaisten näytteiden ottamisesta eläinten pitopaikassa vastaa pitopaikoista vastuussa oleva toimija ja viranomaisnäytteistä kunnaneläinlääkäri. Teurastamoissa näytteenotosta vastaa laitoksesta vastaava elintarvikealan toimija. Salmonellavalvontaohjelman toteutumista teurastamoissa valvoo tarkastuseläinlääkäri.

Lainsäädäntö

Suomen kansallinen salmonellavalvontaohjelma on hyväksytty komission päätöksellä 94/698/EY. Siipikarjaa koskevat ohjelman osat on uudelleen hyväksytty komission päätöksillä vuosien 2006 - 2009 aikana.

Taulukko 12.3.1. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
MMMa 1030/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus nautaeläinten ja sikojen salmonellavalvonnasta
MMMa 1037/2013	Maa- ja metsätalousministeriön asetus kanojen ja kalkkunoiden salmonellavalvonnasta
MMMa 134/2012	Maa- ja metsätalousministeriön asetus salmonellavalvonnasta liha-alan laitoksissa
Terveysvalvonta-asetus VNa 838/2013	Valtioneuvoston asetus eläinten terveystarkastuksesta sekä eläintautien vastustamisesta eläinten keinollisessa lisäämisessä
Alkutuotantoasetus 1368/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta
Laitosasetus 1369/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus laitosten elintarvikehygieniasta
Mikrobikriteeriasetus (EY) N:o 2073/2005	Komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista
Asetus salmonella erityistakuista (EY) N:o 1688/2005	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen täytäntöönpanemisesta Suomeen ja Ruotsiin tarkoitetuilta tietyin lihan ja munien lähetyksiltä vaadittavien salmonellaa koskevien erityistakuiden osalta
Zoonosiasetus (EY) N:o 2160/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus salmonellan ja muiden tiettyjen elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonosien aiheuttajien valvonnasta
(EY) N:o 200/2010	Komission asetus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2160/2003 täytäntöönpanosta Gallus gallus -lajin täysikasvuisissa siitosparvissa esiintyvien salmonellan serotyyppien vähentämistä koskevan unionin tavoitteen osalta
(EY) N:o 517/2011	Komission asetus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2160/2003 täytäntöönpanosta lajin Gallus gallus munivissa kanoissa esiintyvien tiettyjen salmonellan serotyyppien vähentämistä koskevan unionin tavoitteen osalta sekä asetuksen (EY) N:o 2160/2003 ja komission asetuksen (EU) N:o 200/2010 muuttamisesta

Valvonnan suunnittelu

Valvonnan suunnittelu perustuu Euroopan unionin säädöksiin, joiden rajoissa ja mukaan MMM laatii toimintaa ohjaavia asetuksia. Valvonnan suunnittelussa tehdään yhteistyötä MMM:n ja Eviran kesken. Valvonnan ohjaus on Eviran tehtävänä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Eviran teurastamoille määräämät salmonellanäytteiden tutkimusmäärät perustuvat teurastamon toiminnan laajuuteen. Myös muissa laitoksissa näytteiden määrä perustuu tuotantomääriin. Pienimuotoista toimintaa harjoittavilla siipikarjatiloilta riittää muita siipikarjatilajoja harvempi näytteenotto.

Laitoksissa salmonellan toteaminen aiheuttaa lisänäytteiden ottoa ja lisäksi muita toimenpiteitä. Pitopaikassa, jonka eläimellä todetaan tai epäillään olevan salmonella, tai jos rehun epäillään saastuneen, kunnaneläinlääkärin on heti otettava näytteitä eläimistä ja tuotantoympäristöstä. Tällöin tilalle annetaan myös päätös taudin leviämisen estämiseksi. Myös jos kunnaneläinlääkäri toteaa siipikarjatilan valvontaohjelman noudattamisessa vakavia puutteita tai jos tautisuojaustoimenpiteet tilalla ovat puutteelliset, viranomaisvalvontaa lisätään.

Dokumentoidut menettelyt

Alkutuotannon toimijan on pidettävä kirjaa ottamistaan salmonellanäytteistä ja niiden tuloksista sekä siipikarjan osalta myös kunnaneläinlääkärin tekemien tarkastuskäyntien ajankohdista ja tarkastustuloksista. Toimijan on lisäksi toimitettava kunnaneläinlääkärille tiedot pakolliseen salmonellavalvontaohjelmaan ottamistaan näytteistä ja niiden tutkimustuloksista. Siipikarjan viimeisimmän salmonellatutkimuksen ja tarkastuksen tiedot on lähetettävä eläinten mukana teurastamoon ja munien mukana munanpakkaamoon. Nautojen ja sikojen Salmonellapositivisista näytetuloksista on ilmoitettava teurastamoon ja meijeriin.

Salmonellavalvontaohjelma on punaisen lihan teurastamoissa, siipikarjateurastamoissa ja leikkaamoissa sisällytettävä laitoksen omavalvontaohjelmaan. Omavalvontaohjelman toteuttamisesta ja siihen liittyvistä tutkimuksista on pidettävä kirjaa.

Valvonnan toimeenpano

Siipikarjan salmonellavalvonta painottuu tuotantotiloille, joissa tilan omistaja tai haltija ottaa valtaosan valvontaohjelmaan kuuluvista näytteistä. Osa näytteistä otetaan virallisena näytteenottona, jolloin kunnaneläinlääkäri valvoo näytteenottoa tai suorittaa sen itse. Nauta- ja sikatiloilla kunnaneläinlääkäri käy tarkastamassa tilanteen ja tarvittaessa ottamassa näytteet jos hän epäilee, että salmonellavalvontaohjelmaa ei ole noudatettu.

Kunnaneläinlääkäri tekee asetuksessa määrätyt valvontakäynnit tilalla ja kirjoittaa tapahtumasta tarkastuskertomuksen. Valvontakäynti sisältää siipikarjatilalla tuotantohygienian, tautisuojauksen ja kirjanpidon tarkastuksen sekä tarvittaessa neuvontaa salmonellanäytteenotosta ja tartunnan ennaltaehkäisemisestä. Kunnaneläinlääkärin tulee toimittaa tarkastuskertomus tuotantotilalle sekä läänineläinlääkärille.

Tarkastuseläinlääkäri valvoo näytteenoton toteutumista teurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa leikkaamoissa.

Valvonnan tiedonhallinta

Salmonellanäytteitä tutkivien laboratorioiden on kerran kuukaudessa ilmoitettava Eviraan tiedot tutkimistaan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluvista näytteistä. Nämä tiedot kerätään paikallislaboratorioista Eviraan toistaiseksi manuaalisesti täytettävällä tietojärjestelmällä.

Laboratoriotointa

Kansallinen salmonellavalvontaohjelma tukeutuu vahvasti laboratorioissa analysoitaviin salmonellanäytteisiin. Siipikarjan tuotantotiloilla otettavia näytteitä ovat untuvikkojen kuljetuslaatikoista otettavat näytteet, tossunäytteet, ulostenäytteet ja sivelypölynäytteet. Hautomoissa otetaan tuotantoympäristönäytteitä. Sika- ja nautatiloilta otetaan pääasiassa ulostenäytteitä.

Tautiepäilytilanteessa tiloilta voidaan tarvittaessa ottaa lisäksi tuotantoympäristönäytteitä, rehuympäristönäytteitä ja rehunäytteitä.

Teurastamoissa siipikarjasta otetaan niskanahkanäytteitä sekä sioista ja naudoista imusolmukenäytteitä ja ruhon pintasivelynäytteitä. Leikkaamoissa siipikarjasta otetaan ensisijaisesti niskanahkanäytteitä sekä sioista ja naudoista lihapaloja tai leikkaamisen yhteydessä syntynyttä lihamurskaa.

Viranomaisnäytteet lähetetään analysoitavaksi viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyyn laboratorioon tai kansalliseen vertailulaboratorioon, eli Eviraan. Toimijan ottamat omavalvontanäytteet voidaan näiden lisäksi lähettää hyväksytyyn omavalvontalaboratorioon. Positiivinen tutkimustulos varmistetaan ja tyypitetään Eviran laboratoriossa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Salmonellavalvontaohjelman puitteissa otetuista näytteistä ja niiden tuloksista raportoidaan vuosittain, kansallisesti, komissioon ja EFSAan osana Suomen zoonosiraportointia. Aikaisempien vuosien raportteja löytyy Zoonosikeskuksen internet-sivuilta³².

Salmonella on sioissa, naudoissa, broilereissa, kanoissa ja kalkkunoissa aina vastustettava eläintauti. Positiivinen tutkimustulos johtaa tuotantotilalla eläinlääkärin antamaan taudin leviämisen estämiseksi tehtävään päätökseen sekä erilaisiin puhdistustoimiin ja näitä seuraavaan puhtausnäytteiden ottoon.

Kun siipikarjassa todetaan salmonellaa, kyseessä oleva tuotantoerä käsitellään teurastamossa päivän viimeisenä ja siitä saatava liha käytetään teollisuudessa lämpökäsiteltäviin tuotteisiin. Positiivisen munantuotantoparven munia saa käyttää vain pastöroitavien munatuotteiden valmistukseen.

Jos sian tai naudan imusolmukenäytteenotossa teurastamalla todetaan salmonella (varmennetaan Eviran Kuopion tutkimusyksikössä), kunnaneläinlääkärin on tutkittava karja, josta teuraseläin on peräisin. Jos salmonella todetaan pintasivelynäytteessä tai leikkaamonäytteessä, laitoksen on pyrittävä selvittämään tartunnan alkuperä, lisättävä näytteenottoa ja sisällytettävä näytteenottoon myös puhtausnäytteitä. Lisäksi tilat ja välineet on pestävä ja desinfioitava huolellisesti. Positiivisen tutkimustuloksen johdosta kyseessä olevan karjan lihaa saa toimittaa vain teurastamon kautta, kuumennettavien lihatuotteiden valmistukseen. Maito on ohjattava pastörintiin.

12.3.2 Kampylobakteeri

Valvonnan tavoite

Kampylobakteerivalvontaohjelman tavoitteena on seurata ja vähentää *Campylobacter jejuni*- ja *Campylobacter coli*-bakteerien esiintymistä suomalaisessa broilerinlihassa. Kampylobakteeritartunta on muun muassa linnuissa esiintyessään ilmoitettava eläintauti. Se ei ole virallisesti vastustettava eläintauti.

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontaohjelmassa tutkitaan osana laitosten omavalvontaa *C. jejuni* ja *C. coli* esiintymistä teurastamoon tuoduissa broileriparvissa. Vuosittain tutkitaan noin 1800 broilereiden teuraserää.

³² <http://www.zoonosikeskus.fi/portal/fi/zoonosist>

Valvonnan resurssit

Teurastamoissa näytteenotosta vastaa laitoksesta vastaava elintarvikealan toimija. Valvontaohjelman toteutumista teurastamossa valvoo tarkastuseläinlääkäri. Jos pitopaikan eläimissä todetaan toistuvasti kampylobakteereita ja pitopaikassa on tehtävä valvontakäynti, siitä vastaa pitopaikan kunnaneläinlääkäri.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.3.2. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
MMMa 10/EEO/2007	Maa- ja metsätalousministeriön asetus broilereiden kampylobakteerivalvonnasta
Alkutuotantoasetus 1368/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta
Laitosasetus 1369/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus laitosten elintarvikehygieniasta

Valvonnan suunnittelu

MMM laatii valvonnan toimintaa ohjaavia asetuksia. Valvonnan suunnittelussa tehdään yhteistyötä MMM:n ja Eviran kesken. Valvonnan ohjaus on Eviran tehtävänä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Kampylobakteeritartuntoja esiintyy teuraserissä ja ihmisissä eniten loppukesällä. Silloin myös näytteenotto on tehostettua. 1.6 - 31.10 välisenä aikana kaikki broilereiden teuraserät tutkitaan kampylobakteerien varalta.

Jos saman pitopaikan teuraserissä todetaan kampylobakteereita kahdella peräkkäisellä teuraskerralla, pitopaikasta toimitettavat teuraserät on tämän jälkeen teurastettava päivän viimeisenä. Näytteenottoa ei kuitenkaan lisätä. Käytännöstä voidaan luopua, kun pitopaikan teuraserät on kahdella peräkkäisellä teurastuskerralla todettu negatiiviseksi kampylobakteeritutkimuksessa.

Dokumentoidut menettelyt

Kampylobakteerivalvontaohjelma on siipikarjateurastamoissa sisällytettävä laitoksen omavalvontaohjelmaan. Omavalvontaohjelman toteuttamisesta ja siihen liittyvistä tutkimuksista on pidettävä kirjaa.

Valvonnan toimeenpano

Laitokset seuraavat Eviran laatimaa näytteenottosuunnitelmaa. Evira laskee teurastamokohtaiset vuositason näytemäärät suhteuttaen ne teurasmääriin. Teurastamot toteuttavat näytteenoton ja tutkimukset, sekä kampylobakteerin toteamisen aiheuttamat toimenpiteet omavalvontaohjelman puitteissa. Tarkastuseläinlääkäri valvoo näytteenottoa ja tutkimusten perusteella tehtävien toimenpiteiden toteutumista teurastamoissa.

Valvonnan tiedonhallinta

Kampylobakteerinäytteitä tutkivien laboratorioden on kerran kuukaudessa ilmoitettava Eviraan teuraseräkohtaiset tiedot tutkimistaan näytteistä. Tiedot kerätään paikallislaboratorioista Eviraan toistaiseksi manuaalisesti täytettävällä lomakkeella.

Laboratoriotoiminta

Kampylobakteerivalvontaohjelma tukeutuu vahvasti laboratorioissa analysoitaviin näytteisiin. Näytteeksi otetaan teurastamoissa jokaisesta tutkittavasta teuraserästä kokonainen umpisuoli 10 broilerista.

Näytteet on tutkittava hyväksytyssä omavalvontalaboratoriossa, viranomaisnäytteitä tutki- maan hyväksytyssä laboratorioissa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa, eli Evirassa. Posi- tiivinen tutkimustulos varmistetaan Eviran laboratorioissa. Evirassa tutkitaan aina myös mikro- bilääkeresistenssin esiintyminen eristetystä kannasta.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Kampylobakteerivalvontaohjelmassa otetuista näytteistä ja niiden tuloksista raportoidaan vuo- sittain kansallisesti, komissioon ja EFSAan osana Suomen zoonosiraportointia. Aikaisempi- en vuosien raportteja on Zoonosikeskuksen internet-sivuilla³³.

Viime vuosina noin 3 - 5 %:sta tutkituista broilereiden teuraseristä on löytynyt kampylobaktee- reita. Jos kampylobakteereita todetaan toistuvasti saman pitopaikan teuraseristä, eläinten pi- topaikassa on ryhdyttävä toimenpiteisiin. Pitopaikan omistajan on arvioitava tilan tuotantohy- gieeniset olosuhteet ja muutettava käytäntöjä tarvittavilta osin. Kunnaneläinlääkärin on tehtä- vä tilalle valvontakäynti, jolloin hän tarkastaa tehdyt toimenpiteet ja tarvittaessa neuvoo toimi- jaa. Kampylobakteerien esiintyminen pitopaikan kahdessa peräkkäisessä teuraserässä johtaa siihen, että tilan eläimet teurastetaan jatkossa päivän viimeisenä.

12.3.3 EHEC

Valvonnan tavoite

EHEC-valvontaohjelman tavoitteena on seurata ja vähentää EHEC-bakteerin esiintymistä suomalaisissa teurasnaudoissa ja naudanlihassa. Lisäksi valvontaohjelma toimii apuna ihmis- ten EHEC-tautitapausten selvitystyössä. Raakamaidon myyntiin liittyvästä EHEC- näytteenotosta on kerrottu luvussa 12.3.4. EHEC-tartunta on ilmoitettava eläintauti. Se ei kui- tenkaan ole virallisesti vastustettava eläintauti.

EHEC-bakteerin torjunnasta nautatiloilla ja teurastamoissa on olemassa Eviran, STM:n ja ETT:n yhteinen ohje³⁴. Ohje päivitetään vuoden 2014 aikana. Ohjeessa on selitetty tarkemmin muun muassa riskinhallintatoimenpiteistä tiloilla, joiden eläimissä on todettu tai epäillään ole- van EHEC-bakteereita.

STEC-bakteerit ovat *E.coli*-bakteereita, joilla on shigatoksiinin muodostamiseen tarvittavat geenit. EHEC-bakteerit ovat STEC-bakteiden alaryhmä, joilla on geenit shigatoksiinin muo- dostamista varten ja lisäksi kyky aiheuttaa ihmisten sairastumista. Shigatoksiini aiheuttaa useita ihmisten EHEC-tartunnalle tyypillisiä oireita. *E.coli* O157-bakteeri on EHEC- bakteereista yleisimmin ihmisten tautitapauksissa eristetty serotyyppi. Muita yleisesti esiinty- viä serotyyppisiä ovat O26, O103, O104, O111 ja O145.

Valvottavan toiminnan laajuus

Teurastamoissa ja pienteurastamoissa otetaan osana laitosten omavalvontaa säännöllisesti EHEC-näytteitä naudoista *E.coli* O157-bakteerin esiintymisen seuraamiseksi. Evira laatii vuo-

³³ <http://www.zoonosikeskus.fi/portal/fi/zoonosist>

³⁴ [http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/elainten+terveys+ja+elaintaudit/ elaintaudit/naudat+ja+biisonit/ehc/](http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/elainten+terveys+ja+elaintaudit/elaintaudit/naudat+ja+biisonit/ehc/)

sittain EHEC-asetuksen pohjalta näytteenottosuunnitelman, jossa ilmoitetaan teurastamokohtaiset EHEC-näytteenottomäärät. Teurastamoiden on sisällytettävä näytteet omavalvontasuunnitelmaansa. Pienteurastamoissa, joissa teurastetaan vähintään 100 nautaa vuodessa, on vuosittain otettava vähintään kaksi EHEC-näytettä. Alle 100 nautaa vuodessa teurastavissa pienteurastamoissa ei vaadita EHEC-näytteenottoa. Teurastamoissa otetaan vuosittain EHEC-valvontaohjelman puitteissa yhteensä noin 1500 näytettä. Vuosien 2010 - 2013 aikana positiivisten näytteiden osuus on vaihdellut välillä 0,3-1,7 %.

Jos pitopaikan naudassa todetaan teurastamon näytteenotossa *E.coli* O157-bakteeri tai jos pitopaikan epäillään olevan yhteydessä ihmisten EHEC-tartuntoihin, kunnaneläinlääkäri käy ottamassa näytteitä pitopaikan naudoista ja tuotantoympäristöstä. Ihmisten tautitapauksissa epäilytiloilta otetut näytteet tutkitaan ihmisen näytteestä todetun EHEC-serotyypin varalta. Jos yhdessä tai useammassa pitopaikasta otetusta näytteestä todetaan EHEC-bakteeri, kunnaneläinlääkäriin on 2-3 kuukauden sisällä käytävä suorittamassa pitopaikassa toinen näytteenotto. Näytteiden määrä on pitopaikkakohtaisesti korkeintaan 50 kpl/näytteenottokerta.

Valvonnan resurssit

Teurastamoissa ja pienteurastamoissa EHEC-näytteenotosta vastaa laitoksesta vastaava elintarvikealan toimija. Valvontaohjelman toteutumista teurastamossa valvoo tarkastuseläinlääkäri. Pitopaikassa tehtävästä EHEC-näytteenotosta vastaa pitopaikan kunnaneläinlääkäri.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.3.3 Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
EHEC-asetus 24/EEO/2006	Maa- ja metsätalousministeriön asetus nautojen EHEC-tutkimuksista teurastamossa ja pitopaikassa
Laitosasetus 1369/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus laitosten elintarvikehygieniasta
Alkutuotantoasetus 1368/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta
Mikrobikriteeriasetus (EY) N:o 2073/2005	Komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista

Valvonnan suunnittelu

Valvonnan suunnittelu perustuu Euroopan yhteisön päätöksiin, joiden rajoissa ja mukaan MMM laatii toimintaa ohjaavia asetuksia. Valvonnan suunnittelussa tehdään yhteistyötä MMM:n ja Eviran kesken. Valvonnan ohjaus on Eviran tehtävänä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Eviran teurastamoille osoittamat EHEC-näytteiden tutkimusmäärät perustuvat teurastamon toiminnan laajuuteen. Pienteurastamoille riittää muita teurastamoita pienempi näytemäärä.

E.coli O157-bakteerin toteaminen teurastamossa otetusta naudan ulostenäytteestä aiheuttaa näytteenottoa naudan teuraaksi lähettäneessä pitopaikassa. Myös pitopaikassa, jonka epäillään olevan yhteydessä ihmisten EHEC-tartuntoihin, otetaan näytteitä.

Dokumentoidut menettelyt

EHEC-valvontaohjelma on teurastamoissa ja pienteurastamoissa sisällytettävä laitoksen omavalvontasuunnitelmaan. Omavalvontasuunnitelman toteuttamisesta ja siihen liittyvistä tutkimuksista on pidettävä kirjaa.

Valvonnan toimeenpano

Teurastamot ja pienteurastamot oudattavat Eviran laatimaa näytteenottosuunnitelmaa. Evira laskee teurastamokohtaiset vuosittaiset näytemäärät suhteuttaen ne teurasmääriin. Teurastamot toteuttavat näytteenoton ja tutkimukset omavalvontasuunnitelman puitteissa. Tarkastuseläinlääkäri valvoo näytteenottoa ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteutumista teurastamoissa.

Kunnaneläinlääkäriin on ilman erillistä määräystä toteutettava näytteenotto nautojen pitopaikassa, kun hän saa tiedon, että pitopaikasta teurastamoon viedyn naudan ulostenäytteestä on todettu *E.coli* O157-bakteeri. Samoin vastaavasti jos nautojen pitopaikan epäillään olevan mahdollinen tartunnanlähde ihmisessä todetulle EHEC-tartunnalle. Näissä tapauksissa EHEC-näytteenotto tilalla on lakisääteistä.

Valvonnan tiedonhallinta

Teurastamon tai pienteurastamon valvonnasta vastaavan eläinlääkäriin on kerran kuukaudessa lähetettävä laitospöytäkirja yhteenveto tutkittujen EHEC-näytteiden, tutkimusmääristä ja tuloksista aluehallintovirastoon ja Eviraan. Tiedot kerätään Eviraan toistaiseksi manuaalisesti täytettävällä lomakkeella³⁵. Tietojen ilmoitusjärjestelmään on todennäköisesti tulossa muutoksia vuoden 2014 aikana.

Laboratoriotointi

EHEC-valvontaohjelma tukeutuu vahvasti laboratorioissa analysoitaviin näytteisiin. Näytteeksi otetaan teurastamoissa ja pitopaikoissa naudan ulostetta. Tarkemmat näytteenotto-ohjeet löytyvät EHEC-asetuksen (MMM:n nautojen EHEC-tutkimuksista teurastamossa ja pitopaikassa) liitteistä 1 ja 2.

Näytteet on tutkittava hyväksytyssä omavalvontalaboratoriossa, viranomaisnäytteitä tutki- maan hyväksytyssä laboratorioissa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa, eli Evirassa. Positiivinen tutkimustulos varmistetaan aina Eviran laboratorioissa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

EHEC-valvontaohjelman puitteissa otetuista näytteistä ja niiden tuloksista raportoidaan vuosittain kansallisesti, komissiolle ja EFSA:an osana Suomen zoonoosiraportointia. Aikaisempien vuosien raportteja löytyy Zoonoosikeskuksen internet-sivuilta³⁶.

12.3.4 Raakamaito

Valvonnan tavoite

1.1.2014 voimaan tullut raakamaitoasetus säättää raakamaitoa suurempia määriä (yli 2500 kg/vuosi) suoramyymälöille sekä laitokseen lämpökäsittämättömänä maitona pakattavaksi toimittaville maidontuotantolaitoksille tutkimusvaatimuksia nautakarjasta. Raakamaitoa suurempia määriä suoramyymälöille elintarvikehuoneistoille sekä lämpökäsittämättömää maitoa pakkaaville laitoksille asetusta säättää lisäksi tutkimusvaatimuksia raakamaidosta.

Valvottavan toiminnan laajuus

Raakamaidon suurempien määrien suoramyymälä alkutuotantopaikalla olevasta elintarvikehuoneistoista tuli mahdolliseksi 1.1.2014 eikä tietoja lukumäärästä ole vielä kerätty tietoa.

³⁵ [http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/lomakkeet+ ja+ohjeet/elintarvikkeet/laitokset/](http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/lomakkeet+ja+ohjeet/elintarvikkeet/laitokset/)

³⁶ <http://www.zoonoosikeskus.fi/portal/fi/zoonoosit>

Lainsäädäntö

Taulukko 12.3.4. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Raakamaitoasetus 699/2013	MMM:n asetus raakamaidon tuotannon ja luovutuksen elintarvikehygieniasta
Asetus nautaeläinten ja sikojen salmonellavalvonnasta 1030/2013	MMM:n asetus nautaeläinten ja sikojen salmonellavalvonnasta

Valvonnan riskiperusteisuus

Raakamaitoasetus ja asetus nautaeläinten ja sikojen salmonellavalvonnasta säätävät, että nautakarja on tutkittava STEC O157-bakteerin sekä salmonellan varalta ennen raakamaidon luovuttamisen aloittamista ja sen jälkeen vähintään kerran vuodessa.

Raakamaidosta tehtävien patogeenitutkimusten tiheys riippuu pääasiallisesti raakamaidon luovutusmääristä, siten kuin se on määritelty Eviran raakamaito-ohjeessa 16040³⁷.

Dokumentoidut menettelyt

Eviran ohje 16040: Raakamaidon ja ternimaidon tuotannon ja myynnin valvonta.

Laboratoriotoiminta

Raakamaitoasetus velvoittaa laboratorioita toimittamaan eristämänsä asetuksessa luetellut patogeenikannat ja niihin liittyvät näyteenottotiedot Eviraan varmistusta varten.

Valvonnan tiedonhallinta

Laboratorion on kuukausittain toimitettava Eviraan tiedot raakamaitoasetuksen mukaisista patogeenitutkimuksista. Nautakarjasta tutkittujen näytteiden tiedot toimitetaan salmonellavalvontatietojen yhteydessä. Raakamaidosta tutkittuihin näytteisiin liittyvää tiedonkeruuta ollaan toteuttamassa Patogenix-ohjelman kautta (ei vielä toiminnassa). Valvontaohjelman puitteissa otetuista näytteistä ja niiden tuloksista tullaan raportoimaan osana Suomen zoonosiraportointia.

12.3.5 Trikiini, valvotut pito-olosuhteet

Valvonnan tavoite

Tavoitteena on varmistaa, että kulutukseen tuleva liha ja lihaa sisältävät valmisteet olisivat vapaita trikiineistä ja siten turvallisia käyttää elintarvikkeina. Trikiinien pääsyä elintarvikeketjuun ehkäistään ja valvotaan useassa kohdassa tuotantotiloilta lihantarkastukseen. Valvonnan tavoitteena on myös varmistaa, että virallisesti tunnustettujen valvottujen pito-olosuhteiden tilat täyttävät niille asetetut vaatimukset ja, että trikiinille alttiiden eläinlajien liha tutkitaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla trikiinien varalta.

Valvottavan toiminnan laajuus

Kesäkuun 2014 alusta sikojen pitopaikat tai pitopaikkojen ryhmät voivat hakea valvottujen pito-olosuhteiden virallista tunnustamista Eviralta. Suuri osa pitopaikoista tunnustetaan ns. lokeron. Ryhmä Sikavaan kuuluvia pitopaikkoja, joiden on todettu täyttävän valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset, voisivat mahdollisesti muodostaa yhden lokeron. Sikavaan kuulumattomat tilat tunnustetaan Evirassa yksittäisinä tiloina erillisen pitopaikkakohtaisen valvontakäynnin perusteella. Sikatiloja oli Suomessa vuonna 2012 n. 1700 ja Sikavaan kuuluvia tiloja alkuvuonna 2014 n. 1600.

Suomessa teurastetaan vuosittain yli kaksi miljoonaa sikaa, joista jokainen tutkitaan tällä hetkellä triikiinien varalta. Kesäkuun 2014 alun jälkeen kaikkia sikoja ei tarvitse tutkia. Teurastettavista lihasioista tutkitaan vain ne, jotka eivät tule valvotuista pito-olosuhteista ja vähintään 10 % (jollei pystytä osoittamaan, että triikiinien esiintyvyys on niin vähäinen, että tutkimukset voidaan lopettaa kokonaan) virallisesti tunnustettujen valvottujen pito-olosuhteiden tilojen sioista. Sian teurastamiseen hyväksytyjä teurastamoita, joissa triikiinitestejä tulee ottaa, oli Suomessa maaliskuussa 2014 yhteensä 37 kappaletta.

Valvonnan resurssit

Eviran valvomissa teurastamoissa oli vuoden 2014 alussa lihantarkastuksen ja laitosten muun viranomaisvalvonnan suorittamista varten Eviran palveluksessa kokoaikaisena 48 tarkastuseläinlääkärinä ja osa-aikaisena (palkkioperusteisena) 55 tarkastuseläinlääkärinä. Tarkastuseläinlääkärit valvovat triikiinitutkimusten toteutumista teurastamoissa ja riistankäsittelylaitoksissa. Evirassa valvottujen pito-olosuhteiden tilojen tunnustamista valmisteleva ja tunnustamisista seuraava työ vaatii arviolta noin yhden henkilön työpanoksen. Triikiinitutkimusten tekemiseen hyväksytyjä laboratorioita on tällä hetkellä 17 kappaletta, joista yhdellä on toistaiseksi voimassa oleva tutkimuskielto.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.3.5. Triikiinitutkimuksia koskevat keskeiset säädökset.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
(EY) N:o 2075/2005	Komission asetus virallisia triikiinitutkimuksia koskevista erityissäännöistä
(EY) N:o 1665/2006	Komission asetus (EY) N:o 1665/2006 virallisia lihan triikiinitarkastuksia koskevista erityissäännöistä annetun asetuksen (EY) N:o 2075/2005 muuttamisesta
(EY) N:o 1245/2007	Komission asetus (EY) N:o 1245/2007 asetuksen (EY) N:o 2075/2005 liitteen I muuttamisesta nestemäisen pepsiinin käytön osalta triikiinin osoittamiseksi lihassa
(EU) N:o 1109/2011	Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1109/2011 asetuksen (EY) N:o 2075/2005 liitteen I muuttamisesta triikiinitestauksen vastaavien menetelmien osalta
(EU) N:o 216/2014	Komission asetus (EU) N:o 216/2014 virallisia lihan triikiinitarkastuksia koskevista erityissäännöistä annetun asetuksen (EY) N:o 2075/2005 muuttamisesta
MMM 1470/2011	Maa- ja metsätalousministeriön asetus lihantarkastuksesta
VNa 1174/2006	Valtioneuvoston asetus elintarvikelain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekeviä laboratorioita

Valvonnan suunnittelu

Evira suunnittelee ja ohjaa valvottujen pito-olosuhteiden virallista tunnustamista. Evira laatii ohjeet ja kriteerit joiden perusteella pitopaikkoihin tehdään tarkastuksia valvottujen pito-olosuhteiden todentamiseksi. Evira suunnittelee valvottuihin pito-olosuhteisiin kuuluviin tiloihin kohdistettavia säännöllisiä valvontakäyntejä, joilla varmistetaan jatkossa valvottujen pito-olosuhteiden tunnustamisen edellytysten täyttyminen. Evira suunnittelee ja kohdistaa lokeroon ja lokeron toimintaan auditointeja, joilla varmistetaan toiminnan vaatimustenmukaisuus.

Tarkastuseläinlääkärit suunnittelevat menetelmän, jolla he seuraavat, että vaadittavat trikiinitutkimukset tehdään teurastuksen yhteydessä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Pitopaikkoihin, joiden on virallisesti tunnustettu täyttävän valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset, kohdistetaan tunnustamisen jälkeen säännöllisin väliajoin tunnustamisen ehtojen täyttymisen todentamiseksi tarkastuskäyntejä riskiperusteisesti.

Lihantarkastuksen yhteydessä otettavat trikiinitutkimusnäytteet kohdistetaan kesäkuun 2014 jälkeen aiempaa riskiperusteisemmin. Valvotuista pito-olosuhteista peräisin olevista sioista tutkitaan vain 10 % (tai ei ollenkaan, jos esiintyvyys on niin vähäinen, että tutkimukset voidaan lopettaa kokonaan) teurastettavista eläimistä. Muista pitopaikoista peräisin olevista sioista, joissa trikiinitartunnan riski on korkeampi, tutkitaan lihantarkastuksen yhteydessä kaikki teurastettavat eläimet.

Riistaeläimet ovat myös mahdollisia trikiinitartunnan kantajia. Tarhatun tai luonnonvaraisen riistan liha tutkitaan trikiinin varalta trikiinialttiiden lajien osalta lihantarkastuksen yhteydessä. Myös sellainen luonnonvarainen riista, jolle ei suoriteta lihantarkastusta, mutta joka myydään kuluttajalle, tulee tutkia trikiinin varalta.

Valvonnan toimeenpano

Valvottujen pito-olosuhteiden tunnustamisen hakeminen on pitopaikoille vapaaehtoista. Evira vastaa valvottujen pito-olosuhteiden virallisesta tunnustamisesta. Evira voi virallisesti tunnustaa yksittäisiä pitopaikkoja tai pitopaikkojen ryhmiä, nk. lokeroita. Yksittäiset pitopaikat tunnustetaan Eviran tekemien pitopaikkakohtaisten tarkastuskäyntien perusteella. Virallisesti tunnustettujen valvottujen pito-olosuhteiden vaatimustenmukaisuutta tarkkaillaan tunnustamisen jälkeen säännöllisten valvontakäyntien perusteella. Evira hyväksyy lokeron omavalvontasuunnitelman ja tunnustaa lokeron sen perusteella. Evira kohdistaa lokeroon ja lokeron toimintaan maksullisia auditointeja, joilla varmistetaan toiminnan vaatimustenmukaisuus.

Teurastamotoimijoiden tulee omavalvonnalla varmistaa, että vaaditut trikiinitutkimukset tehdään. Tarkastuseläinlääkäri valvoo teurastamoissa ja riistankäsittelylaitoksissa trikiinitutkimusten toteutumista voimassa olevien säädösten ja ohjeiden mukaan.

Valvonnan tiedonhallinta

Evira ylläpitää rekisteriä niistä pitopaikoista jotka se on virallisesti tunnustanut. Tapaa, jolla laboratorioista kertynyttä tietoa trikiinitutkimuksista kerätään ja jaetaan toimijoiden ja viranomaisten välillä, suunnitellaan.

Laboratoriot toiminta

Trikiinitutkimukset tehdään Eviran hyväksymässä laboratoriossa. Positiiviset löydökset varmistetaan Evirassa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Teurastamotoimija raportoi säännöllisin väliajoin trikiinitutkimusten määrästä toimivaltaiselle viranomaiselle. Valvotuista pito-olosuhteista tulevat ja muut teuraseläimet on tilastoitava erikseen ja raportoitava vuosittain Eviraan. Valvontaohjelman puitteissa otetuista näytteistä ja niiden tuloksista raportoidaan vuosittain kansallisesti, komissiolle ja EFSAan osana Suomen zoonosiraportointia.

12.3.6 Mikrobilääkeresistenssi

Seurannan resurssit

Seurantaohjelma hyödyntää kansallisen salmonellavalvontaohjelmassa naudoista, sioista ja siipikarjasta sekä kotimaisista elintarvikkeista ja elintarvikealan toimijoiden omavalvonnassa eristetyt salmonellat jotka on lähetetty Eviraan. Näytteet vähittäismyynnistä kerää Evira.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.3.6. Mikrobilääkeresistenssin seuranta koskeva keskeinen säädös.

Säädösnumero	Säädöksen nimi
N:o 2013/652/EU	Komission päätös zoonoottisten ja kommensaali bakteerien mikrobilääkeresistenssin seurannasta ja raportoinnista

Seurannan toimeenpano

Suomessa mikrobilääkeresistenssiä on seurattu tärkeimmillä tuotantoeläimillä FINRES-Vet-seurantaohjelman puitteissa vuodesta 2002. Lisäksi FINRES-Vet-ohjelmassa seurataan naudoista, sioista ja broilereista eristettyjen kampylo- ja indikaattoribakteerien resistenssitilannetta.

Vuoden 2014 alusta voimaantullut EU:n harmonoitu resistenssiseuranta asettaa uusia vaatimuksia jäsenmaille sekä terveistä eläimistä että elintarvikkeista eristettyjen bakteerien resistenssiseurannalle (komission toimeenpanopäätös 2013/652/EU). Harmonoituun seurantaan kuuluvat zoonoottiset bakteerit: salmonella, kampylobakteeri sekä indikaattorabakteerit. Lisäksi jäsenmaiden tulee vuoden 2015 alusta alkaen toteuttaa erityinen laajakirjoisia beetalaktamaaseja (ml. karbapenemaaseja) tuottavien bakteerien seulonta sekä tuotantoeläimistä että vähittäismyyntivaiheessa kerätystä tuoreesta lihasta.

Näytteet resistenssiseurantaa varten tulee ottaa joka toinen vuosi siipikarjasta ja broilerin lihasta, ja joka toinen vuosi sioista, alle vuoden ikäisistä nautaeläimistä sekä sian ja naudan lihasta.

Laboratoriotointa

Näytteet tutkitaan Evirassa.

Seurannan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Ohjelman puitteissa otetuista näytteistä ja niiden tuloksista raportoidaan vuosittain kansallisesti, komissiolle ja EFSAan osana Suomen zoonosiraportointia.

12.4 Kemiallisten aineiden valvonta- ja seurantaohjelmat

12.4.1 Vierasainevalvonta

Vierasainevalvonta kattaa koko elintarvikeketjun pellolta pöytään. Elintarvikelaki ja yleinen elintarvikeasetus (EY) N:0 178/2002 sekä valvonta-asetus edellyttävät vierasainevalvonnan valvontasuunnitelmia, riskiperusteista valvontaa, toimintaohjeita ja yhdenmukaistettuja toimenpiteitä sekä valvonnan auditointia. Yhteisösääntelyn piirissä on myös valvontaa, näytteenottoa ja analyysimenetelmien vaatimuksia lisääntyvässä määrin. Valvonta kohdistuu Suomessa kasvatettujen eläinten, tuotettujen elintarvikkeiden ja rehujen lisäksi myös elintarvikkeiden ja rehujen toimituksiin sisämarkkinakaupassa sekä tuontiin kolmansista maista.

Erityisesti eläinlääkejäämien ja kiellettyjen aineiden sekä kasvinsuojeluainejäämien samoin kuin rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden jäämiä löydettyäessä valvontaan liittyy myös mahdollisten väärinkäytöstapausten selvittely. Muiden vieraiden aineiden ryhmä on luonteeltaan erilainen, koska niiden synty ja lähteet vaihtelevat ja niiden hallintaan liittyy paljon yhteistyötarvetta elintarvikeketjun sisällä sekä ympäristövalvonnassa ja teollisten prosessien kehittämisessä.

12.4.1.1 Kasvinsuojeluainejäämävalvonta

Valvonnan tavoite

Kasvinsuojeluainejäämävalvontaohjelmaa toteutetaan vuosittain yhteisölainsäädännön vaatimuksesta. Tavoitteena on valvoa, ettei elintarvikkeissa esiinny kiellettyjä kasvinsuojeluainejäämiä ja etteivät elintarvikkeet sisällä jäämiä yli lainsäädännössä asetettujen raja-arvojen. Lisäksi elintarvikevalvonnassa todetuissa epäilytilanteissa otetaan tarvittaessa valvontanäytteitä.

Valvottavan toiminnan laajuus

Kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelma koskee kasviperäisiä ja eläimistä saatavia elintarvikkeita, painottuen selkeästi prosessoimattomiin tuotteisiin.

Valvonnan resurssit

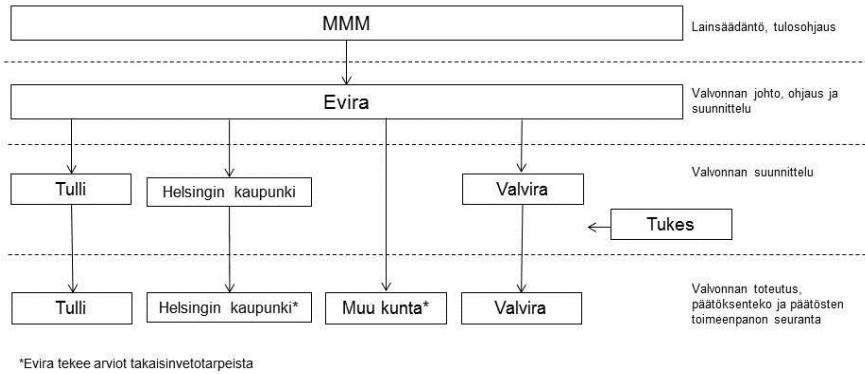
Eviran tehtäviin kuuluu kasvinsuojeluainejäämien valvonnan kansallinen ohjaus, kotimaisten tuotteiden monitorointiohjelman ja näytteenoton suunnittelu, raportointi EFSAan ja kansallisesti, viranomaistutkimukset eläimistä saatavista elintarvikkeista sekä tarvittava viranomaisohjaus, kun kotimaisissa tuotteissa havaitaan määräystenvastaisuuksia sekä kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset suorittavat Eviran pyynnöstä kotimaisten tuotteiden näytteenoton.

Tullin tehtäviin kuuluu ulkomaisten kasviperäisten tuotteiden näytteenoton suunnittelu, näytteenotto ja raportointi, viranomaistutkimukset ja tarvittavat viranomaistoimenpiteet. Lisäksi Tulli tutkii Eviran kotimaisten kasvien tutkimusohjelmaan kuuluvat näytteet.

Helsingin kaupunki vastaa Helsingin alueella myytävien kotimaisten kasvituotteiden näytteenoton suunnittelusta, näytteenotosta ja raportoinnista. Tutkimukset teetetään Metropolilabissa. Valviran tehtäviin kuuluu alkoholikuomien näytteenoton suunnittelu, näytteenotto ja ra-

portointi. Alkoholituotteet tutkitaan Tullilaboratoriossa. Kunnat tekevät toimialueellaan tarvittavat valvontatoimenpiteet ja jatko seurannan.

Organisaatiokaavio

Kaavio 12.4.1.1. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan organisaatio.

Lainsäädäntö

Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan keskeisimmät asetukset on lueteltu taulukossa 12.4.1.1a.

Taulukko 12.4.1.1a. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 396/2005	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 396/2005 torjunta-ainejäämien enimmäismääristä kasvi- ja eläinperäisissä elintarvikkeissa ja rehuissa tai niiden pinnalla
	Jäämille lainsäädännössä asetetut sallitut enimmäismäärät ovat saatavilla komission MRL-tietokannassa: http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/pesticides_database/index_en.htm EU-monitorointiasetus annetaan vuosittain, jonka perusteella määritetään mitä tuotteita ja miten paljon tutkitaan jäsenmaittain sekä tutkittavat jäämät.
	Kasvinsuojeluainejäämien monitoroinnista annetaan vuosittain asetus, asetukset löytyvät osoitteesta: http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/max_residue_levels/eu_multi-annual_control_programme_en.htm
Komission direktiivi 2002/63/EY	Komission direktiivi 2002/63/EY yhteisön näytteenottomenettelyistä kasvi- ja eläinperäisten tuotteiden torjunta-ainejäämien virallisessa tarkastuksessa

Valvonnan suunnittelu

Evira koordinoi vuosittaisen kansallisen valvontaohjelman valmistelua. Valvontaohjelman valmisteluun osallistuvat Eviran lisäksi Tulli, Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja Valvira.

Taulukko 12.4.1.1b. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan vastuutahot.

Vastuullinen taho	Tuote	Kotimainen	Ulkomainen
Evira	kasvipäriset elintarvikkeet	X	
	eläinperäiset elintarvikkeet	X	X
Tulli	kasvipäriset elintarvikkeet		X

Valvira	alkoholituotteet	X	X
Helsingin kaupunki	kasviperäiset elintarvikkeet	X	

Tutkimukset jakaantuvat EU:n koordinoitun valvontaohjelman edellyttämiin tutkimuksiin ja kansallisen valvontaohjelman mukaisiin tutkimuksiin. Evira koordinoi suunnittelua keräämällä kaikkien viranomaisten suunnitelmat yhdeksi kokonaisuudeksi, joka raportoidaan vuosittain Euroopan komissiolle. Kasvinsuojeluainejäämiä tutkitaan vuosittain n. 2000 näytteestä.

Evira laatii valvontasuunnitelman lisäksi yksityiskohtaiset näytteenotto-ohjeet kotimaisten kasvien jäämävalvontaan.

Valvonnan riskiperusteisuus

Valvontaohjelmaa painotetaan ruokavalion kannalta keskeisiin tuotteisiin sekä tuotteisiin, joissa on aiemmin todettu määrästenvastaisuuksia.

Dokumentoidut menettelyt

Evira laatimat näytteenotto-ohjeet kotimaisten kasvien jäämävalvontaan noudattavat torjunta-ainejäämien näytteenottomenettelyistä annettua komission direktiiviä 2002/63/EY. Näytteenotto-ohje sisältää osuudet kasvinsuojeluainejäämiä valvovien viranomaisten toiminnasta, jäämävalvontatulosten vaikutuksesta maataloustukiin, näytteenotosta, kasvikohtaisista erityisohjeista sekä näytteiden lähettämisestä.

Valvontasuunnitelmia ei julkaista evira.fi-sivuilla, koska valvontasuunnitelmassa on tietoja, jotka julkaistuna saattaisi vähentää valvonnan vaikuttavuutta. Evira valmistelee valvontaohjetta kasvinsuojeluainejäämien valvontaan.

Valvonnan toimeenpano

Näytteenotosta vastaavat kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset sekä Tullin ja Valviran näytteenottajat. Evira maksaa kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten ottamien näytteiden tutkimuskustannukset (elintarvikelaki 30 §). Helsingin kaupunki vastaa ohjelmansa tutkimuskustannuksista.

Valvontaohjelmaan kuuluvat kasviperäiset näytteet sekä alkoholijuomat tutkitaan Tullilaboratoriossa ja eläinperäiset näytteet Evirassa. Helsingin kaupungin näytteet tutkitaan Metropolilabissa.

Määrästenvastaisia tuontieriä koskevista toimenpiteistä vastaa tulliviranomainen ja alkoholituotteita koskevista toimenpiteistä Valvira. Kotimaisten, määrästenvastaisten erien toimenpiteistä vastaa kunnan elintarvikevalvontaviranomainen (määräykset, omavalvonnan tarkastus). Jos tuotteista todetaan kasvinsuojeluaineita, joiden käyttö ei ole Suomessa sallittua, kyseessä on kasvinsuojelulain (1563/2011) rikkomus. Evira tekee asiasta ilmoituksen Tukesiin, joka koordinoi ELY-keskusten kasvinsuojeluaineiden käytön valvontaa. Samalla tehdään ilmoitus Eviran Rehu- ja lannoitevalvontayksikköön, joka laajentaa valvonnan tarvittaessa koskemaan täydentäviä ehtoja. Tukes, Evira ja AVI (täydentävät ehdot) tekevät tarvittavat valvontatoimenpiteet yhteistyössä alueellisten ELY-keskusten kanssa.

Valvonnan tiedonhallinta

Valvontaohjelmaa toteuttavat viranomaiset hallitsevat valvontatietojaan omissa tietojärjestelmissään. Lisäksi Tullilla on tietojärjestelmässään Eviran kasviperäisten tuotteiden ja Valviran alkoholituotteiden valvontatieto, koska analyysit tehdään Tullilaboratoriossa.

Kaikki valvontatulokset Eviran, Tullin, Helsingin kaupungin ja Valviran toteuttamasta valvonnasta kootaan Eviraan vuosittain EFSAan raportointia varten.

Laboratoriotoiminta

Kasvinsuojeluainejäämiä tutkivien viranomaislaboratorioiden (Tullilaboratorio, Evira, Metropolilab) merkitys valvontaohjelmalle on keskeinen. Valvontaohjelmaa ei voida toteuttaa ilman viranomaistutkimuksia. Laboratorioiden on oltava akkreditoituja ja täytettävä EU-lainsäädännön vaatimukset, jotka koskevat kasvinsuojeluainejäämien viranomaistutkimuksia tekeviä laboratorioita. kasvinsuojeluainejäämävalvontaohjelman näytemäärä jakautuu karkeasti seuraavasti. Tullilaboratorio tutkii 1700 ulkomaista alkuperää olevaa ja 220 kotimaista kasvituotetta vuodessa. Eviran laboratorio tutkii 30-50 eläimistä saatavaa elintarviketta vuodessa. Metropolilab tutkii 100 kotimaista kasvituotetta vuodessa.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira vastaa valtakunnallisten valvontatietojen raportoinnista vuosittain EFSAan ja komissiolle. Tiettyä vuotta koskevat valvontatulokset toimitetaan EFSAan seuraavan vuoden elokuun loppuun mennessä. Tulokset julkaistaan vuosittain Eviran julkaisuna. Raportit ovat saatavilla Eviran internet-sivuilla³⁸.

Määräystenvastaisten tuotteiden takaisinvetoon ryhdytään, jos riskinarviointi osoittaa, että tuotteesta saattaa aiheutua terveysvaaraa kuluttajille. Kaikissa tapauksissa, joissa enimmäismäärä ylittyy, tehdään riskinarviointi, eli arvioidaan, aiheutuuko ylityksestä vaaraa kuluttajan terveydelle.

Mikäli enimmäismäärän ylitys havaitaan Eviran kotimaisten elintarvikkeiden valvontaohjelmassa, Evira tekee riskinarvioinnin tuotteiden mahdollisen takaisinvetotarpeen arvioimiseksi ennen yhteydenottamista kunnan valvontaviranomaiseen. Riskinarviointi tehdään komission ohjeiden mukaisesti EFSA:n PRIMO-laskentamallilla.

Laskelmissa käytetään ensisijaisesti kasvinsuojeluaineiden hyväksymisen yhteydessä EU:ssa asetettuja ADI- ja ARfD -arvoja (ADI – Acceptable Daily Intake, hyväksyttävä päivittäissaanti ja ARfD – Acute Reference Dose, lyhytaikaisen saannin viitearvo).

Kukin viranomainen vastaa omalla toimialueellaan itsenäisesti valvontaohjelman toteuttamisesta sekä tarvittavista viranomaistoimenpiteistä. Määräystenvastaisista eristä ilmoitetaan aina Eviralle, joka arvioi tilanteen ja tarvittavat lisätoimet. Mikäli Tulli havaitsee määräystenvastaisia eräitä sisämarkkinavalvonnassa, ja erä on ehtinyt varastosta jakeluun ennen analyysituloksen valmistumista, Evira arvioi takaisinvetotarpeen ja koordinoi tarvittaessa takaisinvetoon liittyvät toimenpiteet.

Eviran kotimaisten tuotteiden jäämäohjelmassa havaitut määräystenvastaisuudet toimitetaan välittömästi kunnille tiedoksi toimenpiteitä varten. Evira tekee riskinarvioinnin ja ohjeistaa kunnia tarvittavissa valvontatoimenpiteissä.

12.4.1.2 Eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallinen vierasainevalvontaohjelma

Valvonnan tavoite

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaohjelmaa toteutetaan vuosittain sekä unionin että kansallisen lainsäädännön vaatimuksesta. Sen tavoitteena on valvoa, ettei tuo-

³⁸ <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/asiakokonaisuudet/vierasaineet/kasvinsuojeluainejaamat/valvonta/>

tantoeläinten kasvatuksessa käytettä kiellettyjä aineita ja etteivät elintarvikkeet sisällä eläinten lääkintään sallittujen lääkeaineiden jäämiä yli lainsäädännössä asetettujen raja-arvojen. Ohjelmassa seurataan myös ympäristökontaminanttien esiintymistä ja pitoisuuksia eläimistä saatavissa elintarvikkeissa.

Valvottavan toiminnan laajuus

Eläimistä saatavista elintarvikkeista ja elävistä eläimistä tuotantotiloilla otetaan vuosittain noin 4300 näytettä ja niistä tehdään noin 5700 kemiallista jäämäanalyyysiä sekä 600 mikrobiologista mikrobilääkejäämätutkimusta. Lisäksi tehdään tarvittaessa epäilyyn perustuvia tutkimuksia.

Valvonnan resurssit

Vierasainevalvontaohjelman suunnittelusta vastaa Evira ja kaikkien näytteiden tutkimisesta Evira laboratoriot. Eviran tarkastuseläinlääkärit, aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset vastaavat näytteiden otosta Eviran laatimien ohjeiden mukaan. Aluehallintovirasto vastaa myös mahdollisesti tarvittavista selvityksistä. Näytteenotopyynnöt pyritään toimittamaan tasaisesti eri puolella maata sijaitseviin valvontayksiköihin. Valvontaohjelman toteuttamiseen tarvittavia henkilöresursseja on vaikea arvioida etukäteen, koska valvontakäyntiin kuluva aika voi vaihdella vajaasta tunnista lähes koko päivään näytteenottoa sijainnista riippuen. Lisäksi yksittäiseen näytteenottoon kuluva aika vaihtelee; teurastamossa näytteenotto tapahtuu huomattavasti nopeammin kuin esimerkiksi virtsanäytteenotto elävästä eläimestä tuotantotilalla. Viranomaisten tehtävät on kuvattu tarkemmin kohdassa ”Valvonnan toimeenpano”.

Lainsäädäntö

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvonta perustuu elintarvikelakiin ja lakiin eläinten lääkitsemisestä sekä muihin vierasaineista annettuihin säädöksiin, joista keskeisimmät on lueteltu alla olevassa taulukossa. Lisäksi on huomioitava komission ja referenssilaboratorioiden antamat ohjeistukset.

Taulukko 12.4.1.2. *Eläimistä saatavien elintarvikkeiden ml. elävien eläinten vierasainevalvontaa koskevat keskeisimmät säädökset.*

Säädösnumero	Säädöksen nimi
96/23/EY	ns. Vierasainedirektiivi
96/22/EY	ns. Hormonikieltodirektiivi
23/2006	Elintarvikelaki
617/1997	Laki eläinten lääkitsemisestä
MMMa 1/EEO/2007	Vierasaineasetus
Vna 847/2008	Lääkekieltoasetus
98/179/EY	Komission päätös virallista näytteenottoa koskevista säännöistä
97/747/EY	Komission päätös näytteenottotajuuksista ja -tasoista
2002/657/EY	Komission päätös määritysmenetelmien suorituskyvyistä ja tulosten tulkinnoista
470/2009/EY	Parlamanin ja neuvoston asetus yhteisön menettelyistä farmakologisesti vaikuttavien aineiden jäämien vahvistamisesta
37/2010/EY	Komission asetus farmakologisesti vaikuttavista aineista ja niiden enimmäismääristä eläinperäisissä elintarvikkeissa

Lisäksi tulee huomioida soveltuvin osin mm. komission asetus tiettyjen elintarvikkeissa olevien vierasaineiden enimmäismäärien vahvistamisesta (EY) 1881/2006, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) 396/2005 torjunta-aineiden enimmäismääristä kasvi- ja eläinperäisissä elintarvikkeissa ja rehuissa tai niiden pinnalla, komission asetus 124/2009/EY enim-

mäispitoisuuksien asettamisesta kokkidiostaattien ja histomonostaattien väistämättömästä siirtymisestä muihin kuin kohde-rehuihin johtuvalle esiintymiselle elintarvikkeissa ja komission direktiivi 2009/8/EY muihin kuin kohderehuihin väistämättä siirtyvien kokkidiostaattien ja histomostaattien enimmäispitoisuuksista. Lisäksi tarvittaessa on huomioitava muita erityissää-döksiä esim. yksittäisten aineryhmien tutkimuksiin liittyen.

Valvonnan suunnittelu

Evira vastaa elävien eläinten ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaohjelman suunnittelusta ja toteuttamisesta. Koordinaatiovastuu on valvontaosaston elintarvikehygieniayksiköllä.

Suunnitelmassa esitetään yksityiskohtaisesti valvonnan kohteet, joita ovat elävät eläimet ja liha (nauta, sika, lammas, hevonen, siipikarja, tarhattu riista ja riistaeläimet) sekä maito, viljelty kala, kananmuna ja hunaja. Suunnitelmassa esitetään tuotantolokuihin perustuvat näytteiden määrät, tutkittavaksi määrätyt aineryhmät ja aineet, analyysimenetelmät herkkyyksineen sekä tutkimukset tekevä laboratorio. Tiedot toimitetaan Euroopan komission tietokantaan valvontavuoden maaliskuun loppuun mennessä komission hyväksyttäväksi.

Evira laatii suunnitelman lisäksi myös näytteenottoaikataulut sekä yksityiskohtaiset ohjeet näytteiden ottamisesta ja toimittamisesta laboratorioon. Näytekohtaiset näytteenottopyynnöt toimitetaan niille tarkastuseläinlääkäreille, aluehallintoviranomaisille ja elintarvikevalvontaviranomaisille, joiden valvomalle laitokselle tai alueelle näytteenottoa kohdennetaan. Evira toimittaa lisäksi tarvittavat näytteenottovälineet ja näytteiden lähettämiseen tarvittavat pakkaukset paikallisille viranomaisille.

Valvontasuunnitelmaa ei julkaista etukäteen, sillä se vaarantaa valvonnan tehokkuuden.

Valvonnan riskiperusteisuus

Tutkimukset kohdennetaan vierasainesäädösten mukaisesti sekä suunnitelmaa laadittaessa että myöhemmin näytteenottotilanteessa niihin eläimiin tai tuotteisiin, joista jäämien löytyminen on todennäköisintä.

Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon mm. edellisten vuosien tutkimustulokset. Näytemäärät kohdennetaan maan eri alueille ottaen huomioon alueella tuotetun ja/tai jalostetun raaka-aineen määrä tai alueet, joilla tutkittavia ympäristökontaminanteja mahdollisesti esiintyy eniten. Kansallisesti analyysejä kohdennetaan aineisiin, joiden jäämien löytyminen on todennäköisintä – esimerkiksi Suomessa yleisimmin tuotantoeläimille käytössä olevat lääkeaineet. Kohdennuksessa huomioidaan myös se, mille eläinryhmille ko. lääkeaineita käytetään eniten. Jos lääkeaineiden käyttö keskittyy tiettyyn vuodenaikaan, tämä otetaan huomioon suunnitelmia laadittaessa. Ympäristökontaminanteista pyritään valitsemaan tutkimuskohteiksi sellaisia, joiden esiintyminen on mahdollista.

Näytteenottajaa ohjeistetaan huomioimaan edellä esitetyn lisäksi näytteenottokohteiden valinnassa mm. eläimen ikä, sukupuoli, eläinlaji, kasvatustapa sekä aikaisemmin saadut kokemukset aineiden laittomasta käytöstä. Esimerkiksi kiellettyjä kasvunestäjiä tutkittaessa näytteet tulisi ottaa isoista ja lihaksikkaista eläimistä.

Dokumentoidut menettelyt

Näytteenotto tapahtuu Eviran laatimien ja toimittamien matriisikohtaisten ohjeiden mukaisesti. Näytteenotto-ohjeissa on huomioitu säädösten vaatimukset mm. kohdentamisesta. Ohjeissa on lisäksi kuvattu tarkoin, miten näyte tulee pakata ja toimittaa laboratorioon. Näytteenottaja täyttää jokaisesta ottamastaan näytteestä Eviran toimittaman näytteenottolomakkeen, josta

yksi kappale jää toimijalle, yksi näytteenottajalle ja kaksi toimitetaan Eviraan näytteen mukana. Kaikki Eviraan saapuvien näytteiden tiedot kirjataan ELMO-tietojärjestelmään.

Valvonnan toimeenpano

Evira vastaa vierasainevalvontaohjelman ohjauksesta, koordinaatiosta ja osaltaan myös sen toimeenpanosta sekä kaikkien ohjelmaan kuuluvien näytteiden analysoinnista.

Läänineläinlääkärit tai AVI:n määräämät eläinlääkärit ottavat Eviran pyynnöstä näytteet elävistä eläimistä otantaan nimetyiltä tiloilta. Eviran tarkastuseläinlääkärit ottavat lihanäytteet tuotantolaitoksista. Kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset ottavat maito-, kananmuna- ja hunajanäytteet Eviran antamien kriteerien perusteella valitsemiltaan tuotantotiloilta. Evira valitsee lisäksi maitoalan laitokset ja hunajapakkaamot, joihin kunnallisen viranomaisen tekemä valvonta kohdistuu. AVIt valitsevat alueeltaan ne kalanperkaamot, joihin kunnallisen valvontaviranomaisen tekemä näytteenotto kohdistuu.

Näytteenotto on järjestettävä ennalta ilmoittamatta vierasainesäädösten mukaisesti. Näytteet otetaan aina siten, että alkuperäinen tuotantotila on jäljitettävissä.

Kaikki kemialliset ja mikrobiologiset jäämätutkimukset tehdään Eviran laboratoriossa, joka on nimetty kansalliseksi vertailulaboratorioksi kaikkien jäämäryhmien osalta neuvoston direktiivin 96/23/EY mukaisen eläviä eläimiä ja eläimistä saatavia elintarvikkeita koskevan jäämävalvontaohjelman osalta. Tutkimusten tulokset toimitetaan Eviran laboratoriosta Eviran elintarvikevalvonnalle kuukausittain.

Jos tutkittu näyte osoittautuu vaatimustenvastaiseksi, laboratorio ilmoittaa tuloksen välittömästi valvonnalle, joka puolestaan huolehtii selvitystoimien käynnistämisestä. Vierasaineasetuksen mukaisesti AVIn on tehtävä vaatimustenvastaisen tutkimustuloksen perusteella selvitykset tilalla tai tuotantolaitoksessa ja toimitettava tapauksesta laadittu yhteenveto (tarkastuskertomus) Eviraan.

Vierasaineohjelman liha-, maito- ja kalaohjelman toteuttaminen on maksullista toimijoille (valvonta-asetus (EY) N:o 882/2004).

Valvonnan tiedonhallinta

Vierasainevalvonnan näytteenottokohteiden valinnassa käytetään apuna Eviran ylläpitämiä laitosrekistereitä ja Tiken ylläpitämiä tuotantotiloja koskevia rekistereitä. Alueelliset valvontaviranomaiset käyttävät omia järjestelmiään valitessaan paikallisesti valvontakohteita.

Kaikki vierasainevalvontaohjelman näytteet kirjataan Evirassa laboratorion käyttämään ELMO-tietojärjestelmään, josta myös tulokset on saatavissa. Tavoitteena on laajentaa järjestelmän käyttöä myös valvonnan tarpeet huomioiden.

Valvontasuunnitelmat ja valvontatulosten yhteenvedot kirjataan suoraan komission tietokantaan Eviran valvontaosastolla.

Laboratoriotoiminta

Valvontaohjelman toteuttaminen perustuu kokonaan laboratoriotuloksiin ja tarvittaessa määrästenvastaisten tulosten vuoksi tehtäviin selvityksiin.

Kaikki kemialliset ja mikrobiologiset jäämätutkimukset tehdään Eviran laboratoriossa, joka on akkreditoitu (EN ISO/IEC 17025). Kaikki vierasainevalvontaohjelman näytteiden kemialliseen analysointiin käytettävät menetelmät on validoitu komission päätöksen 2002/657/EY edellyt-

tämällä tavalla. Mikrobiologiset menetelmät on akkreditoitu ja ne on validoitu ohjeen "Guidelines for the validation of screening methods for residues of veterinary medicines" mukaan. Eviran laboratorio on nimetty kansalliseksi vertailulaboratorioksi kaikkien jäämäryhmien osalta neuvoston direktiivin 96/23/EY mukaisen eläviä eläimiä ja eläimistä saatavia elintarvikkeita koskevan jäämävalvontaohjelman osalta (komission päätös 98/536/EY muutoksineen).

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira kokoaa komission hyväksymän suunnitelman perusteella toteutetun ohjelman laboratoriotulokset yhteen eläinryhmittäin ja aineittain sekä kirjaa ne yksityiskohtaisesti suoraan komission tietokantaan seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Samalla EU:n tietokantaan kirjataan alkaneen vuoden yksityiskohtainen valvontasuunnitelma.

Tutkimuslaboratorio ilmoittaa heti kaikista vaatimustenvastaisista tuloksista Eviran valvontaosastolle, joka ryhtyy välittömästi selvittämään tapausta. Läänineläinlääkäri tai AVI:n määräämä eläinlääkäri tekee tarkastuksen tuotantotilalla, josta vaatimustenvastainen näyte on peräisin. Jos epäillään, että jäämä on peräisin eläimen saamasta rehusta, Evira osallistuu selvitystyöhön rehujen osalta. Lisäksi Evira osallistuu selvityksiin eläinten lääkitykseen liittyvien väärinkäytösten osalta. Evira raportoi komissiolle toukokuun loppuun mennessä vaatimustenvastaisten vierasainevalvontanäytteiden perusteella tehtyjen selvitysten tulokset ja mahdolliset toimenpiteet.

Komission elintarvike- ja eläinlääkintötoimisto (FVO) tarkastaa kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamista.

Evira seuraa näytteiden saapumista laboratorioon ja tutkimustulosten valmistumista. Evira myös kokoaa tulokset ja toimittaa ne Euroopan komission tietokantaan valvontavuotta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä.

Ahvenanmaa

Ahvenanmaan maakuntahallitus tekee vuosittain Eviran kanssa sopimuksen elävien eläinten ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden tutkimisesta osana kansallista vierasainevalvontaohjelmaa. Näytteistä aiheutuvat kustannukset peritään tuotantomäärien mukaan maakuntahallitukselta Eviran maksullisista suoritteista annetun asetuksen (MMM 1114/2013) mukaisesti. Näytteet otetaan Eviran antamien aikataulujen ja ohjeiden mukaisesti ja toimitetaan lähettäjän kustannuksella Eviraan.

12.4.1.3 Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä tapahtuva vierasainevalvonta

Eläinlääkinnälliseen rajatarkastukseen liittyvät yleiset valvontajärjestelyt on kuvattu yllä.

Valvonnan tavoite

Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä tapahtuva vierasainevalvonnan tavoitteena on turvata EU:n ulkopuolelta tuotavien elintarvikkeiden hygieeninen laatu.

Valvottavan toiminnan laajuus

Tuote-eriä tuodaan pääsääntöisesti vain Hakuninmaan ja lentoaseman rajatarkastusasemien kautta, joissa näytteet otetaan valvontasuunnitelman mukaisesti. Erien lukumäärä vuosittain vaihtelee välillä 1200 - 1400. Näytteitä tutkitaan noin 100/vuosi erien lukumäärään perustuen. Toimijoita ovat tuojat, huolitsijat ja varastonpitäjät, joiden lukumäärä vaihtelee välillä 300 - 400.

Valvonnan resurssit

Evira vastaa eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen suunnittelusta ja toimeenpanosta. Rajatarkastuksen suorittavat Eviran palveluksessa olevat tai Eviran valtuuttamat rajaeläinlääkärit.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.4.1.3. Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä tehtävää eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaa koskevat keskeisimmät säädökset.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
96/23/EY Vierasainedirektiivi	ns. Vierasainedirektiivi
96/22/EY Hormonikielto-direktiivi	ns. Hormonikielto-direktiivi
MMMa 1/EEO/2007	Vierasaineasetus
MMMa 847/2008 Lääkekieltoasetus	Lääkekieltoasetus
98/179/EY	Komission päätös virallista näytteenottoa koskevista säännöistä
97/747/EY	Komission päätös näytteenottotajuuksista ja -tasoista
2002/657/EY	Komission päätös määritysmenetelmien suorituskyvyistä ja tulosten tulkinnoista
37/2010/EY	Komission asetus farmakologisesti vaikuttavista aineista ja niiden enimmäismääristä
MMMa 1370/2004	MMM:n asetus eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden eläinlääkinnällisistä rajatarkastuksista
2073/2005 /EY	Komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista

Valvonnan suunnittelu

Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen yhteydessä otetaan näytteitä EU:n ulkopuolisista maista tuotavista eläimistä saatavista elintarvike- ja sivutuote-eristä vuosittain Eviran laatiman näytteenottosuunnitelman perusteella. Näytteenottosuunnitelma koskee sekä kemiallisia että mikrobiologisia tutkimuksia.

Suomessa on neljä eläinlääkinnällistä rajatarkastusasemaa, joilla rajaeläinlääkäri ottaa näytteet EU:n alueelle jäävistä tuotteista. Haminan rajatarkastusasemalla tarkastetaan pääosin vain kauttakulkueriä, joista ei oteta näytteitä.

Näytteenotto kohdistuu tuotaviin eriin satunnaisesti siten, ettei tuojalla ole ennakoon tietoa mistä eristä näytteet otetaan.

Valvonnan riskiperusteisuus

Näytteenottosuunnitelma perustuu ensisijaisesti alkuperämaan tietoihin, joista huomioidaan viranomaisvalvonnan toimivuus ja luotettavuus, alkuperämaan eläintautitilanne ja komission tarkastuksissa todetut puutteet. Suunnitelman teossa otetaan huomioon myös kyseistä tuotetta koskevat RASFF-ilmoitukset, OIE/ASDN-ilmoitukset ko. alkuperämaata koskien, TRACES-ohjelmasta saadut tiedot muissa EU-maissa tapahtuneista hylkäyksistä, Suomessa tehdyistä tutkimuksista saadut edelliset tulokset ja muut tuojan ja erän tiedot (tuoja, huolitsija, alkuperälaitos), yhteisölainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön vaatimukset sekä suojapäätökset. Tietojen perusteella tehdään riskien arviointi ja tähän pohjautuen päätetään tutkittavien erien lukumäärä, erästä otettavien näytteiden lukumäärä sekä suoritettavat tutkimukset. Tarkastustiheyttä muutetaan tarvittaessa em. tietojen perusteella ja aina silloin, kun uudentyypistä elintarviketta tuodaan ensimmäistä kertaa.

Dokumentoidut menettelyt

Näytteenottosuunnitelman teosta ja laboratoriotutkimuksista on sisäinen ohje.

Valvonnan toimeenpano

Evira laatii näytteenottosuunnitelmat. Rajaeläinlääkärit ottavat näytteet ja toimittavat ne tutkitavaksi tarjouskilpailun perusteella hyväksytyyn laboratorioon.

Valvonnan tiedonhallinta

TRACES-ohjelman ominaisuuksiin kuuluu mahdollisuus sekä suorittaa tutkimuspyyntö laboratoriolle, että saada tulos internetin välityksellä. TRACES-ohjelmasta on pääsy EY-lainsäädännön vaatimuksiin ja suojapäätöksiin. TRACES-ohjelmaan lisätään tutkimustulokset, ja siinä voi myös tarkastella muiden jäsenvaltioiden tuloksia ja esim. verrata niitä omiin tuloksiin. Silloin kun lainsäädännön mukaisesti pitää käyttää ns. tehostettua näytteenottoa, voi näytteiden lukumäärää vähentää, jos samoja tuotteita on jo tutkittu muissa jäsenvaltioissa. RASFF-ilmoituksen voi tehdä TRACES-ohjelmalla.

Laboratoriot toiminta

Tutkimukset suorittavat laboratoriot valitaan tarjouskilpailun perusteella. Yleisimmin tutkimukset tekee Eviran laboratorio, Metropolilab tai Tullilaboratorio.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Valvonnasta toimitetaan komission pyynnöstä erilaisia raportteja komissiolle: tarkastettujen erien määrät rajatarkastusasemittain eri lämpötilakategorioiden jaettuna, tutkitut näytteet ja niistä saadut laboratoriotutkimustulokset, tutkitut näytteet suojapäätösten mukaisesti ja poistuvista kauttakulkueristä pidettävät Excel-taulukot toimenpiteineen.

TRACES-ohjelmasta Euroopan komissio saa kerätyksi tiedot kaikista Suomessa tarkastetuista eristä, myös hylätyt erät ja hylkäyssyyt.

12.4.1.4 Ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden seurantaohjelmat**Valvonnan tavoite**

Ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden seurantaohjelmien tavoitteena on valvoa, etteivät elintarvikkeet sisällä vierasaineita yli kansanterveydellisesti hyväksyttävälle tasolle asetettujen enimmäismäärien. Lisäksi samalla tuotetaan informaatiota kansallisella tasolla vallitsevasta tilanteesta vierasaineiden saantiarvioita varten. Vierasaineiden seurannalla pyritään myös keräämään tietoa mahdollisesti asetettavien uusien enimmäismäärien tueksi varmistuen, että elintarvikealan toimijat pyrkivät toiminnassaan aktiivisesti vierasaineiden esiintymisen pienentämiseen, esim. hyviä maatalousteknisiä tai valmistusmenetelmiä käyttäen (nk. ALARA-periaate). Ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden valvonta lisää osaltaan kuluttajien luottamusta elintarvikkeiden turvallisuuteen.

Valvottavan toiminnan laajuus

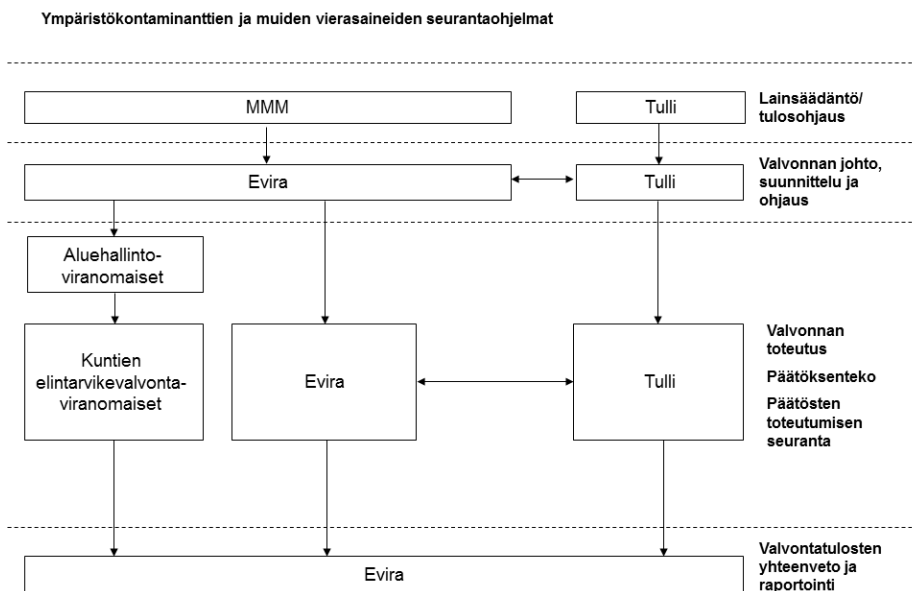
Ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden valvonta koskee sekä kasviperäisiä että eläimistä saatavia elintarvikkeita. Valvontakohteet voivat olla mistä tahansa elintarvikeketjun vaiheesta (esim. alkutuotanto, valmistuslaitos, maahantuojat, vähittäismyynti).

Valvonnan resurssit

Evira valvoo kotimaisten elintarvikkeiden vierasaineita oman valvontaohjelmiansa puitteissa sisältäen näytteenoton suunnittelun, raportoinnin sekä tarvittavan viranomaisohjauksen havaittaessa määrästenvastaisuuksia. Eviran valvontaohjelmien puitteissa näytteenotosta vastaavat kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset ja/tai Eviran tarkastuseläinlääkärit valvontakohteesta riippuen. Tulli vastaa kasviperäisten tuontielintarvikkeiden vierasainevalvonnasta oman näytteenottosuunnitelmansa mukaisesti. Vuositasolla Suomi ei noudata Euroopan komission monitorointisuosituksia täydellisesti, vaan resurssien täysimääräiseksi hyödyntämiseksi ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden valvontaa pyritään keskittämään suuremmiksi valvontahankkeiksi varmistuen kuitenkin siitä, että virallisen valvonnan tavoitteet toteutuvat ja elintarvikkeiden turvallisuudesta voidaan varmistua.

Tavanomainen vierasaineisiin liittyvä valvonta on osa normaalia elintarvikevalvontaa, josta vastaavat paikalliset elintarvikeviranomaiset. Tämän lisäksi paikallisten elintarvikeviranomaisten tulisi tarvittaessa tehdä omalla alueellaan erilaisia kartoitustutkimuksia esim. paikallisista luonnontuotteista kuluttajainformaation perustaksi.

Organisaatiokaavio

Kaavio 12.4.1.4. Ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden seurantaohjelmien organisaatio.

Lainsäädäntö

Tärkeimmät vierasaineiden valvontaa ohjaavat säädökset (perussäädösten lisäksi). Kaikki ao. säädökset tulee huomioida mahdollisine muutoksineen.

Taulukko 12.4.1.4. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
KTMa 237/2002	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus eräiden vieraiden aineiden enimmäismääristä elintarvikkeessa

(EY) N:o 1881/2006	Komission asetus tiettyjen elintarvikkeissa olevien vierasaineiden enimmäismäärien vahvistamisesta
(EY) N:o 669/2009	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 882/2004 täytäntöönpanosta tiettyjen muiden kuin eläinperäisten rehujen ja elintarvikkeiden tuontia koskevan tehostetun virallisen valvonnan osalta
(EY) 1152/2009	Komission asetus tietyistä kolmansista maista peräisin olevien tiettyjen elintarvikkeiden tuonnissa aflatoksiinipitoisuusriskien vuoksi käyttöön otettavista erityisehdoista
(EY) N:o 733/2008	Neuvoston asetus kolmansista maista peräisin olevien maataloustuotteiden tuontiedellytyksistä Tsernobylin ydinvoimalaonnettomuuden jälkeen (muutoksineen)
(EU) N:o 297/2011	Komission täytäntöönpanoasetus erityisten edellytysten asettamisesta Japanista peräisin olevien tai Japanista lähetettyjen rehujen ja elintarvikkeiden tuonnille Fukushima ydinvoimalassa tapahtuneen onnettomuuden jälkeen
96/23/EY	Neuvoston direktiivi elävissä eläimissä ja niistä saatavissa tuotteissa olevien tiettyjen aineiden ja niiden jäämien osalta suoritettavista tarkastustoimenpiteistä
Euratom N:o 2218/89	Neuvoston asetus elintarvikkeiden ja rehujen radioaktiivisen saastumisen sallituista enimmäistasoista ydinonnettomuuden tai muun säteilytilan jälkeen
(EY) N:o 1882/2006	Komission asetus näytteenotto- ja määrittämismenetelmistä tiettyjen elintarvikkeiden nitraattipitoisuuksien virallista tarkastusta varten
(EY) N:o 1883/2006	Komission asetus näytteenotto- ja määrittämismenetelmistä tietyissä elintarvikkeissa olevien dioksiinien ja dioksiinin kaltaisten PCB-yhdisteiden pitoisuuksien virallista tarkastusta varten
(EY) N:o 333/2007	Komission asetus näytteenotto- ja määrittämismenetelmistä elintarvikkeiden lyijy-, kadmium-, elohopea-, epäorgaanisen tinan, 3-MCPD- ja bentso(a)pyreenipitoisuuksien virallista tarkastusta varten
(EY) N:o 401/2006	Komission asetus näytteenotto- ja määrittämismenetelmistä elintarvikkeiden mykotoksiinipitoisuuksien virallista tarkastusta varten

Lisäksi komission monitorointisuositukset, esim. akryyliamidi (2013/647/EU), T-2 ja HT-2 –toksiinit (2013/165/EU), torajyvääkaloidit (2012/154/EU), furaani (2007/196/EY) sekä dioksiinit ja PCB-yhdisteet (2006/794/EU). Osassa monitorointisuosituksista todetaan, että jäsenvaltioiden olisi yhdessä elintarvike- ja rehualan toimijoiden aktiivisella tuella seurattava näiden yhdisteiden esiintyvyyttä elintarvikkeissa ja tehtävä tutkimusta niiden tekijöiden yksilöimiseksi, jotka johtavat korkeisiin pitoisuuksiin sekä määriteltävä millä toimenpiteillä niiden esiintymistä voidaan estää ja/tai vähentää. Näiltä osin elintarvike- ja rehualan toimijoilta monitorointisuositusten toteuttamiseen edellytettäviä toimenpiteitä voivat olla esim. omavalvontatietojen toimittaminen viranomaisille tai osallistuminen monitorointeihin liittyviin näytteenotto- ja analyysikustannuksiin.

Valvonnan suunnittelu

Elintarvikkeita koskevaa ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden valvontaa toteutetaan yhteisölainsäädännön vaatimuksesta sekä komission monitorointisuositukseen perustuen. Valvontaohjelmien sisältö on vain osittain säädetty EU-lainsäädännössä ja jäsenvaltioille jää laajalti toimivaltaa suunnitella valvontaa omista tarpeistaan riskiperusteisesti. Evira mm. toteuttaa seuranta- ja kasvien nitraattipitoisuuksista, eri elintarvikkeiden hometoksiini-, akryyliamidi-, dioksiini- ja PCB-yhdiste sekä raskasmetallipitoisuuksista. Evira vastaa vuosittaisen kansallisen valvontasuunnitelman valmistelusta kotimaisten elintarvikkeiden osalta ja Tulli osaltaan kasviperäisten tuontielintarvikkeiden vierasaineisiin liittyvän valvontasuunnitelman valmistelusta. Valvonta- ja seurantaohjelmien näytemäärä vaihtelee vuosittain.

Valvonnan riskiperusteisuus

Ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden valvonta- ja seurantaohjelmissä painotetaan ruokavalion kannalta keskeisiä tuotteita sekä tuotteita, joissa on aiemmin todettu määräystenvastaisuuksia ja/tai korkeita vierasainepitoisuuksia. Lisäksi valvonta- ja seurantaohjelmissä huomioidaan mahdolliset kuluttajien riskiryhmät (esim. lapset). Tutkimusehdotuksia voidaan pyytää myös Eviran ulkopuolelta yhteistyötä tekevästä laitoksesta ja laboratorioista, etenkin Tullilaboratoriosta, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksesta (THL), Suomen ympäristökeskuksesta (SYKE), Säteilyturvakeskuksesta (STUK) ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimus-

keskukselta (MTT). Tutkimusten tarpeista keskustellaan lisäksi MMM:n elintarvikelainsäädännön ja –valvonnan jaoston (ELV) alaisessa asiantuntijaryhmässä (kontaminantit ja radioaktiiviset jäämät). Kuluttajavalitusten tms. perusteella voidaan myös varmistua tuotteiden määräystenmukaisuudesta epäilyyn perustuvalla näytteenotolla.

Tullin vierasainevalvonnassa riskiperusteisuus huomioidaan kohdentamalla näytteenotto ja tutkimukset ottamalla huomioon toimijoiden ja tuotteiden aikaisempi valvontahistoria sekä hyödyntämällä EU:sta, sen jäsenmaista tai muualta saatua ja saatavaa tuotteiden turvallisuuden, laatuun ja riskeihin liittyvää tietoa. Valvonnassa huomioidaan erityisesti terveydelle aiheutuvat välittömät, lyhytaikaiset ja myös pitkäaikaisen käytön seurauksena ilmenevät haitta-vaikutukset ja käyttäjien riskiryhmät.

Dokumentoidut menettelyt

Eviran valvontasuunnitelmiin liittyen Evira laatii yksityiskohtaiset näytteenotto-ohjeet, jotka noudattavat näytteenottomenettelyistä annettuja komission asetuksia. Näytteenotto-ohjeet sisältävät yksityiskohtaiset ohjeet näytteenotosta, mahdollisista erityisohjeista sekä näytteiden lähettämisestä laboratorioon. Paikalliset elintarvikevalvontaviranomaiset vastaavat näytteenoton lisäksi mahdollisista valvontatoimenpiteistä, mikäli valvonta- tai seurantaohjelmissa havaitaan määräystenvastaisia tuotteita. Eviran on myös antanut tapauskohtaisesti ohjeita määräystenvastaisiin tuotteisiin liittyvistä valvontatoimenpiteistä.

Pysyviä Eviran ohjeita ympäristökontaminanttien tai muiden vierasaineiden valvonnasta ei ole toistaiseksi tehty. Evira valmistelee vierasaineiden valvontaohjetta osana Oiva-järjestelmän laajenemista. Lisäksi Evira valmistelee ohjetta elintarvikkeiden kemiallisen vaatimustenmukaisuuden osoittamiseksi.

Valvonnan toimeenpano

Koska ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden seuranta käsittää useita ohjelmia, niiden toteuttamiseen ja tulosten arviointiin liittyy koko riskianalyysin ketju: riskinhallinta (lainsäädännön kehitys ja omavalvonta sekä tarvittavat viranomaisvalvontatoimenpiteet), riskinarviointi (EFSA:n riskinarviointi ja Eviran saantilaskelmat) ja viestintä (monitorointitulokset tiedoksi sekä EU-tasolla että kansallisesti).

Näytteenotosta vastaavat Eviran valvontaohjelmiin liittyen kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset tai Eviran tarkastuseläinlääkärit, näytteenottokohteesta riippuen. Evira maksaa kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten ottamien näytteiden tutkimuskustannukset koordinoimissaan valvonta- ja seurantaohjelmissa (Elintarvikelaki 30 §). Valvonta- ja seurantaohjelmiin kuuluvat näytteet tutkitaan pääsääntöisesti Evirassa, Tullilaboratoriossa tai THL:ssä sekä tarvittaessa muussa, hyväksytyssä laboratorioissa.

Tutkimusten tulokset toimitetaan kunnallisille valvontaviranomaisille. Aluehallintovirastoille ja muille toimivaltaisille valvontaviranomaisille, jotka ovat osallistuneet valvonnan toteuttamiseen. Kyseiset viranomaiset antavat tulokset tiedoksi toimijoille ja ryhtyvät tarvittaessa valvontatoimenpiteisiin. Toimivaltaiset viranomaiset tekevät valvontatoimenpiteet (kiellot, takaisinvetojen ohjaus, omavalvonnan tarkastus). Määräystenvastaisten tuotteiden takaisinvetoon ryhdytään, jos lainsäädännössä asetetut enimmäismäärät ylittyvät. Yhdisteille, joille ei ole olemassa enimmäismäärää, tehdään riskinarviointi, jonka perusteella päätetään takaisinvedon tarpeellisuudesta ja/tai laajuudesta.

Valvonnan tiedonhallinta

Valvontaohjelmia toteuttavat viranomaiset hallitsevat valvontatietojaan omissa tietojärjestelmissään. Kaikki valvontatulokset kotimaisista ja tuontielintarvikkeista kootaan Eviraan vuosittain komissiolle ja EFSAlle raportointia varten.

Laboratoriotoiminta

Vierasaineita tutkivien viranomaislaboratorioiden (erit. Tullilaboratorio, Evira ja THL) merkitys ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden valvonnalle on keskeinen. Seurantaohjelmia ei voida toteuttaa ilman viranomaistutkimuksia. Laboratorioiden on oltava akkreditoituja ja täytettävä muut EU-lainsäädännön vaatimukset, jotka koskevat vierasaineiden viranomaistutkimuksia tekeviä laboratorioita.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira vastaa elintarvikkeiden ympäristökontaminanttien ja muiden vierasaineiden valtakunnallisten valvontatietojen raportoinnista vuosittain EFSAlle ja Euroopan komissiolle. Tulokset julkaistaan myös Eviran internetsivuilla³⁹.

Kansallisesti toteutettavat vierasainehankkeet antavat kattavaa vertailuaineistoa lainsäädäntötyölle ja riskinarvioinnille EU:ssa sekä tulevaisuuden tutkimuksen ja seurannan pohjaksi.

Ongelmatapauksissa (esim. määräystenvastaisuus) selvitetään tapauskohtaisesti enimmäismäärien ylittymiseen johtavat syyt. Elintarvikealan toimijoiden tulisi käyttää näitä tietoja oma-
valvontasuunnitelmien kehittämiseen. Koska ympäristökontaminanteja ja muita vierasaineita on olemassa suuri joukko, ei ole olemassa yhtä korjaavaa toimenpidettä, vaan toimenpiteet riippuvat aina tutkittavasta elintarvikkeesta, käytetyistä raaka-aineista, prosessiolosuhteista jne. Korjaavia toimenpiteitä voivat olla esim. prosessiolosuhteiden kehittäminen/optimointi, raaka-aineiden hankinnan yhteydessä tehtävät hankintasopimukset, raaka-aineiden laadun varmistavat analyysit jne.

12.4.1.5 Rehujen haitallisten aineiden valvonta

Rehujen haitallisten aineiden valvonta on kuvattu luvussa 12.6. Rehujen haitallisten aineiden valvontaa suoritetaan muun rehuvalvonnan yhteydessä.

12.4.2 Elintarvikkeiden gmo-valvonta

Valvonnan tavoite

Muuntogeenisten elintarvikkeiden valvonnan tavoite on varmistaa, että muuntogeenisyydestä kertovat merkinnät ovat oikeelliset ja kuluttajien tiedonsaanti on turvattu.

Lainsäädäntö

Taulukko 12.4.2. Lainsäädäntö.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja säädösnumero	Säädöksen nimi
Asetus muuntogeenisistä elintarvik-	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muuntogeenisistä elintarvik-

³⁹ <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/esittely/toiminta/valvonta/arviointi+ja+raportit/>

keista ja rehuista (EY) N:o 1829/2003	keista ja rehuista
Asetus muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä (EY) N:o 1830/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä ja muuntogeenisistä organismeista valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitettävyydestä sekä direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta

Valvonnan suunnittelu

Muuntogeenisten elintarvikkeiden valvonta on osa tavanomaista elintarvikevalvontaa, joka perustuu elinkeinonharjoittajan omavalvontaan. Kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset valvovat Eviran ohjeiden mukaan omavalvonnan toteutumista. Elintarvikevalvontaviranomaiset tarkistavat pistokokein pakkausmerkintöjen paikkansapitävyyttä ja tarvittaessa selvittävät analyysin avulla, sisältääkö tuote muuntogeenistä ainesta vai ei. Euroopan rajojen ulkopuolelta tuotavien sekä EU:n jäsenvaltioista Suomeen toimitettavien elintarvikkeiden määräystenmukaisuutta valvoo Tulli.

Valvonnan riskiperusteisuus

Koska Suomessa ei viljellä muuntogeenisiä kasveja, muuntogeeniset elintarvikkeet ovat aina tuontituotteita. Näin ollen valvonnan pääpainon on tullin suorittamassa valvonnassa. Tulli analysoi muuntogeenistä ainesta vuosittain 150-200 elintarvikenäytteestä. Eviran gmnäytteenotto tukee tullin tekemää valvontaa, ja se kohdennetaan säädöksiä rikkoneisiin toimijoihin ja riskituotteisiin, joiden määräystenmukaisuudesta halutaan varmistua.

Valvonnan toimeenpano

Kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset tekevät muuntogeenisten elintarvikkeiden omavalvonnan tarkastuksia omien suunnitelmiensa mukaan.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Valvontatulokset julkaistaan Eviran internetsivuilla⁴⁰.

⁴⁰ <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/tuotantotapoja/muuntogeeniset+elintarvikkeet/>

12.5 Valvontaprojektit

Valvonnan tavoite

Valvontaprojektit ovat yksi- tai kaksivuotisia hankkeita, joilla selvitetään tietyn valvonta-alueen säädöstenmukaisuutta ja joilla pyritään tehostamaan ko. alueen valvontaa. Projekteilla pyritään myös lisäämään valvontaviranomaisten ja toimijoiden osaamista tehtäväalueella. Tarvittaessa projekteja toteutetaan myös erityistilanteisiin liittyen.

Valvottavan toiminnan laajuus

Valvontaprojekteja toteutetaan vuosittain kaksi – kolme. Projekteihin tulisi osallistua niiden valvontaviranomaisten, joiden alueella on projektiin kuuluvaa toimintaa. Tehtävien tarkastusten tai otettavien näytteiden määrä vaihtelee projekteittain.

Valvonnan resurssit

Ks. elintarvikevalvonnan resurssit, luku 12.1. Valvontaviranomaiset osallistuvat projekteihin resurssiensa mukaan.

Lainsäädäntö

Ks. elintarvikelainsäädäntö, luku 12.1.

Valvonnan suunnittelu

Projektien aiheet johdetaan Eviran strategiasta ja projekteja toteutetaan myös VASU -raportoinnin tulosten perusteella. Evira vastaa projektien suunnittelusta, ohjeistuksesta ja koulutuksesta viranomaisketjussa. Vuosittain toteutettavien projektien kuvaukset ovat Eviran internetsivuilla tai Eviranetissä⁴¹.

Valvonnan riskiperusteisuus

Projektit suunnitellaan riskiperusteisesti.

Dokumentoidut menettelyt

Evira laatii projekteja varten ohjeistuksen ja tarvittavat lomakkeet.

Valvonnan toimeenpano

Projektit toteutetaan yhteistyössä Eviran, AVlen ja kuntien sekä soveltuvin osin myös Tullilaitoksen, puolustusvoimien ja Valviran kesken.

Valvonnan tiedonhallinta

Projektien tulokset raportoidaan projektia varten suunnitelluilla lomakkeilla ja/tai tiedot tallennetaan valvontaviranomaisten tietojärjestelmiin, josta tiedot siirretään keskitettyyn KUTI -tietovarastoon.

Laboratoriot toiminta

Projekteihin liittyvät tutkimukset tehdään viranomaistutkimuksia tekemään hyväksytyissä elintarviketutkimuslaitoksissa. Asiasta laaditaan projektikohtainen ohjeistus.

⁴¹

<http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/valvonta/tutkimukset+ja+projektit/>,
<http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/esittely/toiminta/valvonta/suunnitelmat+ja+ohjelmat/ymparistovereydenhuollon+valvontaohjelma/elintarvikevalvontaohjelma/evo+hankkeet>

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Projektien tuloksista laaditaan yhteenveto osana VASU -raportointia.

12.6 Rehut

Valvonnan tavoitteet

Rehujen viranomaisvalvonnan tavoitteena on osaltaan varmistaa elintarvikkeiden tuotantoketjussa eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä eläinperäisten elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua. Markkinoilla olevien rehujen tulee olla aitoja, hyvälaatuisia, turvallisia ja käyttötarkoitukseensa sopivia.

Valvottavan toiminnan laajuus

Lainsäädännössä määritellään toimijoiden vastuu valmistamiensa rehujen vaatimustenmukaisuudesta, turvallisuudesta ja laadusta.

Rehualan toimijoita ja rehujen turvallisuutta valvotaan kaikissa rehun tuotanto-, valmistus-, varastointi- ja jakeluvaiheissa rehun alkutuotannosta sen markkinoille saattamiseen sekä käyttöön asti. Lisäksi valvotaan rehujen vientiä, sisämarkkinakauppaa ja maahantuontia EU:n ulkopuolisista maista.

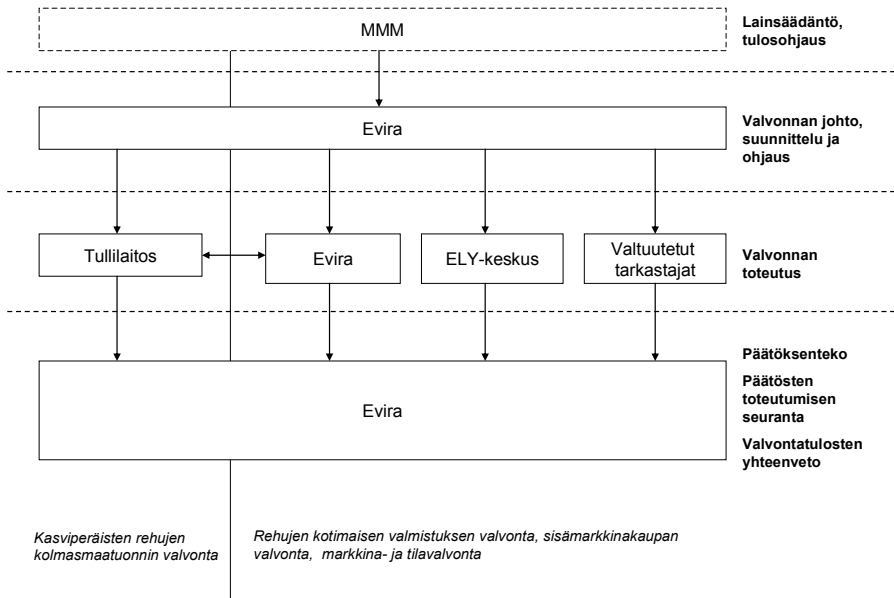
Valvonnalla varmistetaan lisäksi rehujen merkintöjen ja jäljitettävyyden toteutumista ketjun kaikissa vaiheissa. Eläimistä saatavien käsiteltyjen sivutuotteiden valmistuksen hygieniavalvonta tapahtuu eläintautilain (441/2013) nojalla. Lopputuotteen laadunvalvonta eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien (sivutuoteasetus (EY) N:o 1069/2009) laitosten osalta tapahtuu myös rehulain perusteella silloin, kun tuote on tarkoitettu rehukäyttöön (esim. lihaluujauho). Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonta on kuvattu luvussa 11.7.

Taulukko 12.6a. Rehualan toimijoiden ja valvontakohteiden lukumäärä 1.1.2014.

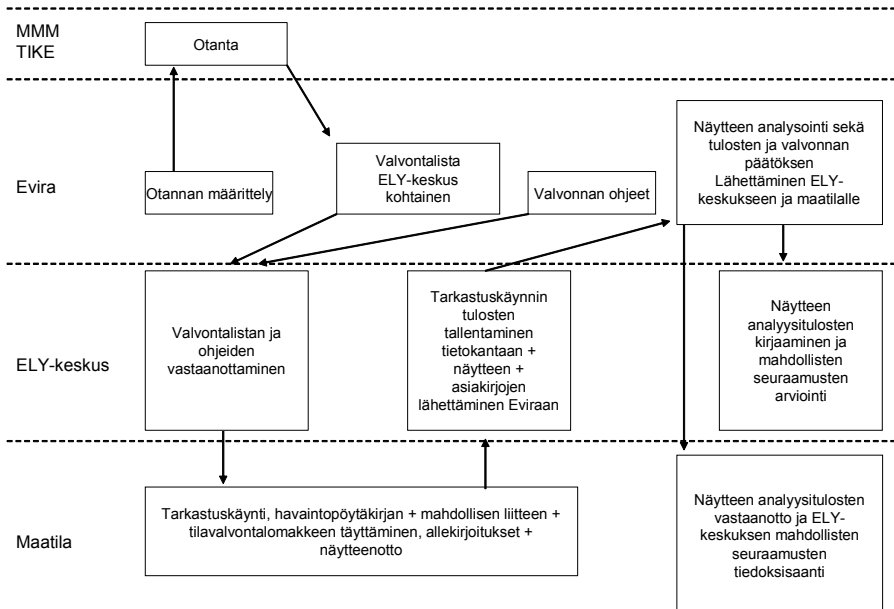
Valvontakohte	Lukumäärä
Rekisteröityneet rehualan alkutuotannon toimijat (esim. maatilat, tallit, kalanviljelylaitokset)	63 227
Rekisteröityneet rehualan toimijat sisältäen sivutuotetoimijat (yht. 127 kpl)	1979
Rehualan toiminto (samalla valvontakohteella voi olla rekisteröitynä yksi tai useampi toiminto, sisältää myös sivutuoteasetuksen mukaiset toimijat):	
Rehun valmistus	442
- rehun lisäaineen valmistus	17
- esiseosten valmistus	12
- rehuaineiden valmistus	346
- rehuseosten valmistus	104
Rehujen maahantuonti	132
Rehujen sisämarkkinatuonti	313
Rehujen vähittäiskauppa	658
Rehujen tukkukauppa	390
Rehujen muu markkinoille saattaminen	461
Rehujen varastointi	511
Rehujen kuljetus	616

Valvonnan resurssit

Evira vastaa rehuvalvonnan toimeenpanoon liittyvistä viranomaistehtävistä. Evira käyttää apunaan valtuutettuja tarkastajia (40) sekä ELY-keskusten tarkastajia (30) näytteenotoissa sekä osittain myös tarkastusten tekemisessä. Tarkastajien resursseja arvioidaan käytettävän valtuutettujen tarkastajien osalta 10 htv ja ELY-keskustarkastajien osalta 2,7 htv.

Kaavio 12.6a. Rehuvalvonta.

Kaavio 12.6b. Rehujen täydentävien ehtojen valvonta.

Lainsäädäntö

Kansallinen rehulainsäädäntö ja rehujen valvontaan liittyvät EY-asetukset löytyvät MMM:n internetsivuilta⁴². Keskeiset säädökset on kuvattu taulukossa 12.6b.

Taulukko 12.6b. Rehuvalvonnan keskeiset säädökset.

Säädöksestä käytetty lyhenne ja numero	Säädöksen nimi
Yleinen elintarvikeasetus (EY) N:o 178/2002	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus elintarvikelainsäädäntöä koskevista yleisistä periaatteista ja vaatimuksista, Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamisesta ja elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvistä menettelyistä
Valvonta-asetus (EY) N:o 882/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta virallisesta valvonnasta
Rehuhygienia-asetus (EY) N:o 183/2005	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus rehuhygieniaa koskevista vaatimuksista
(EY) N:o 1829/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista
(EY) N:o 1830/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muuntogeenisten organismien jäljitettävyydestä ja merkitsemisestä ja muuntogeenisistä organismeista valmistettujen elintarvikkeiden ja rehujen jäljitettävyydestä
Lisäaine-asetus (EY) N:o 1831/2003	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus eläinten ruokinnassa käytettävistä lisäaineista
TSE -asetus (EY) N:o 999/2001	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus tiettyjen tarttuvien spongiformisten enkefalopatioiden ehkäisyä, valvontaa ja hävittämistä koskevista säännöistä
Rehujen markkinoille saattamisasetus (EY) N:o 767/2009	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus rehujen markkinoille saattamisesta ja käytöstä
86/2008	Rehulaki
MMM:n 548/2012	MMM:n asetus rehualan toiminnanharjoittamisesta
MMM:n 11/09	MMM:n asetus rehujen virallisen valvonnan järjestämisestä
MMM:n 43/05	MMM:n asetus rehun lisäaineista
MMM:n 11/2010	MMM:n asetus haitallisista aineista, tuotteista ja eliöistä rehuissa
MMM:n 10/EEO/2008	MMM:n asetus lääkerehuista
MMM:n 1193/2011	MMM:n asetus eräitä eläimistä saatavia sivutuotteita ja niistä johdettuja tuotteita käsittelevien toimijoiden valvonnasta ja eräiden sivutuotteiden käytöstä

Valvonnan suunnittelu

Evira toimii päävastuullisena täytäntöönpano- ja valvontaviranomaisena vastaten rehulainsäädännön noudattamisen valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä. Evira laatii vuosittain valtakunnallisen rehujen valvontasuunnitelman, joka sisältää valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet ja tavoitteet. Valvontasuunnitelmassa määritellään tarkastusten tiheys ja niiden kohdentaminen. Rehujen valvontasuunnitelma sisältää myös sivutuote- ja TSE-asetuksen mukaisen rehujen valvonnan. Evira ohjaa valtuutettuja tarkastajia puolivuositteittain toimitettavalla valmistuslaitoskohtaisella näytteenottosuunnitelmalla sekä kuljetuskaluston tarkastussuunnitelmalla. Vastaavasti Evira toimittaa vuosittain ELY-keskusten tarkastajille yksityiskohtaisen rehujen markkinavalvontaa ja tilavalvontaa koskevan suunnitelman. Viranomaisille tarkoitetut valvonnan sisäiset ohjeet ovat tarkastajien saatavilla Eviranetissä.

⁴² <http://wwwb.mmm.fi/el/laki/kara/rehu.html>.

Evira on laatinut rehujen varosuunnitelman, jota uudistetaan ja päivitetään tarvittaessa. Suunnitelma on Eviran arkistointijärjestelmässä eli TWEBissä.

Valvonnan riskiperusteisuus

Evira laatii vuosittain valvontasuunnitelmaan perustuvan laitospohjaisen rehujen näytteenotto-suunnitelman, joka perustuu riskiluokitukseen. Kohteen riskiluokitusta määriteltäessä arvioidaan erilaisia näytteenottotiheyteen ja näytemääriin vaikuttavia riskitekijöitä, kuten lisäaineiden/ tiettyjen rehuaineiden käyttö, tuotantomäärät, tuotevalikoima ja sen laajuus (eläinlajit/rehutyypit). Riskiluokituksessa huomioidaan myös kohteesta aikaisemmin saadut valvontaanalyysien tulokset.

Rehualan toimijoita valvotaan vastaavasti riskinarviointiin perustuvien tarkastuskäynnien. Arvioinnissa huomioidaan tuotantomäärät, kalajauhon käyttö valmistuksessa, lääkerehujen valmistus ja jakelu, sivutuotehyväksyntä ja maitopohjaisten sivutuotteiden valmistus ja jakelu, rehuhygieniasetuksen mukainen hyväksyntä tai lisäaineita sisältävien täydennysrehujen valmistus sekä edellisestä tarkastuksesta kulunut aika.

Markkinoille saatettujen rehujen valvonnasta (markkinavalvonta) on laadittu erillinen sisäinen ohje, jossa kuvataan valvonnan riskiperusteisuus ja painopisteet.

Valvonnan toimeenpano

Rehuvalvonta kattaa koko toimintaketjun rehun alkutuotannosta, valmistuksesta, tuonnista, viennistä, varastoinnista, kuljetuksesta ja käytöstä maataloille asti. Valvonnalla varmistetaan myös rehujen merkintöjen ja jäljitettävyyden toteutumista ketjun kaikissa vaiheissa.

Alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Evira suunnittelee ja ohjaa rehualan alkutuotannon toimijoiden valvontaa sekä tekee valvontaan liittyvät hallintopäätökset. Käytännön valvonnan tiloilla suorittavat ELY-keskukset. Alkutuotannon valvonnassa otetut rehunäytteet analysoidaan Eviran laboratorioissa. Rehuvalvonta on osa yhteisen maatalouspolitiikan täydentävien ehtojen valvontaa.

Rehualan toimijoiden valvonta

Rehuhygieniasetus edellyttää kaikilta rehualan toimijoilta rekisteröintiä. Lisäksi toimijoilta edellytetään hyväksyntää tiettyihin lisäaineisiin, eläinperäisiin sivutuotteisiin ja lääkerehuihin liittyen. Ennen hyväksyntäpäätöstä Evira tarkastaa paikan päällä, että toimija täyttää asianomaisen säädöksen mukaiset vaatimukset. Evira tekee paikan päällä myös vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaiset rehualan toimijoiden laitostarkastukset, joissa valvotaan EU- ja kansallisen rehulainsäädännön asettamien vaatimusten täyttyminen mm. toimijoiden omavalvonnan ja HACCP-järjestelmän osalta.

Tuotevalvonta (kotimainen valmistus, maahantuonti, markkinoille saattaminen)

Eviran valtuuttamat tarkastajat suorittavat rehun kotimaisen valmistuksen näytteenottoa Eviran toimeksiannosta erillisten ohjeiden mukaisesti. Rehujen valmistusta valvotaan samalla tavoin riippumatta siitä, toimitetaanko rehu kotimaan markkinoille, EU:n ulkopuoliseen maahan tai sisämarkkinoille. Rehunäytteet analysoidaan joko Eviran laboratorioissa tai hyväksytyssä laboratorioissa.

Tulli valvoo yhdessä Eviran kanssa EU:n ulkopuolisista maista Suomeen tuotavia muita kuin eläinperäisiä rehuja. Eläinperäistä ainesta sisältävien rehujen hygieenisen laadun valvonta kuuluu eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen alaiseen valvontaan, minkä lisäksi Evira tarkastaa Suomeen tuodut kalajauhoerät kiellettyjen eläinproteiinien toteamiseksi. Evira valvoo EU:n alueelta tuotavia kasvipäisiä rehuja riskiperusteisesti. TSE-asetuksen edellyttämän eläinproteiini-

nin merkintävelvollisuuden noudattamista sekä rehukäyttöä Evira valvoo toimijoiden ja tuoteselosteiden tarkastusten yhteydessä sekä analyysien.

Markkinoille saatettuja rehuja Evira valvoo yhteistyössä ELY-keskusten kanssa kaupan, varastointiin, luovutukseen ja käyttöön kohdistuvilla tarkastuksilla ns. markkinavalvontana. Valvonnassa otetaan näytteitä, tarkastetaan rehujen merkintöjä ja mainontaa sekä valvotaan rehualan toimijoiden rekisteröintiä ja hyväksyntävaatimuksia.

Muuntogeenisiä rehuja Evira valvoo muun rehuvalvonnan ja tarkastuskäyntien yhteydessä. Muuntogeenisen aineksen analyysit tekee Evira.

Vaatimusten vastaisille tuotteille Evira voi antaa uudelleen käsittely- tai hävittämismääräyksiä ja tuontiin liittyviä palauttamismääräyksiä sekä valmistus-, käsittely-, maastavienti-, maahantuonti- ja markkinointikieltoja. Toimijalle voidaan määrätä toimenpiteitä tai peruuttaa toimijan rekisteröinti tai hyväksyntä. Toimenpiteen täytäntöönpanon tehostamiseksi voidaan määrätä uhkasakko tai teettämishukka. Tahallisesta tai törkeästä lain rikkomisesta voi seurata rikosoikeudellisenä rangaistuksena sakko, ellei teosta säädetä muualla ankarampaa rangaistusta.

Valvonnan tiedonhallinta

Evira pitää rehualan toimijoista rekisteriä valvonnan tietojärjestelmässä. Rekisterin pohjalta Evira päivittää luetteloja rekisteröidyistä ja hyväksytyistä rehualan toimijoista Eviran internetsivuilla. Lisäksi Evira pitää erillistä rekisteriä rehualan alkutuotannon toimijoista ja julkaisee siihen perustuvaa luetteloja Eviran internetsivuilla.

Evira ylläpitää luetteloja lisäaineita, lisäaineita sisältävien esiseoksia ja rehuseoksia tai erityisiä rehuaineita valmistavista kolmansien maiden tuotantolaitoksista ja niiden edustajista. Luettelo toimitetaan Tullille ajantasaisena.

Evira pitää luetteloja hyväksymistään lääkerehujen valmistajista ja jälleenmyyjistä ja toimittaa luettelon vuosittain MMM:lle ja AVI:ille. Lisäksi Evira pitää rekistereitä TSE-asetuksen mukaisesti rekisteröidyistä ja hyväksytyistä toimijoista sekä maitoa ja maitopohjaisia tuotteita ja kalajauhollista juottorehua ruokinnassa käyttävistä tiloista.

Valvonnan raportointi, arviointi ja korjaavat toimenpiteet

Evira laatii vuosittain valvonta-analyysien tuloksista raportin, joka julkaistaan Eviran internetsivuilla⁴³.

Lisäksi Evira laatii rehuvalvonnan vuosiraportin, joka on osa Eviran VASU-raporttia sekä raportoi vuosittain OIE:lle TSE-asetukseen liittyvistä valvontatuloksista ja komissiolle neljännesvuosittain kasviperäisten kolmansista maista tuotujen riskirehujen valvonnasta. Edellisen vuoden valvontatulokset huomioidaan seuraavan vuoden valvontasuunnitelmaa laadittaessa.

⁴³ http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/rehut/tilastot_ja_raportit/

LIITTEET

Liite 1. Määritelmät ja lyhenteet

Elintarvikeketjun valvonnalla tarkoitetaan tässä suunnitelmassa maataloustuotteiden, maa- ja metsätalouden tuotantotarvikkeiden, kasvinterveyden ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä elintarvikevalvontaa.

Muilta osin määritelmissä noudatetaan lähtökohtaisesti valvonta-asetuksen (EY) N:o 882/2004 mukaisia määritelmiä.

Määritelmä- ja sanastotyötä kansallisen valvontasuunnitelman keskeisten käsitteiden osalta jatketaan. Elintarvikevalvonnan osalta sanasto on valmis.

Keskeiset lyhenteet:

ADNS	Animal Disease Information System, EU:n eläintautien ilmoitusjärjestelmä
ATP-sopimus	Sopimus helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisestä kuljetuksesta (SopS 48/1981)
AWAI	Agriculture Web Applications Interfare, järjestelmä kasvien kaupanormien valvonnassa havaittujen puuttellisuuden ilmoittamiseksi
AVI	Aluehallintovirasto
BSE	Bovine Spongiform Encephalopathy, hullun lehmän tauti
EFSA	European Food Safety Authority, EU:n elintarviketurvallisuusvirasto
EHEC	Enterohemorraaginen Escherichia coli -bakteeri
EHO	Eläinten terveys ja hyvinvointivalvontaohjelma
Elite	Eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmä
ELMO	Eviran yhteinen tiedonhallintajärjestelmä
ELRA	Eläintietojärjestelmä
ELTU	Elintarvikevalvonnan ja -tutkimuksen tiedonkeruu
Elvis	Eläinten hyvinvointisovellus
ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
EOCC	European Organic Certifiers Council, eurooppalaisten luomutarkastuslaitosten verkosto
ETA	Euroopan talousalue
EU	Euroopan unioni
Europhyt	European Network of Plant Health Information, EU:n kasvitautien ilmoitusjärjestelmä
Evira	Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
Eviranet	Elintarvikevalvontaketjun viranomaisten sisäinen ekstranet-järjestelmä
EY	Euroopan yhteisö
FINAS	Finnish Accreditation Service, FINAS-akreditointipalvelu
GLP	Good Laboratory Practice, hyvä laboratoriokäytäntö (laatujärjestelmämalli)
GMO	Muuntogeeninen organismi
HACCP	Hazard Analysis and Critical Control Points, vaarojen arviointi ja kriittiset hallintapisteet
IACS	Integrated Administration and Control System, yhdenmukainen hallinto- ja valvontajärjestelmä

ID- sovellus	Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontasovellus
ISPM 15 -standardi	Standardi pakkausmateriaalien merkintä ja käsittelyvaatimuksille
ISTA	International Seed Testing Association, kansainvälinen siementarkastusjärjestö
Kartturi	Mavin, Eviran, AVI:n, ELY-keskusten, kuntien ja viljelijöiden käyttämä karttasovellus
KEL	Kunnaneläinlääkäri
KTMa	Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus
KTMp	Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös
KUTI	Kuntatietojärjestelmänhanke
LEL	Läänineläinlääkäri
LIMS- järjestel- mä	Laboratoriotietojärjestelmä
Mavi	Maaseutuvirasto
Metla	Metsäntutkimuslaitos
MEVI- järjestel- mä	Metsänviljelyaineiston valvonnan tietojärjestelmä
MMM	Maa- ja metsätalousministeriö
MMMa	Maa- ja metsätalousministeriön asetus
MMMp	Maa- ja metsätalousministeriön päätös
MTT	Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
NRL	National Reference Laboratory, kansallinen vertailulaboratorio
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development, taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
OIE	Office international des épizooties, kansainvälinen eläinten tartuntatauti-toimisto
OT- yhdiste	Organotinayhdiste
PAH	Polyaromaattinen hiilivety
PCB	PolyChlorinated Biphenyl, polyklooratut bifenyylit
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed, järjestelmä elintarvikkeissa tai rehuissa havaittujen ihmisen terveysvaarojen ilmoittamiseksi
RASO	Rapid Alert System for Organic, järjestelmä sääntöjenvastaisten luomutuote-erien ilmoittamiseksi
RKTL	Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
SM	Sisäasiainministeriö
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
STMa	Sosiaali- ja terveysministeriön asetus
STMp	Sosiaali- ja terveysministeriön päätös
STUK	Säteilyturvakeskus
SYKE	Suomen ympäristökeskus
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
TETO	Kasvintarkastuksen terveystodistussovellus
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Tike	Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus
TRACES	Trade Control and Expert System, järjestelmä elävien eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyden parantamiseksi
TSE	Tarttuva spongiforminen enkefalopatia, kokoomanimi usealle eri eläinlajeilla esiintyvälle samankalta-

	selle taudille
TUKES	Turvallisuus ja kemikaalivirasto
TUOPAL- sovellus	Kasvintarkastuksen tuontitarkastussovellus
WAHIS	World Animal Health Information System, kansainvälinen eläintautien ilmoitusjärjestelmä (OIE:lle)
Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
WHO	World Health Organisation, Maailman terveysjärjestö
VHS	Tarttuva verenvuotoseptikemia, viljellyillä lohikaloilla esiintyvä virustauti
VIRVE	Viranomaisverkko
VN	Valtioneuvosto
VNa	Valtioneuvoston asetus
YM	Ympäristöministeriö

Liite 2. Vertailulaboratoriot

Annex VII. European Union Reference Laboratories/National Reference Laboratories for Feed and Food in accordance with Regulation (EC) No 882/2004

Member State: Finland

2014

Matrix/parameter	EU-RL, name and address	NRL, name and address	Head of NRL name, email, tel.	Contact person (if other than Head of NRL) name, email, tel.	website
1. Milk and milk products	ANSES - Laboratoire de sécurité des aliments F-94700 Maisons-Alfort France	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Tuula Pirhonen tuula.pirhonen@evira.fi tel. +358 40 48 93 465	www.evira.fi
2. Zoonoses (Salmonella)	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) 3720 BA Bilthoven The Netherlands	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Henry Kuronen henry.kuronen@evira tel. +358 44 72 01 782 animals, serotyping Tuula Johansson tuula.johansson@evira.fi tel. +358 50 43 51 714 Satu Hakola satu.hakola@evira.fi tel. +358 40 52 41 974 feedingstuffs	www.evira.fi
3. Marine biotoxins	Agencia Espanola de Seguridad Alimentaria (AESAs) E-36200 Viego Spain	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Pertti Koivisto pertti.koivisto@evira.fi tel. +358 29 53 04 434	www.evira.fi

4. Monitoring the viral and bacteriological contamination of bivalve molluscs	The laboratory of the Centre for Environment, Fisheries and Aquaculture Science (CEFAS) Weymouth United Kingdom	Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285	Elina Vatunen elina.vatunen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 236	www.tulli.fi
5. <i>Listeria monocytogenes</i>	ANSES - Laboratoire de sécurité des aliments F-94700 Maisons-Alfort France	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Tuula Johansson tuula.johansson@evira.fi tel. +358 50 43 51 714	www.evira.fi
6. Coagulase positive <i>Staphylococci</i> , including <i>Staphylococcus aureus</i>	ANSES - Laboratoire de sécurité des aliments F-94700 Maisons-Alfort France	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Satu Hakola satu.hakola@evira.fi tel. +358 40 52 41 974	www.evira.fi
7. <i>Escherichia coli</i> , including Verotoxigenic <i>E. Coli</i> (VTEC)	Instituto Superiore di Sanità (ISS) I-00161 Roma Italy	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Saija Hallanvuo saija.hallanvuo@evira.fi tel.+358 40 48 93 448 O157 VTEC Tarja Pohjanvirta tarja.pohjanvirta@evira.fi tel +358 44 17 20 14 93, non-O157 VTEC	www.evira.fi
8. <i>Campylobacter</i>	Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) S-75189 Uppsala Sweden	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Marjaana Hakkinen marjaana.hakkinen@evira.fi tel. +358 40 02 87 417	www.evira.fi
9. Parasites (in particular <i>Trichinella</i> , <i>Echinococcus</i> and <i>Anisakis</i>)	Instituto Superiore di Sanità (ISS) I-00161 Roma Italy	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Antti Oksanen antti.oksanen@evira.fi tel.+358 44 56 16 491	www.evira.fi

10. Antimicrobial resistance	DTU Food, National Food Institute DK-2800 Lyngby Denmark	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Suvi Nykäsenoja suvi.nykasenoja@evira.fi tel. +358 40 48 93 447	www.evira.fi
11. Animal proteins in feedingstuffs	Centre Wallon de recherches agronomiques (CRA-W) B- 5030 Gembloux Belgium	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Arja Pohto arja.pohto@evira.fi tel. +358 40 48 93 450	www.evira.fi
12a. Residues in food of animal origin <i>Stilbenes, stilbene derivatives, salts and esters</i> <i>Antithyroid agents</i> <i>Steroids</i> <i>Resorcylic acid lactones (RAL's) incl. zeranol</i> <i>Sedatives</i> <i>Mycotoxins</i>	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) Bilthoven The Netherlands	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Seija Berg seija.berg@evira.fi tel. +358 50 43 48 379	www.evira.fi
12 b. Residues in food of animal origin <i>Antibacterial substances, incl. sulphonamides and quinolones</i> <i>Dyes</i> <i>Carbadox and olaquinox</i> <i>Chloramphenicol</i> <i>Dapsone</i> <i>Nitrofuranes</i>	ANSES Laboratoire de Fougères France	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Erja Lindfors erja.lindfors@evira.fi tel. +358 40 02 75 459	www.evira.fi

12 c. Residues in food of animal origin <i>Beta-agonists</i> <i>Anthelmintics</i> <i>Anticoccidials incl. nitroimidazoles</i> <i>Non-steroidal anti-inflammatory drugs (NSAID's)</i>	Bundesamt für Verbraucherschutz und Lebensmittelsicherheit BLV D-10562 Berlin Germany	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Leena Saari leena.saari@evira.fi tel. +358 40 48 93 416	www.evira.fi
12 d. Chemical elements in food of animal origin	Istituto Superiore di Sanità (ISS) I-00199 Roma Italy	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Eija-Riitta Venäläinen eija-riitta.venalainen@evira.fi tel. +358 50 43 48 378	www.evira.fi
13. Transmissible spongiform encephalopathies (TSEs)	Animal Health and Veterinary Laboratories Agency (AHVLA), Surrey KT15 3NB United Kingdom	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Hannele Tapiovaara hannele.tapiovaara@evira.fi tel. +358 50 54 64 856 Riikka Holopainen riikka.holopainen@evira.fi tel. +358 50 439 3974	www.evira.fi
14. Additives in feed	The Joint Research Centre of the European Commission Institute for Reference Materials and Measurements Geel Belgium	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Aulikki Raitanen aulikki.raitanen@evira.fi tel. +358 29 53 05 289	www.evira.fi
15. Genetically Modified Organisms (GMOs) (1)	The Joint Research Centre of the European Commission Ispra Italy	2. Control laboratories Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285 Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 448 1302	Anna-Riitta Savolainen anna-riitta.savolainen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 242 Annikki Welling annikki.welling@evira.fi tel. +358 29 53 04 006	www.tulli.fi www.evira.fi

16. Food Contact Materials	The Joint Research Centre of the European Commission Ispra Italy	Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285	Arja Meriläinen arja.merilainen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 249	www.tulli.fi
17 a. Residues of pesticides in cereals and feedingstuffs	Fødevareinstituttet Danmarks Tekniske Universitet København Denmark	Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285 Pia Mäkelä pia.makea@evira.fi tel. +358 50 448 1302	Kalevi Siivinen kalevi.siivinen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 267 Kati Hakala kati.hakala@evira.fi tel. +358 29 53 04 430	www.tulli.fi www.evira.fi
17 b. Residues of pesticides in food of animal origin	Chemishes und Veterinäruntersuchung samt (CVUA) D-79123 Freiburg Germany	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481307	Kati Hakala kati.hakala@evira.fi tel. +358 29 53 04 430	www.evira.fi
17 c. Residues of pesticides in fruit and vegetables	Laboratorio Agrario de la generalitat Valenciana (LAGV) Burjassot-Valencia Spain Grupo de Residuos de Plaguicidas de la Universidad de Almería (PRRG) Almeria Spain	Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285	Kalevi Siivinen kalevi.siivinen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 267	www.tulli.fi

17 d. Pesticides: single residue methods	Chemisches und Veterinäruntersuchungamt (CVUA) D-70702 Fellbach Germany	Food of animal origin, feed: Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki Fruits, vegetables, cereals: Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 448 1302 Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285	Kati Hakala kati.hakala@evira.fi tel. +358 29 53 04 430 Kalevi Siivinen kalevi.siivinen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 267	www.evira.fi www.tulli.fi
18. Heavy metals in food and feed	The Joint Research Centre of the European Commission Institute for Reference Materials and Measurements Geel Belgium	Food of animal origin, feed: Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki Fruits, vegetables: Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 448 1302 Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285	Eija-Riitta Venäläinen eija-riitta.venalainen@evira.fi tel. +358 50 43 48 378 Terhi Andersson terhi.andersson@tulli.fi tel. +358 40 33 23 282	www.evira.fi www.tulli.fi
19. Mycotoxins	The Joint Research Centre of the European Commission Institute for Reference Materials and Measurements Geel Belgium	Food of animal origin, feed: Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN-00790 Helsinki Fruits, vegetables: Customs Laboratory Tekniikantie 13 FIN-02150 Espoo Finland	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 448 1302 Janne Nieminen janne.nieminen@tulli.fi tel. +358 40 33 23 285	Marjo Kolmonen marjo.kolmonen@evira.fi tel. +358 29 53 04 097 Kirsti Nuotio kirsti.nuotio@tulli.fi tel. +358 40 33 23 241	www.evira.fi www.tulli.fi

20. Polycyclic Aromatic Hydrocarbons (PAHs)	Joint Research Centre European Commission Institute for Reference Materials and Measurements Geel, Belgium	Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN- 00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 4481302	Mirja Hokkanen Mirja.Hokkanen@evira.fi tel. +358 29 53 04 423	www.evira.fi
21. Dioxins and PCBs	Chemisches und Veterinäruntersuchung samt (CVUA) D-79123 Freiburg Germany	National Institute for Health and Welfare, Department of Environmental Health Chemical Exposure Unit PO Box 95, FIN-70709 Kuopio Finland	Hannu Kiviranta hannu.kiviranta@thl.fi tel. +358 29 52 46 361	Päivi Ruokojärvi paivi.ruokojarvi@thl.fi tel. +358 29 52 46 349 Panu Rantakokko panu.rantakokko@thl.fi tel. +358 29 52 46 395	www.thl.fi
22. 'Water in Poultry Meat'		Finnish Food Safety Authority Evira Mustialankatu 3 FIN- 00790 Helsinki	Pia Mäkelä pia.makela@evira.fi tel. +358 50 448 1302	Tiina Putkonen tiina.putkonen@evira.fi tel. +358 29 53 04 413	www.evira.fi

1) GMOs Only to be completed for the control laboratories. The NRLs for the validation of the methods have been designated by Regulation (EC) No 1981/2006 on detailed rules for the implementation of Article 32 of Regulation (EC) No 1829/2003 of the European Parliament and of the Council as regards the Community reference laboratory for genetically modified organisms.

